УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

МОНЕТИТЕ И НИВНАТА УПОТРЕБА ВО ГОРНА МАКЕДОНИЈА ОД 6 ДО 3 ВЕК ПРЕД ХРИСТА

докторска дисертација

кандидат:
м-р Ефтимија Павловска

ментор:
акад. Вера Битракова Грозданова

Скопје 2016

СОДРЖИНА

УВОД 4

I ГОРНА МАКЕДОНИЈА ОД 6 ДО 3 ВЕК ПРЕД ХРИСТА 13

1. Граници и географска поделба 13

2. Историско-политички збиднувања 16

2.1. Пајонија и пајонските племиња пред персиската доминација на Балканот (513 – 480/479) 16

2.2. Пајонското Кралство 18

2.3. Македонското Кралство на Аргеадите од крајот на 6 до почетокот на 3 век пред Христа 23

II МОНЕТОКОВАЊЕТО ВО ГОРНА МАКЕДОНИЈА И ВО НЕПОСРЕДНОТО СОСЕДСТВО 31

1. Племенско монетоковање 31

2. Монетоковањето во Кралството Пајонија 36

3. Монетоковањето на ковницата во Дамастиј 46

4. Монетоковањето на Аргеадите 49

4.1. Кралското монетоковање во раниот период: 498 - 359 година пред Христа 49

Александар I Филхелен (498-454) 49

Пердика II (454-413) 51

Архелај (413-399) 53

Аероп II (396-393) 55

Павсанија (393 - 392) и Аминта II Малиот (393) 55

Аминта III (392-370) 57

Александар II (369-368) 57

Пердика III (365-359) 58

4.2. Кралското монетоковање во периодот од 359 - 297 година пред Христа 59

Филип II (359-336) 59

Александар Велики (336-323) 62

Филип III Аридај (323-317) 66

Касандар (319-297) 67

III МОНЕТИТЕ И НИВНАТА УПОТРЕБА ВО ГОРНА МАКЕДОНИЈА ОД 6

ДО 3 ВЕК ПРЕД ХРИСТА 68
1. Наоди на пари во Горна Македонија 68
1.1. Остави 69
1.2. Поединечни наоди 92
1.2.1. Пајонски племиња 92
1.2.2. Пајонско Кралство 94
1.2.3. Пајонско соседство 99
1.2.4. Кралството на Аргеадите 101
2. Обрасци на парична циркулација во Горна Македонија 116
IV ЗАВРШНИ РАЗГЛЕДУВАЊА 123
V КАТАЛОГ 130
АНТИЧКИ ИЗВОРИ 308
БИБЛИОГРАФИЈА 310
ТАБЛИ 319

УВОД

Античка Македонија, географски поделена на Долна и на Горна, во минатото претставувала територија на која се развивале различни културни, етнички, но и државни целини. Во научната литература тие биле третирани од повеќе аспекти, постојано предизвикувајќи интерес и истражувачка возбуда кај проучувачите од соодветните дисциплини.

Ова, по својата природа нумизматичко истражување, е фокусирано на географската територија Горна Македонија, во периодот помеѓу 6 и 3 век пред Христа, која во себе инкорпорира неколку различни области – Тимфаја, Параваја, Дасаретида, Орестида, Линкестида, Парорберлија, Синтика, Одомантика, како и Пелагонија и Дериоп, кои пак, политички, биле составен дел од Пајонија. Всушност, истражувањето коешто ќе биде проследено во рамките на денешна Р Македонија, ги опфаќа територијата на Пајонското Кралство (Пајонија, Пелагонија, Девриоп), како и областите Дасаретида и Линкестида.

Ќе биде направен осврт на паричната продукција која го вклучува монетоковањето на пајонските племиња, пајонското кралско монетоковање, како и монетоковањето на градовите од пајонското соседство (Дамастиј и Пелагија). Сепак акцентот ќе биде ставен на македонското кралско монетоковање во времето на династијата на Аргеадите (Александар I Филхелен - Филип III Аридај), со историски осврт и со детално третирање на паричните изданија на овие кралеви. Ќе биде направен и осврт на изданијата на Касандар (319-297), иако тој не бил припадник на оваа династија, но бил оженет со една од ќерките на Филип II, Тесалоника. Главната цел на тезата е да се утврдат нивото и целите на употребата на пари на географска Горна Македонија, преку согледување на обрасците на циркулација и на паралелна употреба на споменатите парични изданија на оваа територија.

Ќе се анализираат соодветните монети откриени на територијата на Горна Македонија, секако со главен фокус врз наодите на пари во рамките на денешна Р Македонија. Преку разгледувањата на прашањата за циркулација на овие пари и на нивната концентрација во одделни региони, ќе бидат утврдени и границите на географската дистрибуција со цел да се има увид во феноменот на паралелна употреба на пари на неколку одделни политички ентитети. Тоа,

истовремено ќе претставува увод во проучувањето на функцијата на парите, односно нивната употреба во економски, даночни и ритуални цели. Покрај тоа, ќе бидат анализирани и иконографските претстави на монетите, во очекување дека тоа ќе ги прошири постоечките знаења за религиозните уверувања и практикуваните култови во тогашното општество, но воедно и ќе ги расветли аспектите на тогашната политичка пропаганда.

По однос, пак, на временските граници, станува збор за еден широк период кој во себе ги инкорпорира крајот на архајскиот, раноантичкиот, класичниот, а делумно и на хеленистичкиот период од античката историја. *Долна* граница е 6 век пред Христа кога се одиграле важни општествено-политички настани кај локалните пајонски племиња, кои предизвикале промени во нивната материјална и духовна култура и рано започнување на монетовничка активност кај нив. За *горна* временска граница е назначен 3 век пред Христа, периодот во кој се заокружува владеењето на првата македонска кралска династија Аргеади.

Корпусот на анализирани монети го сочинуваат достапните примероци (поединечни наоди и остави) од јавните збирки во Република Македонија, пред сè, оние коишто се веќе објавени, иако постои и мал дел на необјавени примероци. Главнината ја сочинуваат изданијата од Збирката на Музејот на НБРМ, коишто вообичаено се без податоци за местото на нивното откривање, за жал. Според бројност следуваат примероците од Збирката на НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј-Прилеп, како и од Збирката на Филозофскиот факултет во Скопје. Вклучени се и примероци од: НУ Завод и Музеј - Охрид, откриени при археолошките ископувања на Самуиловата тврдина; ЛУ Народен музеј – Велес; НУ Стоби; НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Штип. Публикуваните изданија на пари од археолошкиот локалитет Голем Град во Преспа; НУ Археолошки музеј на Македонија; од Збирката на Охридска банка и дел од некогашната Колекција Шелдаров, се исто така дел од анализираниот корпус на монети.

* * *

Интересот за античката нумизматика кај истражувачите се појавил уште при крајот на 19 век, но посериозните дела од оваа област започале во почетокот и во првата половина на 20 век, со поголем интензитет во втората

половина на векот. Монетоковањето на македонските кралеви, пак, е веројатно едно од најпроучуваните од областа на античката нумизматика и сè уште предизвикува голем интерес и истражувачка возбуда.

Од референтните каталози на монети, за периодот од крајот на 19 и од почетокот на 20 век, значајно е да се спомене пионерското дело на Баркли Хед, којшто прво го објавил каталогот на грчката збирка монети во Британскиот Музеј - B. V. Head, *British Museum Catalogue of Greek Coins: Macedonia, etc.* (1879), каде што се застапени монетите на македонските и на пајонските кралеви, како и изданијата на т. н. трако-македонски (пајонски) племиња, а потоа и делото *Historia Nummorum - A Manual of Greek Numismatics* (1911). Потоа следи трудот на Николај Мушмов, *Античните монети на Балканския полуостровъ и монетите на българските царе* (1912), каде што се каталогизирани и монети на македонските и на пајонските кралеви. Монетоковањето во пајонското соседство пак, е презентирано во значајното дело на Џон Меј од 1939 година - J. M. F. May, The Coinage of Damastion and the Lesser Coinages of the Illyro-Paeonian Region. Од областа на племенското монетоковање, пак, од големо значење е делото на Јоанис Своронос (J. N. Svoronos, *L'hellénisme primitif de la Macédoine prouvé par la Numismatique et l'or du Pangée* (1919)). Сепак, најголем придонес во овој период има Хуго Геблер - H. Gaebler, *Die Antiken Münzen Nord-Griechenlands,* Band III: *Makedonia und Paionia,* прв дел (1906), и особено вториот дел (1935).

Со востановувањето на истражувачкиот проект *Sylloge Nummorum Graecorum* (Збирка на грчки пари) на Британската Академија во 1931 година, чија примарна цела била што поголемо количество материјал да стане достапен за проучување, започнало објавувањето на илустрирани каталози на т.н. грчки монети од јавните и од приватните збирки во Британија. Подоцна проектот бил широко прифатен и од други држави, вклучувајќи ги Данска, Франција, Германија, Грција, Израел, Шведска, Швајцарија, САД. Така, во рамки на проектот *Sylloge Nummorum Graecorum (SNG),* се облеоденети и повеќе значајни светски колекции кои поседуваат кралски македонски и пајонски монети, како и племенски изданија на пари:

- <u>SNG UK:</u>

  III. SNG Lockett. The Lockett Collection:
  Part 3: Macedonia - Aegina (злато и сребро). 1942.

IV. SNG Fitzwilliam. Cambridge. Fitzwilliam Museum. Leake and General Collections: Part 3: Macedonia - Acarnania (Anactorium). 1951.

V. SNG Ashmolean. Oxford. The Ashmolean Museum:

Part 3: Macedonia. 1976 (без бронза).

Part 4: Paeonia - Thessaly. 1981.

- <u>SNG Denmark</u>

  - SNG Cop. Copenhagen. The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum:

  Part 6: Thrace 1: The Tauric Chersonese-Thrace (Mesembria). 1942.

  Part 7: Thrace 2: Odessus - Sestos. Islands. Kings and Dynasts. 1943.

  Part 8: Macedonia 1: Acanthus - Uranopolis. Dynasts. 1943

  Part 9: Macedonia 2: Alexander I - Alexander III. 1943.

  Part 10: Macedonia 3: Philip III - Philip VI. Macedonia under the Romans. Kings of Paeonia. 1943.

- <u>SNG Deutschland</u>

  - SNG München. Munich. Staatliche Münzsammlung:

  Part 10/11: Makedonien – Könige. 2001.

- <u>SNG USA</u>

  - SNG Berry. The Burton Y. Berry Collection:

  Part 1: Macedonia to Attica. 1961. (злато и сребро).

  - SNG ANS. New York. The Collection of the American Numismatic Society:

  Part 7: Macedonia 1 (Cities, Thraco-Macedonian Tribes, Paeonian kings). 1987.

  Part 8: Macedonia 2 (Alexander I-Philip II). 1994.

- <u>SNG Österreich</u>

  - SNG Dreer. Klagenfurt. Landesmuseum für Kärnten. Sammlung Dreer:

  Part 3: Thracien - Macedonien - Päonien. 1990.

- <u>SNG Greece</u>

  1. SNG Evelpidis. Athens. Collection Réna H. Evelpidis. Athène:

  Part 2: Macédoine - Thessalie - Illyrie - Épire – Corcyre. 1975.

  2. SNG Alpha Bank I. The Alpha Bank Collection, Athens:

  Macedonia I. Alexander I – Perseus. 2000. A4.

  4. SNG Saroglos. Numismatic Museum, Athens. The Petros Z. Saroglos Collection:

  Volume I: Macedonia [Kings of Macedonia]. 2005.

- SNG Italia

  VI.Macedonia – Thracia:

  Part 1: Macedonia greca, Paeonia, Emisssioni di area celtica. 1999.

Покрај референтните каталози, постојат и голем број монографски трудови кои се однесуваат на одредена проблематика. Така, за раното македонското кралско монетоковање, на Александар I и на Пердика II, сè уште е актуелна студијата на д-р Дорис Рејмонд издадена во 1953 година (D. Raymond, *Macedonian Regal Coinage to 413 B.C.*). За наредниот период во кралското монетоковање 413 -359 г. пр. н. е., значјни се статиите на д-р Ула Вестермарк, едната од 1989 година (U. Westermark, 'Remarks on the Regal Macedonian coinage ca. 413-359 B.C.' во *Kraay - Mørkholm Essays*. Numismatic Studies in Memory of C. M. Kraay and O. Mørkholm), а другата од 1993 година (U. Westermark, 'The staters of Archelaus. A die study', во *Essays in Honour of Robert Carson and Kenneth Jenkins*). За сребреното и за златното монетоковање на Филип II, значајна е фундаменталната студија на д-р Жорж ле Ридер (G. Le Rider, *Le monnayage d'argent et d'or de Philippe II frappe en Macédoine de 359 à 294*, (1977)). Обемното монетоковање на Александар Велики, пак, претставува едно од најпроучуваните во светската нумизматика и бројни книги и одделни статии се напишани, кои третираат специфична проблематика. Сепак појавата на монументалното дело на д-р Мартин Прајс во 1991 година (M. J. Price*, The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*), овозможи да се добие појасна слика за неговото монетоковање. Студјата опфаќа повеќе од 4000 примероци (златни, сребрени, бронзени), ковани не само од Александар Велики, туку и од неговиот полубрат Филип Аридај, а мал дел и од Лисимах. Значајна е и студијата на д-р Хила Троксел – H. A. Troxell, *Studies in the Macedonian Coinage of Alexander the Great*. Numismatic Studies 21. ANS (1997), која нуди нова датација на изданијата на Александар Велики произлезени од македонските ковници.

Во Македонија, пак, поактивни истражувања од областа на античката нумизматика започнале дури во втората половина на 20 век. Откривањето на оставата од с. Прилепец кај Прилеп, а потоа и нејзиното објавување во 1958 година од страна на д-р Душанка Вучковиќ-Тодоровиќ (D. Vučković-Todorović, „Ostava grčkog novca iz s. Prilepec kod Prilepa", *Glasnik na Muzejsko-konzervatorsko društvo na NR Makedonija* 12), било особено значајно за македонската нумизматика. Вучковиќ-Тодоровиќ дала свој придонес и во областа на

пајонската нумизматика (Д. Вучковиħ-Тодоровиħ, „Прилог познавању новаца пеонских владара", *Старинар*, бр. 24-25 (1975)), исто така, каталогизирајќи неколку примероци на пајонски пари од музејските збирки на Македонија. Сепак, меѓу првите македонски проучувачи на античката нумизматика била д-р Викторија Соколовска („Од нумизматичката збирка на Археолошкиот музеј во Скопје", *Зборник на Археолошкиот музеј*), објавувајќи ги во 1966 година примероците на монети (македонски и пајонски) коишто ги поседувала Нумизматичката збирка на Археолошкиот музеј во Скопје. Секако треба да се споменат и истражувањата на проф. д-р Иван Микулчиќ, којшто во својот труд „Една нова остава на тетрадрахми и преглед на монетните наоди од 5-2 в. на ст. е. во Македонија", *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, бр. 24-25 (1973), за прв пат прави обид да се лоцираат наодите на монети по региони, но и хронолошки. Од големо значење е и објавувањето на докторската дисертација (одбранета 1984 година) на акад. Вера Битракова – Грозданова, монографијата *Споменици од хеленистичкиот период во СР Македонија* (1987), каде што во посебно поглавје се анализирани изданијата на пари откриени на почвата на Македонија во предримскиот период, меѓу кои секако и примероци на монети, кои се предмет на интерес на овој докторски труд. Акад. Вера Битракова – Грозданова, воедно е и една од првите македонски истражувачи кои се занимавале со античка нумизматика и во нејзиниот труд „Монетите од античкиот период во збирката на Народниот музеј Охрид", Лихнид V, Охрид (1983), дава преглед на состојбата во Охридскиот музеј до 1970 година. Состојбата, пак во Прилепскиот музеј, во врска со изданијата на античките македонски кралски монети, ја отсликува Костадин Кепески во трудот „Монети на македонските кралеви во Збирката на Прилепскиот музеј", МАА 7-8 (1987), каде што прецизно се каталогизирани сите примероци, заедно со нивното место на откривање. Опфаќајќи широк временски период, Даница Размовска Бачевска направила обид каталошки да ги претстави наодите на пари од Југозападна Македонија, во публикацијата *Нумизматички наоди од Југозападнот дел на Република Македонија од 5 век пр.н.е. до 14 век* (2002), воглавно од музеите во Битола и во Охрид.

Во последните речиси две децении, во Република Македонија се публикувни и каталози на неколку приватни и јавни збирки коишто содржат примероци на пајонски и на македонски антички монети. Пред сѐ, треба да се спомене богатата колекција на Музејот на НБРМ, почнувајќи од првата

публикација на оваа институција, *Нумизматичка збирка на НБРМ*, Јован Кондијанов (уредник) (1999), за камерната поставка во Кабинетот на гувернерот на НБРМ, а потоа и каталогот на првобитната постојана музејска поставка *Македонија: парите и историјата*, Катерина Христовска (уредник) (2002). Следува каталогот на Никола Шелдаров, *Македонија и Пајонија* (2003), на, сега веќе, поранешната Колекција Шелдаров, бидејќи речиси сите примероци од оваа збирка се отуѓени и во најголем број се дел од Збирката на Музејот на НБРМ, додека помал број се дел од Збирката на Охридска банка. Колекцијата на Охридска банка од Охрид е публикувана во 2006 година (*Монети од Колекцијата на Охридска банка*, Цветан Грозданов *et al.* (уредници)). Музејот на НБРМ ја поседува и најголемата јавна збирка на пајонски пари, којашто беше објавена во посебно издание во 2008 година (Е. Павловска, *Монетите на Пајонија од Нумизматичката збирка на НБРМ*). Во составот на таа публикација се каталошки презентирани вкупно 238 примероци на пари, а постои и дел со историски осврт и со коментар за монетите. Филозофскиот факултет во Скопје поседува мала, но значајна збирка на монети (ca. 300 примероци), која беше презентирана во необјавената магистерска теза на Славчо Атанасовски, *Монетите на македонските кралеви од Збирката на Филозофскиот факултет во Скопје* (одбранета 2014 година). Во посебни изданија се публикувани и наоди на монети од археолошките ископувања, исто така (Б. Хусеновски, *Антички монети од Вардарски рид* (2004); В. Битраков-Грозданова, Голем град Преспа II (2015)).

Во однос на пајонското монетоковање, пак, посебно е значајна монографијата на д-р Елеонора Петрова, *Пајонија во II и I милениум пр. н. е.* (1999), бидејќи претставува обемен труд во кој, освен историските и други податоци, детално е претставено и обработено пајонското монетоковање, коешто подоцна, заедно со племенското монетоковање е повторно презентирано во статијата „Ковањето пари на пајонските племенски организации и пајонските кралеви (6 - 3 в. пр. н. е.)" во *Монетите и монетоковниците во Македонија* (2001), на истата авторка.

Различни аспекти на пајонската, но и на античката македонска нумизматика се третирани и во повеќе статии на македонските истражувачи, кои се појавија исто така во последните децении. Значајно е да се спомената трудовите на В. Соколовска, која се осврнува на монетковањето на Агријаните и проблематиката за Дамастион - „Пајонското племе Агријани и врските со

Дамастион", МАА 11 (1990) и 'The Coinage of Agrianes', MNJ 2 (1996). Авторката, исто така, се занимава и со сончевата символика на пајонските племенски монети („Сончеви символи на пајонските монети"), а за племенското монетоковање на Дероните пишувал и Перо Јосифовски („The Beginnings of Minting Among the Paeonians (Derrones)", *FAB* I (2006)). Пајонски и дамастионски примероци на пари се презентирани и од Даница Размовска Бачевска, „Парите на Пајонците и Дамастион (6-3 век пр. н.е.). Од Нумизматичката збирка на Охридска банка и приватни колекции", *FAB* I (2006). Презентирани и дискутирани се уникатни (Тевтај, Ликеј) и ретки монети (Тевтамад) во статиите на д-р Виктор Лилчиќ и Перо Јосифовски, „Сребрен диобол на пајонскиот владетел ΤΕΥΤΑΟ(Σ)", МНГ 1 (1994); Е. Петрова и В. Лилчиќ, „Непознат сребрен тетробол на пајонскиот крал Ликеј", *Македонско наследство* 5 (1997); Е. Павловска, „Тетрадрахма на Тевтамад - непознат пајонски (?) владетел", МАА 19 (2010). Дискутирано е и прашањето за монетите со натпис ΠΑΙΟΝΩΝ, за кои е прифатено мислењето дека се на последниот пајонски крал Дропион, почнувајќи со трудот на Никола Шелдаров и на Виктор Лилчиќ („Monete s natpisom ΠΑΙΟΝΩΝ". *Numizmatičke vijesti* 1 (45) (1992)); Перо Јосифовски ('Coins with ΠΑΙ◦ΝΩΝ Inscription from the Collection of the National Bank of the Republic of Macedonia', *MNJ* 4 (2000)); Елеонора Петрова, „Два претпоставени примероци на кралот Дропион од Музејот на Македонија", *МНГ* 1 (1994). Ванчо Милошевски, пак, презентира една интересна прекована монета од страна на Дропион ('The Coin of Antigonus Gonatas Reminted by King Dropion', Macedonian Heritage 26 (2005)), а Никола Шелдаров го дискутира монетоковњето на Леонт и поделбата во три деноминации ('New Information on Paeonian Numismatics', Macedonian Heritage 21 (2004)). Монетоковањето на последните пајонски кралеви, со соодветни метролошки и типолошки анализи, е детално проследено од страна на Ефтимија Павловска ('The Coinage of the Paeonian Kings Leon and Dropion' во Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009 (2011)).

Неколку трудови се посветени на збирните наоди на монети (пајонски и македонски) откриени во Р Македонија. Така, Ѓорѓи Петачки во 1994 година ја објавил оставата од с. Фурка („Хеленистички колективен наод со тетрадрахми од с. Фурка-Гевгелија); Ефтимија Павловска, во неколку статии презентира и детално аналаизира и дискутира остави коишто се дел од Збирката на Музејот на НБРМ ('A Part of a Hoard of Tetrobols from the Numismatic Collection of the NBRM', *FAB* I (2006); 'A Coin Hoard of the Paeonian King Lycceius', ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ. Collection of Essays in Honour of Ilya Prokopov (2013); 'Gold Staters Coin Hoard from Skopje Region' (во печат), 'A Part of a Rare 'Paeonian' Hoard from Macedonia' (во печат)).

Виктор Лилчиќ, пак, во 2001 година, направил осврт на наодите на монети на македонските кралеви (поединечни и остави) откриени во Р Македонија, со неколку хронолошки нумизматички карти („Наоди на монети на македонските владетели на територијата на Република Македонија", во *Монетите и монетоковниците во Македонија*).

I ГОРНА МАКЕДОНИЈА ОД 6 ДО 3 ВЕК ПРЕД ХРИСТА

1. Граници и географска поделба

Античка Македонија, сместена во централниот дел на Балканскиот полуостров, опфаќала широка географска територија, а нејзините граници биле определени според етничката и јазичната специфичност. Така, на југ, брегот на Егејското море, северните падини на Олимп и р. Пенеј (Пенча), биле природната граница која ја одделувала од хеленската територија. Понатаму, на југозапад, границата доспевала до планината Пинд (тромеѓе помеѓу Македонија, Епир и Тесалија), од каде што почнувала нејзината западна граница; таа се движела по денешните планини од Шарпланинскиот масив - Јабланица, Кораб и Дешат, сè до Шар Планина (Скард) - тормеѓето помеѓу Македонија, Илирија и Дарданија. Потоа, границата на север се спуштала низ падините на Јакупица, поминувала помеѓу денешните градови Скопје и Велес, па преку долината на реката Пчиња, излегувала на Осоговските Планини, сè до планината Рила. Источната граница се движела од Пирин Планина, сè до вливот на реката Нест (денешна Места) во Егејското Море.[1]

Географската дистинкција на територијата на античка Македонија, на Долна и на Горна, била направена во делата на античките автори. Тие пишувајќи за неа, нејзиниот приморскиот дел го нарекувале Долна Македонија, додека, планинскиот, во нејзината внатрешност, Горна Македонија.

Областите во Долна Македонија се јасно утврдени од излагањето на Тукидид во врска со нападот на Ситалк врз Пердика II (454-413) во 429 година пр. Хр. Тој ги набројува областите на Долна Македонија со која владеел Пердика, области кои претходно биле освоени од неговиот татко Александар I (498-454) и од неговите предци, Темендите од Арг. Таа Македонија која се простирала до морскиот брег, ги вклучувала Пиерија, Ботиаја, делот на Пајонија околу долен Аксиј, сè до Пела и до морето (подоцна Амфакситида), потоа Мигдонија, Еордаја, Алмопија, Антемунт, Крестонија и Бисалтија.[2] Некои

---

[1] Прева 2004, 7-8; Шукарова 2013, 493.

[2] Thuk. II,99; види и Папазоглу 1957, 97-166; Бисалтија ја сместува во Источна Македонија, 263-272.

современи автори покрај споменатите, во Долна Македонија ги вбројуваат и Пиерида, Едонида, Крусида, Ботика, како и целиот поуостров Халкидик, кој во времето на Филип II станал дел од античката македонска држава; областите Крестонија (Грестонија) и Крусида, пак, подоцна влегле во составот на Амфакстида, чијшто назив е од подоцнежо време.[3] Други пак, користат и назив Источна Македонија, каде што ги сместуваат и некои од споменатите области, како што се Бисалтија, Едонида, Пиерида.[4]

Географската територија Горна Македонија, исто така, опфаќала повеќе области. Херодот раскажувајќи за предците на Александар I, за населувањето на Темендите, како и за востановувањето на власта во Македонија, за прв пат го употребил терминот Горна Македонија.[5] Тукидид и Страбон имаат повеќе податоци за областите коишто влегувале во составот на Горна Македонија. Така, Тукидид опишувајќи го споменатиот поход на Ситалк, како горно-македонски племиња ги спомнал Линкестите и Елимејците, и останатите племиња, коишто не се именувани.[6] И Страбон е согласен за припадноста на Линкестите и на Елимејците, односно областите Линкестида и Елимеја во Горна Македонија, со тоа што тој ги додал и Орестида и Пелагонија во нејзиниот состав.[7]

Во поново време, различни автори, различно ги распределуваат горно-македонските области. Според д-р Фанула Папазоглу, областите Елимеја, Линкестида, Орестида, Пелагонија, Дериоп, Тимфаја и Параваја, ја сочинувале Горна Македонија.[8] Додека според најновите истаржувања, покрај овие области и Дасаретида, Пајонија, Пароpбелија, Синтика и Одомантика се вклучени во нејзиниот состав.[9]

---

[3] Проева 2004, 10-13; Шукарова 2013, 493.

[4] Папазоглу 1957, 258-302, во Источна Македонија се вброени и Пароpбелија, Синтика и Одомнтика; Халкидик е третиран како посебна целина, 303 -308.

[5] Her. VIII, 137-139.

[6] Thuk. II, 99.

[7] Strab. VIII, 326 (според Папзоглу 1957, 169, заб. 9)

[8] Папазоглу 1957, 167-230.

[9] Проева 2004, 15; Шукарова 2013, 495; Папазоглу 1957, 224-230, ја издвојува Дасаретида како посебна илирска област која влегувала во т.н. македонска Илирија, в. и стр. 168; Пароpбелија, Синтика и Одомантика ги вбројува во Источна Македонија (заб. 4); Пајонија, односно Источна Пајонија ја третира исто така како посебна целина, в. стр. 231-256.

Почнувајќи со источните области во Горна Македонија, Одомантика се наоѓала северно од Пангајските Планини, а источно од реката Стримон (Струма), додека пак по средниот тек на оваа река се протегала Синтика. Западно од Стримон, а јужно од планината Орбел (ден. Беласица) и од Демиркаписката Клисура се наоѓала Парорбелија.

По горниот и по средниот тек на реката Аксиј (Вардар), од Таорската клисура на север, до Демир Капија на југ, била распространета Пајонија. Сепак, територијата на Пајонија, претставувала посебна етничка и географска целина, но, како политичка целина, заедно со Пелагонија и со Дериоп влегувала во составот на Пајонското Кралство (в. подолу). Таа многу подоцна станала дел од Македонија.

Пелагонија го опфаќала северниот дел на денешната пелагониска низина, а Линкестида, нејзиниот јужен дел. Дериоп, пак, била областа по горниот тек на реката Еригон (Црна). Дасаретида се наоѓала северно од Епир и граничела со Дарданците, т.е. во денешниот Струшко – Охридски Регион, Полог и Кичевската Котлина.

Орестида се наоѓала по горниот тек на реката Халијакмон (Бистрица) и во регионот на Костурското и на Преспанското Езеро. По средниот тек на Халијакмон лежела областа Елимеја, која на север граничела со Еордаја, на исток со Пиерида, а на запад со Орестида, со Тимфаја и со Параваја. На границата со Епир, а на северните падини на Пинд се наоѓале Тимфаја и Параваја, најјужните обалсти во Горна Македонија.[10]

Денешна Република Македонија, од горно-македонските области, во својот состав ги опфаќа Дасаретида и Линкестида, како и територијата на Пајонското Кралство, односно областите Пајонија, Пелагонија и Дериоп.[11]

---

[10] Подетално за горно-македонските области, в. Проева 2004, 15-16; Шукарова 2013, 495-496.

[11] Микулчиќ 1999, 37-184, пружа детален преглед на античките градови во овие области, на кој му претходи кус историски и осврт за богатите рударски ресурси; за Линкестида и Девриоп, в. и Лилчиќ 2009.

2. Историско-политички збиднувања

2.1. Пајонија и пајонските племиња пред персиската доминација на Балканот (513 – 480/479)

Древниот пајонски народ уште во доцното бронзено време населувал широк географски ареал во рамките на Балканскиот Полустров; всушност и пред доаѓањето на Македонците, тие ја населувале територијата на Античка Македонија. Пајонската популација била составена од различни племенски заедници, така што во периодот на нивната најголема експанзија, пред персиската доминација на Балканот (513-480/479), Пајонија се простирала по целото течение на р. Аксиј (Вардар), до р. Стримон (Струма) на исток и до Пелагонија на запад; на север, пак до изворите на Стримон, а на југ до морскиот брег.

Овие податоци за Пајонците се поткрепени од ретките записи на античките автори, почнувајќи со Хомер (8 век пр. Хр.). Тој во неговата „Илијада" пее за Пајонците, сојузници на Тројанците. Хомер спомнува војски на две пајонски племиња, предводени од двајца пајонски јунаци – едната од Пирајхме, од градот Амидон, на широкиот Аксиј[12]; другата од Астеропај, син на Пелегон (епоним на Пелагонците), а внук на речниот бог Аксиј, од „далечната и плодна земја Пајонија"[13]. Очигледна е поврзаноста на Пајонците со Пелагонците; односно во времето на Тројанската војна јасно е дека постоеле две пајонски племиња – од долниот и од средниот тек на Аксиј (Пелагонија).

На крајот на 6 век пр. н. е., во периодот на персиското навлегување на европска почва (513 г. пр. Хр.),[14] Пајонците сè уште ја населувале територијата по текот на Аксиј, до Стримон (Струма) и Пангајската област.[15] Тогаш започнале поголеми промени и настанало постепено губење на пајонските територии за сметка на Аргеадите од една страна, а од друга страна и неколку пајонски племиња биле покорени и иселени во Азија од страна на Персијците, како што

[12] Илијада, II.848-850; XVI.284-293.

[13] Илијада, XXI.139-160.

[14] Со покорувањето на градот Перинт (Херодот, V.1), Персијците навлегле во Европа.

[15] Планина меѓу реките Струма (Стримон) и Места (Нест).

раскажува Херодот.[16] Тукидид ја забележал во своите записи Аргеадската експанизија на пајонска територија на исток; набројувајќи ги областите кои им припаѓале на Македонците за време на Пердика II (454 - 413), укажува дека тие го држат тесниот појас до Аксиј кој некогаш ѝ припаѓал на Пајонија, кој, пак, се протегал од внатрешноста сè до Пела и до морскиот брег.[17] И географот Страбон, исто така, кажува дека во минатото голем дел од Македонија бил пајонски и потврдува дека Пајонците биле населени во долномакедонските области, т.е. во Амфакситида (околу Аксиј), Крестонија и во Мигдонија, како и дека во минатото Пајонија се простирала од Пелагонија, па сè до Пиерија и до Стримон, којшто, како и Аксиј, извира од пајонска територија, односно од земјата на Агријаните, кои живеат околу Родопите. Овие планини ја разделуваат од Тракија на исток, додека на север се граничи со земјите на Автаријатите, Дарданците и на Ардијајите, а на југ со Македонците.[18] И Тукидид ги спомнува Агријаните населени по горнот тек на Стримон, заедно со Лајајите и останатите пајонски племиња населени на истиот простор, коишто во време на походот на Ситалк против Пердика II, во 429 година пр. Хр. биле во составот Одриското Кралство на Ситалк, претставувајќи и негова крајна граница, маркирана со самата река Стримон на запад, каде што Тукидид ги лоцира независните Пајонци.[19] Не може со сигурност да се тврди кои биле независните Пајонци, но може да се претпостави дека станува збор за пајонското племе Дерони,[20] кои не се спомнуваат во пишаните извори, но наодите на пари со легенда која го носи нивното име, потврдуваат дека тие постоеле. Врз основа на наодите на нивни монети, со ниски номинални вредности, во источниот дел на Р Македонија, се смета дека таа територија се поклопува со територијата што ја спомнува Тукидид.

Областите западно од средниот тек на Аксиј – Пелагонија и Девриоп, ги спомнува и Тит Ливиј коишто тој ги наведува како пајонски, а ја спомнува и

---

[16] Херодот, V.1, ги спомнува Сиропајонците, Пајоплите и останатите Пајонци коишто живееле во близина на езерото Прасијада; Херодот ги спомнува и оние на самото езеро, како и Доберите, Агријаните и Одомантите, населени околу планината Пангај, кои воопшто не биле покорени (V.16).

[17] Тукидид, II.99.4

[18] Strabo, VII, frgs. 4, 11, 36-38, 41.

[19] Тукидид, II.96.

[20] Петрова, 1999, 7; в. и Svoronos 1919, 20, ги лоцира Дероните кај Дојран; *HM* 2, 75, Хамонд околу Штип и Кратово.

реката Еригон (Црна), чиишто извори се во Илирија, но тече низ Пајонија, па се влева во Аксиј.[21]

Од наведеното може да се види дека по споменатите историски збиднувања, постоењето на Јужните Пајонци во првите децении на 5 век пр. Хр. престанало, додека останатите се појавиле подоцна организирани во рамките на Пајонското Кралство.

2.2. Пајонското Кралство

По повлекувањето на персиските војски од Балканот (480/479 г. пр. Хр.) и по освојувањето на пајонските територии во Долна Македонија од страна на Александар I, локалните племиња биле етнички и политички претопении од Македонците и исчезнале од историјата. Тогаш, на Пајонците им останала територијата на север, односно, областите по горниот и по средниот тек на Аксиј, сливовите на Астиб и на Понт (Струмица), до Стримон на исток и по долината на Еригон (Црна Река), Пелагонија и Девриоп на запад.[22] Во овие територијални рамки, Пајонците, обединети од страна на сопствени кралеви, ја создале својата државна творба, која постоела низ целиот 4, па сè до последните децении на 3 век пр. Хр.; при тоа статусот на малото Пајонско Кралство, како и неговата територија биле постојано променливи во текот на постоењето.

Така, кон крајот на 4 век пр. н.е., Пајонија дополнително се проширила на дел од територијата на најсеверното пајонско племе - Агријаните[23], во областите околу Скопје и посеверно; по Галската инвазија, пак, во 279 година пр. Хр., територијата на Пајонското Кралство била значајно намалена, бидејќи

---

[21] Livy, XXXIX.54

[22] Merker 1965, 41; Петрова 1991, 41-50, Петрова 1999, 67-71. Овие територии биле потврдени како пајонски и според културата на погребување во протоисторискиот и во архајскиот период, в. Митревски 1997, 202-205.

[23] Соколовска 1990, 9-34, во периодот на 6 и 5 век пр. н. е., Агријаните ги лоцира во областите на Скопје и на Куманово, во регионите на Јужна Морава и на Косово, на Тетовско-Гостиварскиот Полог, а секако и по горниот тек на Стримон; Микулчиќ 1999, 113-114, ги потврдува териториите населени од ова племе.

Македонците ја потиснале од југ, а Дарданците од север и на Пајонија ѝ останал просторот помеѓу Таорската клисура и Демир Капија.[24]

Од политичко-историски аспект, постоењето на Пајонското Кралство е тесно поврзано со Македонското Кралство. Првиот писмено потврден крал на Пајонците бил Агид, според записите на Диодор Сикулски.[25] Во време на Агид (до 359/358 г. пр. Хр.), Пајонија изгледа била независно кралство, чијашто наколност сакал да ја придобие Филип II (359 – 336), при стапувањето на македонскиот престол. Имено, Филип II и успеал во тоа, така што на Пајонците им испратил гласници, и поткупувајќи ги со поклони и убедувајќи ги со великодушни ветувања, склучил договор за привремен мир. Од Атина се ослободил отстапувајќи ѝ го Амфипол. Откако на овој начин ја зајакнал својата власт, тој дознал дека во меѓувреме пајонскиот крал Агид умрел и го искористил моментот за да ја нападне и да ја порази Пајонија, која била принудена да ја признае македонската власт во 359/358 година пр. Хр.[26]

Политичката зависност на Пајонија продолжила и во времето на наследникот на Агид, Ликеј (359/358-340/335). Тој правел обиди повторно да ја стекне независноста на своето кралство, учествувајќи во антимедонскиот сојуз, предводен од Атина, заедно со кралевите на Тракија и на Илирија, Кетрипор и Граб[27], но се чини дека не успеал во тоа[28]. Сепак, фактот дека Пајонија успеала да го задржи својот идентитет, упавувана од свој крал, кој издавал и свои пари, покажува дека за време на Ликеј, таа не била приклучена кон Македонија, туку се наоѓала во вазален однос.[29]

Пајонскиот престол го наследил Патрај (ca. 340/335 - ca. 315), којшто бил современик на Александар Велики (336 – 323), но за него не се знае речиси ништо. Во изворите, неговото име, како патроним, се појавува на инскрипција покрај името на Авдолеонт,[30] а се наоѓа и на бројните примероци на сребрени монети, најцврстата потврда за неговото кралување. За време на неговата

[24] Петрова, 1999, 65-73.

[25] Diodorus, XVI.4.2.

[26] Diodorus, XVI. 2, 3, 4.2.

[27] Diodorus, XVI.22.3; *I.G.* II² 127.

[28] Демостен (*Olynth.*, I.23), во 349 г. пр. Хр. и Исократ (*Phil.*, V.21), 346 г. пр. Хр., говорат за наметнато ропство над Пајонците од страна на Филип II.

[29] Merker 1965, 44.

[30] *I.G.* II² 654.

управа Александар во 335 година пр. Хр., враќајќи се од походот против Трибалите, поминал низ земјата на Пајонците и на Агријаните.[31] Пајонија веројатно и во почетокот на неговото владеење сè уште била подредено кралство, па за време на походот на Александар на Исток, Пајонците, со својата лесна коњаница, биле дел од македонската војска; дел од војската биле и копјаниците Агријани.[32] Политичката состојба во Пајонија изгледа се променила по смртта на Александар Велики во 323 година пр. Хр. Имено, во Европа тогаш бил поставен Антипатар, кој бил назначен за стратег автократор на сите Македонци, Хелени, Илири, Трибали, Агријани и народот на Епир.[33] Пајонците не се спомнуваат, а тоа веројатно значело дека Пајонија повторно ја стекнала својата независност.[34] Во прилог на оваа претпоставка, оди и еден детаљ на познатата претстава на реверсот на тетрадрахмите на Патрај, која илустрира воена сцена. Имено, оваа сцена со пајонски коњаник кој со долго копје прободува соборен хоплит, кој, пак, се брани со тркалезен штит, изгледа првобитно била наменета за да ја овековечи победата на пајонскиот командант Аристон во војската на Александар, кој го поразил персискиот Сатропат во 331 година пр. Хр., пред битката кај Гавгамела;[35] подоцна, пак, штитот бил заменет, така што се гледаат карактеристиките на македонскиот штит. Ова е јасна импликација дека настанала нова политичка ситуација по 323 година пр. Хр., а вметнувањето на македонскиот штит на реверсната сцена на тетрадрахмите на Патрај го сугерира токму тоа.[36]

Авдолеонт (ca. 315 - ca. 285/284), синот и наследникот на Патрај, бил целосно независен владетел, во чиешто време значајно зајакнала и моќта на пајонската држава. Авдолеонт одржувал коректни релации со своите соседи, на што укажува и фактот дека, кога во 310/309 година пр. Хр., Пајонија била нападната од Автријатите, тој од македонскиот крал Касандар, побарал и добил

---

[31] Аријан I.5, го спомнува и кралот на Агријаните, Лангар, кој го ценел Александар уште додека Филип бил жив и му бил сојузник против Илирите.

[32] Аријан, I.14, 18, II.7, 9, III.8, 12-13.

[33] Dexippos, fr. 1b, 3R (=Phot. Bibl. cod. 82), Arrian (succ. fr.1a): според Papazoglu 1969, 416.

[34] Merker 1965, 46; Е. Петрова (Петрова 1999, 17), смета дека неспомнувањето на Пајонците значело дека Пајонија била составен дел од Македонија; според Н. Проева (Проева 1997, 45-46), Пајонија била освоена уште во време на Филип II.

[35] Q. C. Ruf. IV.9.25; Plut., *Alex.* 39.

[36] Cf. Liampi 1998, 134-137.

помош за одбраната од ова племе[37]. Блиски релации воспоставил и со епирскиот крал Пир, мажејќи ја својата ќерка со него,[38] а ги обновил и политичките врски со Атина кои постоеле уште од времето на Ликеј. Имено, и тој, покрај останатите кралеви, ѝ помагал за време на опсадата на нејзиното најголемо пристаниште Пиреј од страна на гарнизонот на Деметриј Полиоркет (294 - 288/7),[39] снабдувајќи ја Атина со жито и организирајќи го неговиот транспорт. Заради овие заслуги, според почесниот декрет од 285/284 година пр. Хр., се стекнал со атинско граѓанско право, а била донесена и одлука да му се подигне бронзена коњаничка статуа на Агората.[40] Авдолеонт во 306/305 година пр. Хр., по примерот на дијадосите на Александар се прогласил за басилеј, и изгледа спаѓа меѓу првите помали хеленистички владетели кои ја присвоиле оваа титула.[41]

Меѓутоа, по смртта на Авдолеонт настапил нестабилен период во Краството, првенсвено со детронизирањето на неговиот син Аристон, кога Пајонија станала дел од Кралството на Лисимах (306-281). Имено, Лисимах, кој по своето прогласување за крал на Македонија (285/284 г.) имал претензии и кон Пајонија, му помогнал на Аристон (285/284), син и законски наследник на Авдолеонт, да се врати во Кралството со цел да го наследи тронот. Но, во текот на неговото церемонијално кралско капење во реката Астиб, Лисимах нападнал и ја зазел Пајонија, додека Аристон пребегал кај Дарданците,[42] со кои Пајонија изледа била во добри меѓусоседски односи. Пајонија останала дел од кралството на Лисимах, сè до неговата смрт во 281 година пр. Хр. Состојбата дополнително се влошила за време на навалата на Галите во 280/279 г. пр. Хр., коишто ги прегазиле и Пајонија и Македонија на својот пат кон хеленскиот југ.[43]

Пајонија успеала да се консолидира во времето на Леонт (ca. 278/7 - ca. 250 ?), веројатно помладиот син на Авдолеот. Иако и тој, како и неговиот татко, бил способен и конструктивен владетел, сепак не успеал да го врати сјајот на

---

[37] Diod. XX. 19.1.

[38] Plut., *Pyrr.* 9.1.

[39] *I.G.* II² 657, всушност Пиреј и атичките тврдини му биле препуштени на неговиот син Антигон Гоната.

[40] *I.G.* II² 654, 655, во времето на атинскиот архонт Диотим (285/4 г. ст. е.).

[41] Waggoner 1982, 100.

[42] Polyaen. IV.12.3

[43] Liv. XXXVIII.16; Paus. X.19.7

Пајонското Кралство. Имено, во тој период Кралството било крајно осиромашено и во многу лоша економска сосотојба. Тогаш и територијата на Пајонија била исто така смалена, а Скопско-Кумановскиот Регион веќе сигурно бил во рамките на Дарданија.[44] И за Леонт нема многу податоци, исто така. Неговото име се спомнува на инскрипциите во хеленските светилишта во Делфи и во Олимпија, каде што стои до името на Дропион како патроним.[45] Секако и неговите пари, кои за разлика од оние на неговите предходници биле ковани само во бронза и во ограничени изданија, го носат неговото име, заедно со титулата басилеј.

Наследникот на Леонт, а воедно и последниот пајонски крал, бил неговиот син Дропион (ca. 250 – ca. 230). Дропион ја основал и новата политичка организација, Пајонскиот Којнон (Сојуз). Имено, за време на владеењето на Деметриј II (239 -229) било актуелно дејствувањето на Сојузот на градовите.[46] Негувајќи долгогодишна антимакедонска традиција, Пајонија, во тој период, веројатно пристапила кон Ајтолскиот и кон Ахајскиот сојуз против македонската хегемонија.[47] Ајтолскиот сојуз управувал со светлиштето во Делфи, а Ахајскиот со светилиштето во Олимпија. Токму затоа и во овие две најголеми и најпознати хеленски светилишта постојат споменици подигнати од страна на Дропион.[48] Така, на делфиското светилиште му посветил бронзена глава на пајонски бик, наречен бизон, според записот на патеписецот Павсанија,[49] а таму се наоѓала и статуата која Дропион ја подигнал за Авдолеонт.[50] Во Олимпија, пак, се наоѓала коњаничка статуа на Дропион, која била подигната од Сојузот (Којнон) на Пајонците, во чест на неговиот основач Дропион.[51]

---

[44] Микулчиќ 1999, 129, нема археолошки наоди од хеленистичкиот период и населбите во овој регион престанале да постојат.

[45] Pouilloux 1950, 24, fig. 4 (Олимпија); Pauzanija, X.13.1 и Pouilloux 1950, 22, Bousquet 1952, 138 (Делфи).

[46] Битракова Грозданова 1987, 22.

[47] Битракова Грозданова 1987, 22.

[48] Битракова Грозданова 1987, 22.

[49] Pauzanija, X.13.1.

[50] Pouilloux 1950, 22-32, според читањето на натписот смета дека статуата му била подиганата на Леонт; Bousquet 1952, 136-140, чие читање се смета за поприфатливо, прочитал Авдолеонт; види и Merker 1965, 51; Битракова Грозданова 1987, 22, заб. 56; Петрова 1991, 25, заб. 76, Петрова 1999, заб. 76.

[51] Pouilloux 1950, 24, fig. 4.

По смртта на Дропион, Пајонија станала територија од интерес и на Дарданија и на Македонија, но во 217 година пр. Хр. со освојувањето на најголемиот пајонски град Билаѕора (с. Кнежје, Св. Николе),[52] конечно била анектирана кон Македонското Кралство од страна на Филип V (221-179).[53] Пајонија тогаш станала истоимена стратегија во рамките на Македонија, управувана од локален наместник, кралскиот офицер – Пајонецот Дида.[54]

Сепак, конечното исчезнување на Пајонија како географско-етничка целина се случило по освојувањето на Римјаните во 168 г. пр. Хр. и административната поделба на Македонија.

2.3. Македонското Кралство на Аргеадите од крајот на 6 до почетокот на 3 век пр. Хр.

Според легендата, тројца браќа - Гаван, Аероп и Пердика, синови на Темен од Арг во Орестида, тргнале од својот роден град и по различни патешествија стигнале во Ајга во Македонија. Најмладиот од нив Пердика (ca. 707-659), тука ја утврдил својата престолнина и со тоа ја востановил првата кралска династија на Македонија - династијата наАреадите.[55]

Раната историографија на Античка Македонија е многу малку позната, но се чини дека кон крајот на 8 век пр. Хр., токму владетелите на оваа династија започнале да ги обединуваат сродните племиња во рамките на една заедничка држава. Податоците коишто постојат за најраната историја на Аргеадите и за првите пет кралеви (Пердика I, Аргај (ca. 659 – 645), Филип I (ca. 644 – 640), Аероп I (ca. 639 – 574), Алкета (ca. 573 - 541)[56]) од оваа династија се недоволи и малку е познато за нив.

---

[52] Микулчиќ 1999, 150.

[53] Полибиј, V.97.

[54] Liv. XL.21, XLII.51.

[55] Проева 2004, 139-145; Шукарова 2013, 509-510; легендата за потеклото на кралската куќа прв ја запишал Херодот (VIII. 137-139).

[56] Проева 2004, 144, за хронологија на владеењето на кралевите; види и Шукарова 2013, 510.

Но, веќе од крајот на владеењето на Аминта I (540-498), изворите нудат сè повеќе информации, пред сè заради Хеленско-персиските војни, во кои било вклучено и Македонското Кралство. Всушност, последните петнаесетина години од кралувањето на Аминта I биле одбележани со доѓањето и со окупацијата на Персијците. Како што беше споменато и погоре, Персијците, прво навлегле во Европа во 513 година пр. Хр., а потоа околу 510 година пр. Хр., успешно загосподариле и со македонското и со тракиското крајбрежје. Промените најмногу ги почувствувале локалните пајонски племиња, бидејќи еден дел од нив, според Херодот (V.12-16), дури и иселиле во Азија. Но, новонастанатата политича ситуација се одразила и на малото Македонско Кралство на Аминта I. Тогаш од македонскиот крал било побарано да го признае персискиот суверенитет[57]; понатаму, македонско-персиските односи изглада се развиле во вид на некаков меѓусебен воено-политички сојуз.[58]

И Александар I (498-454), синот и наследникот на Аминта I, ја продолжил лојалноста кон Персијците. Меѓутоа, за време на хеленско-персиските војни, кои значајно го погодиле и неговото владеење, тој се нашол поставен помеѓу двете непријателски страни; Македонското Кралство се наоѓало на патот на персиските копнени походи кон Хелада. Тогаш тој се покажал како успешен дипломат; водејќи амбивалентна политика, тој истовремено бил и сојузник на Персијците, но и атински „проксен" и „евергет".[59]

Поразот на Персијците во 479 година пр. Хр. во битката кај Платаја и нивното повлекување од Европа, било мошне значајно за Александар I; тоа за Македонското Кралство значело проширување на територијата источно од Аксиј, сè до Стримон и вклучување на пајонските територии од Долна Македонија, кои дотогаш биле под персиска контрола.[60]

Неговиот син Пердика II (ca. 454 - ca. 413), којшто го наследил по смртта, на почетокот морал да се справува со семејни престолонаследнички борби. Покрај внатершните, бил изложен и на надворешни притисоци, но,

---

[57] Херодот, V. 17-21, раскажува дека персискиот војсководец Мегабаѕ преку свои пратеници побалал од Аминта земја и вода за персискиот крал Дареј, што симболично означува барање на покорност и официјално признавање на персиската власт.

[58] Проева 2004, 149; Шукарова 2013, 511.

[59] Поопширно за Александар I и хеленско-персиските војни, *види* Borza 1990, 98-115; Проева 2004, 151-160; Шукарова 2013, 511.

[60] Голем дел од долномакедонските области сè до повлекувањето на Персијците биле населени или заземени од Пајонците, *види* Hdt. V.1,13,15-17, VII.113; Thuc. II.99.4; Polyb. XXIII. 10; Just. VII.1; Strabo, VII. frg. 41.

сепак, успеал да ја задржи власта, управувајќи долги години со Македонското Кралство. За време на неговото владеење како значаен настан треба да се спомене Пелопонеската војна (431-404 г. пр. Хр.), која се водела помеѓу Атина и Спарта. Се чини дека тој бил и поттикнувач на војната, користејќи го непријателството помеѓу двата полиса и благодарение на своите совршени дипломатски способности, играл двојна улога, сојузувајќи повремено и со Атина и со Спарта. Таквите политички игри на Пердика предизвикувале воени ситуации во кои кралот се наоѓал загрозен. Таков бил и воениот поход во 429 година пр. Хр. на тракискиот крал Ситалк, кој, како атински сојузник, тргнал во судир со Пердика II. Оваа епизода се завршила со склучување мир и дипломатски брак помеѓу Стратоника, сестрата на Пердика и Севт, внукот на Ситалк[61]. Веројатно тоа е и последен пат на решавање на споровите околу сојузништвото меѓу Атина и Пердика по воен пат.[62]

По смртта на Пердика II во 413 година пр. Хр., македонскиот престол бил наследен од неговиот син Архелај (413-399). Кралството коешто му го оставил на својот син, не било воопшто во полоша состојба од она што тој го наследил од својот татко Александар. Но, за разлика од неговите претходници, Архелај владеел во релативно мирни услови и без особени надворешни закани. Долготрајната Пелопонеска војна била економски исцрпувачка за двете инволвирани страни, и за победничката, Спарта, и за Атина, со која Архелај воспоставил пријателски и трговски релации, снабувајќи ја со дрвена граѓа за обнова на нејзината флота. Ослободена од хегемонистичките интереси на големите сили, Македонското Кралство, за прв пат, по речиси цело столетие немири, било насочено кон своето внатрешно уредување. Архелај имал можност и услови да преземе низа воени, културни, монетарни реформи и градителски активности[63].

Архелај останал забележан во историјата и по тоа што за време на својата управа ја префрлил и македонската престолнина од Ајга во Пела, веројатно поттикнат од политички и од геостратешки причини. Пела станала политички и административен центар на Кралството, додека Ајга останала духовен, сè до крајот на македонската аргеадска династија. Но, Пела, станала и

---

[61] Thuc. II, 99-101, во врска со походот на Ситалк.

[62] Детално за владеењето на Пердика кај Borza 1990, 133-160; *види* и Проева 2004, 167-182; Шукрова 2013, 512-514

[63] Thuc. II, 100, информира за некои од реформите на Архелај.

значаен културен центар, исто така. Архелај на својот двор во Пела примил многу познати културни дејци, кои таму твореле, а некои од нив и трајно се населиле. Еден од најпрочуените е секако античкиот трагичар Еврипид.[64]

Немањето право за учество на Олимписките игри за Македонците, пред сѐ заради нивното не-хеленско потекло, го поттикнало Архелај да востанови во Македонија и т.н. „Македонски Олимписки игри". Тие се одвивале во светиот град за македонците, Дион, на северните падини на планината Олимп. Веројатно целта на Архелај била постоење на отворени игри, со право за учество без ралика на етничката или политичката припадност.[65]

Прераната и насилна смрт на Архелај во 399 година пр. Хр., го прекратила и неговото владеење. Тогаш започнале сурови династички борби и интриги за зграпчување на престолот кои траеле полни шест години. Неколку кралеви застанале на македонскиот трон за тој кус период.

Легитимен наследник бил неговиот малолетен син Орест (399-396), но само по три години неговиот роднина (чичко?) и регент Аероп II (396-393) го истиснал и ја присвоил власта за себе. За кусо време тој починал од природна смрт, така што престолот го презел неговиот син Павсанија (393-392); но, стабилноста на Македонското Кралство повторно била разнишана и набргу се јавиле и други претенденти. Еден од нив бил и Аминта, правнукот на Александар I (подоцна владее како Аминта III), а другиот бил вонбрачниот син на Архелај, Аминта II Малиот. Се чини дека токму дека Аминта II Малиот, прв му ја оспорил власта на Павсанија, па една година (во 393 г. пр. Хр.) заедно и кралувале.[66]

По периодот на внатрешни борби и превирања, во 393/392 година пр. Хр. Аминта III (392-370) стапил на македонскиот трон; владеел долги 24 години според податоците на Диодор Сикулски (XIV. 89.2; 92.3) кои биле исполнети со низа турбуленции. На самиот почеток на неговото владеење Аминта успеал да ги стабилизира односите со горномакедонските племиња, така што стапил во брак со Еврадика, ќерката на Пелагонецот Сира. Тој морал да се справува и со своите соседи, старите непријатели, Илирите, кои тогаш повторно зајакнале. Тие предводени од Бардилиј, го нападнале македонскиот крал и го поразиле, но

---

[64] Поопширно за Архелај, Borza 1990, 161-177; Проева 2004, 182-198; Шукрова 2013, 514-515.

[65] Проева 2004, 195.

[66] Проева 2004, 201; *види* и Borza 1990,177-179.

со помош на Тесалијците, тој пак ја освоил власта. Халкидичкиот сојуз, со којшто прво склучил договор за сојузништво, му бил противник, исто така; тогаш Аминта побарал помош од Спарта, најголемата хеленска сила. Аминта делувал мудро и во интерес на Македонското Кралство, па кога Атина почнала да зајакнува, биле повторно воспоставени врските со неа; Македонија била главниот снабдувач на дрво за бродоградба при обновувањето на Атнискиот поморски сојуз (во 377 г. пр. Хр.). Иако постојат податоци дека уште на почетокот на своето кралување, за време на илирските напади, Аминта морал дури и да го напушти македонскиот тронот[67], сепак кон неговиот крај, тој успеал да го зајакне и да го стабилизира Македонското Кралство.[68]

Откако Аминта починал во 370/369 година пр. Хр., иако Кралството било во мирна внатрешна состојба, се јавиле обиди за надворшни мешања, но, започнале и вообичаените проблеми околу наследувањето на престолот, исто така. Власта му припаднала на најстариот син на Аминта III, Александар II (369-368). Во своето кусо владеење, тој војувал и во Тесалија, од каде што морал да се повлече бидејќи бил истиснат од Тебанците, предводни од Пелопида, но и заради внатрешните борби за освојување на престолот, кои се случувале во Македонија. Теба како хегемон била вклучена во спорот со припадноста на македонскиот престол, а за возврат било побрано да се добијат заложници меѓу кои бил и идниот крал Филип; тој поминал три години како тебански заложник. Наскоро, Александар II станал жртва на политички атентат. По неговото убиство и новонастанатите турбуленции околу преземањето на престолот, стабилноста на Кралството била сериозно разрушена.

Новиот престолонаследник бил неговиот брат Пердика III (365-359), кој бил сè уште малолетен и до 365 година пр. Хр. владеел под старателство на Птолемај од Алор, сопруг на неговата сестра Евриноја. Тој воспоставил добри односи со Теба и го вратил свјот брат Филип од заложништво.

Во последната година (360/359 г. пр. Хр.) од владеењето на Пердика III, Илирите повторно почнале да напаѓаат, па за одбрана, македонскиот крал ангажирал војска од 4000 војници, при тоа и самиот учествувал во битката која била погубна за него. Иако легитимен наследник бил неговиот малолетен син Аминта, заради разнишаната безбедност на Кралството, македонскиот престол

[67] Diod. XIV.92.3-4; XV.19.2-3.

[68] Borza 1990, 180-189; Проева 2004, 203-212; види и Шукарова 2013, 516-517.

му припаднал на неговиот помлад брат, воедно и најмал син на Аминта III - Филип II.[69]

Филип II Македонски (359 - 336) за време на своето кралување успеал да завладее со поголемиот дел од Балканскиот Полуостров, покорувајќи ги своите соседи Илири, Пајонци и Тракијци, а го освоил и Халкидик. Со битката кај Хајронеја (338 г. пр. Хр.), конечно им ја наметнал својата хегемонија и на Хелените, која била озаконета со склучувањето на „Заеднички мир" во Коринт, зимата 338/337 година пр. Хр. Следен чекор било отпочнување на кампања за освојување на Персија, нереализирана заради неговото убиство во 336 година пр. Хр. Тој бил генијален и харизматичен владетел, со големи дипломатски способности, кој исто така презел и низа воени и економски реформи, а од политички аспект, креирал централизирана власт со која управувала само династијата на Аргеадите. На тој начин го издигнал Македонското Кралство во најмоќната и во најголемата држава не само на Балканот, туку и во Европа.

За жал, во 336 година пр. Хр. додека присуствувал на свадбената церемонија на својата ќерка Клеопатра во Ајга, ненадејно бил извршен атентат врз Филип. Така тој прерано починал оставајќи го недовршен претстојниот поход кон Персија, чиишто подготовки веќе биле во тек.[70]

Веднаш по смртта, за престолонаследник бил устоличен неговиот дваесетгодишен син од бракот со епирската принцеза Олимпијада - Александар III Македонски (336-323), многу подоцна наречен Велики заради грандиозните дела кои ги направил за време на својот кус живот. Тој се покажал дека е достоен да ги продолжи плановите на својот татко за освојување територии на Исток; воден од идејата да се реши прашањето за превласт помеѓу Македонија и Персија, ја надминал својата првична цел и стигнал дури до Индија, останувајќи запаметен во историјата како еден од најголемите војсководители што некогаш постоеле.[71]

Меѓутоа, пред да го започне персискиот поход, младиот Александар морал да ги регулира односите со балканските соседи, покорувајќи ги Тракијците, Трибалите, Гетите, Илирите. Секако, за успешно спроведување на

---

[69] за настаните од овој период, види Borza 1990, 189-197; Проева 2004, 213-218; Шукарова 2013, 517.

[70] Детално за политичко-историските прилики и кралувањето на Филип Македонски, *види* Borza 1990, 198-230; Проева 2004, 219-260; *види* и Шукарова 2013, 518-552.

[71] За походот и животот на Александар пишувале античките историографи Аријан, Квинт Куртиј Руф, Плутарх; *види* Проева 2004, 269-311; Шукарова 2013, 561-574.

неговата кампања, потребна му била бројна војска, така што ангажирал платеници од покорените Илири, Тракијци, Пајонци и Хелени, но главнината ја сочинувале Македонци. Потребни му биле големи средства за финансирање на кампањата, а во тој момент во македонскиот кралски трезор имало само 60 таланти сребро, како и наследен долг од околу 500 таланти од својот татко. За да го реализира походот Александар морал да позајми доплонителни 800, така што неговиот долг сега изнесувал 1300 таланти. Со финансиските придобивки од балканската експедиција успеал да да го намали долгот, па пролетта 334 година пр. Хр. тој изнесувал само 200 таланти; при тоа во трезорот имал 70, со кои армијата можела да преживее само триесет денови. Но, од моментот кога го освоил Сарди и богатата персиска ризница во летото 334 година пр. Хр., потоа со секоја победа се здобивал и со нов прилив на средства.[72]

Со смртта на Александар Велики во 323 година пр. Хр. во Бабилон, најголемата Империја на светот, која во тој момент опфаќала три континенти, останала без престолонаследник. Настанале борби за превласт помеѓу неговите соработници, а Империјата била разделена помеѓу водечките генерали. Пердика, највлијателниот соработник на Александар Велики, ја имал најзначајната политичка функција „хилијарх", така што, тој ја приграбил фактичката власт во државата. Како формални кралеви биле назначни Александар IV (323-310/309), нероденият син на Александар Велики, и Аридај (323-317), неговиот полубрат, кој веднаш по устоличувањето се преименувал во Филип III со цел да го истакне своето потекло и поврзаноста со Аргеадите. Всушност, со нив се заокружува и постоењето на династијата на Аргеадите.[73]

Ситуацијата по смртта на Александар Велики била многу сложена и заплеткана и секој од дијадосите се стремел да ја загосподари и територијата на Македонија, покрај онаа што ја приграбил. Со Македонија управувал Антипатар, кој бил назначен за стратег автократор во Европа. Но, откако Антипатар починал во 319 година пр. Хр., а Аридај и сопругата биле убиени од страна на Олимпијада во 317 година пр. Хр., власта ја приграбил амбициозниот син на Антипатар, Касандар (317-297). Тој, пак, најпрво во 317/316 година пр. Хр. ја ликвидирал Олимпијада, а неколку години подоцна (310/309 г. пр. Хр.) Роксана и Александар IV, со што ја зацврстил позицијата на престолот. За да

---

[72] Околу материјалната состојба *види* Price 1991, 25-27, со цитираните извори.

[73] Проева 2004, 317; Шукарова 2013, 578-579.

обезбеди крвно сродство со македонската Аргеадска династија, се оженил и со Тесалоника, ќерката на Филип II; тоа во 306/305 година пр. Хр. му овозможило полесно да дојде до кралската титула.[74]

По смртта на Касандар во 297 година пр. Хр., кус период на македонскиот престол биле неговите синови, меѓу кои, пак, постоеле несогласувања околу поделбата на власта, така што не успеале да се одржат на престолот. Тоа го искористил Деметриј I Полиоркет (294 - 288) и во 294 година пр. Хр. без борба стигнал на тронот.[75] Тој бил син на генералот Антигон Монофталм (Едноокиот) и татко на Антигон Гоната (277 - 239), кој, пак, бил втемелувач на новата династијата Антигониди.

Така, во годините што следувале, Македонското Кралство било управувано од страна на кралевите на оваа династија, сè до 168 година пр. Хр., кога последниот македонски крал Персеј (179-168), кај Пидна бил порзен од страна на Римјаните, со што бил ставен и крајот на моќната македонска монархија, која за административни потреби подоцна била поделена на четири одделни региони (мериди).[76]

---

[74] За судирите меѓу дијадосите, Шукарова 2013, 579-581.

[75] Шукарова 2013, 584-585.

[76] Livy XLV.29

II МОНЕТОКОВАЊЕТО ВО ГОРНА МАКЕДОНИЈА И ВО НЕПОСРЕДНОТО СОСЕДСТВО

1. Племенско монетоковање

Монетоковањето, една од најзначајните цивилизациски придобивки, било изумено во раниот 6 век пр. Хр., во западна Мала Азија (Лидија и Јонија), кога од електрум, т.е. од природна легура на злато и на сребро биле направени првите пари.[77] Многу скоро, за помалку од едно столетие, започнала и монетоковничката активност на почвата на Античка Македонија.

Иако, раната историографија на оваа географска целина е многу малку позната, сепак, од скромните записи на античките автори познато е дека таа била богата со рудни ресурси на злато и на сребро, лоцирани околу планините Дисорон и Пангај; денешните региони, како што се кратовско-злетовскиот и штипско-радовишкиот, во минатото биле познати по рудните богатства, исто така.[78] Тоа овозможило на крајот на 6 век пр. Хр., локалните народи - пајонските и другите племиња од македонско-тракискиот брег, да ги изработуваат своите парични изданија; речиси истовремено со оние на крајбрежните хеленски колонии. Генерално, станува збор за племињата населени во регионот помеѓу долните сливови на реките Аксиј (денешен Вардар) и на Стримон (денешна Струма) и Пангајската област; но и за територијата на север, по горното течение на Стримон, горното и средното на Аксиј, и по долините на Понт (денешна Струмица) и на Астиб (денешна Брегалница). Покрај серијата анепиграфски племенски изданија, своите пари во долномакедонската област ги исковале и Ореските, Ихнаите, Бисалтите, Едоните, Мигдонците (?), Тинтените, додека во областите на север тоа биле Дероните и Лајаите.

---

[77] Kraay 1976, 20-21; Howgego 1995, 1-3; cf. Schaps 2007, 2, 232-235.

[78] За рудните богатства на овие региони, *види* Херодот, V.17 , VII.112; Strabo, VII, frg. 34; *види* и *НМ* 2, 70; Borza 1990, 53-54; Borza 1995, 39-43; Керамидчиев 1977, 105-110; Петрова 1999, 118-119; Микулчиќ 1999, 145-146; Драганов 2000, 51.

Историските настани поврзани со персиската доминација на Балканот (513 - 479 г. пр. Хр.), влијаеле и на поттикнувањето на племенското монетоковње. Имено, заради плаќањето данок на Персијците, локалните окупирани племиња, започнале продукција на големи и на тешки парични вредности од сребро, како што се додекадрахмите, декадрахмите и октодрахмите. Но, овие големи вредности имале и друга намена, во трговијата со сребро, коешто во таа форма, но и како инготи, било извезувано на Исток;[79] откриените примероци од овие монети во источномедитеранските и во египетските остави тоа и го потврдува.[80] Постоеле и помали фракции од сребро, кои секако служеле за локална употреба.

Племенското монетоковање било изведувано според ист локален и многу сложен тежински стандард. Дорис Рејмонд го нарекла, со сега веќе општоприфатениот термин, „тракиско-македонски", којшто го употребува и ориенталниот и хеленскиот систем на деноминации.[81] Негова основа бил сребрениот статер со тежина од 9,82 грама или 1/50 од лесната бабилонска мина со тежина од 491 грам, што укажува и на директниот контакт со Истокот преку Персија. Иконографијата, пак, на различните племенски монети, во која доминираат животинските претстави (коњ, вол, бик, јарец), е мошне слична; сето ова упатува на постоењето на организирана монетарна заедница помеѓу соседните племиња.[82]

Територијата на Република Македонија е поврзана со постоењето на пајонските племиња Дерони и Лајаи, па во таа смисла, иако на нејзината почва се откриваат примероци и на некои од споменатите племиња (Орески, Ихнаи, Мигдонци (?) и др.),[83] значајни се примероците на Деронците и на Лајаите, но, посебно се интересни малите деноминации на Деронците. Имено, ниските вредности кои служеле за домашна употреба, според местото на нивното

---

[79] Kraay 1976, 139; Hammond *во НМ* 2, 74; Price 1987, 44; *види* и, Mitchiner 2004, 273-275, 395-407.

[80] *IGCH* 1480, 1482, 1634, 1635, 1640, 1644-1646, 1790; Price, Waggoner 1975.

[81] Raymond 1953, 23; М. Прајс (Price 1974, 4), исто така, ја заснова својата поедноставена метролошка табела на овие два система. Ј. Своронос (Svoronos 1919) го нарекува „пајонски" (в. метролошка табела на крајот). Овај термин е прифатлив посебно за монетоковањето на Деронците и на Лајаите; в. и Josifovski 2006, 259; Драганов 2000, 41-43.

[82] Raymond 1953, 43-59.

[83] Петрова 1996, 7-12, бр. 1-2 (Ајга); Шелдаров 2003, бр. 2 (Ајга); Хусеновски 2004, Т.I, бр. 1; *ОБКол.*, бр. 1 (Ајга); Павловска 2008, бр. 22, 24-26.

откривање ја наговестуваат и автохтоната територија на одреденото племе. Концентрацијата на сребрените фракции на Дероните е особено висока во Источна Македонија,[84] на територијата на Велес, Свети Николе, Штип и на Радовиш.[85] Заради локалниот карактер на ниските вредности, би можело да се претпостави дека токму тука била матичната територија на Дероните.[86] Можеби станува збор за истата област со онаа на независните Пајонци, западно од Лајаите, населени по горниот тек на Стримон, за кои пишува Тукидид (II.96.3). Имено, Дероните се сосема непознати од наративните извори, но, инскрипциите на високономиналните монети (ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΣ, ΔΕΡΡΟΝΙΚΟΝ, ΔΕΡΡΟΝΙ, ΔΕΡΡΟ) укажуваат на нивното постоење.

Големите парични вредности на Дероните, пак, вообичаено се откриваат како дел од збирни наоди, далеку од нивната автохтона територија;[87] но, иако поретки, постојат остави и на Балканот кои содржат такви примероци,[88] а нивната намена веројатно била за исплата на војниците од персиската војска.[89] Интересно е да се забележи дека источномедитеранските и египетските примероци припаѓаат на раната серија (500-480 г. пр.н.е.) со инкузен квадрат, а балканските на подоцнежната (479-460ти/450ти г. пр.н.е.) со трискел на реверсот.

Во таа насока, хронолошкото одредување на паричните изданија на Дероните било дискутирано од повеќе автори,[90] но заради отсуство на сигурни

---

[84] Иако нискономиналните монети, кои се таму откриени, се воглавном без натпис и не можат со сигурност да им се припишат ним, иконографската сличност со оние со повисока вредност, упатува на деронска припадност.

[85] Павловска 2008, 15-16, бр. 1-21; *види* и Josifovski 2006, 251-262.

[86] Географското лоцирање на Дероните било разгледувано од повеќе автори; Gaebler 1897, 292, ги сместува на кракот Ситонија на Халкидик; Svoronos 1919, 20, во околината на Дојран; Hammond *во HM* 2, 75, Штип и Кратово; Петрова 1999, 94, на широката територија помеѓу горното и средното течение на Аксиј и на Стримон.

[87] Остави кои меѓу другите, содржат и деронски примероци се откриени најмногу во Египет (*IGCH* 1635, 1644, 1645), но и во Турција, во ант. област Ликија, *види* Fried 1987, 1-10.

[88] Gerassimov 1938, 80-84; Герасимов 1955, 576-578; *IGCH* 690, 1937 г. во с. Величково, Пазарџик (Бугарија); Митровић 2005, 59-88, 2003 г. во Врање (Србија). Во Македонија, во околина на Штип, околу 1912 година била откриена остава што содржела најмногу октодрахми од Дероните, чиј точен број е непознат, а примероци од нив се наоѓаат во Њујорк (1), Берлин (1-2), Белград (1), Грција (1), *види IGCH* 355; Mirnik 1981, бр. 13.

[89] Драганов 2000, 53.

[90] Gaebler 1897, 289-299; Head 1911, 201-202; Svoronos 1919, 1-16; Gaebler 1935, 55-57; Price, Waggoner 1975, 28-29; Price 1987, 43-47; *HM* 2, 69-91; Петрова 199, 93-96; Josifovski 2006, 251-262.

историски податоци, засега би требало да се прифати датирањето кое произлегло од анализата на позначајните објавени остави, како што се оставите од Асјут (Египет) и од Ликија (Турција).[91] Високономиналните монети во асјутската остава со втиснат квадрат на реверсот, се сместени во временската рамка од ca. 500 до 480 година пр. Хр.;[92] заради стилската сличност со една деронска тетрадрахма од истата остава, во оваа група бил атрибуиран и еден примерок со вредност на тетробол, т. е. триобол, што претходно им бил припишуван на Орескитe.[93] Останатите типови на големи деноминации со трискел на реверсот биле датирани од 479 до доцните 460-ти/450-ти години пр. Хр.[94]

За сега, веројатно оваа хронологија треба да се прифати и за анепиграфните ниски номинали,[95] а особено за монетата од типот *говедо клечи // коринтски шлем во инкузији*, бидејќи исти таков примерок[96] бил откриен во гроб на архајската некропола во с. Караорман, Штип 1959 година, а и останатите гробни прилози се сместени во временската рамка на втората четвртина на 5 век пр. Хр., така што средината на векот е земена за долна граница.[97] Постојат вакви монети и со натпис ΔΟΚΙ на аверсот, кои му се припишуваат на претпоставениот деронски владетел Доким, па токму затоа и споменатите примероци без натпис му биле исто така атрибуирани;[98] но и тој останува на ниво на претпоставка како и Дероните, заради недостаток на книжевни извори. Постои и една група монети со стилизиран бик на аверсот,[99] кои оставаат простор да бидат третирани за псевдопарични форми,[100] чија

---

[91] Price, Waggoner 1975 (Асјут); Price 1987, 43-47 (Ликија).

[92] Price, Waggoner 1975, 28-29.

[93] Svoronos 1919, 57, 13.

[94] Price 1987, 45.

[95] Павловска 2008 15-16; Павловска 2008а, 27; види и Josifovski 2006, 257, за предложеното датирање на овој тип монети.

[96] Калапите од кои бил направен овој примерок се идентични со калапите на еден примерок од Збирката на НБРМ, в. Павловска 2008, бр. 3.

[97] Микулчиħ 1965, 201, сл. 14, 208.

[98] Svoronos 1919, 13, Pl. II. 8-11, 15, Доким е назначен и како трако-македонски владетел; в. *BMCMac.*, 151, no. 1-5; Gaebler 1935, 144-145, no. 2-7.

[99] Павловска 2008, бр. 20-21.

[100] Павловска 2008, 15.

ликовна предлошка веројатно биле примероците со претстава на бик на обете страни.[101]

Аверсната иконографија, пак, на некои од деронските декадрахми и додекадрахми (*маж управува кола влечена од волови // трискел*)[102] е мошне блиска со онаа на октодрахмите на Лајаите (ΛΑΙΑΙ; *маж управува кола влечена од волови // Пегас*);[103] освен легендата која го дезигнира нивното име, лајаиските примероци се разликуваат и по изработката, која е погруба, па во минатото биле сметани за варварски имитации и за фалсификати.[104] Оваа иконографска сличност е уште една потврда и за можната географска блискот помеѓу двете пајонски племиња. Еден примерок од мошне ретките октодрахми на Лајаите бил откриен и во Република Македонија, во Свети Николе и за сега е единствен на оваа почва.[105]

Иконографијата која се јавува на монетоковањето на пајонското племе Дерони, прикажува и еден вид на говедо, т.е. вол или бик. Ова животно сигурно било карактеристично за територијата која ја населувале Дероните, па затоа и се нашло како претстава на нивните монети. Можеби станува збор, дури и за оној ист пајонски бик за којшто пишувал патеписецот Павсанија, којшто се нарекувал бизон, како што самиот вели.[106] Инаку, тој ги опишал овие пајонски бикови како влакнести, особено на градите и на долната вилица,[107] опис што одговара на претставите на дел од монетите припишани на Дероните. На аверсот на нивните монети забележливи се и некои симболи, како што се цвеќе и ѕвезда. Ѕвездата може да е претставна сама или на диск и таа секако се поврзува со Сонцето, чијшто култ бил посебно почитуван,[108] и во подоцнежниот период се поистоветува со Аполон.[109]

---

[101] Павловска 2008, бр. 14-15.

[102] Svoronos 1919, Pl. I.10-14, 16, II. 1-6.

[103] *BMC Mac.*, 151, no. 2; Svoronos 1919, 22, no. 1, Pl.III.7.

[104] Head 1911, 202; Gaebler 1935, 56, T.XXV.19.

[105] Овој значаен примерок е дел од Нумизматичката збирка на Народната банка на Република Македонија, *види* Павловска 2008, 14; бр. 23.

[106] Paus. X.13.1-3, пишува за бронзената глава на пајонскиот бизон што Дропион ја посветил на делфиското светилиште, а во продолжение го опишува начинот на ловење на овие животни.

[107] Paus. IX.21.2.

[108] Максим од Тире (Max. Tyr. II.8), запишал дека Пајонците го почитувале Сонцето (Хелиј) во форма на диска прицврстен на врвот од долг стап.

[109] Срејовић, Цермановић-Кузмановић 1979, 41, 457.

2. Монетоковањето во Кралството Пајонија

Кралството Пајонија, простирајќи се во областите по горниот и по средниот тек на Аксиј, по теченијата на Астиб и на Понт, до Стримон на исток, и по долината на Еригон (Црна Река), во Пелагонија и во Девриоп на запад,[110] всушност, во голем дел ја опфаќало територијата на Република Македонија. Периодот на неговото егзистирање, во текот на 4, па до последните децении на 3 век пр. Хр., бил одбележан со кралувањето на неколку владетели од кралската династија. Во аналите на античката историја нема посебни записи за нив, но, откритијата на нивните значајни серии на пари, најдобро сведочат за нивното некогашно постоење.

Историографските и нумизматичките податоци го потврдуваат владеењето на пајонските кралеви Агид (до 359/358), Ликеј (359/358-340/335), Патрај (340/335-315), Авдолеонт (315-285/284), Аристон (285/284) Леонт (278/277-250?) и Дропион (250-230). Неколку непознати династи, пак, како што се Тевтај (ca. 400-370), Бастареј (II/III четвртина 4 в.)[111], Никарх (ca. сред. 4 в.),[112] Симон (ca. сред. 4 в.),[113] Диплај (IV четвртина 4 в.)[114] и Тевтамад (по 330-306/305),[115] познати се само од нивните монети, заради кои и се врзуваат за пајонскиот монетен круг.[116]

Тевтај (ca. 400 - ca. 380/370), е особено значаен и се издвојува од групата претпоставени пајонски династи, не само заради тоа што би можел да е

---

[110] Merker 1965, 41; Петрова 1991, 41-50, Петрова 1999, 67-71. Овие територии биле потврдени како пајонски и според културата на погребување во протоисторискиот и во архајскиот период, *види* Митревски 1997, 202-205.

[111] Познат од три тетрадрахми, *види* Muret 1881, 329-331 (12,71 g); Gaebler 1935, 147, no. 16 и заб. (11,70 и 13,15 г).

[112] Една тетрадрахма, *види* Muret 1882, 211 (13,25 г).

[113] Една тетрадрахма, *види* May 1939, 189, Pl. IX.A (13,60 г).

[114] Две тетрадрахми, *види* Јурукова 1970, 277-281 (12,31 и 12,40 г).

[115] Познат од две тетрадрахми, *види* Герасимов 1964, 249-251 (13,32 г); Tkalec 2005, lot. 45 (13.45 г). Јовановић 1989, 41-44, му припишал илирска етничка припадност на Тевтамад; *види* и Герасимов 1964, 249-251, кој дури и ја оспорил оригиналноста на неговата тетрадрахма, единствена во тоа време, чија автентичност подоцна била докажана, *види* Рогалски 1969, 77-82. Kretz 2006, 259-264, му припишал пајонска припадност; cf. Павловска 2010, 185-191.

[116] В. Соколовска (Соколовска 1990, 9-34; Sokolovska 1996, 13-22), смета дека Симон, Никарх и Диплај се претставници на кралската династија на Агријаните.

хронолошки најстариот владетел,[117] туку и заради тоа што единствено за неговиот уникатен сребрен диобол (*Бик // Кантарос*) е познато дека е откриен на потврдена пајонска територија (лок. Марков град, с. Корешница, Демир Капија), што дополнително ја поткрепува пајонската припадност. Всушност, пајонската провиниенција е речиси сигурна, не само за него туку и за **Тевтамад** (ca. 330 - ca. 306/305), иако за потеклото на парите на Тевтамад не е позната точната област. Имено, нивните имиња се образувани од ист корен (*teut*-), кој сугерира пајонско потекло. Овој корен се среќава во кралските имињата посведочени во Македонија и во Пајонија, каде што биле популарни во доцнокласичниот и во ранохеленистичкиот период.[118] Покрај тоа, тие се поврзани и со архаизирачката графија која е употребена при пишувањето на генитивната форма на нивните имиња, така што тие завршуваат на - О, наместо на -ОΥ (ΤΕΥΤΑΟ; ΤΕΥΤΑΜΑΔΟ). Кај Тевтај таа кореспондира со времето во кое владеел, додека кај Тевтамад веројатно станува збор за нејзина задоцнета појава,[119] којашто не е непозната на пајонскиот простор, па може да се види и кај Ликеј[120] и кај Диплај.[121] Тевтамад и според типот на тетрадрахми што ги исковал (*Глава на брадест маж (владетелот?), налево || Коњаник на коњ, надесно; во д. рака кусо копје; цели кон паднат и невооружен непријател*), се доближува до примероците на Патрај, а освен иконографски, тие и метролошки припаѓаат на пајонскиот монетарен круг.[122] Сепак, релевантни докази сѐ уште не постојат, така што ниту тој, ниту Тевтај, како ни останатите династи, не се поставени во официјалната пајонска династија кралеви.

Во таа смисла **Агид** (до 359/358 г. пр. Хр.) е првиот пајонски крал кој е потврден во литерарните извори,[123] но за жал до сега не се познати изданија на

---

[117] Лилчиќ, Јосифовски 1994, 27-37, базирајќи се на аналогиите на претставениот кантарос на реверсот, владеењето на Тевтај го определиле во втората половина на V век пр. Хр.; Петрова 1999, 98, поаѓајќи од конзервативизмот во пајонското монетоковање, ја спуштила временската рамка во првите децении на IV век пр. Хр.; оваа хронологија се чини поприфатлива, бидејќи има и стилско-типолошка и лингвистичко-етимолошка основа, *види* Павловска 2008, 18-19.

[118] Obradović 2002, 211-218; Kretz 2006, 261, наведува и келтски имиња со истиот корен.

[119] Павловска 2010, 187.

[120] Six 1875, 22-23, Pl.I.2.

[121] Юрукова 1970, 277-278

[122] Павловска 2010, 185-191.

[123] Diodorus, XVI.4.2.

монети што би се поврзале со него. Така, официјалното кралско пајонско монетоковање се појавило пред средината на IV век пр. н.е.

Всушност, неговите почетоци се во времето на **Ликеј** (359/358-340/335), кој е првиот пајонски владетел литерарно посведочен, а кој воедно емитувал и монети со сопственото име. Тие биле изработувани само во сребро, според пајонскиот стандард, којшто бил користен локално, а се надоврзал на племенскиот, т.н. „тракиско-македонски" стандард, во којшто ковале и Дероните; тоа, пак, укажува на релациите коишто постоеле со ова племе. Станува збор за тежински стандард, кој се карактеризира со редуцирана тежина на основните номинали, во споредба со атичкиот. Така, паричните изданија на Ликеј имаат номинални вредности на тетрадрахми, драхми и на тетроболи.[124] Тежината на тетрадрахмите коишто ги продуцирал многу ретко достигнувала тежина од околу 13,50 г; исто така многу ретко доаѓала и до најниската граница, т.е. малку повеќе од 12 г, па оттука драхмите тежеле околу три, а тетроболите околу два грама.

Тетрадрахмите биле издавани во различни типови, судејќи според аверсната иконографија, бидејќи реверсната која ја прикажува борбата на Херакле со немејскиот лав, е заедничка за сите. Така на аверсот може да се види машки лик кој веројатно е Аполон, а бил портретиран и самиот крал, но исклучително ретко.[125] Најзастапен е приказот на Ѕевс, кој изгледа има директна аналогија со аверсот на тетрадрахмите на Филип II, а на една поретка серија од овој тип, чии примероци се присутни и во познатата, т.н. „Пајонска остава", стилската сличност со тетрадрахмите на Филип е изразено блиска.[126] Ликовниот приказ на Херакле, пак, на реверсната сцена исто така заслужува внимание. Имено, освен од Ликеј, неговата претстава не била употребена од ниеден друг пајонски крал, а нема ни записи за почитувањето на овој бог кај Пајонците. Меѓутоа, тој бил многу почитуван кај Македонците и бил сметан за родоначелник на кралската куќа,[127] па, оттаму оваа иконографија можеби била наменета за нив, т.е. за македонскиот крал, кому всушност Пајонија и му била подредена и веројатно му плаќала данок во овие големи вредности. Имено и

---

[124] За основните типови пари емитувани од Ликеј *види* Gaebler 1935, 199-201, T.XXXVII.1-14.

[125] SNG ANS 1021.

[126] Sotheby*, PH*, 62.

[127] Проева 2004, 116-118.

продукцијата на тетрадрахмите е со повисок квантитет во споредба со помалите вредности, наменети за локална употреба. Наодите на трезорирани тетрадрахми на Ликеј одат во прилог на оваа претпоставка.[128]

Кај останатите две номинали, пак, на аверсот повторно е претставен ликот на Аполон и нема никаква дилема околу локалниот карактер на неговото прикажување. Имено, овој бог бил обожуван од Пајонците како нивно главно божество, почнувајќи со култот на Сонцето,[129] кое подоцна станало еден од неговите аспекти.[130] Освен неговиот лик, на предната страна на драхмите може да има и приказ на женски лик, или на ликот на владетелот кај тетроболите, додека на задната, лав или коњ, соодветно. Интерсно е да се истакне една нова варијанта на многу реткуте драхми на Ликеј, откриена во последните години, на којашто ликот на Аполон е прикажан налево на аверсот, додека лавот на реверсот е претставен со плен во устата. За сега ова е еднинствен познат примерок.[131] Прикажувањето на ликот на Аполон како аверсна претстава кај Ликеј, типолошки може да се поврзе со ковниците во Олинт и во Дамастиј.

Монетковањето на Ликеј се чии дека вклучува и други ретки примероци, како што е и типот на тетроболот со невообичаена и, сè уште, единствена иконографија; станува збор за уникатен примерок на чиј аверс се наоѓа лав, а на реверсот волк.[132] Лавот во оваа прилика за прв пат се поставува како аверсна иконографија, додека пак волкот како претстава за прв и единствен пат се прикажува на монета искована од пајонски владетел. Оваа иконографска комбинација, всушност, ја означува сакралната дилогија на Аполон, со тоа што лавот го означува соларното, а волкот хтонското начело. Имено, во античката религија паралелно било почитувањето на соларниот и на хтонскиот култ. Меѓутоа Аполон кај автохтоните балкански популациии во предримската епоха многу често бил почитуван како божество кое ги обединувало и двете начела,[133] како што изгледа бил и кај Пајонците. Аполон, покрај многуте епитети, се

---

128 Pavlovska 2012, 107-120.

129 Max. Tyr. VIII.8.

130 Срејовић, Цермановић 1979, 41.

131 Се чува во Музејот на НБРМ, инв. бр. 2008/3/5/1.

132 Петрова, Лилчиќ 1997, 4-9; Петрова 1999, 101-103; Petrova 2001, 19.

133 Јовановић 2007, 13.

нарекувал и Аполон Ликеј (Λύκειος - волчји).[134] Меѓутоа, кај овој тетробол е интересно и тоа што името на кралот е предадено со кратенката ΛΥΠΠ, којашто упатува на формата Липеј (Λύππειος) за неговото име, единствено посведочена на инскрипцијата откриена во Атина, во врска со сојузот против Македонија.[135] Инаку, за првобитна форма на името на овој крал се смета Ликпеј (Λύκπειος),[136] па за да ја доближат до хеленската ортографија, а можеби и за да се доближи името до епитетот Ликеј (Λύκειος) на Аполон, во Пајонија *п* се заменила со *к*.[137] Веројатно е дека така настанала формата Ликеј, којашто е позната од монетите, додека оригиналната е многу ретка и веројатно е карактеристична за изданијата од почетокот на неговото владеење, што е поткрепено и со архаизираната графија на генитивот што завршува на *-о*.[138]

Патрај (340/335-315) продолжил да издава во сребро големи серии на пари инскрибирани со неговото име. Како и Ликеј, и тој ги продуцирал своите парични изданија според пајонскиот стандард, со истите вредности на тетрадрахми, драхми и на тетроболи,[139] но, во многу поголеми серии од оние на неговиот претходник.

Тетрадрахмите биле емитувани во две различни серии, од кои едната била краткотрајна, па заради тоа и тетрадрахмите од типот *Аполон // коњска глава* се многу ретки. Другата серија како аверсна иконографија го прикажува или ликот на владетелот, или машка глава со карактеристики на Аполон. Реверсот кај обата типа прикажува иста воена сцена на пајонски коњаник кој со долго копје прободува соборен хоплит, кој, пак, се брани со тркалезен штит. Таа изгледа првобитно ја овековечила победата на пајонскиот командант Аристон во војската на Александар, кој го поразил персискиот Сатропат во 331 година пр. Хр., пред битката кај Гавгамела;[140] но, подоцна, штитот бил сменет, така што се гледаат карактеристиките на македонскиот штит. Ова е јасна импликација дека настанала нова политичка ситуација. Имено, иако речиси не

---

[134] Петрова, Лилчиќ 1997, 8; Петрова 1999, 101-103; в. и Срејовић, Цермановић 1979, 38-42.

[135] *I.G.* II² 127.

[136] Кацаров 1921, 47, заб. бр. 33.

[137] Six 1875, 22.

[138] cf. Павловска 2008, 20-21.

[139] За основните типови пари емитувани од Патрај, *види* Gaebler 1935, 201-203, 1-12, Т. XXXIV.15-26.

[140] Q. C. Ruf. IV.9.25; Plut., *Alex.* 39.

постојат податоци за овој период од пајонската историја, сепак познато е дека по смртта на Александар Велики во 323 година пр. Хр., Антипатар бил поставен за стратег автократор на Македонците, Хелените, Агријаните, Илирите, Трибалите и на Епирците,[141] но не и на Пајонците, што значи дека тие изгледа повторно ја стекнале својата автономија. Вметнувањето на македонскиот штит на реверсната сцена на тетрадрахмите на Патрај го сугерира токму тоа.[142]

Кај помалите деноминации, пак, ликовите на Аполон и на владетелот, повторно се прикажани на аверсот; додека на реверсот секогаш има преден дел од дива свиња кај драхмите, односно орел со склопени крила кај тетроболите.

Тетрадрахмите на Патрај, во текот на 4 век пр. Хр., биле популарно платежно средство и помеѓу варварските племиња населени на териториите северно и североисточно од Пајонија; заради тоа биле произведувани од локалните мајстори и како варварски имитации.[143]

Инаку, од иконографијата на монетите, воочливо е дека кај првите двајца кралеви, Ликеј и Патрај, било доминантно почитувањето на богот Аполон. Култот кон овој бог кај Пајонците влече корени од минатото, кога бил почитуван како бог на Сонцето, односно Хелиј во *interpretatio Graeca*, со кој се поистоветил.[144] Преку Сонцето, Аполон е и бог на исцелувањето,[145] кој се нарекувал Пајон.[146] Во Пиндаровиот пајан „За Абдеријците", Аполон се јавува со епитет Дерајн (Δήραινος),[147] термин што има допирни точки со Дероните, со кои пак се врзува и терминот Деронај (Δερρωναίος). Овој назив се среќава на предната страна на тетрадрахма на Ликеј, покрај ликот на Аполон,[148] кој според Г. Х. Мекарди, означува име на божество, коешто добило етничка придавка, во овој случај поврзана со Дероните.[149] Сето ова јасно го покажува континуитетот

---

141 Dexipp., fr. 1b, 3R (=Phot. Bibl. cod. 82), Arr. (succ. fr.1a).

142 Cf. Liampi 1998, 134-137.

143 Герасимов 1963, 270-272.

144 Срејовић, Цермановић 1979, 41, 457; в. и Max. Tyr., VIII.8.

145 Срејовић, Цермановић 1979, 41.

146 Г. Х. Мекарди (Macurdy 1925, 98-101, Macurdy 1930, 297-303), Пајон го поврзува со Пајонците, како етничка придавка на нивниот бог Исцелител, било да е тоа Сонцето, Аполон или Асклепиј; в. и Срејовић, Цермановић 1979, 324. Пајан, пак, е и термин за песна поврзана со Аполон.

147 Πίνδαρος, Παιάνες 2: Ἀβδηρίταις, 5: според *ИИТТ* I, 76.

148 Gaebler 1935, 199, no. 4.

149 Macurdy 1930, 298.

во почитувањето на соларниот култ, но и поврзноста на Пајонците и пајонската кралска династија со Деронитe.

Авдолеонт (315-285/284), како и неговите двајца претходници, издавал пари исклучиво во сребро.[150] Монетоковањето на Авдолеонт ги опфаќало истите номинални вредности од минатото - тетрадрахми, драхми и тетроболи, со тоа што била додадена и една нова номинала - дидрахма; биле издвани според пајонскиот стандард, исто така. Меѓутоа по 306/5 година пр. Хр., веројатно од политички причини пуштил во оптек една ретка емисија на тетрадрахми од типот на Александар (*Херакле со лавовска кожа* // *Ѕевс на трон*), секако ковани во соодветниот атички стандард, кои ги потпишал со сопственото име и со кралската титула (ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΔΩΛΕΟΝΤΟΣ). Продукцијата на овие тетрадрахми е минорна, па изгледа биле ковани во многу кус период, пред крајот на неговиот живот.[151] Тие му послужиле не само како пропагандно средство за истакнување на кралската титула, туку и да го одбележи своето учество во протерувањето на македонскиот крал Деметриј Полиоркет од Македонија и од Атина.[152]

Се чини дека иконографијата на изданијата на Авдолеонт не е многу богата. Имено, на аверсот на сите деномонации вообичаено е претставен ликот на божицата Атена, при што за тетрадрахмите, драхмите и за тетроболите, карактеристично е нејзиното прикажување во анфас, а за дидрахмите во профил. Реверсната слика, пак, е приказ на коњ во од, на тетрадрахмите, дидрахмите и драхмите, а кај тетроболите е претставен само неговиот преден дел. Но, Авдолеонт издавал и еден тип тетроболи коишто се поретки и освен вообичаениот реверс, на аверсот го имаат ликот на богот Дионис. Тој ковал и тип на драхми, коишто го прикажуваат ликот на владетелот на предната страна, а преден дел од дива свиња на задната. Оваа реверсна претстава е карактеристична за драхмите на неговиот татко Патрај, па затоа се смета дека овие ретки изданија ги ковал на почетокот на своето стапување на пајонскиот трон.[153]

---

[150] За сите типови и номинални вредности на Авдолеонт, *види* Gaebler 1935, 203-205, T.XXXVIII.1-13.

[151] Еден примерок од овие ретки тетрадрахми бил откриен како дел од оставата во село Прилепец, Прилеп, *види*, Vučković-Todorović 1958, 246, бр. 163.

[152] Waggoner 1982, 99-102.

[153] Петрова 1999, 106.

Покрај основната иконографија, на реверсот на паричните изданија се наоѓаат и одредени симболи, карактеристични за секој владетел одделно. Така кај Авдолеонт посебно е интересен неговиот монограм ⩚, кој во себе ја инкорпорира и буквата Y. Оваа буква, во стилизирана форма, забележлива е и на некои од монетите кај сите пајонски кралеви кои ковале во сребро, а понекогаш наликува и на растение или на цвет. Изгледа е можно дека станува збор за кралски ковнички знак,[154] а присуството на овој симбол како дел од монограмот кој се појавува и на монетите на Авдолеонт, упатува на тоа дека и тетрадрахмите од типот на Александар, биле исковани во пајонските ковници, каде изгледа биле ковани и дел од постхумните во името на македонскиот крал.[155]

Инаку освен официјалните, постоеле и варварски имитации на тетрадрахмите на Авдолеонт, од типот *Зевс со лавров венец || AYΔΩΛE•N-T•Σ; коњаник со шлем.*[156] Тие всушност типолошки се најблиски со тетрадрахмите на Филип Македонски, коишто исто така биле популарни помеѓу варварските племиња, посебно Келтите, со кои Пајонија изгледа одржувала трговски врски.[157]

Аристон (285/284), синот и наследник на Авдолеонт, воопшто не се одржал на тронот по смртта на својот татко, така што, тој немал можност за сопствено монетоковање. Во моментот на неговото крунисување Пајонија била нападната и освоена од Лисимах,[158] останувајќи во тие рамки до неговото загинување во 281 година пр. Хр.

Пајонското кралско монетоковање било повторно воспоставено неколку години подоцна, дури во времето на помладиот син на Авдолеонт, **Леонт** (ca. 278/277 - ca. 250 (?)), а по повлекувањето на Галите од пајонскиот простор. Инвазијата на Галите (280/279) ја опустошила и ја осиромашила Пајонија, а стабилноста и економската моќ од времето на Авдолеонт исчезнале. Затоа и изданијата на Леонт биле ковани исклучиво во бронза и тоа во многу ограничени изданија, веројатно во последните години на неговото владеење.

---

[154] Seyrig 1963, 12-14.

[155] Waggoner 1982, 99-102, Waggoner 1983, 5-21; *види* и Seyrig 1963, 12-14; Price 1991, 151.

[156] Gaebler 1935, 205, no.13, T. XXXVIII-7.

[157] Merker 1965, 54.

[158] Polyaenus, IV, 12. 3: според Papazoglu 1969, 427.

Од иконогрфаски аспект, изданијата на Леонт на аверсот секогаш го прикажуваат Дионис со бршленов венец, претстава што веројатно се надоврзува на аверсната иконографија на реткиот тип на сребрени тетроболи кои ги издавал неговиот татко Авдолеонт со ликот на овој ист бог. Реверсот пак, илустрира претстава на лав, којшто на еден дел од монетите е прикажан како целосна фигура во трчање, а на останатите само неговиот преден дел. Во поглед на инскрипциите, забележливо е дека и Леонт ја поседувал титулата *басилеј*, како и неговиот татко, која редовно била испишана пред неговото име на реверсот. Во однос на монетарниот систем, пак, изгледа дека кај Леонт, тој се состоел најмалку од две одделни деноминации, кои имаат и одговарачка иконографија, односно, кај поголемата, претставата на лавот на реверсот е целосна фигура на ова животно, додека кај помалата деноминација тоа е неговиот преден дел.[159]

Синот на Леонт и основачот на Пајонскиот Којнон, **Дропион** (ca. 250 - ca. 230), продуцирал само бронзени парични изданија исто така.[160] Се чини дека, во монетоковањето на Дропион имало само една деноминација, којашто постоела во три различни иконографски типови.

Имено, сите изданија на Дропион на реверсот ја имаат истата претстава на молња, инскрипција ΠΑΙΟΝΩΝ и монограм ₰. Типолошката разлика се издвојува според аверсот, бидејќи засега се познати три различни прикази. Два од нив се веќе добро познати - претстава на ликот на Ѕевс, кај едниот и коринтски шлем кај другиот тип.[161] Третата претстава, за жал се наоѓа на примерок кој не е најдобро зачуван, но сепак е воочливо дека портретира машки лик, најверојатно ликот на кралот, и е до сега единствена и непозната.[162] Инаку и типот со коринтски шлем на аверсот е исто така многу редок и за сега се познати само три од овие примероци; но, затоа пак портретирањето на Ѕевсовиот лик е најчесто и најпознато.

---

[159] Павловска 2008, 24, бр. 115-124. Постои отворена можност дека Леонт издавал и трета деноминација, *види*, Шелдаров, 2004, 39-47; нејзиното постоење во овој момент е само на ниво на претпоставка.

[160] Б. Хед (Head 1911, 237-238), прв ги припишал овие монети на Дропион; в. и Gaebler 1935, 206, (Добер); Битракова-Грозданова 1987, 86-87; Šeldarov, Lilčić 1992, 7-11 (Добер); Петрова 1991, 56, Петрова 1999, 107-112, Petrova 2001, 22-25 (Дропион); Josifovski 2000, 15-28 (монети со натпис ΠΑΙΟΝΩΝ).

[161] Павловска 2008, бр. 125-218, 220-221.

[162] Павловска 2008, бр. 219.

Со смртта на Дрпоион, последниот крал на Пајонците, кралското монетоковање замрело, а Пајонија исчезнала како политичка целина.

3. Монетоковањето на ковницата во Дамастиј

Древниот град Дамастиј, чијашто местоположба не е со сигурност потврдена, најмногу е познат по своите значајни изданија на сребрени пари, преку кои се врзува со пајонскиот монетен круг, а со тоа и со соседството на Пајонија.

За Дамастиј постојат записи единствено кај географот Страбон,[163] според кои, градот бил познат по своите рудници за сребро, а го основале протераните жители на Ајгина и на Менде; освен податокот дека се наоѓал во задднината на илирските градови Аполонија и на Епидамнос (денешен Драч), тој не ја прецизирал неговата местоположба.

Ковницата во Дамастиј функционирала во текот на 4 век пр. Хр. (са. 395 – са. 325/320 г. пр. Хр.[164]) и издавала серии на сребрени пари кои го носеле името на градот, ковани во три номинални вредности - тетрадрахми, драхми и тетроболи. Ликот на богот Аполон се јавува на предната страна и кај тетрадрахмите и кај тетроболите, на чии реверси секогаш има претстава на триножец - кај првите, односно триножец или рударска алатка, кај вторите. Но, некогаш наместо Аполон, може да се појави и ликот на Дионис (?) на аверсот на тетрадрахмите. Ликовните претстави, пак, на драхмите покажуваат женски лик на предната страна и ингот на задната.

Според стилско-иконографските и метролошките карактеристики, ковницата на Дамастиј бележи две фази во паричната продукција, според влијанијата во монетоковањето. На почетокот, влијанието доаѓало од југ, од егејскиот брег, пред сè од Олинт и од Халкидичката лига.[165] Во подоцнежниот период, пак, таа потпаднала под влијанието на Пајонија како што укажуваат иконографските особености и метролошки параметри, односно редукцијата на, тежинскиот стандард; тоа било во време на Ликеј, а особено за време на управата на Патрај, кога Дамастиј можеби бил и под директна пајонска власт.[166]

---

163 Strabo, VII.7.8; VIII.6.16: според Mayer 1957, 105.

164 Џ. Меј (May 1939, 46-163), ја направил временската класификација на монетоковањето и го поделил во десет групи.

165 May 1939, 17-19, 45.

166 May 1939, 107, 161-162.

Според ова, несомнено локацијата на Дамастиј и неговите рудници се наоѓале во соседството на Пајонија, како што своевремено заклучил Меј, при тоа, поставувајќи ја неговата местоположба во регионот, чија граница на запад се доближувала до Дасаретите и Црн Дрим, а на север и на исток до Дарданија и до Пајонија.[167] Според истражувањата што следеле, пак, различни автори изнеле свои претпоставки околу убикацијата на Дамастиј, но сепак доминираат мислењата дека градот треба да се бара на територијата на Косово.[168]

Монетоковањето на Дамастиј е во тесна врска со ковањето пари на градовите Дапарија, Пелагија, Сарноа, Дарадо, кои стилски припаѓаат на дамастијскиот круг;[169] од нив само Пелагија има позбележителна продукција на пари.

Градот Пелагија, всушност, е единствено познат токму од своите монетни изданија и неговите монетоковнички почетоци датираат од са. 360 г. пр. Хр. Тогаш настанала тертадрахмата од уникатен тип - *глава на Аполон // ПЕЛАГІТАОN, околу македонски штит*. Наскоро, Пелагија потпаднала под влијанието на Дамастиј, сè до затворањето на дамастијската ковница во са. 325/320 г. пр. Хр. Продукцијата на пари на Пелагија продожила и потоа, до са. 280 г. пр. н.е., кога заради галската инвазија била прекината. Така, биле издавани и тетрадрахми или со машки, или со ликот на Аполон, на предната, и триножец, на задната страна. По преземањето на работата во ковницата од страна на локалните и неуки мајстори, постоечкиот дизајн на парите бил сменет, така што и претставата на триножецот станала нереална. Биле издавани и драхми со женски лик, на аверсот, а ингот, на реверсот, како и тетроболи со претстава на Аполон на предната, односно триножец, на задната страна. Последните две децении од работењето, ковницата во Пелагија произвела една крајно стилски варваризирана емисија на пари, која има и соодветна редуцирана тежина. На овие изданија се прикажува ликот на

---

[167] May 1939, 28.

[168] В. Соколовска (Соколовска 1990, 23, Sokolovska 1996, 16-17), Дамастиј го идентификува на местото на римскиот муникипиј кај Сочаница во Косово, односно на некогашната агријанска територија. Д. Ујес и К. Ромиќ (Ујес, Ромић 1996, 77-98), по анализата на дисперзијата на поединечни наоди и остави со дамастијски пари, како и според лежиштата на руда, ја сметаат областа на денешно Косово за најсоодветна, в. и Ujes 2002, 103-129; Е. Петрова (Петрова 1991, 61, Петрова 1999, 117), ја посочува истата територија.

[169] May 1939, 164-188, 195-198; Sokolovska 1996, 13-19, ги идентификува ако агријански градови со сопствено монетоковање.

Херакле со лавовска кожа и рогови на аверсот, додека на реверсот останал триножецот.[170]

За разлика од Дамастиј, Пелагија воопшто не се ни споменува во изворната литература. И нејзината убикација е на ниво на претпоставка, но според паричната иконографија би требало да се наоѓа во близината на Дамастиј, а со тоа и во соседството на Пајонија. Меј, местоположба ја лоцира северно од скопскиот регион, недалеку од границите со Дарданија,[171] но, повеќето истражувачи во врска со оваа проблематика се согласни дека територијата на Полог е најсоодветна за лоцирањето на Пелагија.[172]

---

170 За хронологијата и монетоковањето на Пелагија, в. May 1939, 169-188.

171 May 1939, 169.

172 *НМ* 2, 669; Соколовска 1990, 29; Sokolovska 1996, 17; Петрова 1991, 61, Петрова 1999, 118.

4. Монетоковањето на Аргеадите

4.1. Кралското монетоковање во раниот период: 498 - 359 година пред Христа

Александар I Филхелен (498 - 454)

Историјата на македонското кралско монетоковање започнала со Александар I, наречен „Филхелен" во хеленистичката ера;[173] тој е првиот македонски крал којшто го означил сопственото име на реверсот на парите што ги исковал.[174] Со проширувањето на исток, Александар го стекнал и богатиот рудник околу езерото Прасијада, во Стримонскиот басен, од кој, според Херодот (V.17), добивал по еден талант (околу 26 кг) сребро дневно. Токму тоа и му овозможило во периодот помеѓу 479 и 454 година пр. Хр. да продуцира богати серии монети, исклучиво во сребро. Според тежинскиот стандард, типот и деноминациите, неговите изданија, се надоврзуваат на племенските, односно претставуваат нивна кралска варијанта. Биле издавани различни номинали, со вредност на октодрахми, тетрадрахми, октоболи, тетроболи, но и помали фракции.

Во таа смисла, интересен факт е тоа што тетроболските деноминации биле ковани според два различни стандарда - тежок и лесен; имајќи при тоа и соодведна иконографија: *коњаник на коњ // преден дел од лав во вдлабнат квадрат* за тешките, и *коњ // шлем со перјаница во вдлабнат квадрат* за лесните тетроболи. Не е позната причината за произведување на деноминации со толку блиска тежина, но се претпоставува дека тоа би требало да овозможи полесно вклопување во размената помеѓу македонската кралска валута и основните хеленски и племенски валути.[175] Но, не само тежината (2,45 и 2,18 г) и иконографијата, туку и квалитетот на среброто бил различен, така што лесните тетроболи биле правени од полоша легура.[176] Тешките тероболи биле

---

[173] Hammond *во HM* 2, 101 и заб. 3; во врска со овој епитет *види* и, Borza 1990, 113; Проева 2004, 164-165.

[174] Raymond 1953, 78-135, детално за кралското монетоковање на Александар I.

[175] Price 1974, 19; Kraay 1976, 142.

[176] Price 1974, 19; Kraay 1976, 142.

секако поквалитетни и првенствено биле наменети за надворешна трговија, со локалните племиња, на што упатува и аверсната претстава, додека лесните од нискокавлитетно сребро, биле најмногу користени внатрешно, во рамки на Кралството.[177] Географската дистрибуција на остави што ги содржат овие тетроболи оди во прилог на ваквата претпоставка.[178] Меѓутоа, од друга страна, лесните тетроболи, кои биле ковани најдолго од сите деноминации, со својата тежина одговарале на атичкиот триобол; веројатно тие биле издавани и заради трговијата со Атина, служејќи за ситна размена.[179]

Според типолошкиот аспект, изданијата на Александар I имаат најголема блискост со монетоковањето на Бисалтите. Дел од неговите рани серии на октодрахми и октоболи од типот *маж со кавсија и две копја стои зад коњ // вдлабнат квадрат*, иконографски покажуваат идентичност со бисалтските изданија; тие биле паралелно емитувани со изданијата на македонскиот крал. Сепак, многу почеста аверсна иконографија кај изданијата на Александар I е приказот на *коњаник на коњ со кавсија и две копја*, којшто бил користиен речиси за сите вредности (октодрахма, тетрадрахма, тежок тетробол). На аверсот биле претставувани и коњ (цела фигура и преден дел) и машка глава со кавсија, кои биле карактеристични за помалите деноминации (лесен тетробол, диобол, обол). Реверсната иконографијата е разновида, исто така; покрај вдлабнатиот квадрат поделен на 4 дела (октодрахма, лесен и тежок тетробол, обол), се поставуваат и глава во шлем или само шлем со перјаница (тетрадрахма, лесен тетробол), глава и преден дел од јарец[180] (тетрадрахма, диобол?), преден дел од лав (тежок тетробол). Многу често и одредени растителни и животински симболи биле употребувани, како бршленов, лозов лист, куче (загар), жаба, како и кадукеј; тие се карактеристични само за поголемите деноминации,[181] чиишто реверси го носат и името на кралот, предадено во генитив (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ) или, пак, само неговата кратенка (Α, ΑΛΕ);

---

177 Price 1974, 19; Kraay 1976, 142; cf. Raymond 1953, 155.

178 Hersh 1991, 5-19; *види* и Pavlovska 2006, 277-284.

179 Raymond 1953, 132-134.

180 Јарецот бил поврзуван со кралската ковница во Ајга; имено, се смета дека пред појавата на кралските монети, во македонската престолнина биле издавани сребрени статери и фракции од типот *јарец // вдлабнат квадрат поделен на 4 делови*, *види* Price 1974, 18-19; *види* и Raymond 1953, 49-52. Според последните истражувања овие монети се припишуваат на племето Мигдонци / Крестонци, *види* Lorber 2000, 113-133; или на градот Галепс, *види* Psoma 2003, 227-242.

181 Raymond 1953, 90.

на некои примероци на лесни тетроболи, пак, буквите А и Н се појвуваат и на аверсот.

Монетоковањето на Александар I, хронолошки припаѓа на 3 групи, според Рејмонд:[182] I група: 480/479 – 477/476 година пр. Хр. (октодрахми, тетрадрахми, тешки и лесни тетроболи, фракции); II група: 476/475 – 460 година пр. Хр. (октодрахми, тетрадрахми, октоболи, лесни тетроболи, фракции); III група: 460 – 451 година пр. Хр. (октодрахми, тетрадрахми, тешки и лесни тетроболи); нејзините одредници се прифатени и во каталогот што следи на крајот на овој труд.[183]

Се чини дека пред крајот на својот живот, Александар I се соочувал со недостиг на сребро, така што престанал да емитува пари со висока вредност, како октодрахми, тетрадрахми, па дури и тешки тетроболи; продолжило само издавањето на лесните тетроболи.[184]

Пердика II (ca. 454 - ca. 413)

Турбулентните политички настани на кои бил изложен Пердика II на самиот почеток на кралувањето, и на внатрешен и на надворешен план, се одразиле и во неговото монетоковање. Проблемот со снабдувањето со сребро бил сè уште актуелен, така што за време на неговото долго 40-годишно влдеење, тој исковал само ниски парични вредности на тетроболи и на помали фракции.[185]

При продукцијата на тетроболите сè останало исто како и кај неговиот татко. Така, овие деноминации се ковале повторно и според лесниот и според тешкиот стандард, а соодветните иконографски типови биле задржани, исто така (*коњ // шлем со перјаница во вдлабнат квадрат* и *коњаник на коњ // преден дел од лав во вдлабнат квадрат*). На реверсот, се вметнувале и одредени симболи, како што се растение, цвет, кадукеј, но и букви од името на Пердика (ΠΕΡΔΙΚ), исто така. Сребрената легура, повторно била со истиот

---

182 Raymond 1953, 78-135.

183 Price, Waggoner 1975, ја оспориле нејзината хронологија; Kraay 1977, 190-193, прави ревизија и ја потврдува како прифтлива; cf. Kagan 1987, 21-28, за почетната година на монетоковање на Александар I.

184 Price 1974, 19; *види и* Raymond 1953, 134.

185 Raymond 1953, 136-166, детално за монетоковањето на Пердика II.

квалитет по однос на тетроболите, односно за тешките била поквалитетена, а за лесните со послаб квалитет.[186]

Кај помалите и исклучително ретки вредности (оболи, диоболи?), иконографијата речиси соодветствува со онаа на тетроболите. За аверсот се употребувале претстави на коњ (цела фигура и преден дел); а за реверсот, на кој вообичаено е инскрибирана кратенка од името на Пердика (ПЕР), квадрат поделен на 4 делови, преден дел од лав, како и преден дел од вепар, претстава којашто подоцна ќе биде употребувана од некои македонски кралеви, почнувајќи со Архелај. Но, на една сребрена фракција, на аверсот, портретиран е ликот на Херакле, митскиот предок на Македонците. Таа била веројатно најпознатата и најупотербуваната иконографија во македонското кралско монетоковање, особено во годините што следувале. Така, примерокот од типот *глава на брадест Херакле со лавовска кожа || ПЕР; лак и суровица*, своевремено му бил припишуван на Пердика II, со изразен сомнеж дека би можела да е и на Пердика III,[187] како што било подоцна прифатено.[188]

Хронолошки, монетоковањето на Пердика II припаѓа на една група, која во себе вклучува неклку серии на парични изданија[189]. Лесните тетроболи биле издавани во 4 серии: I серија: 451/450 – 447/446 година пр. Хр.; II серија: 446/445 – 468/437 година пр. Хр.; III серија: 437/436 – 435/434 година пр. Хр.; IV серија: 415 – 413 година пр. Хр.; а тешките во 3 серии: I серија: 443/442 - 438/437 година пр. Хр.; II серија: 437/436 – 432/431 година пр. Хр.; III серија: 431/430 – ca. 425/424 година пр. Хр.

Монетоковањето на Пердика течело речиси непрекинато, освен еден 10-годишен хијатус (425/424-415 г. пр. Хр.), кога по последната серија на тешки тетроболи, немало воопшто монетна продукција, сѐ до повторното воспоставување на лесните тероболи. Нивното производство, кое последен пат било пред 20 години, сега трело само две години, односно до смртта на Пердика II.

---

[186] Price 1974, 19.

[187] Raymond 1953, 164.

[188] Kraay 1976, 145 и заб. 1; Westermark 1989, 301-315, pl. LXX, no. 45.

[189] Raymond 1953, 136-166.

Архелај (413 - 399)

Архелај, за разлика од своите претходници, кралувал кусо време, но и покрај тоа неговото монетоковање е богато и разновидно.[190] Во таа смисла, Архелај, покрај останатите реформи, презел и неколку монетарни, пред сè во тежинскиот стандард, во иконографијата, како и во воведувањето на бронзеното монетоковање, за прв пат во македонското кралско монетоковање, а едно од најраните во тогашниот хеленски свет. Исто така, од негово време натаму, на монетите секогаш се означувало и името на кралот.

Архелај го возобновил и издавањето на високите сребрени вредности кое било прекинато во времето на Александар I, кои секако биле ковани според новиот стандард. Новата сребрена номинала која се пуштила во оптек, вообичаено се нарекува статер, или понекогаш дидрахма (~10,80 г);[191] таа би можела да се поистовети и со старата пентадрахма спомената од Полиајн (III.10.14), тежински блиска со двојниот персиски сиглос (~11,20 г).[192] Оттаму и стандардот се нарекувал персиски, иако во тоа време Персија немала никаква улога во внатрешната економија на Македонското Кралство.[193] Сепак, нејзината тежина не се вклопува во ниеден од стандардите употребувани во тој период. Очигледно станува збор за типично локален стандард, така што, можно е и монетите да биле наменети само за домашна употреба. Се чини дека повеќе треба да се окарактеризира како редуциран „тракиско-македонски", бидејќи намалувањето на тежината почнало да се применува уште од страна на Пердика II, кај неговите лесни тетроболи.[194] Архелај, освен статери, во сребро издавал и помали вредности, исто така.

Од иконографски аспект, постоеле два типа статери: *македонски коњаник // преден дел од јарец* и *глава на момче со тенија // коњ*. Првиот тип очигледно се надоврзал на тетрадрахмите на Александар I. Тој веројатно бил издаван само кус период, на почетокот од неговото владеење, како што сугерира малиот број на познати примероци. Потоа бил целосно заменет со

---

[190] Westermark 1989, 301-303; Westermark 1993, 17-30, за монетоковањето на Архелај; *види и* Price 1974, 19-20; Kraay 1976, 144-145.

[191] Westermark 1993, 19.

[192] Price 1974, 20; Westermark 1989, 302-303; Westermark 1993, 19.

[193] Kraay 1976, 144.

[194] Westermark 1993, 19; Hersh 1991, 18-19.

вториот, значително помногуброен тип. Неговата аверсна претстава за прв пат била воведена од Архелај и најверојатно го портретира Аполон;[195] подоцна овој тип на Аполон бил користен и од страна на Филип II за неговите сребрени фракции и за бронзите. Кај еден дел од помалите сребрени номинали, со вредност на лесен тетробол или сега, според новиот стандард, со вредност на редуцирана драхма, Архелај ја задржал истата иконографија како и кај лесните тетроболи на Пердика II (*коњ // шлем*), додека кај друг дел, само реверсот бил сменет (*коњ // орел*). На некои уште помали фракции, пак, на аверсот бил прикажан ликот на Херакле, а на реверсот, покрај главата на лав или на волк, секогаш бил присутен и главниот атрибут на Херакле, суровицата. Неговото име целосно, во генитивна форма (АРХЕΛΑΟ) или само со кратенка (АРХЕ, АР) секогаш е инскрибирано на реверсот.

Како дел од монетарната реформа, Архелај за прв пат во македонското кралско монетоковање вовел и бронзени монети. Издавањето на новата бронзена номинала, веројатно требало да ги замени ситните сребрени номинали, коишто се многу ретки. Но, бронзените монети се исто така исклучитлно ретки, дури и помалубројни од сребрените, така што се чини дека биле продуцирани пред самиот крај на неговото владеење, са 400 година пр. Хр. Несомнено биле наменети за локланите трансакции. Од нив се познати три серии, ковани веројатно во две номинални вредности, секоја со иста аверсна претстава на глава (маска) на лав. Според реверсните претстави, поголемата деноминација е кована во два типа, со приказ на преден дел на бик или на вепар; вепарот како претстава се јавува и на реверсот на помалата деноминација.

Пуштањето во оптек на бронзените монети, како замена за сребрените фракции значело удар за економијата во регионот, бидејќи сега пари со ниска вредност циркулирале како монети со фиксна вредност, многу повисока од реалната; таа девалвација на монетите коишто циркулирале во регионот (златниот персиски дарејк), започнала уште со сребрениот статер на Архелај со редуцирана тежина, којшто исто така бил наметнет за локална трговија.[196]

Пред самиот крај на кралувањето (*ca.* 400 г. пр. Хр.), Архелај ја префрлил и македонската престолнина од Ајга во Пела, по што исто така

---

[195] Westermark 1989, 303.

[196] Price 1974, 20.

останал забележан во историјата. Оттаму, неспорно е дека во Ајга останала и кралската ковница, којашто продолжила да издава пари, не само за Архелај и за неговите непосредни наследници, туку веројатно и за Филип II и за Александар Велики.[197]

Аероп II (396 - 393)

Аероп II, веројатно брат на Архелај, кусо време се одржал на македонскит престол. Од кусото кралување на Аероп постојат и сребрени и бронзени изданија. Неговата сребрена продукција на пари вклучувала статери и многу ретки фракции, од истиот тип како и Архелај, но сега со легенда која го означувала неговото име (АЕРОПО) и која ги разликувала од оние на неговиот претходник. Така статерот е од типот *глава на момче (Аполон) со тенија || коњ*; а фракциите *Херакле || преден дел од волк (лав)*. Затоа пак, бронзеното монетоковање на Аероп е значително помногубројно и поразновидно од она на Архелај. Била издавана само една деноминација, но кована во четири различни типови. Аверсната иконографија е секогаш со глава на момче со петас, и веројатно го прикажува ликот на Хермес; на реверсот покрај инскрипцијата со името, биле прикажани преден дел од вепар, коњ, преден дел од лав со коска и преден дел од лав со прикажани предни нозе.[198]

Павсанија (393 - 392) и Аминта II Малиот (393)

Синот на Аероп, Павсанија и Аминта II Малиот, вонбрачниот син на Архелај, се чини дека една година (во 393 г. пр. Хр.) заедно кралувале.[199] Обајцата кралеви продуцирале свои сребрени и бронзени изданија на монети, при тоа, сребреното монетоковање иконографски е продожение од минатото и опфаќа статери од добропознатиот тип *глава на момче со тенија || коњ*. Секако, секое од изданијата го носи и името на кралот на реверсот.

Во таа смисла, интересно е дека за изданијата кои имаат инскрипција AMYNTA било тешко да се направи дистинкција во нивното атрибуирање, по

---

[197] Price 1991, 85-86, 109-110.

[198] Westermark 1989, 304-305, за монетоковањето на Аероп II.

[199] Проева 2004, 201.

однос на Аминта II или на неговиот истоимен наследник, Аминта III. Сепак, врз основа на иконографијата и стилот кои прават една целина, прифатено е дека му припаѓаат на Аминта II.[200] Во неговото бронзено монетоковање, пак, се чини дека тој издавсл само една деноминација, кована во три серии. Аверсот повторно има единствена претстава, како и кај Аероп, па и во овој случај прикажува глава на момче, додека на реверсот покрај легендата со името (AMYNTA), има и претстава на шлем, преден дел од волк кој глода коска и преден дел од волк кој трча. Овој лик не може со сигурност да се идентификува, иако биле изразени претпоставки дека би можело да биде или Пан или Арес.[201]

Неговиот современик Павсанија издал бројни примероци на монети, имајќи го предвид неговото кусо владеење.[202] Но, тој веројатно се соочувал со недостиг на сребро, на што укажуваат и неговите статери кои биле ковани во редуцирана тежина (под 10 г) и кои вообичаено биле посребрени со неквалитетна легура; биле издавани во гореспоменатиот тип. Павсанија продуцирал и ретките сребрени фракции, кои се од типот *коњ // преден дел од лав* (драхма) и *преден дел од коњ // шлем* (хемидрахма). Тие имаат тежина која се вклопува во лесниот „тракиско-македонски" стандард, а биле продуцирани од неквалитетно сребро, исто така. И Павсанија издавал бронзени монети само во една деноминација, која за разлика од онаа на претходниците, е во поголем модул. Ковани се два типа, од кои едниот е издаван во две варијанти. На аверсот, како и кај Аминта II, се наоѓа приказ на глава на момче, која во случајов е врзана со тенија, па би можела да се идентификува како Аполон. На реверсот покрај претставите на преден дел од вепар со испружени нозе, за првата, или со свиткани нозе, за втората варијанта, целосно или делумно стоело и неговото име (ΠΑΥΣΑ; ΠΑΥΣΑΝΙΑ). Вториот тип е приказ на преден дел од лав со испружени нозе. Забележлво е дека првиот тип е преземен од Архелај, а вториот од Аероп.

---

[200] Westermark 1989, 305.

[201] Westermark 1989, 305-306.

[202] Westermark 1989, 306, за монетоковањето на Павсанија.

Аминта III (392 - 370)

Паричната продукција на Аминта III опфаќала изданија во сребро и во бронза, како и кај неговите претходници.[203] Како и Архелај и тој ковал две серии на сребрени статери; првата е од типот *глава на брадест Херакле || коњ*, а втората *коњаник на коњ во галоп || лав со копје во челуста*. Очигледно, претставата со македонскиот коњаник е возобновување на аверсната иконографија од статерите на Архелај и веројатно станува збор за сцена на кралски лов. Фракциите, пак, кои ги издавал, се од типот *глава на млад Херакле || орел*. И обете деноминации биле продуцирани од нискоквалитетно сребро, со тоа што кај фракциите било толку лошо што дури личеле на бронзени; нивната тежина исто така е варијабилна и неправилна. Од иконографски аспект, освен претставата на сцената со македонскиот коњаник, интересно е дека сите аверсни претстави на монетите на Аминта го прикажуваат ликот на Херакле. Тоа се однесува и за бронзеното монетоковање, каде што Херакле е претставен, на сите три деноминации; најмалата од нив била издавана во три типови. Херакле на аверсот е прикажан е со или без брада, додека на реверсот тоа има претстави на орел кој раскинува змија, преден дел од вепар и суровица над него, вкрстени лак и суровица, само суровица, како и глава на вепар. Секако, името на Аминта (AMYNTA) секогаш е испишано на реверсот и кај сребрените и кај бронзените деноминации. Кога ќе се согледа во целост, монетоковањето на Аминта III, оддава карактеристики кои имаат многу допирни точки со монетоковањето на Архелај. Во таа смисла, воочлива е употребата на двата типа на статери, ковањето според истиот стандард, прикажувањето на орелот како реверсна иконографија со еден од атрибутите на Херакле и секако, претставувањето на сцената со македонскиот коњаник.

Александар II (369 - 368)

На Александар II, синот на Аминта III, кој по кусо владеење станал жртва на политички атентат, му се припишуваат два типа на бронзени монети. Нивната атрибуција на овој крал била направена врз основа на инскрипцијата

[203] *Ibid.*, 307-308, за монетоковањето на Аминта III.

чиј генитив не завршува на -ΟΥ, туку на -Ο (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ), форма којашто вообичаено била употребувана од македонските кралеви сè до времето на Филип II. Обата типа на аверсот прикажуваат глава на момче (Аполон), а на реверсот, тоа е коњ или коњаник, соодветно.[204]

Пердика III (365 - 359)

Пердика III, братот на Александар II, владеел само шест години, во кои ковал монети и во сребро и во бронза.[205] Меѓутоа, неговото сребрено монетоквање е многу ретко и тоа се сведува на продуцирање на статери и на уште поретки фракции, но, со висок уметнички квалитет. Иконографијата на статерите е стара и добро позната од времето на Аминта III, но затоа се видливи стилски и типолошки промени. Така статерот, кој е од типот *глава на Херакле со лавовска кожа || коњ во од*, за разлика од примероците на Аминта III, каде што Херакле е со брада, овде тој е млад и голобрад. Натписот со неговото име (ΠΕΡΔΙΚΚΑ) ја опкружува претставата на реверсот. Од друга страна пак, неговото бронзено монетоковање е навистина многубројно. Познати се две деноминации, во голем модул. За прв пат била воведена вредност со тежина од 8-9 г, која е двојно поголема од дотогаш познатите номинали во голем модул. Најмалите бронзи, пак, не се продуцирале повеќе. Во иконографиата на бронзените монети, ликот на Херакле е повторно присутен на аверсот, па новата номинала е издавана само во еден тип: *глава на млад Херакле || лав крши копје во челуста*. Втората деноминација е позната во три типа, од кои еден тип е ист како кај првата деномнација, додека останатите на реверсите имаат или приказ на бик или орел, кој стои со свртена глава. Инскрипцијата со името на Пердика се наоѓа секако на реверсот. Најчесто застапени бронзени деноминации ковани од Пердика III се новата и нејзината реплика во помалиот модул од истиот тип. Помалиот модул многу често бил прековуван врз бронзи на Аминта III од типот *Херакле || орел раскинува змија*.

---

[204] Westermark 1989, 308, Pl. LXX.39-40, 43.

[205] Westermark 1989, 308-309, за монетоковањето на Пердика III.

4.2. Кралското монетоковање во периодот од 359 до 297 година пред Христа

Филип II Македонски (359-336)

Веднаш штом стапил на македонскиот претсол, Филип II, пристапил кон креирање и спроведување на монетарни реформи.[206] За релализирање на неговите замисли, од суштинско значење било освојувањето на градот Амфипол во 357 година пр. Хр., како и неговата експанзија источно од Стримон, така што била освоена и тасоската колонија Кренида (356 г. пр. Хр.). На овој начин достапни му станале богатите рудници со злато и со сребро во Пангајската област, неопходни за монетоковањето. По освојувањето, Кренида бил преименуван во Филипи, според неговото лично име, којшто станал познат град. Градот Кренида и претходно имал сопствена продукција на златни статери; подоцна, во време на Филип, градските изданија биле ковани во злато, сребро и во бронза, а гоноселе името на градот Филипи. Всушност, најголемиот дел од сребреното и од златното монетоковање на Филипи завршувал во кралската ризница на Филип, а бил користен како метал за неговото кралско монетоковање. Филип, исто така, успеал да ги преземе и ковниците на поголемиот дел од хеленските колонии на егејското крајбрежје, така што и нивното самостојно монетоковање било прекинато, па неговите парични изданија станале вообичаена валута во овој регион.

Споредено со неговите претходници, монетите на Филип биле издавани во многу поголем квантитет, а при тоа биле ковани во сите три метали (злато, сребро, бронза). Во таа смисла, најголема иновација претставува воведувањето на златното монетоковање, за прв пат во монетарната историја на Македонското Кралство. Кралските ковници на Филип биле лоцирани во Пела и во Амфипол,[207] а веројатно и во Ајга.[208] Интересно е тоа што биле користени различни стандарди за сребреното и за златното монетоковање.

Почетоците на монетоковањето на Филип биле во сребро, кога биле издавани тетрадрахмите, дидрахмите, драхмите, хемидрахмите и фракциите на

---

[206] Le Rider 1977, за монетоковањето на Филип II; *види* и Price 1974, 21-23; Kraay 1976, 145-147; Драганов 2000, 81-90.

[207] Le Rider 1977, 323-434, за кралските ковници и за хронологијата.

[208] Price 1991, 85.

тетрадрахмата (1/5 или тежок тетробол; 1/10 или диобол; обол?); овие вредности биле продуцирани според локалниот македонски или т.н. „тракиско-македонски" стандард, употребуван и од Александар I и од Пердика II. Целта на Филип била неговото монетоковање полесно да се вклопи во монетоковањето на регионот, така што неговата тетрадрахма тежински ја доближил до изданијата на Халкидичката лига и на Амфипол (ca. 14,50 г).[209] Тетрадрахмите, кои секако имаат и нова иконографија, се познати во две серии, поделба направена според реверсната иконографија, бидејќи аверсот е ист. Така првата серија прикажува *Ѕевс со лавров венец || коњаник со кавсија на коњ, отпоздравува со раката*, а втората *Ѕевс со лавров венец || млад јавач на коњ во галоп, со палмова гранка во раката*. Сцената од првиот тип многу потсетува на традиционалниот македонски коњаник од минатото, а се смета дека коњаникот е токму кралот Филип, лично. За младиот јавач од вториот тип, пак, се чини дека ја глорифицира неговата победа на Олимписките игри во 356 година пр. Хр., во истиот ден кога се родил и неговиот син Александар и кога биле поразени Илирите.[210] Обете серии биле паралелно ковани.

Помалите сребрени деноминации (дидрахма, драхма, хемидрахма, тетробол) на своите реверси прикажуваат некој од двајцата коњаници, со исклучок на најситните фракции, каде што стоеле претстава на вкрстени лак и суровица (обол?),[211] и глава или преден дел од коњ (диобол). Како аверсна иконографија, пак, бил претставен ликот на Херакле (дидрахма, драхма, обол?) или на Аполон (хемидрахма, тетробол, диобол). На еден редок тип на 1/5 тетрадрахма била воведена и претставата на Артемида; тој се припшува на ковницата во Амфипол. Токму 1/5 од тетрадрахмата или тешкиот тетробол според локалниот стандард била најчестата фракција.

По повеќе од една деценија од воведувањето на сребреното, Филип во ca. 345 година пр. Хр., го вовел и златното монетоковање; односно, тоа се случило дури откако го поразил градот Олинт и откако ја уништил Хлакидичката лига во 348 година пр. Хр. Така, од злато биле продуцирани статери и хемистатери, но и помали фракции (1/4, 1/8, 1/12 статер). Златните монети, сега биле издавани во атичкиот стандард, при што, тежината на

---

[209] Le Rider 1977, 354.

[210] Plut. *Alex.* 3.5.

[211] Драганов 2000, бр. 241.

статерот изнесува 8,64 г, тежина што одговарала на атичката дидрахма. На овој начин Филиповиот статер станал главна меѓународна валута. Во тоа време, соодносот на тежината на златото спрема среброто бил 13 ⅓ : 1, односно 8 сребрени тетрадрахми приближно имале вредност на 1 златен статер.[212] Иконографијата на статерите прикажува *глава на Аполон со лавров венец* // *кочијаш управува бига*. Ликот на Аполон се поврзува со светилиштето во Делфи, каде што во 346 година пр. Хр. Филип претседавал со Питиските игри;[213] бигата, пак, е повторна реминисценција на победата на Олимписките игри, но и на неговиот политички успех. Имено, и Плутарх (*Alex.* 4.5) потврдува дека Филип самиот се погрижил оваа победа да биде овековечена на неговите изданија. Аполон е портретиран и на аверсот на најситната фракција (1/12 статер); сите останати деноминации го претставуваат добро познатиот лик на Херакле со лавовска кожа. Нивните реверси, пак, прикажуваат неколку различни претстави - преден дел од лав (1/2 статер), лак и суровица (1/4 статер), тризабец, амфора (1/8 статер), молња (1/8, 1/12 статер).

Филип имал богата продукција и на бронзени монети, исто така, како дополнение на сребреното и на златното монетоковање, за поголема флексибилност при размената на нивните фракции. Бронзената иконографија е во два типа, повторно заснована на реверсот кој ги прикажува двата коњаника, како и кај тетрадрахмите; на аверсот е портетиран ликот на Аполон. Оваа бронзена единица била најпозната, иако постоела и помала деноминација која е од типот *Херакле* // *молња*.

Секоја од паричните единици на Филип II, на реверсот покрај сцената го носат и натписот со неговото име во генитив (ΦΙΛΙΠΠΟΥ), како и редица дополнителни симболи и монограми, карактеристични за секоја серија од сребреното, златното и од бронзеното монетоковање.

Изданијата на Филип биле ковани и по смртта, од страна на Александар, но и од неговите наследници; така, статерите биле продуцирани до времето на Касандар, а тетрадрахмите, дури до времето на Деметриј Полиоркет. Се чини дека раните постхумни статери на Филип од времето на Александар Велики, биле издвани од политички причини, заради подмирување на старите долгови на Филип, кои требало да бидат вратени во форма на веќе добро познатите

---

[212] Price 1991, 38.

[213] Проева 2004, 229-231.

златни статери со неговото име.[214] Имено, при подготовките за походот кон Исток, Филип морал да се задолжи, а неговите долгови по смртта ги наследил Александар. Познато е дека долгот бил во износ од 500 таланти, којшто Александар го зголемил на 1300, а успеал да го намали за две години на само 200 таланти.[215] Монетите на Филип биле исто така многу популарни и помеѓу варварските племиња населени на север, во басенот на Дунав, каде што биле добро позната и сигурна валута, што пак предизвикало да бидат правени и нивни имитации од страна на племињата.

Александар III Велики (336 - 323)

Владеењето на Александар Велики е одбележано со неговите освојувања на Исток, така што всушност и неговото монетоковање произлегло од таа политичка ситуација. Имено, самиот тек на експедицијата ја наложил и потребата од голема количина на пари, со кои ја финансирал кампањата, но и ги плаќал платениците во својата војска. Иако започнал да владее со наследени долгови, сепак благодарение на освоените територии и стеканатите богатства, Александар имал можноста да продуцира огромен квантитет на пари во злато и во сребро. Значаен момент било освојувањето на Сарди со богатата персиска ризница (лето, 334 г. пр. Хр.); оттогаш неговите победи значеле и нов прилив на средства.[216]

Монетоквањето на Александар Велики било едно од најбогатите и најпопуларните империјални монетоквања во историјата,[217] а неговите пари во злато, сребро и во бронза биле издавани и за време на неговиот кус живот, но и постхумно, од страна на неговите наследници, сè до почетокот на 1 век пр. Хр.; тогаш тие добиле карактер на градско монетоковање. Во периодот додека Александар бил жив, функционирале дури 26 ковници, кои ги снабдувале огромните потреби за пари; така, покрај ковниците во Македонија, постоеле и 23 ковници на освоените територии во Азија и една во Египет. Секако, нужно

---

214 Драганов 2000, 85-86.

215 Price 1991, 25-27, со циртираните извори, околу материјалната состојба на Александар Велики.

216 Price 1991, 25-27.

217 Price 1991, фундаментална студија за монетоковањето на Александар III; *види* и Mørkholm 1991, 42-54.

било спроведување на монетарни реформи во монетоковањето на Александар, кои значеле и унифицирање на тежинскиот стандард. Со цел да ги вклопи во практичен систем веќе постоечките деноминации од минатото, тој го прифатил атичкиот стандард за сите негови империјални изданија. Имено, во 336 година пр. Хр. соодносот на златото и на среброто бил опаднат на 10:1, така што 1 златен статер тогаш вредел 6 тетрадрахми на Филип, односно 5 нови атички на Александар (17.2 г).[218] Ковањето пари во атички стандард овозможувало сребрените монети на Александар да бидат директно разменливи и со најупотребуваната валута во тоа време, атинската тетрадрахма, станувајќи прифатливи за употреба низ целиот Медитеран; со текот на времето неговите тетрадрахми дури и ја истиснале и станале главна трговска валута.

Сепак, постоеле и сребрени изданија на тетрдарахми, емитувани според локалниот македонски стандард употребуван од Филип II, но инскрибирани со името на Александар (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ). Таа серија од типот *глава на Ѕевс || орел, стои врз молња, десно сатрапска капа*, се чини дека започнала веднаш по устоличувањето на Александар, пред воведувањето на реформата, како што сметаат одредени автори,[219] бидејќи станува збор за ретка и краткотрајна продукција. Тоа можеби бил негов обид да воведе своја валута според стариот стандард, имајќи предвид дека тетрадрахмата на неговиот татко била широко прифатена во Македонија и во Тракија, па и помеѓу племињата на север, со кои се одвивал и голем дел од трговијата.

Кон групата со орел како реверсна иконографија се вклучува и една серија на сребрени фракции (драхми, хемидрахми, диоболи, оболи) и на бронзени изданија, веројатно издавани во главната ковница во Амфипол. Нивната аверсна иконографија пркажува глава на Херакле со лавовска кожа, а орелот на реверсот, стои врз кадукеј, суровица, тирс, молња или врз факел (драхма, хемидрахма, обол, бронзи); се јавува и претстава со два орла врз суровица, факел, или врз молња (диоболи) или само молња (обол).

Монетоковањето според атичкиот стандард, во злато опфаќало вредности на дистатер, статер, и негови фракции (1/2, 1/4 и 1/8 статер); во

---

218 Price 1991, 38.

219 Pegan 1968, 347-356; Mørkholm 1991, 42, смета дека биле ковани во Ајга или во Амфипол, само неколку месеци, веднаш по неговото устоличување; Price 1991, 103-104, нивната продукција временски ја определува во периодот на владеењето на Александар (336-323 г.); како можна ковница ја посочува Ајга.

сребро, пак, биле ковани вредности на декадрахма, тетрадрахма, дидрахма, драхма и секако фракции (хемидрахма, диобол, обол, хемиобол).

Монетарните реформи на Александар Велики вклучувале и избор на нова иконографија за новите монетни типови. Станува збор за прилично унифицирана иконографија, и кај златното и кај сребреното монетоковање. Така дистатерот, статерот и хемистатерот прикажуваат *глава на Атена со коринтски шлем || Нике*; кај останатите две фракции аверсот е повторно со истата претстава, но на реверсот има или приказ на лак и суровица (1/4 статер) или молња (1/8 статер). Оваа иконографија, која за прв пат се појавува во македонското кралско монетоковање, изгледа била внимателно одбарана и требала да соодветствува со воената кампања. Така, портретирањето на ликот на Атена, божицата на мудроста, на аверсот, веројатно ја симболизирало разумноста на походот; нејзиниот лик можно е да бил инспириран и од Коринт, кој бил седиште на Сојузот за Заедничкиот мир кој го предводел Александар. Нике, божицата на победата, прикажана на реверсот, изгледа требала да ја симболизира очекуваната победа во персиската војна.

Иконографскиот тип кај сребрените деноминации прикажува *глава на Херакле со лавовска кожа || Ѕевс на трон, со орел и скептар во рацете*; исклучок има кај некои хемиоболи, кај кои само реверсот е различен и прикажува лак, тоболец и суровица. Тука, претставата на Херакле е карактеристична за македонската кралска иконографија, употребувана уште од неговите претходници во минатото, на која, всушност, тој се надоврзува. Херакле, како митски предок на Македонците особено бил почитуван од Александар, веројатно поистоветувајќи се со него и со неговите херојски подвизи, така што претставува навистина погодна иконографија за воено монетоковање како неговото. Ѕевс на реверсот, пак, сигурно е реминисценција и продолжение на ликот на Ѕевс од аверсите на неговиот татко Филип.

Најголемата деноминација во монетоковањето на Александар, декадрахмата била кована во два различни типа, обата издавани во лимитиран број на примероци во ковницата во Бабилон, уште додека Александар бил жив.[220] Првиот тип е со споменатата позната иконографија (*Херакле || Ѕевс на трон*) потпишна само со неговото име (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ).[221] Вториот тип на

[220] Price 1991, 451-457.

[221] Price 1991, no. 3598, 3600.

декадрахма, именуван и како 5 шекели, има многу поразлична типологија од неговите империјални емисии. Станува збор за приказ на *коњаник на коњ со копје напаѓа двајца воини на слон || машки лик во воена облека стои фронтално; држи копје и молња*. Овие изданија се анепиграфски, но, и покрај тоа му се припишуваат на Александар. Имено, изгледа дека тие биле емитувани за време на кампањата на Александар во Индија, па, иконографијата ја прикажува победата на македонските воени сили над индиските, при тоа истакнувајќи ја неговата политика да ги меша културите што ги освоил со своите македонски традиции.[222] Оваа сцена се толкува и како глорификација на победата над индискиот крал Пор од 326 година пр. Хр.,[223] при што, коњаникот на аверсот несомнено би требало да е македонскиот крал Александар, како и воинот од реверсот; мољата што ја држи, пак, алудира на неговата божественост, бидејќи таа е еден од атрибутите на Ѕевс. Сепак, поверојатно е дека овие декадрахми настанале пред поразот на Пор, за време на кампањата во Индија, како што покажале истражувањата на М. Прајс.[224]

Бронзеното монетоковање изобилува со многу богата иконографија. Според вредноста се чини дека постоеле најмалку три деноминации, а вообичаените типови на аверсот имаат глава на Херакле, а на реверсот тоа се или тоболец, лак и суровица или лак во футрола и суровица. Продуцирни биле и изданија од типот *глава на момче со дијадема || коњ во галоп*, како и од типот *македонски штит || македонски шлем*; последниот несомнено требал да испрати воена порака.

И покрај бројните изданија кои биле исковани од страна на Александар Велики, се чини дека неговиот лик не бил портретиран на нив, иако погрешно се сметало дека прикажаниот Херакле на тетрадрахмите е токму тој. Имено, единствен сигурен портрет на младиот крал, за време на животот, е прикажан на аверсот на едно бронзено издание од Мемфис,[225] како и на споменатата декадрахма (5 шекели); постхумно, пак, прикажан е на аверсот на изданијата на дијадосите.[226]

---

[222] Price 1982, 75-85; Price 1991a, 63-72.

[223] Mørkholm 1991, 53.

[224] Price 1982, 75-85; Price 1991a, 63-72.

[225] Price 1991, no. 3960.

[226] Price 1991, 33.

Различни симболи и монограми, карактеристични за одредена ковница и за одредена серија, редовно се поставени на реверсот на изданијата на Александар, секако, заедно со основната иконографија. Се разбира, и инскрипцијата со името предадено во генитив (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ) била неизоставен дел, исто така. Но, откако претходно го освоил Бабилон (331 г. пр. Хр.) и се прогласил за крал на светот, Александар на изданијата продуцирани во последните години од неговото владеење, ја додал и кралската титула (ΒΑΣΙΛΕΩΣ). Титулата за прв пат била испишана во Бабилон, Мала Азија и во Фојникија, на изданијата наменети за исплаќање на воените ветерани во 324 година пр. Хр. Следната година официјално била прифатена и за изданијата во Македонија.[227]

Тетрадрахмите на Александар, покрај тоа што во антиката станале меѓународно призната валута, како и во случајот со неговиот татко Филип, неговите монети биле имитирани од страна на варварските народи во Централна Европа. Во таа смисла, тие народи продуцирале и свои, варварски имитации, кои претставувале типолошка комбинација од аверсот и од реверсот на овие двајца најпознати и најмоќни македонски кралеви.

Филип III Аридај (323 - 317)

Аридај, полубратот на Александар Велики, веднаш по устоличувањето, се преименувал во Филип III, со цел да го истакне своето потекло и поврзаноста со Аргеадите. Со тоа име се инскрибирани и неговите парични изданија.[228] Филип Аридај продолжил да продуцира монети во сите три метали исто така, така што кај златното и кај сребреното монетоковање, целосно ги презел типовите на Александар Велики, веројатно за да покаже легитимност во наследувањето на власта. Во злато ковал статери, а во сребро тетрадрахми, драхми и помали фракции; често пати неговото име е придружено и од кралската титула (ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ). Интерсено е и тоа дека за време на управата Филип Аридај, покрај неговото, продолжило златното и сребреното монетоковање и во име на Александар III и во име на Филип II. д бронзените монети се познати три типови - глава на *Аполон // коњаник*; *глава на Херакле*

---

[227] Price 1991, 33.

[228] За монетоковањето на Филип III, *види во* Mørkholm 1991, 56-57; Драганов 2001, 31-41.

со лавовска кожа || лак и тоболец и *глава на Херакле со лавовска кожа || коњаник*. И монетите на Аридај, како и во случајот со неговите двајца претходници, биле имитирани од врварските племиња, пред сѐ неговите сребрени тетрадрахми и драхми од типот на Александар.

Касандар (319 - 297)

Се чини дека монетоковањето на Касандар опфаќало само монети во бронза;[229] имено сѐ уште не се познати негови изданија во злато или во сребро. На сите негови примероци е испишани неговото име (ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ), со тоа што по додавањето на кралската титула, таа му претходи на името (ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ). Касандар продуцирал неколку типови на бронзени монети: *глава на Херакле || лав* (легнат или во од); *глава на Херакле || коњаник*; *глава на Херакле* или *глава на Атена со шлем || лак и тоболец*; *Аполон || триножник*; *шлем || врв од копје*. Еден дел од овие монети биле прилагодени според типовите на Филип и на Александар Велики, а дел за прв пат се употребени од Касандар. Во времето на Касандар продолжило и монетоковањето во името на Филип II и на Александар III.

[229] За монетоковањето на Касандар, *види во* Price 1974, 26; Mørkholm 1991, 58-60; Драганов 2001, 42-48.

III МОНЕТИТЕ И НИВНАТА УПОТРЕБА ВО ГОРНА МАКЕДОНИЈА ОД 6 ДО 3 ВЕК ПРЕД ХРИСТА

1. Наоди на пари во Горна Македонија

Наодите на пари во Горна Македонија и во непосредното соседство во рамки на Република Македонија, издавани помеѓу 6 и 3 век пр. Хр. од страна на пајонските племиња, градовите во кругот на Паонија и од нејзините кралеви, како и оние на аргеадските кралеви на Македонија, се навистина на завидно ниво. Корпусот на каталогизирани достапни примероци во овој труд опфаќа 13 остави и 884 поединечни наоди; за жал најголемиот дел од поединечните наоди не се со прецизно место на наоѓање, но голема е веројатноста дека тие потекнуваат од територијата на Пајонија. Станува збор за веќе објавени примероци, но има и дел од нив кои сè уште се необјавени. Најголемот дел го сочинуваат изданијата од Збирката на Музејот на НБРМ, коишто вообичаено се без податоци за местото на нивното откривање, за жал. Квантитативно, следуваат примероците од Збирката на НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј-Прилеп, како и од Збирката на Филозофскиот факултет во Скопје. Мал, но значаен придонес прават и примероците од: НУ Завод и Музеј - Охрид, откриени при археолошките ископувања на Самуиловата тврдина; ЛУ Народен музеј – Велес; НУ Стоби; НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј – Штип. Публикуваните изданија на пари од археолошкиот локалитет Голем Град во Преспа; НУ Археолошки музеј на Македонија; НУ Завод и Музеј Битола; од Збирката на Охридска банка и дел од некогашната Колекција Шелдаров, се исто така дел од анализираниот корпус на монети.

1.1. Ostavi

Пред Филиповата ера (до 359 година пр. Хр.)

1. Дел од остава од Неготино (?) (2002 година)

Дата на закопување: ca. 421 – 380 година пр. Хр.

Содржина: 21 AR тетробол:

- Пердика II: 16 тетроболи (1 лесен, 15 тешки)
- Халкидичка лига: 3 тетроболи
- Акант: 2 тетроболи

Диспозиција: Музеј на НБРМ, Скопје.

Литература: Pavlovska 2006, 277-284.

Во 2002 година, по пат на откуп е стекната оваа остава во Збирката на НБРМ. Контекстот и точниот состав, не се познати; местото на нејзиното откривање со голема веројатност е Неготино.

2. Дел од остава од околина на Штип (2003 година)

Дата на закопување: по ca. 380 година пр. Хр.

Содржина: 11 AR тетробол:

- Пердика II: 4 тетроболи (2 лесни, 2 тешки)
- Халкидичка лига: 2 тетроболи
- Акант: 5 тетроболи

Диспозиција: Музеј на НБРМ, Скопје.

Литература: необјавена.

И оваа остава ја има истата историја како и претходната, со тоа што таа е стекната една година подоцна, во 2003 година.

3. Дел од остава од околина на Штип – Радовиш

Дата на закопување: по ca. 380 (?) година пр. Хр.

Содржина: 15 AR тетроболи:

- Александар I: 1 лесен тетробол
- Пердика II: 5 тетроболи (1 лесен, 4 тешки)
- Халкидичка лига: 1 тетробол
- Акант: 7 тетроболи
- Менде: 1 тетробол

Диспозиција: Нумизматичка колекција на Охридска банка, Скопје.

Литература: необјавена.

Податоците за составот и за местото на потеклото на оваа мала остава се добиени од г-а Даница Размовска Бачевска;[230] заради тоа тие се општи, така што е оневозможено попецизно анализирање и каталогизирање и ова депо не е дел од каталогот што следува на крајот од овој труд, но од друга страна даваат можност за споредбени анализи на кои ќе бидат подложени оставите.

Кај сите три остави од периодот пред Филиповата ера, воочливо е дека станува збор за остави со слична застапеност на монети, по однос на нивниот издавач. Присуството на тетроболите на Пердика II, на Халкидичката лига и на Акант се забележува кај сите; единствено, оставата од Штипско-Радовишкиот регион во својот состав има и по еден примерок издаван од страна на Алесандар I и од градот Менде, чија датација, за жал, е непозната. Интересно е и тоа што според застапеноста на примероците ковани од Пердика II, доминираат тешките тетроболи, особено во оставата од Неготино.

Не се познати други остави од овој ран период регистрирани на територијата на Горна Македонија, односно Пајонија, во рамки на Република Македонија.

[230] Кустос во пензија од НУ Завод и Музеј-Охрид, која во тој период беше одговорна за Збирката на Охридска банка.

Графикон 1

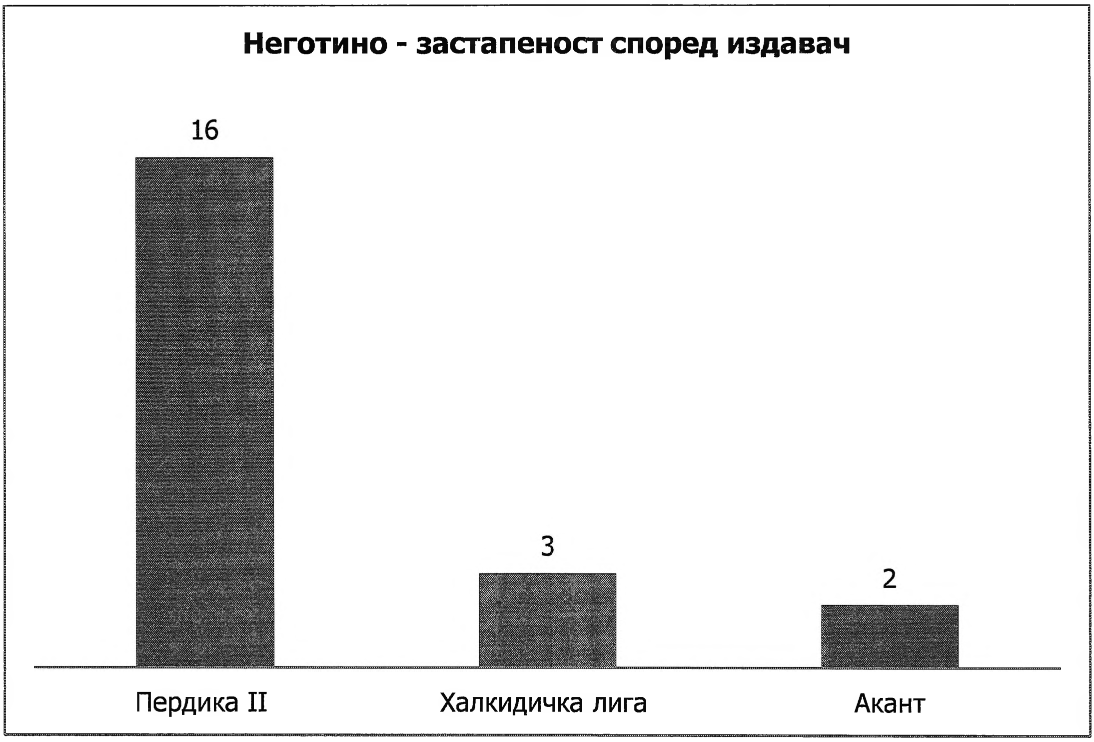

Графикон 2

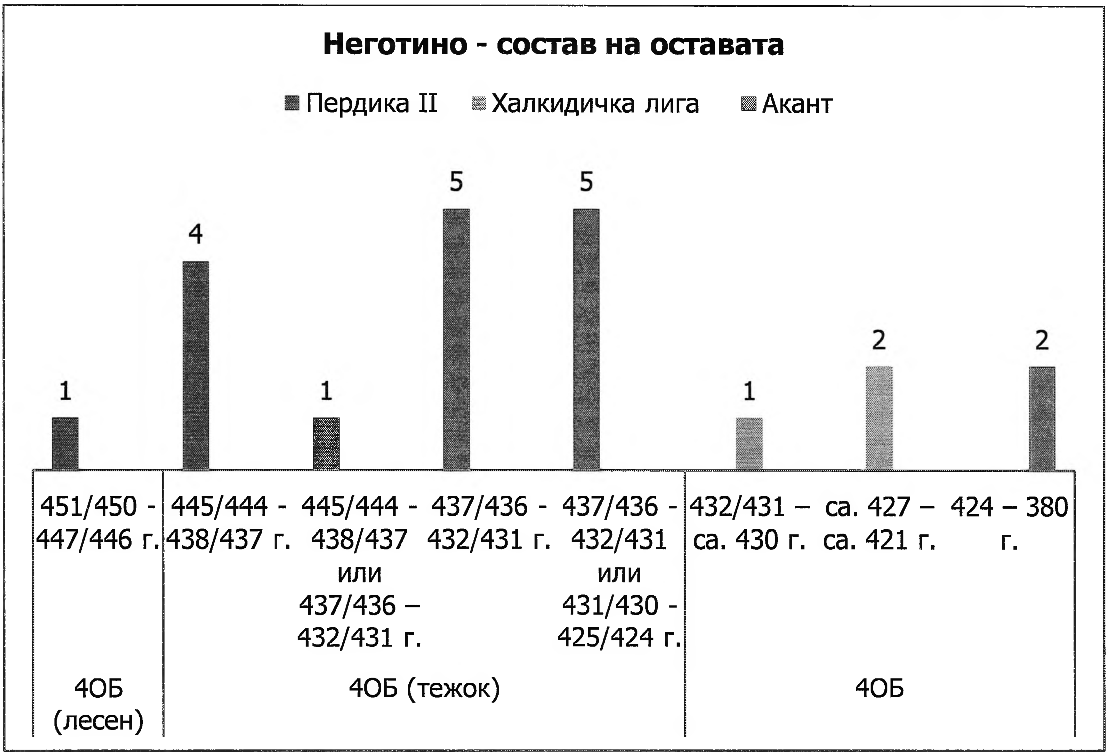

Графикон 3

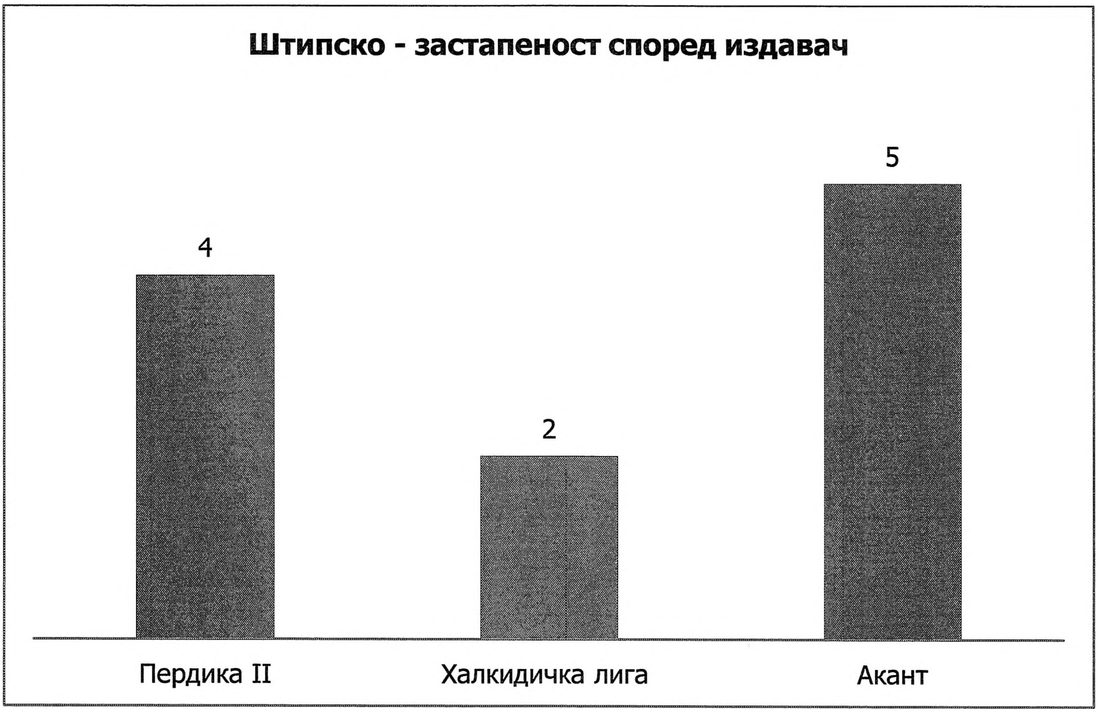

Графикон 4

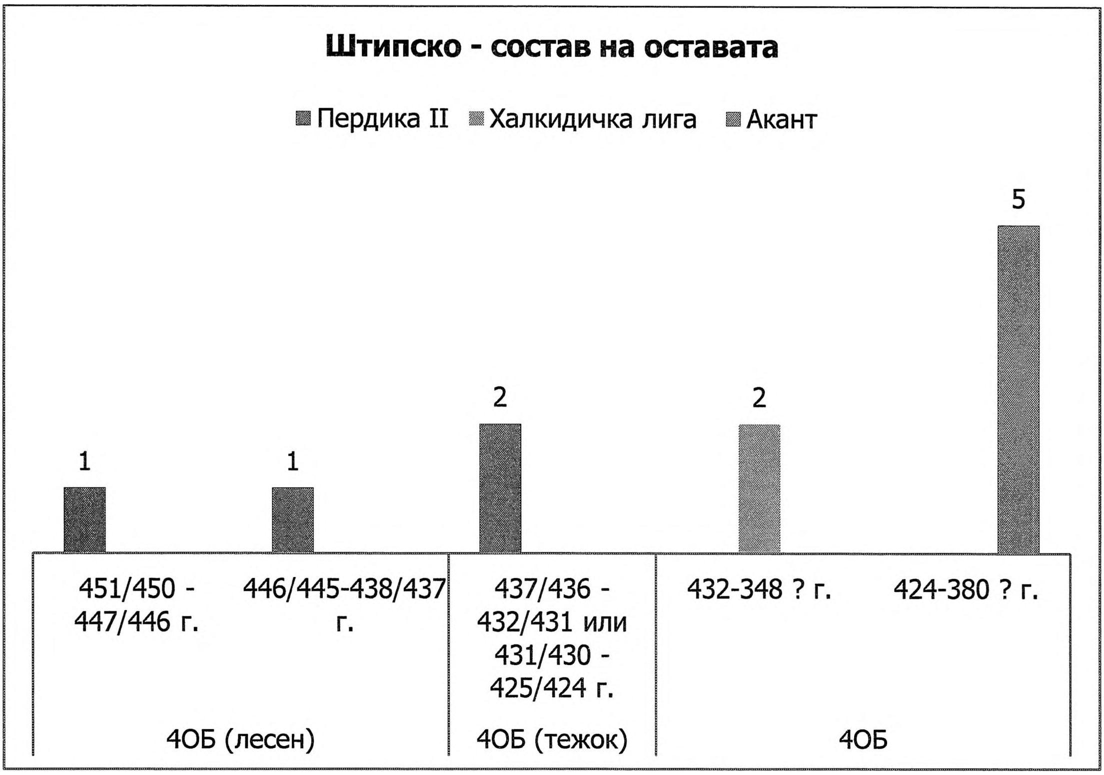

Графикон 5

Графикон 6

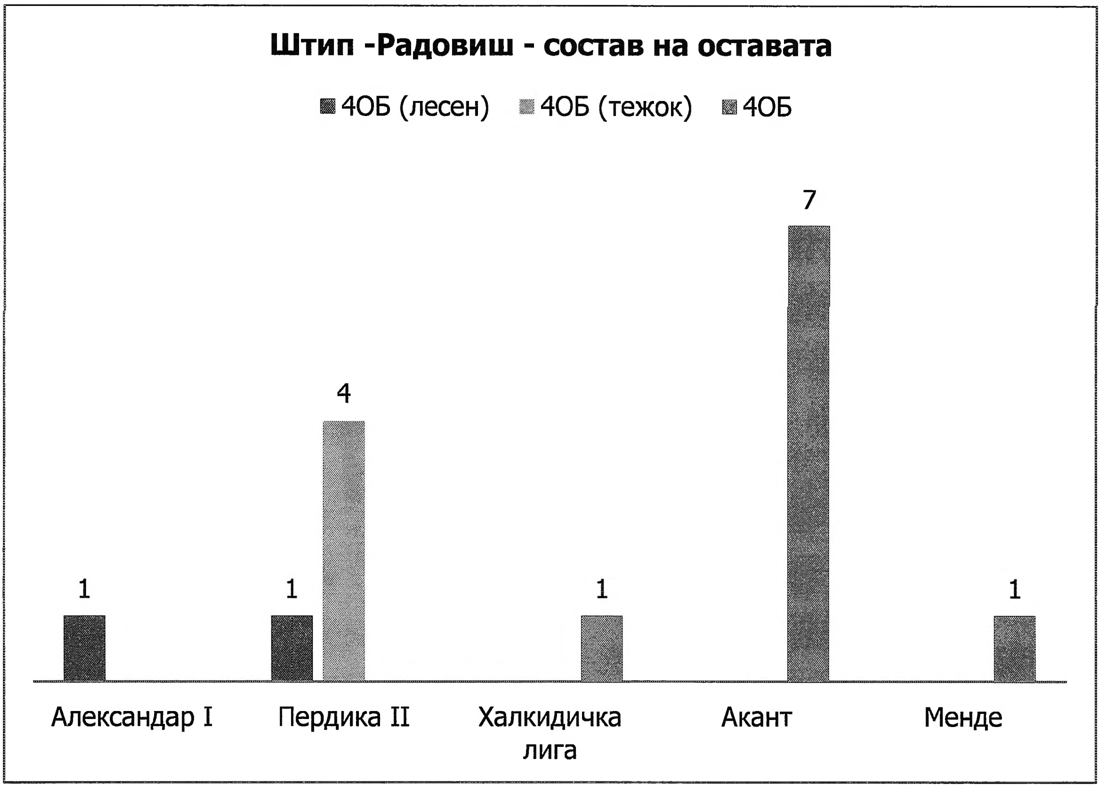

Времето на Филип II и на наследниците (по 359 година пр. Хр.)

Трезорираните монети кои се регистрирани од овој период, според металот од кои се направени се златни, сребрени и бронзени. Сè уште не е позната остава која е од мешан тип, т.е. која содржи и златни и сребрени примероци на пари, секако откриена во рамките на дискутираната територија во овој труд. Но, кога станува збор за сребрените депоа, оставите кои се откриени, според издавачот на монетите, се или мешани или еднородни, од ист издавач (владетел). Еднородните се особено карактеристични за колективните наоди кои содржат пајонски кралски изданија на пари.

4. Дел од остава од с. Нерези, Скопје (2004 година)

Дата на закопување: 314/313 година пр. Хр.

Содржина: 6 AV статери:

- Филип II: 1 статер
- Александар III: 3 статери
- Филип III: 2 статери

Диспозиција: Музеј на НБРМ, Скопје

Литература: Pavlovska (следува).

Оставата е дел од Збирката на НБРМ од 2004 година; освен податокот за местото на откривање, за жал, контекстот, точната бројност и нејзиниот комплетен состав не се познати.

5. Остава од лок. Орманков гроб, с. Тремник, Неготино (2008 година)

Дата на закопување: втора половина на 4 век пр. Хр. (ca. 323/2-315 г. пр. Хр.)

Содржина: златен накит (4 малоазиски тип фибули, мала дводелна капсула, масивна релјефна плочка со приказ на Посејдон и делови од ѓердан); 2 AV статери:

- Филип II: 1 статер
- Александар III: 1 статер

Диспозиција: Локален музеј-галерија, Кавадарци

Литература: Ангеловски 2009, 213-220.

Оставата била откриена во рамки на заштитните истражувања во 2008 година на лок. Орманков гроб, кој се наоѓа на благо возвишение што доминира над околината и над реката Вардар. На локалитетот се наоѓа римска

некроплола, а пронајдената остава била слободно укопана на неговата источна страна, близу мермерна фрагментирана плоча

6. Остава од с. Тополчани, Прилеп (1917 година)

Дата на закопување: 325 - 320 година пр. Хр. или подоцна

Содржина: ~200 AV дистатери и статери, депонирани во сад:

- Филип II: статери
- Александар III: дистатери, статери

Диспозиција: 4 дистатери во Софија; останато непознато.

Литература: IGCH 399.

Ова депо е познато само од литературата и не е подложено на детални анализи и каталогизирање. Бројот на примероци според нивниот издавач исто така не е познат.

Забележливо е дека она што ги поврзува сите три остави се златните статери на Филип II и на Александар Велики и приближно истата дата на депонирање, по са. 320 година пр. Хр. Најбогата е оставата од с. Тополчани, која содржи и статери и дистатери од спомнатите владетели, но за жал не се знае нивниот сооднос. Интересно е дека малото депо од лок. Орманков гроб содржи и златен накит, што не е невообичаено за оставите од овој период, додека единствено во оставата од с. Нерези има и два статера од Филип Аридај.

Графикон 7

Графикон 8

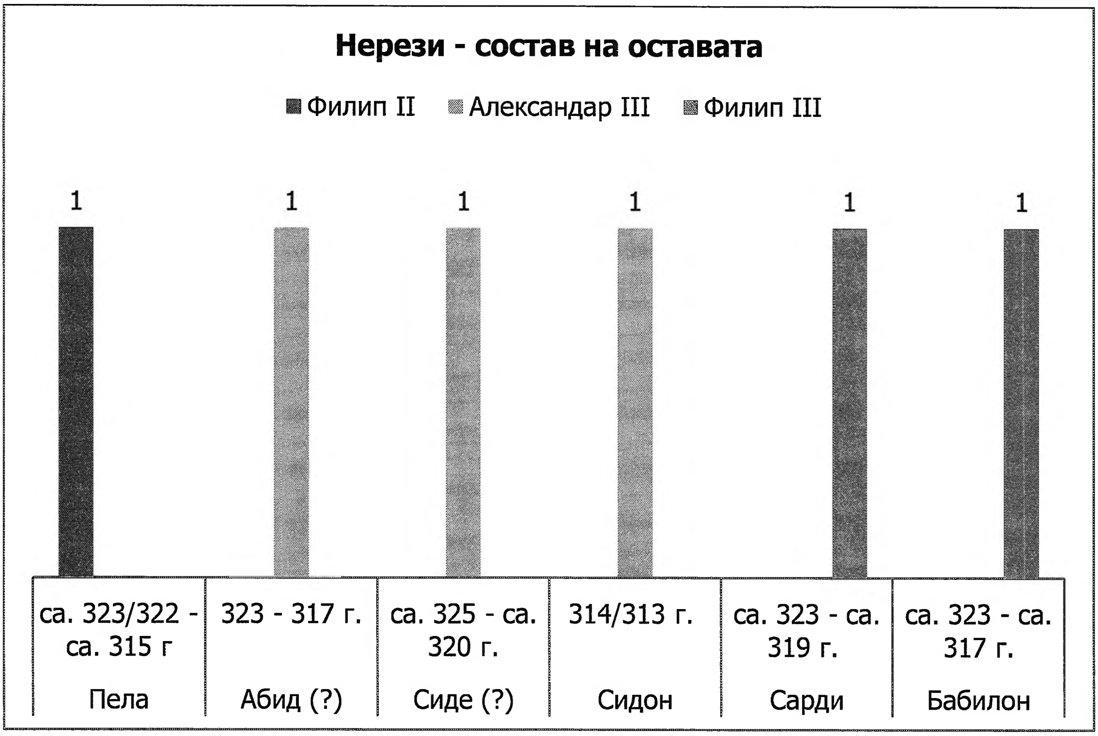

Графикон 9

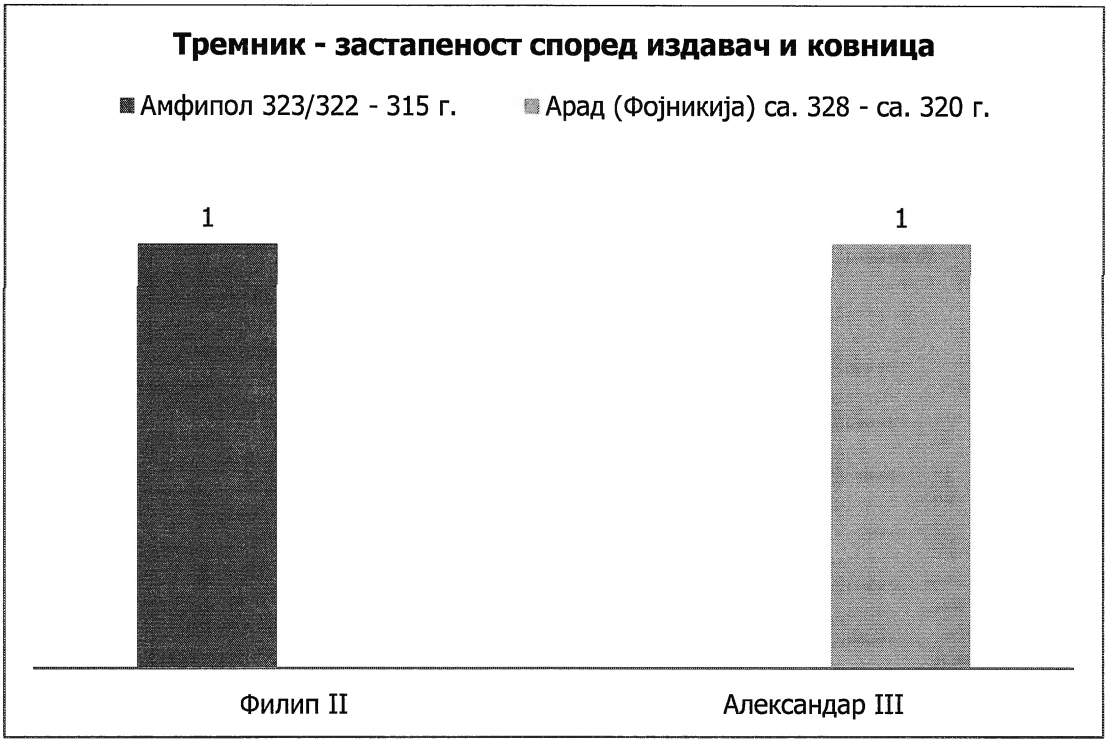

7. Остава од с. Прилепец, Прилеп (1950 година)

Дата на закопување: са. 280 – 260 (?) година пр. Хр.

Содржина: са. 208+ AR тетрадрахми:

- Александар III: 137 тетрадрахми, од времето на неговото владеење и ранопостхумни
- Филип III: 10 тетрадрахми
- Деметриј Полиоркет: 15 тетрадрахми
- Авдолеонт: 1 тетрадрахма од Александров тип
- Лисимах: 19 тетрадрахми од времето на неговото владеење
- Селевк Никатор: 6 тетрадрахми од Александров тип
- Атина: 20 тетрадрахми

Диспозиција: Археолошки музеј на Македонија, Скопје; Народниот музеј, Белград.

Литература: Vučković – Todorović 1958; IGCH 448.

Оваа остава бил откриена во сад, слободно вкопан во земјата. По пронаоѓањето, најголемиот дел од са. 208 примероци бил откупен од тогашниот Археолошки музеј во Скопје, са. 20 примероци откупило непознато лице од Прилеп, а неколку примероци стигнале и до Народниот музеј во Белград.

Но, според последните податоци, има извесни промени во бројната состојба на ова депо; неговиот број во овој момент изнесува 192 тетрадрахми (Александар III: 128; Александар III или Филип III: 1; Филип III: 9; Лисимах 17; Деметриј Полиоркет 11; Селевк 5; Авдолеонт 1; Атина 20), што се должи на фактот дека одредени примероци исчезнале (биле украдени ?!) во нејасни околности. Статистичките анализи, како и каталогизирањето на примероците, кое следува подолу, се направени врз основа на објавените податоци, пред сѐ, заради немањето пристап до зачуваните примероци, кои во овој момент се дел од постојаната поставка на Археолошкиот музеј на Македонија во Скопје.[231]

8. Остава од Вардарски рид, Гевгелија

Дата на закопување: са. 281 – са. 275 година пр. Хр.

Содржина: 51 AR тетрадрахма:

[231] Во оваа прилика изразувам благодарност на м-р Сања Битрак, кустос по нумизматика во Археолошкиот музеј на Македонија за споделувањето на некои метролошки податоци во врска со оваа остава.

- Александар III: 45 тетрадрахми од времето на неговото владеење и ранопостхумни
- Филип III: 2 тетрадрахми
- Лисимах: 2 тетрадрахми
- Селевк Никатор: 2 тетрадрахми од Александров тип

Диспозиција: Археолошки музеј на Маедонија, Скопје.

Литература: Хусеновски 2004, 52-60, Т.41-52, бр. 1-51.

Ова депо е откриено вкопано во подот на станбен објект во кермички сад; заради немањето пристап до примероците, кои во овој момент се дел од постојаната поставка на Археолошкиот музеј на Македонија во Скопје, како и кај претходната, и кај оваа остава, статистичките анализи и каталогизирањето на примероците, кое следува во каталогот, произлегуваат врз основа на објавените податоци.

9. Остава од с. Фурка, Гегелија (1959 година)

Дата на закопување: ca. 281 - ca. 275 година пр. Хр.

Содржина: 25 AR примероци:

- Дерони: 1 триобол
- Александар III: 9 тетрадрахми, 6 драхми (од времето на неговото владеење и раноспостхумни)
- Филип III: 1 драхма
- Лисимах: 2 тетрадрахми од времето на неговото владеење
- Деметриј Полиоркет: 2 тетрдрахми
- Селевк Никатор: 2 тетрдрахми од Александров тип
- Атина: 2 тетрадрахми

Диспозиција: Народен Музеј, Велес

Литература: Петачки 1994, 39-47.

Депото е откриено во 1959 година при хидро-мелиоративни зафати, вкопано во земјата на локалитетот „Говедаров гроб", с. Фурка.

10. Остава од с. Долно Егри, Битола (1962 година)

Дата на закопување: ca. 281 година пр. Хр.

Содржина: 12 AR примероци:

- Александар III: 5 ранопостхумни тетрадрахми, 1 драхма од времето на неговото владеење

- Филип III: 1 драхма
- Лисимах: 3 тетрадрахми од времето на неговото владеење и неопределена
- Селевк Никатор: 1 тетрдрахма од Александров тип
- Атина: 1 тетрадрахми

Диспозиција: Завод и Музеј Битола.

Литература: Микулчиќ 1973, 153-173.

Оваа мала остава била откриена во 1962 година, близу с. Долно Егри, а на са. 2 км од с. Букри, каде што, во срцето на Линк, лежело најзначајното линкестиско наоѓалиште. Била слободно вкопана во земјата во глинено сатче, коешто првично содржело 20-тина монети. И оваа остава каталошки и статистички е обработена врз основа на објавените податоци. Според тие податоци, уште тогаш, недостасувале односно биле украдени од Збирката на Завод и Музеј Битола 1 тетрадрахма на Александар Велики и 2 тетрадрахми на Лисимах.[232] Но, според информација добиена од г. Енгин Насух,[233] кустос во Завод и Музеј Битола, Збирката, во овој момент, од оставата поседува 6 тетрадрахми на Александар Велики (инв бр. 125-128, 130-131) и 1 тетрадрахма од Селевк Никатор (инв. бр. 133); ова не кореспондира со објавените и со фотографии поткрепени монети од депото, така што предвид остануваат првичните податоци од 1973 година.

Оставите од лок. Вардарски рид, Гевгелија и од лок. Говедарев гроб, с. Фурка, Гевгелија според местото на откривање припаѓаат на долномакедонската област Амфакситида, којашто не влегува во рамкте на дискутираната географкса територија во овој труд; сепак нивните податоци се земени предвид исклучиво заради споредбени анализи, бидејќи според составот се многу слични со оставите откриени во с. Прилепец, Прилеп и с. Долно Егри, Битола, односно во горномакедонските области Пелагонија и Линкестида.

Заедничко за сите четири остави е тоа што содржат изданија на Александар Велики, Филип Аридај, Лисимах и на Селевк Никатор; при тоа во сите се доминантни монетите на Александар Велики, ковани ранопостхумно. Во оставите од Прилепец и од Вардарски Рид, забележливо е дека преовладуваат

---

232 Микулчиќ 1973, 158-159, бр. 5, 9, 10.

233 Благодарност за г. Насух, кој ми ја пренесе информацијата за затекнатата состојба во Завод и Музеј Битола, која во меѓувреме се сменила.

неговите тетрадрахми од ковницата во Амфипол, од периодот ca. 315 – ca. 294 година пр. Хр. Депоата од Прилепец и од Фурка ги поврзува и присуството на тертадрахми од Деметриј Полиоркет и од Атина; атинска тетрадрахма, има и во оставата од Долно Егри исто така, додека во онаа од Вардарски рид, пак, не е присутен ни еден ваков примерок. За оставите од Прилепец и од Фурка, карактеристично е што секоја од нив содржи и по едена различна монета, застапена исклучиво во споменатите остави. За Прилепец тоа е единствениот примерок на тетрадрахма на Авдолеонт, но од типот на Александар Велики, која е исклучиво ретко издание и е единствен регистриран примерок во Македонија. За Фурка, тоа е триоболот на Дероните, исто така ретко издание, кој, пак е најстарата монета од оставата.

Времето на депонирање на сите остави е по 281/280 година пр. Хр., со тоа што оставата од Прилепец заради присуството на еден примерок од Лисимах, со својата горна граница би можела да достигне дури до 260 година пр. Хр.

Графикон 10

Графикон 11

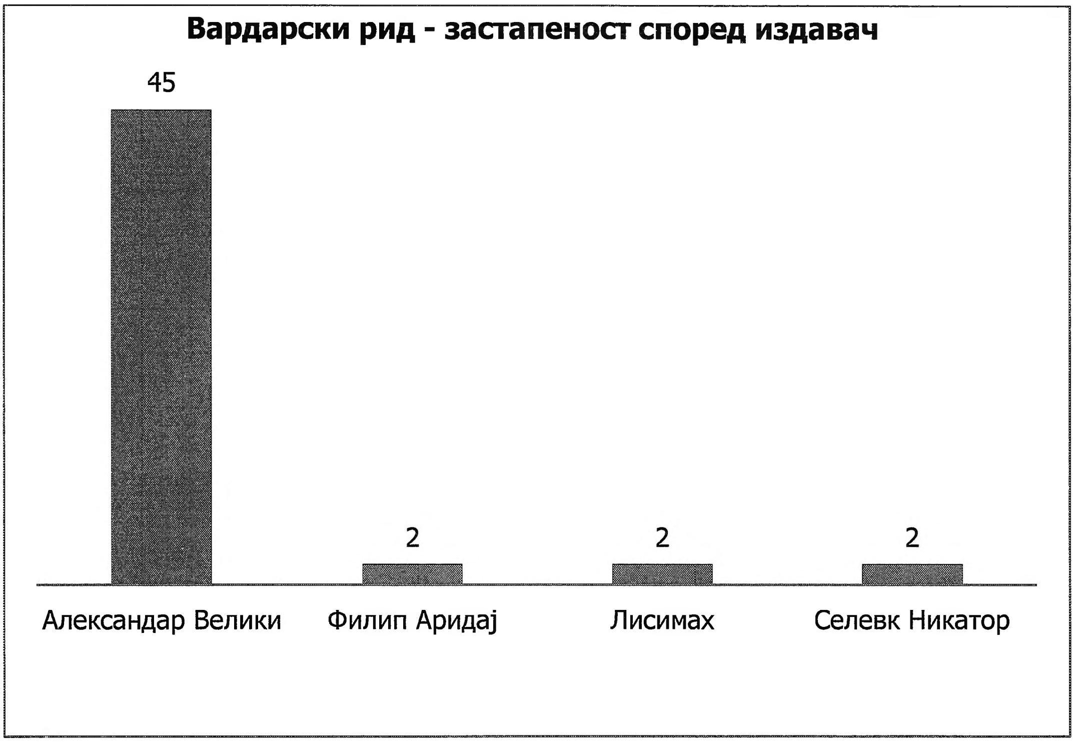

Графикон 12

Графикон 13

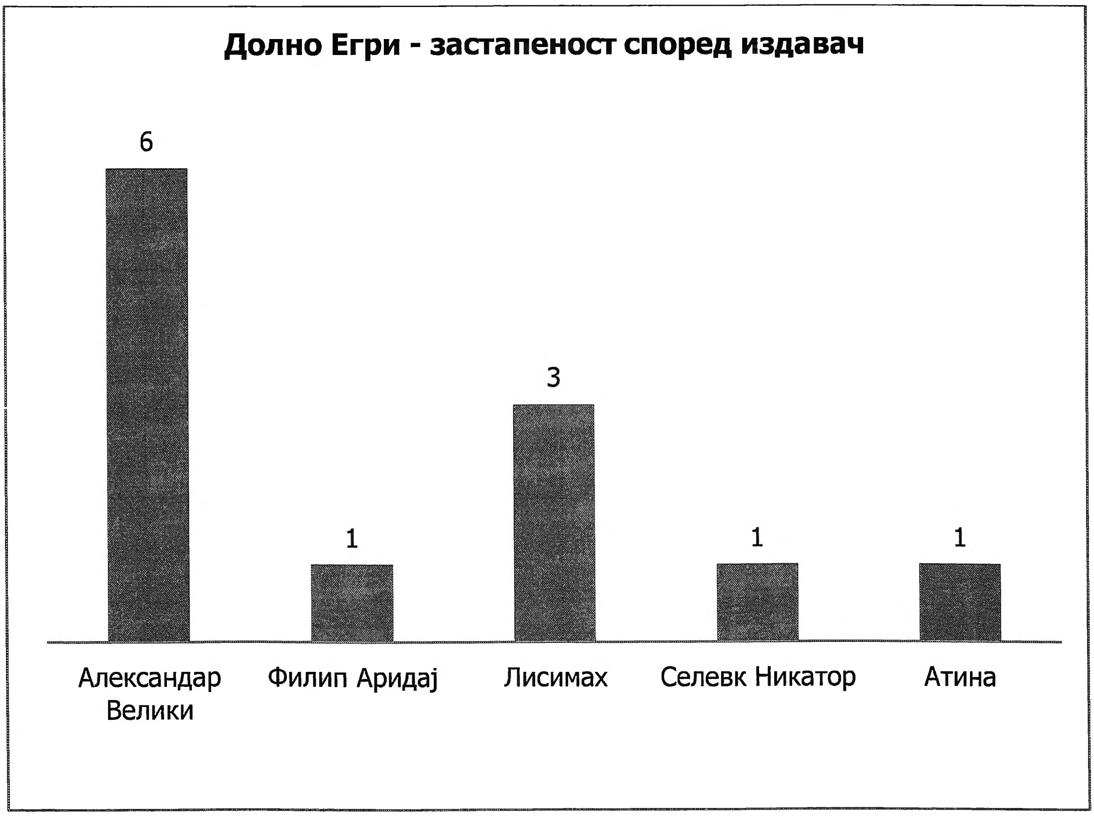

Табела 1: Прилепец – содржина на оставата и застапенст на ковници

Ковница	Дата (г. пр. Хр.)	Издавач						
		Александар Велики	Филип Аридај	Деметриј Полиоркет	Лисимах	Селевк Никатор	Авдолеонт	Атина
Македонија (Амфипол ?)	336 - ca. 323	4						
	ca. 323 – ca. 320	6						
	ca. 320 – ca. 317	6						
Амфипол (Македонија)	ca. 320 – ca. 315	5						
	ca. 315 – ca. 294	27						
	ca. 294 – ca. 290	1						
	ca. 290 – 289			2				
	ca. 289 – 288			3				
Амфипол (Македонија)	287 – 281				2			
Пела ? (Македонија)	ca. 325–ca. 315	4						
	ca. 315–ca. 310	3						
	ca. 285–ca. 275	1						
Пела (Македонија)	ca. 292/291			2				
	ca. 291/290			3				
	ca. 289/288			2				
Уранопол? (Македонија)	ca. 300–ca. 290	5						
Пајонија	по 306/305						1	
Коринт (Пелопонес)	ca. 310 – ca. 290	11						
Теба (Бојотија)	ca. 298 – 287			2				
Сест (Тракиски Херсонес)	297 – 281				1			
Атина (Атика)	II пол. на 4 век							20
Несигурна ковница, Македонија или Грција	ca. 310 – ca. 275	7						
Лампсак (Мисија)	328 - 323	1						
	ca. 297 – 281				8			
Париј (Мисија)	280 – 260 (?)				1			
Милет (Јонија)	ca. 300–ca. 295	1						
	295 – 275	1						
Колофон, (Јонија)	ca. 299 - 296				1			
Магнесија на Меандар (Јонија)	297 – 281				2			
Ефес (Јонија)	ca. 294 – 287				1			
Сарди (Лидија)	ca. 319–ca. 315	3						
Сарди (Лидија)	ca. 299 - 296				1			
Сарди (Лидија)	ca. 297 - 287				2			

Несигурна ковница, Западна Мала Азија	ca. 323–ca. 280	2							
Сиде ? (Памфилија)	ca. 325–ca. 320	3							
Тарс (Киликија)	ca. 333–ca. 327	1							
Саламина (Кипар)	ca. 315–ca. 300	1							
	ca. 300 – 295			1					
Китиј (Кипар)	ca. 325 – ca. 320	3							
Дамаск (Сирија)	ca. 330 – ca. 320	1							
Мириандар (Фојникија)	ca. 325 – ca. 323	1							
Аке (Фојникија)	327/6 – 306/5 г.	4							
Арад (Фојникија)	ca. 323 – ca. 316		2						
Арад (Фојникија)	ca. 311 – ca. 300	2							
Берит (Фојникија)	ca. 323 – ca. 320	1							
Библос (Фојникија)	ca. 330–ca. 320	1							
Марат ? (Фојникија)	ca. 323 –ca. 300	1	2						
Тире (Фојникија)	ca. 305 – ca. 290	3							
Бабилон? (Бабилонија)	ca. 325 – 323	2							
	ca. 323 – ca. 317	3	3						
	ca. 317 – ca. 311	8							
	ca. 311 – ca. 305	9							
Суса (Персија)	ca. 320 – ca. 316		1						
Екбатана ?	ca. 323 – ca. 317		1						
Мемфис (Египет)	ca. 323 – ca. 316	1							
Мемфис (Египет) (?)	ca. 323–ca. 316 ?	1							
Селевкија на Тигар (Месопотамија)	ca. 300 – 296					4			
	ca. 300					1			
Несигурна ковница на Исток	ca. 325 – ca. 300	1	1						
Нејасни ковници	?	2				1			

Табела 2: Вардарски рид – содржина на оставата и застапеност на ковници

Ковница	Дата (г. пр. Хр.)	Издавач			
		Александар Велики	Филип Аридај	Лисимах	Селевк Никатор
Македонија (Амфипол ?)	336 – ca. 323 г.	2			
	ca. 323 – ca. 320 г.	1			
	ca. 320 – ca. 317 г.	2			
Амфипол (Македонија)	ca. 315 – ca. 294 г.	15			
	ca. 294 – ca. 290 г.	1			
Пела (Македонија)	ca. 325 – ca. 315 г.	1			

Уранопол? (Македонија)	ca. 300 – ca. 290 г.	2			
Астиб (?) (Пајонија)	ca. 300 – 286 г.	1			
Коринт (Пелопонес)	ca. 310 – ca. 290 г.	2			
Несигурна ковница (Македонија или Грција)	ca. 325 – ca. 310 г.	1			
	ca. 310 – ca. 275 г.	3			
Саламина (Кипар)	ca. 323 – ca. 315 г.		1		
Лампсак (Мисија)	ca. 297 – 281 г.			1	
Милет (Јонија)	ca. 300 – ca. 295 г.	1			
Сарди (Лидија)	ca. 319 – ca. 315 г.	2			
	ca. 297 - 287 г.			1	
Мириандар (Фојникија)	ca. 325 – ca. 323 г.	1			
Аке (Фојникија)	319/318 г.	1			
	317/316 г.	1			
Марат ? (Фојникија)	ca. 323 – ca. 300 г.	1			
Бабилон ? (Бабилонија)	ca. 325 – 323 г.	1			
	ca. 323 – 317 г.	1	1		
	ca. 317 – 311 г.	2			
	ca. 311 – 305 г.	1			
Селевкија на Тигар (Месопотамија)	ca. 300 г.				1
Несигурна ковница, Западна Мала Азија (?)	ca. 282/281 г. (?)				1
Неопределени ковници	?	2			

Табела 3: Фурка - содржина на оставата и застапенст на ковници

Ковница	**Дата**	**Издавач / Номинала**							
		Дерони	**Александар Велики**		**Филип Аридај**	**Лисимах**	**Деметриј Полиоркет**	**Селевк Никатор**	**Атина**
		ЗОБ	4ДР	ДР	ДР	4ДР	4ДР	4ДР	4ДР
Пајонија	479 - 460-ти / 450-ти г.	1							
Македонија (Амфипол ?)	ca. 323 – ca. 320 г.		1						
Амфипол (Македонија)	ca. 315 – ca. 294 г.		1						
	ca. 289 – 288 г.						1		
Сарди (Лидија)	ca. 323 – ca. 319 г.		1						
	ca. 319 – ca. 315 г.		1						
Сиде ? (Памфилија)	ca. 325 – ca. 320 г.		1						
Бабилон? (Бабилонија)	ca. 325 – 323 г.		3						
	ca. 311 – ca. 305 г.		1						
Несигурна ковница, Грција	ca. 310 – ca. 275 г.			1					

или во Македонија (?)									
Теба, (Бојотија)	са. 289 – 288 г.						1		
Лампсак (Мисија)	310 - 301 г.			1					
	297 - 281 г.					2			
Абид (?) (Троада)	са. 323 – са. 317 г.				1				
	са. 310 – са. 297 г.			1					
Колофон, (Јонија)	са. 310 – са. 301 г.			1					
Магнесија на Меандар (Јонија)	са. 319 – са. 305 г.			1					
Милет (Јонија)	са. 325 – са. 323 г.			1					
Селевкија на Тигар (Месопотамија)	са. 300 – 296 г.							2	
Атина (Атика)	втора половина на 4 век пр. н. е.								2

Табела 4: Долно Егри – содржина на оставата и застапенст на ковници

Ковница	**Дата**	**Издавач / Номинала**					
		Александар Велики		**Филип Аридај**	**Лисимах**	**Селевк Никатор**	**Атина**
		4ДР	ДР	ДР	4ДР	4ДР	4ДР
Македонија (Амфипол ?)	са. 323 – са. 320 г.	2					
	са. 320 – са. 317 г.	1					
Амфипол (Македонија)	са. 315 – са. 294 г.	1					
Бабилон? (Бабилонија)	са. 311 – са. 305 г.	1					
Милет (Јонија)	са. 325 – са. 323 г.		1				
Магнесија на Меандар (Јонија)	297 – 281 г.				2		
Сарди (Лидија),	са. 323 – са. 319 г.			1			
Несигурна ковница во Кападокија (?)	?					1	
Атина (Атика)	втора половина на 4 век пр. н. е.						1
Неопределена ковница					1		

11. Дел од остава од с. Коловазник, Свети Николе (2013 година)

Дата на закопување: по 281 година пр. Хр.

Содржина: 9 AR примероци:

- Александар III: 1 тетрадрахма, 1 драхма (ранопостхумни)
- Авдолеонт: 4 тетрдрахми, 1 дидрахма, 1 драхма
- Лисимах: 1 тетрадрахма од време на неговото владеење

Диспозиција: Музеј на НБРМ, Скопје

Литература: Pavlovska 2015 (следува).

Во 2013 година во Збирката на НБРМ беше набавена оваа мала остава, која веројатно претставува дел од поголемо количество на засолнети пари. Контекстот и точната содржина не се познати, освен податокот дека се откриени при извршување на земјоделски активности, на приватно земјиште во с. Коловазник, Свети Николе или на територијата на некогашното Кралство Пајонија. Составот на ова мало депо е мошне интересен; имено тука доминираат изданијата на пајонскиот крал Авдолеонт, а има и примероци од изданијата на Александар Велики и на Лисимах. Ова е прво депо кое содржи пари на Авдолеонт, во комбинација со примероци на македонски кралеви; од друга страна пак, постојат мешани остави, кои содржат пајонски кралски пари и македонски аргеадски изданија, ковани и во злато и во сребро. Такви се т.н. Пајонска остава (IGCH 410) од 1968 и оставата од с. Режанци, Перник, Бугарија (IGCH 411). Времето на засолнување оставата од Коловазник е по 281 година пр. Хр.

Графикон 14

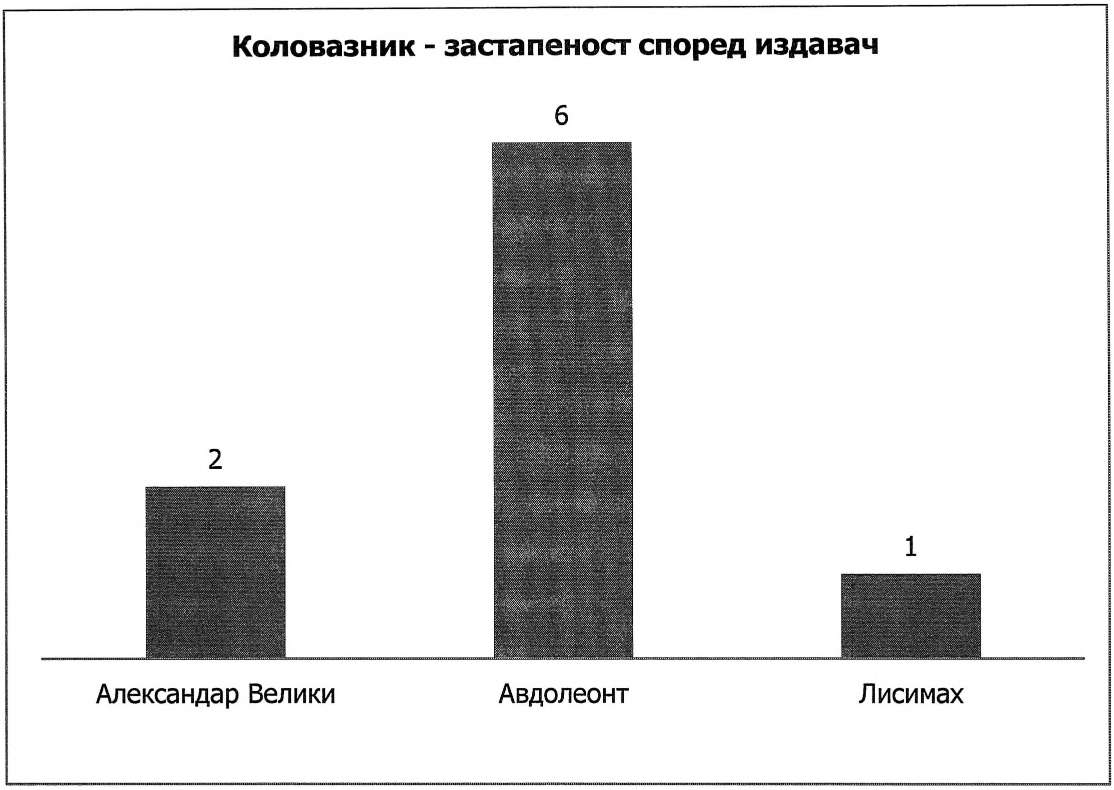

Табела 5: Коловазник – содржина на оставата и застапеност на ковници

Ковница	Дата (г. пр. Хр.)	Издавач					
		Александар Велики		Авдолеонт			Лисимах
		4ДР	ДР	4ДР	2ДР	ДР	4ДР
Уранопол (Македонија)	ca. 300 – ca. 290 г.	1					
Милет (Јонија)	ca. 300 – ca. 295 г.		1				
Пајонија	ca. 315 - ca. 285/4 г.			4	1	1	
Лампсак (Мисија)	ca. 297 - 281 г.						1

12. Дел од остава од с. Возарци – с. Шивец, Кавадарци (2008 година)

Дата на закопување: са. 340/335 година пр. Хр.

Содржина: 35 AR тетрадрахми на Ликеј.

Диспозиција: Музеј на НБРМ, Скопје.

Литература: Pavlovska 2012, 107-120.

Оваа остава е мал дел од поголема остава која, според информациите добиени од приватни колекционери, била откриена по долината на Црна Река пред повеќе години и содржела са. 200 тетрадрахми од Ликеј. Се смета дека најголемиот број на монети од оставата бил изнесен надвор од земјата и понуден на аукциските продажби. Овој мал дел од депото е дел од Збирката на НБРМ од 2008 година и во него се застапени три од познатите шест иконографски типови на терадрахми на Ликеј.

Графикон 15

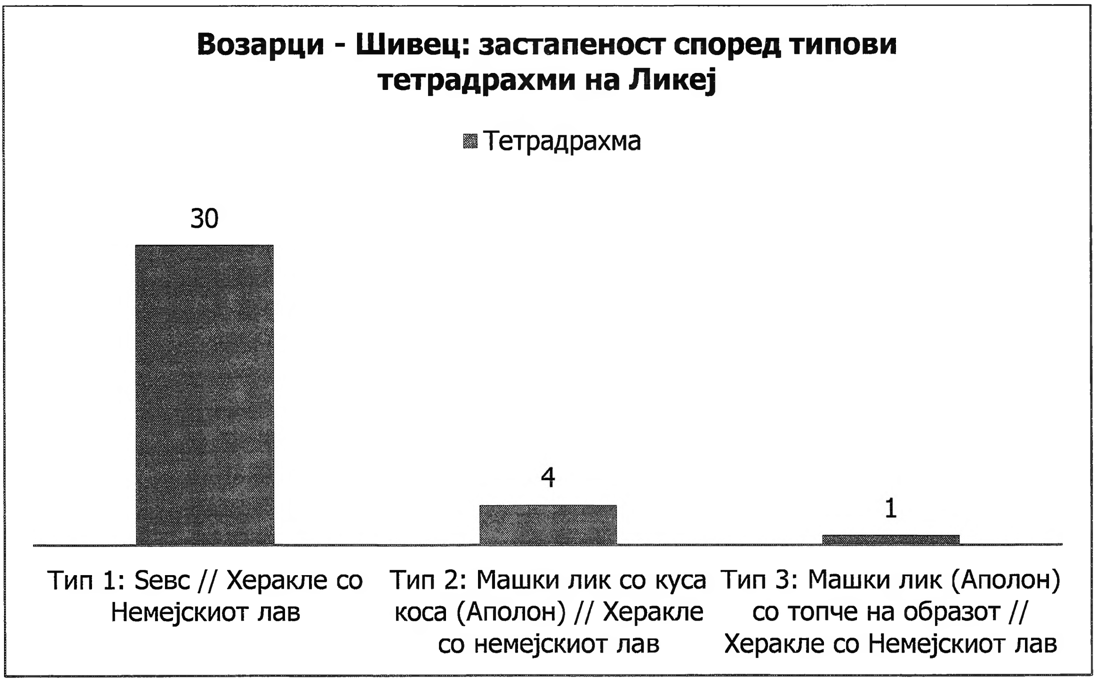

13. Дел од остава од Штипско – Радовишки Регион

Дата на закопување: са. 315 година пр. Хр.

Содржина: 6 AR тетрадрахми на Патрај

Диспозиција: Охридска банка, Скопје

Литература: ОБ Кол., 249, бр. I.1-6.

Оваа остава станала дел од Нумизматичката колекција на Охридска банка во 2004 година и веројатно претставува дел од поголем трезор, чијшто

тоен состав и контекст на отривање, не се познати. За сега е единствена регистрирана остава што содржи само изданија на тетрадрахми на Патрај; времето на нејзиното заслонување е во рамките на управата на Патрај, со горна граница 315 година пр. Хр., кога завршува неговото кралување.

14. Остава од лок. Градиште, с. Младо Нагоричане, Куманово

Дата на закопување: ca. 280/279 година пр. Хр.

Содржина: 13 AR примероци на Авдолеонт (2 тетрадрахми, 1 дидрахма, 10 драхми)

Диспозиција: Археолошки музеј на Македонија, Скопје.

Литература: необјавена.

Ова депо било откриено при археолошките ископувања во 2012/2013 година на локалитетот Градиште, кај селото Младо Нагоричане, Куманово, односно на некогашната автохтона територија на Агријаните. И оваа остава по својот состав е единствена за сега, бидејќи содржи примероци издавани исклучиво од страна на пајонскиот крал Авдолеонт; интересно е тоа што според бројноста, доминира најмалата деноминација присутна во оставата, односно драхмата. Периодот на депонирањето е после владеењето на Авдолеонт, а се врзува со налетот на Галите, ca. 280/279 г. пр. Хр.

Графикон 16

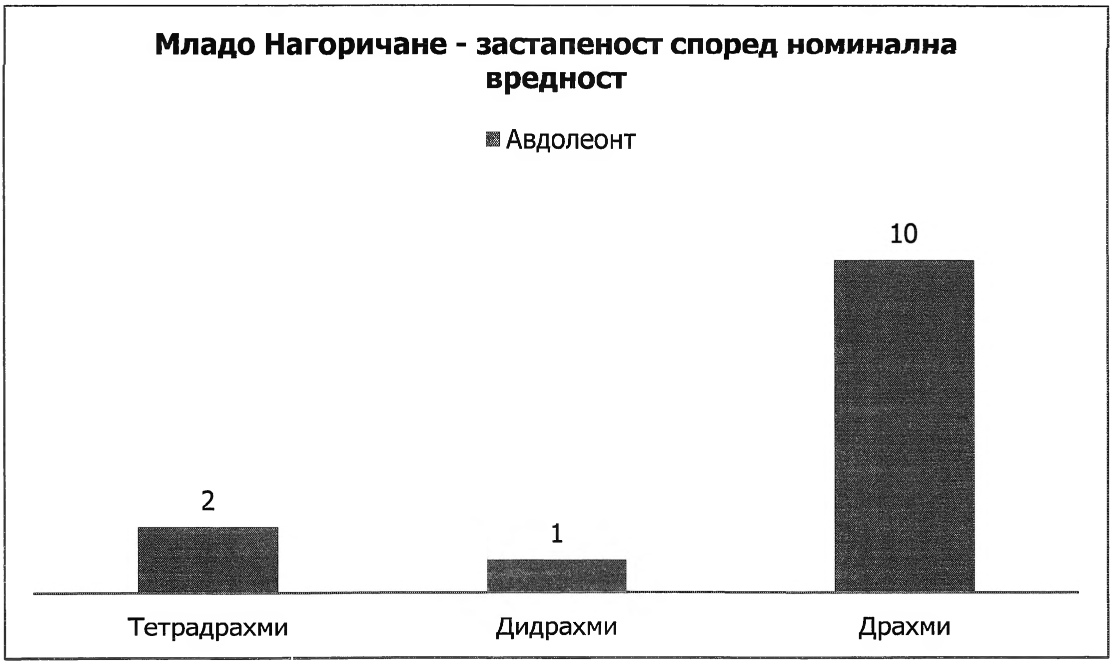

15. Остава од Кавадарци (?)

Дата на закопување: са. 230 година пр. Хр.

Содржина: 10 АЕ бронзи:

- Дропион: 9 бонзи
- Епирски сојуз: 1 бронза

Диспозиција: Археолошки музеј на Македонија, Скопје.

Литература: необјавена.

Ова депо коешто содржи исклчиво бронзени изданија, е единствено такво регистрирано до сега. Интересно е тоа што покрај примероците на пајонскиот крал Дропион, коишто доминираат, во него се наоѓа и еден примерок издаван од Епирскиот сојуз. Периодот на неговото засолнување е веројатно са. 230 година пр. Хр., кога Дропион престанал да владее со Пајонија. Контекстот и точната содржина не се познати и во овој случај, а местото на откривање е веројатно Кавадарци или некогашна Пајонија.

Графикон 17

1.2. Поединечни наоди

1.2.1. Пајонски племиња

Дерони. Каталогизирани се вкупно 30 поединечни примероци издавани од страна на ова пајонско племе. Освен една декадрахма, останатите 29 примероци имаат ниски вредности (тетроболи, триоболи, диоболи, оболи, хемиоболи). По однос на местото на нивното открвање, само 5 приемроци се со прецизна локација; од останатите 25, за 18 примероци (сите дел од Збирката на НБРМ), иако имаат непознат локалитет, постојат сознанија дека се откриени во регионот на Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш, а за 7 примероци не е воопшто познат ниту локалитетот, ни регионот, но многу е веројатно и тие да припаѓаат на споменатиот ареал. Само еден примерок на триобол потекнува од Валандовкиот Регион или од долномакедонската област Амфакситида, така што излегува од дискутираната територија на овој труд, но е споменат само споредбено.

Табела 6: Дерони – застапеност според регион и деноминација

Дерони									Вкупно
Регион	Наоѓалиште	Деноминација							
		декадрахма	теробол	триобол	диобол	трихемиобол	обол	хемиобол	
Валандово	лок. Прдејска Чука, с. Грчиште			1					1
Велес	с. Згрополци			1					1
Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш	Непознато		1	3	7	4	3		18
Куманово	околина на Куманово	1							1
Штип	с. Караорман, гроб 1.		1						2
	лок. Крстот, Криви Дол						1		
Непознат (Велес - Св.	Непознато		2		1		2	2	7

Николе – Штип – Радовиш ?)									
Вкупно		1	4	5	8	4	6	2	**30**

Лајаји. Ова пајонско племе е застапено само со еден примерок на октодрахма, откриена во градот Свети Николе, односно на територијата на Античка Пајонија.

Мигдонци (?). Каталогизирани се само 4 примероци од ова племе, од кои три се од непознат локалитет, а еден е од регионот на Демир Капија или од пајонска територија. Овие изданија своевремено биле припишувани на македонската престолнина Ајга, но според истражувањата на Катрин Лорбер, таа убедливо ги припишала како можни изданија на Мигдонците или на Крестонците, со поголема веројатност дека припаѓале на првите.[234]

Табела 7: Мигдонци (?) – застапеност според регион и деноминација

Мигдонци (?)				
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**		**Вкупно**
		диобол	трихемиобол	
Демир Капија	лок. Марков град, с. Корешница	1		1
Непознат	Непознато		3	3
Вкупно		1	3	**4**

234 Lorber 2000, 113-133.

1.2.2. Пајонско Кралство

Тевтај. Единствениот познат примерок на диобол на овој крал е откриен на лок. Марков град кај с. Корешница, Демир Капија, на територијата на Пајонија.

Ликеј. Во каталогот се застапени 10 примероци на Ликеј, од кои 6 се од непознато наоѓалиште. Кај подинечните наоди на монети од овој пајонски крал доминираат тетроболите (5), следуваат тетрадрахмите (3), па драхмите (2). Воочливо е дека сите примероци со познато место на наоѓање се откриени во рамките на Пајонија (Табела 8).

Табела 8: Ликеј – застапеност според регион и деноминација

Ликеј					
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**			**Вкупно**
		терадрахма	драхма	тетробол	
Куманово	крај р. Пчиња, с. Доброшане		2		2
Прилеп	*с. Асеница,*	1			1
Штип	лок. Кривач, с. Аргулица			1	1
Непознат	Непознато	2		4	6
Вкупно		3	2	5	**10**

Патрај. Поединечните наоди на монети на Патрај во каталогот се присутни со 54 примероци, од кои 11 тетрадрахми, 19 драхми и 24 тетроболи. За жал, само за 13 примероци е познато точното место на откривање, додека за са. три четвртини од застапените монети не е познато наоѓалиштето.

Покрај овие примероци, според публикуваните податоци, во Демир Капија при археолошките истражувања на некрополата во 1969 година, како

гробен прилог била откриена и една драхма на Патрај;[235] таа е од редок тип, а, всушност станува збор за ист тип како и примерокот во каталогот откриен на лок. Три чешми (Штип).

Табела 9: Патрај – застапеност според регион и деноминација

Патрај					
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**			**Вкупно**
		терадрахма	драхма	тетробол	
Велес	с. Голозинци	1			2
	лок. Вринов дол, с. Горно Чичево	1			
Гевгелија	околина на Гевгелија			1	1
Демир Капија	лок. Марков град, с. Корешница		1		1
Кавадарци	Голем Радобил		1		1
Куманово	Матичарски згради, с. Четирце		1		1
Штип	Штип		1		3
	лок. Три чешми		1		
	лок. Селце, Штип			1	
Штип-Радовиш	Штип-Радовиш		1	3	4
Непознат	Непознато	9	13	19	41
Вкупно		11	19	24	**54**

Авдолеонт. Каталогизирани се вкупно 44 поединечни примероци на пари, издавани од овој пајонски крал, од кои само 10 се со познато место на откривање, а за останатите 34 (ca. ¾), локалитететот е непознат. Доминантна номинална вредност е драхмата, застапена со 22 примерока, или една половина од вкупниот број на монети; следуваат тетроболите, со 15 примероци, а последни се тетрадрахмите со 7 примероци.

---

235 Соколовска 1975, 183-192, Т. III, сл. 7.

Исто така, регистрирани се и изданија на Авдолеонт, кои не се каталогизирани во овој труд, но се спомнати во литературата:

- една драхма била пронајдена на локалитетот Скупи, во Скопје;[236]
- тетрадрахма откриена во Охрид поседува Музејот во Охрид;[237]
- по еден примерок од тетрадрахми биле најдени и во околината на Штип (Музеј Штип), Куманово, Бонче во Пелагонија, а од околината на Охрид еден примерок на драхма (Музеј Охрид).[238]
- по еден примерок на тетрадрахма и на дидрахма биле откриени во текот на последнте истражувања на лок. Градиште, кај с. Кнежје, Свети Николе или, според Полибиј (V.97), во најголемиот пајонски град Билаѕора.[239]

Табела 10: Авдолеонт - застапеност според регион и деноминација

Авдолеонт					
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**			**Вкупно**
		терадрахма	драхма	тетробол	
Велес	Башино Село	1			2
	Непознато (Велес ?)	1			
Градско	археолошки лок. Стоби			1	1
Демир Капија	Марков Град, Корешница		2		2
Кратово	околина на Кратово	1			1
Куманово	с. Лојане	1			1
Свети Николе	лок. Градиште, с. Кнежје		1		1
Скопје	Исар, Кале, с. Студеничани		1		1
Штип	лок. Крстот, Криви Дол		1		1

[236] Соколовска 1966, 30, Т. V-85.

[237] Битракова-Грозданова 1987, 86.

[238] Микулчиќ 1973, 165; денес во музејските збирки овие монети не постојат.

[239] Информација добиена од д-р Виктор Лилчиќ-Адамс, директор на Управата за заштита на културното наследство, Скопје.

Непознат	Непознато	3	17	14	34
Вкупно		7	22	15	**44**

Леонт. Монетите на овој пајонски крал се застапани во каталогот со 11 бронзени изданија, кои се исклучително ретки. Местото на пронаоѓање е позната само за 3 од посочените примероци, додека преостанатите 8 се од непознат локалитет. Сите примероци, освен еден, се дел од Колекцијата на НБРМ.

Табела 11: Леонт - застапеност според регион и деноминација

Леонт		
Регион	**Наоѓалиште**	**Бронза**
Демир Капија	лок. Марков Град, с. Корешница	3
Непознат	Непознато	8
Вкупно		**11**

Дропион. Бронзените пари на последниот пајонски крал Дропион се најбројни од паричните изданија на пајонските кралеви. Каталогизирани се 101 примерок, од кои, за 36 местото на откривање е познато и тоа е воглавно регионот на Кавадарци, додека за останатите 65 примероци локалитетот е непознат, но врз основа на делумни информации, се претпоставува дека се од Кавадаречкиот Регион.

Табела 12: Дропион - застапеност според регион и деноминација

Дропион		
Регион	**Наоѓалиште**	**Бронза**
Градско - Кавадарци	Градско - Кавадарци	1
Штип	с. Црвулево (лок. Кула)	3
Кавадарци	с. Дреново (лок. Градиште, Деволград)	32
Непознат (Кавадарци ?)	Непознато	65
Вкупно		**101**

* * *

Според податоците од регистрираните изданија на монети (221) на пајонските кралеви во каталогот што следува, најзастапени се бронзените пари на последниот крал Дропион (101), следуваат изданијата на Патрај (54), на Авдолеонт (44), Леонт (11), Ликеј (10) и уникатниот сребрен диобол на Тевтај (1).

Графикон 18

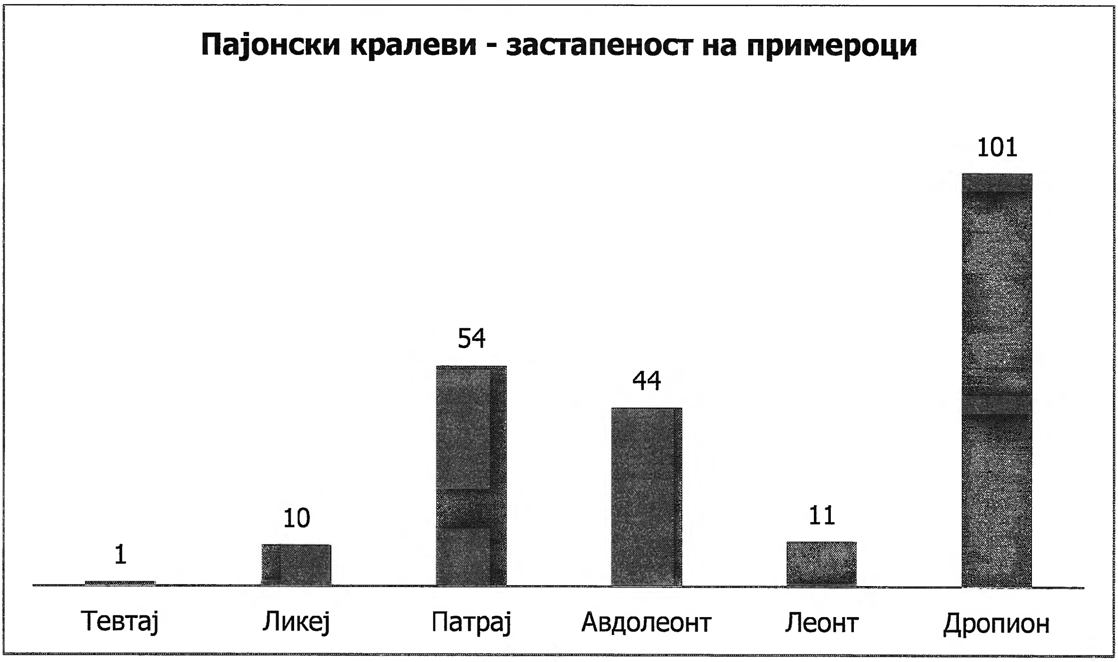

Графикон 19

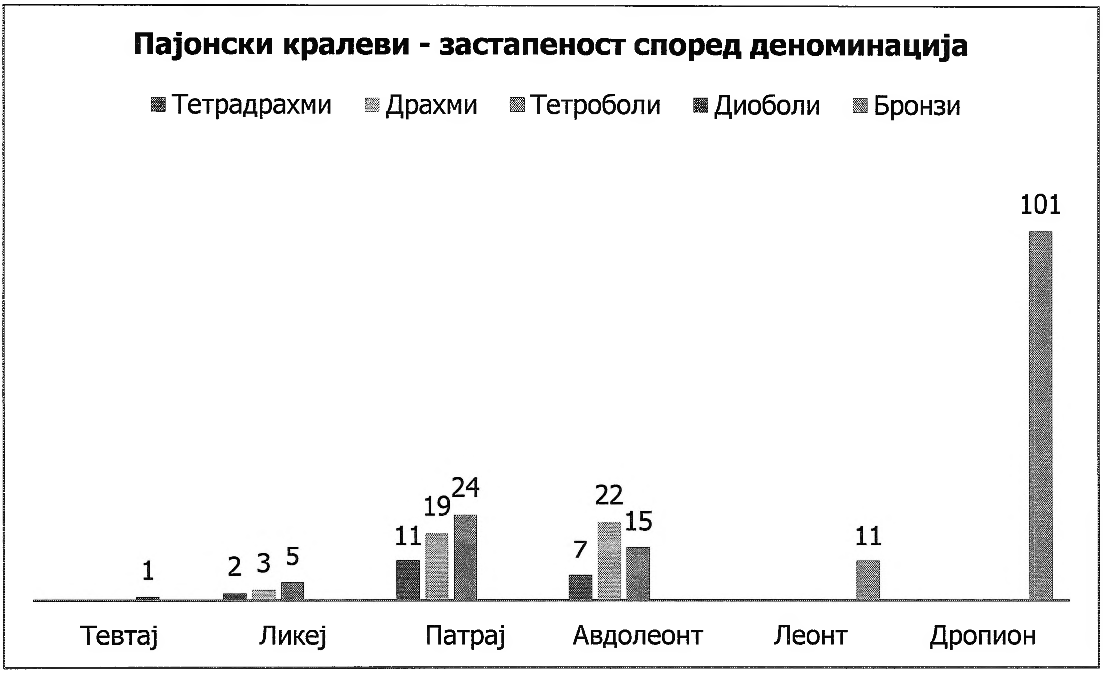

1.2.3. Пајонско соседство

Дамастиј. Од каталогизираните 16 примероци на Дамастиј, само за 6 е познато наоѓалиштето, така што сите се откриени во рамките на Пајонското Кралство. Доминантна вредност се тетроболите (8), следуваат драхмите (5) и на крај се тетрадрахмите (3).

Пелагија. Регистрирани се само три примероци од овој град, од кои 2 тетрадрахми и еден трибол, а сите се откриени на териотријата на Агријаните, односно во регионот на денешно Куманово.

Табела 13: Дамастиј - застапеност според регион и деноминација

Дамастиј					
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**			**Вкупно**
		терадрахма	драхма	тетробол	
Велес	лок. Горна Курија, с. Теово		1		1
Демир Капија	лок. Марков град, с. Корешница			1	1
Кавадарци	лок. Градот, Тиквеш град, с. Ресава			1	1
Куманово	с. Четирце Куманово		1		1
Прилеп	лок. Старо Бонче, с. Бонче	1			1
Штип	лок. Кула, с. Црвулево			1	1
Непознат	Непознато	2	3	5	10
Вкупно		3	5	8	**16**

Табела 14: Пелагија - застапеност според регион и деноминација

Пелагија				
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**		**Вкупно**
		терадрахма	триобол	
Куманово	Кумановско ?	2	1	**3**

Графикон 20

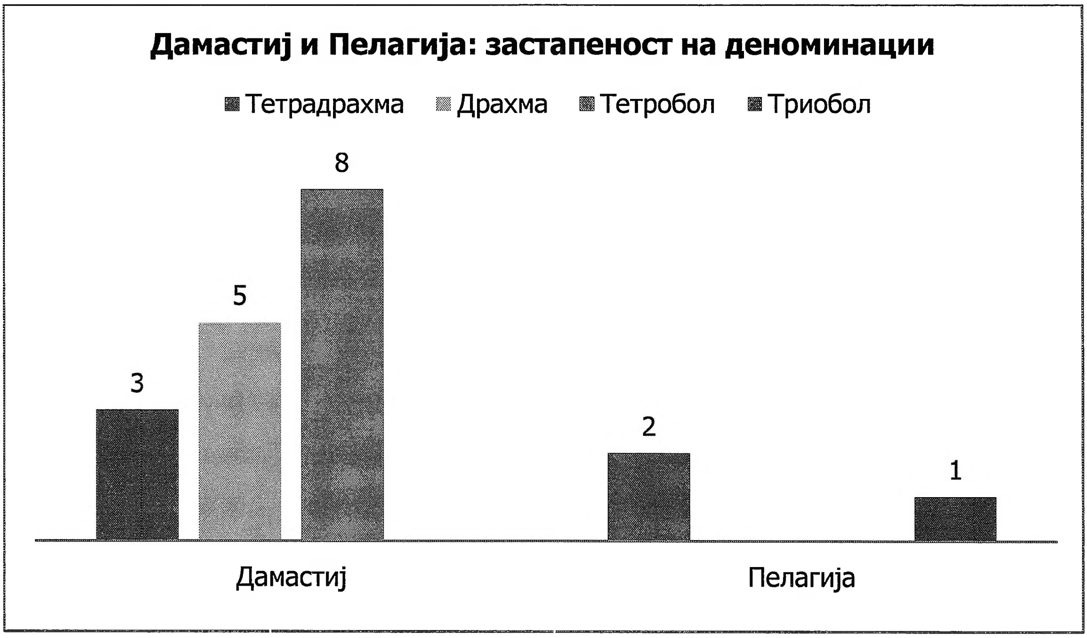
Дамастиј и Пелагија: застапеност на деноминации
Тетрадрахма
Драхма
Тетробол
Триобол
8
5
3
2
1
Дамастиј
Пелагија

1.2.4. Кралството на Аргеадите

Александар I „Филхелен". Првиот македонски крал што исковал монети со сопственото име е застапен само со 8 примероци на тетроболи, 2 тешки и 6 лесни; при тоа само за 3 примероци е познато местото на нивното откривање, коешто е во рамките на Пајонија.

Табела 15: Александар I – застапеност според регион и деноминација

Александар I				
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**		**Вкупно**
		Тежок тетробол	Лесен теробол	
Демир Капија	лок. „Марков Град", с. Корешница		1	**1**
Кавадарци	лок. Градиште – Деволград, с. Дреново,		1	**1**
Штип	Лок. „Крстот", Криви Дол	1		**1**
Непознат	Непознато	1	4	**5**
Вкупно		2	6	**8**

Пердика II. Овој крал, за разлика од својт татко и претходник е застапен со многу поголем број на примероци, вкупно 34, од кои 8 тешки, 25 лесни тетроболи и 1 обол. За жал 28 од нив се од непознат локалитет; од останатите 6, 5 примероци се откриени на територијата на Пајонија, а еден на територијата на Амфакситида во Долна Македонија (Вардарски рид, Гевгелија) и неговото присуство тука е само споредбено.

Табела 16: Пердика II – застапеност според регион и деноминација

Пердика II					
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**			**Вкупно**
		Тежок тетробол	Лесен теробол	Обол	
Гевгелија	лок. Вардарски рид		1		1
Демир Капија	Лок. „Марков Град", с. Корешница		1		1

Кавадарци	с. Дреново (лок. Градиште, Деволград)	1	3		4
Непознат	Непознато	7	20	1	28
Вкупно		8	25	1	**34**

Архелај. Каталогизирани се само 4 примероци од овој македонски крал, 2 статери и 2 диоболи, од кои едниот е откриен во Амфакситида и излегува од рамките на дискутираната територија. Од останатите монети само еден примерок (статер) е од непознат локалитет, додека другите 2 се од Пелагонија, од регионот на денешен Прилеп.

Табела 17: Архелај – застапеност според регион и деноминација

Архелај				
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**		**Вкупно**
		AR, статер	Диобол (триобол)	
Валандово	лок. Исар, с. Марвинци		1	1
Прилеп	Кале, с. Алданци	1		2
	лок. „Долиште", с. Прилепец		1	
Непознат	Непознато	1		1
Вкупно		2	2	**4**

Аероп II. Застапени се само 2 примерока на бронзени монети, од кои само за едниот е познато местото на откривање, а тоа е повторно регионот на Прилеп, односно Пелагонија.

Павсанија. И единствениот бронзен примерок на овој крал е од истиот регион како и кај неговите двајца претходници, од Прилеп (Пелагонија).

Табела 18: Аероп II и Павсанија – застапеност според регион и бројност

АЕ, бронза			
Регион	**Наоѓалиште**	**Владетел**	
		Аероп II	**Павсанија**
Прилеп	лок. Старо Бонче, с. Бонче	1	
	Прилеп		1
Непознат	Непознато	1	
Вкупно		**2**	**1**

Аминта III. Каталогизирани се 33 примероци од овој македонски крал, но за жал повеќе од половината од нив се од непознато место на откривање; од оние 15 изданија, пак, за кои се знае точното наоѓалиште, 6 примероци излегуваат од дискутираната територија на Горна Македонија и се повторно од долномакедонската област Амфакситида. Останатите се од повеќе области како што се Пајонија, Пелагонија и Дасаретида.

Табела 19: Аминта III – застапеност според регион и деноминација

Аминта III						
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**				**Вкупно**
		AR, статер	Тетробол	Диобол	Бронза	
Валандово	Исар, с. Марвинци	1		1	1	3
Гевгелија	Вардарски рид, Гевгелија		1			1
Демир Капија	лок. Маркова Кула, с. Корешница				2	2
Дојран	Мала Боска, Ѓопчели				1	1
Неготино	Неготино				1	1
Охрид	Самуилова тврдина				2	2
Прилеп	Локвени	1			1	4
	Прилеп	1				
	лок. Плаза, с. Бонче	1				
Струмица	Струмица	1				1
Непознат	Непознато	7	1	1	9	18
Вкупно		12	2	2	17	**33**

Пердика III. Застапени се само две бронзени монети од овој владетел; едната е откриена на територија на Агријаните, во регионот на Скопје (лок. Петочна вода, с. Волково), а другата е од непознато наоѓалиште.

Филип Македонски. Каталогизирани се вкупно 162 примероци од овој крал, од кои 67 се од непознато наоѓалиште. Од останатите 95 (~59%) кои се со прецизно место на откривање, 20 примероци (~12%) излегуваат од

дискутираната територија на Горна Македонија и Пајонија и се од области Амфакситида. Доминантна деноминација е бронзата, присутна со 119 примероци, од кои 87 се од познат локалитет, воглавно од регионот на Прилеп или од Пелагонија. Следуваат тетрадрахмите со 19 примероци, 1/5 тетрадрахма со 15 примероци, 6 златни статери и 3 фракции на статерот.

Табела 20: Филип Македонски – застапеност според регион и деноминација

Филип Македонски								**Вкупно**
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**						
		AV, статер	AV, 1/4 статер	AV, 1/8 статер	Тетрадрахма	1/5 Тетрадрахма	Бронза	
Богданци	Света гора						1	1
Валандово	Вестерно, с.Раброво						2	8
Валандово	Исар, с. Марвинци				1		5	
Велес	Градиште, Слп						1	7
Велес	с. Крнино, Чашка						6	
Гевгелија	Вардарски рид						4	11
Гевгелија	Гевгелија				2			
Гевгелија	лок. Горна Курија, с. Негорци						5	
Демир Капија	Клисурско маало	1					2	5
Демир Капија	лок. Марков град, с. Корешница						2	
Кавадарци	Градиште, Деволград, с. Дреново						3	4
Кавадарци	с. Дреново						1	
Кавадарци - Прилеп	Мрзен Ореовец, Кавадарци – Дебреште, Прилеп						1	1
Кичево или Македонски Брод	с. Ижиште				1		1	2

Тетово или Македонски Брод	Старо Село					1		1
Охрид	Самуилова тврдина						6	6
Прилеп	лок. Кале, с. Алданци						1	44
Прилеп	Баба						1	
Прилеп	Марков чардак, с. Бело поле						1	
Прилеп	с. Беровци						1	
Прилеп	лок. Плаза, с. Бонче						1	
Прилеп	лок. Старо Бонче, с. Бонче						4	
Прилеп	лок. Црквиште, с. Бонче						1	
Прилеп	с. Бонче						1	
Прилеп	с. Бучин						1	
Прилеп	Под Кули, Варош						1	
Прилеп	лок. Асаница, Горно Село				1		2	
Прилеп	Градиште Преслап, Горно Село						2	
Прилеп	Грамаѓе, Горно Село						1	
Прилеп	лок. Ризоец, Горно Село						1	
Прилеп	с. Загорани	1						
Прилеп	Крајни Зит, с. Кривогашта-ни						1	
Прилеп	Висока, с. Крушевица						1	
Прилеп	с. Локвени						2	
Прилеп	Маркови кули, Манастир						2	
Прилеп	Грамаѓе, Пештани						2	
Прилеп	Под Кули						2	
Прилеп	Прилеп			1		1	3	
Прилеп	Прилеп ?						2	

Прилеп	Долиште, с. Прилепец						2	
Прилеп	с. Прилепец						1	
Прилеп	лок. Венци, с. Ракле						1	
Прилеп	с. Црнилиште						1	
Прилеп	Бедем, с. Чепигово						1	
Ресен	лок. Голем Град, Преспа					1	1	2
Штип	Крстот, Криви Дол						2	3
Штип	околина на Штип (?)						1	
Непознат	Непознато	4	2		14	12	35	67
Вкупно		6	2	1	19	15	119	**162**

Александар Велики. Изданијата на Александар се квантитативно најзастапени во каталогот, со вкупно 240 примероци, од кои 93 примероци, помалку од половината (~39%) се од непознато место на откривање. Од оние 147 примероци (~61%) со познато место на откривање, 25 (~10%) излегуваат од територијалните рамки релевантни за овој труд и се од долномакедонската област Амфакситида. Останатите се откриени во Дасаретида, Дериоп, Пајонија и најмногу во Пелагонија, или од денешниот Прилепски Регион. Доминантна деноминација е бронзата од која има 174 примероци или 72,5% од вкупниот број на каталогизирани примероци; следуваат драхмите со 34 примероци, тетрадрахмите со 25, статерите со 6 и само 1 примерок на дистатер.

Табела 21: Александар Велики – застапеност според регион и деноминација

Александар Велики							
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**					**Вкупно**
		AV, дистатер	AV, статер	Тетрадрахма	Драхма	Бронза	
Битола	лок. Еленик, с. Мојно					1	2

Битола	Црнобуки					1	
Богданци	Света гора					1	1
Валандово	Валандово					1	11
Валандово	лок. Исар с. Марвинци					9	
Валандово	лок. Вестерно, с. Раброво					1	
Велес	Централна Македонија – Велес					1	2
Велес	лок. Кале, с. Стари Град					1	
Гевгелија	лок. Вардарски рид					4	10
Гевгелија	Гевгелија			1	1		
Гевгелија	лок. Горна Курија, с. Негорци					1	
Гевгелија	лок. Шипков Дол, с. Стојково			1		1	
Гевгелија	лок. Бегово, с. Стојаково					1	
Дебар	Градиште, Вапа, Центар Жупа					1	1
Демир Капија	Горни Краставец				1		1
Демир Хисар	Градиште, Граиште					2	2
Дојран	Мала боска, с. Ѓопчели					2	3
Дојран	лок. Лагер, с. Николич					1	
Кавадарци	Лок. Градиште, Деволград, с. Дреново					1	2
Кавадарци	Стража, Фариш					1	
Крушево	Бучин				1		1
Македонски Брод	Модриште				1		1
Неготино	с. Горни Дисан					1	1
Охрид	Самуилова тврдина, Охрид				1	14	22

Охрид	Габавски Рид, Св. Еразмо, Охрид					1	
Охрид	Кулиште, Св. Еразмо, Орман					6	
Прилеп	лок. Кале, с. Алданци					4	
Прилеп	Марков чардак, Бело Поле					2	
Прилеп	Бело поле					1	
Прилеп	с. Бонче					1	
Прилеп	лок. Длабок Дол, с. Бонче				1		
Прилеп	лок. Спаница, с. Бонче				1		
Прилеп	лок. Старо Бонче, с. Бонче				1	6	
Прилеп	лок. Петочна вода, с. Браилово					1	
Прилеп	лок. Рид, с. Бучин					2	
Прилеп	Десово, с. Браилово					1	
Прилеп	с. Вепрчани					1	
Прилеп	лок. Крив Рид, с. Вепрчани					1	
Прилеп	лок. Долиште, с. Волково					2	
Прилеп	лок. Петочна вода, с. Волково					1	
Прилеп	Градиште Преслап, Горно Село					4	
Прилеп	Грамаѓе, Горно Село					1	
Прилеп	лок. Заградиште, с. Дебреште					1	
Прилеп	лок. Црквиште, с. Зрзе					1	
Прилеп	Висока, с. Крушевица				1	1	
Прилеп	с. Локвени					3	77
Прилеп	лок. Баба					1	

Прилеп	лок. Варош					2	
Прилеп	Маркови кули					1	
Прилеп	с. Плетвар					3	
Прилеп	Прилеп			1	1	4	
Прилеп	лок. Точила					1	
Прилеп	лок. Грамаѓе, с. Пештани					1	
Прилеп	лок. Безистен, с. Прилепец					2	
Прилеп	лок. Глува, с. Прилепец					1	
Прилеп	лок. Долиште, с. Прилепец			1		6	
Прилеп	лок. Корита, с. Прилепец				1		
Прилеп	с. Прилепец			3		5	
Прилеп	с. Радобил					1	
Прилеп	с. Чаниште					1	
Прилеп	Бедем, с. Чепигово					1	
Прилеп	Лок. Сливи, с. Чумово					1	
Прилеп	Непознато (Прилеп?)					1	
Радовиш	Пачкоец, с. Бучим					1	1
Росоман	Кале „Калуѓерска чешма", Камен дол, Росоман.					2	6
Росоман	лок. Градиште, с. Крушевица					4	
Штип	лок. Крстот, Криви дол					2	3
Штип	Штип					1	
Непознат	Непознато	1	6	18	23	45	93
Вкупно		1	6	25	34	174	**240**

Филип Аридај. Последниот владетел од Аргеадската династија е застапен само со 14 примероци, од кои дури 11 (78,5%) се од непознат локалитет. Од останатите 3 примероци, 1 потекнува од Амфакситида, а другите се откриени во Пајонија и во Пелагонија. Преовладуваат драхмите (6), а по нив доаѓаат бронзите (5), тетрадрахмите (2) и 1 статер.

Табела 22: Филип Аридај – застапеност според регион и деноминација

Филип Аридај						
Регион	**Наоѓалиште**	**Деноминација**				**Вкупно**
		AV, статер	Тетрадрахма	Драхма	Бронза	
Гевгелија	лок. Горна Курија, с. Негорци				1	1
Прилеп	лок. Варош				1	1
Штип	с. Драгоево				1	1
Непознат	Непознато	1	2	6	2	11
Вкупно		1	2	6	5	**14**

Касандар. Монетите на овој владетел се присутни во каталогот со 110 примероци од неговите бронзени изданија. Само 18 примероци (~16%) се од непознато наоѓалиште; од оние со познато место на пронаоѓање 13 се од Амфакситида, а останатите 79 (~72%) потекнуваат од Дериоп, Пајонија и од Пелагонија, воглавно од Прилеп и од околината, каде што се откриени најголемиот дел од нив.

Табела 23: Касандар – застапеност според регион и број на примероци

Касандар			
Регион	**Наоѓалиште**	**Бронза**	**Вкупно**

Битола	лок. Еленик, с. Мојно	1	1
Богданци	Печкова воденица	2	3
Боданци	Света Гора	1	
Валандово	лок. Исар, с. Марвинци	1	5
Валандово	Казан	2	
Валандово	Вестрно, с. Раброво	1	
Валандово	Мечева нива, с. Собри	1	
Гевгелија	Вардарски рид	1	4
Гевгелија	Бегово, с. Стојаково	1	
Гевгелија	лок. Горна курија с. Негорци	2	
Градско	археолошки лок. Стоби	1	1
Демир Капија	Голема Јаворка	1	2
Демир Капија	лок. Маркова Кула, с. Корешница	1	
Демир Хисар	Градиште, Граиште	1	2
Демир Хисар	Ѓупско Кале, с. Слепче	1	
Дојран	лок. Мала боска, с. Ѓопчели	1	1
Кавадарци	с. Дреново	1	4
Кавадарци	Галиште	1	
Кавадарци	Долно кале, Фариш	1	
Кавадарци	Стража, Фариш	1	
Крушево	с. Бучин	1	1
Македонски Брод	Острец, Барбарас	1	1
Охрид	Кулиште, Св. Еразмо, Орман	2	8
Охрид	Самуилова тврдина	6	

Прилеп	Прилеп	3	56
Прилеп?	Прилеп ?	1	
Прилеп	лок. Баба	4	
Прилеп	лок. Марков чардак, с. Бело поле	3	
Прилеп	с. Бонче	2	
Прилеп	лок. Старо Бонче, с. Бонче	4	
Прилеп	Петочна вода, с. Браилово	1	
Прилеп	Лок. Планчова нива, с. Бучин	1	
Прилеп	лок. Св. Атанас, Варош	1	
Прилеп	лок. Под кули, Варош	1	
Прилеп	лок. Ташачица, Варош	1	
Прилеп	лок. Долиште, с. Волково	2	
Прилеп	Лок. Петочна вода, с. Волково	1	
Прилеп	Горно Село	1	
Прилеп	лок. Ризоец, с. Горно село	1	
Прилеп	лок. Висока, с. Крушевица	1	
Прилеп	с. Локвени	5	
Прилеп	с. Никодин	5	
Прилеп	Грамаѓе, с. Пештани	2	
Прилеп	Горно Кале, с. Плетвар	1	
Прилеп	лок. Бела Пола, с. Прилепец	2	
Прилеп	с. Прилепец	2	
Прилеп	лок. Глува, с. Прилепец	1	
Прилеп	Лок. Долиште, с. Прилепец	4	

Прилеп	лок. Марков Ѕид, с. Прилепец	1	
Прилеп	лок. Селечки пат	1	
Прилеп	лок. Студенец	1	
Прилеп	Бедем, с. Чепигово	1	
Прилеп	лок. Стибера, с. Чепигово	2	
Радовиш	Пачкоец, Бучим	1	1
Ресен	лок. Голем Град, Преспа	1	1
Тетово	лок. Кука, с. Рогле	1	1
Непознат	Непознато	18	18
Вкупно		110	**110**

* * *

Според податоците од каталогизираните изданија на монети на кралевите од првата македонска династија Аргеади и на Касандар, регистрирани се вкупно 610 примероци. Од првиот период на монетоковање, пред 359 година пр. Хр., т. е. пред подемот на Македонското Кралство предводено од Филип Македонски, заведени се само 84 (~13,8%) поединечни примероци на македонски пари; од вториот период пак е секако поголемиот дел, 526 примероци (~86,2%).

Очекувано, како што веќе и беше споменато погоре, најбројни се изданијата на Александар Велики, со вкупно 240 монети (~39,3%); следуваат оние на неговиот татко Филип Македонски – 162 примероци (~26,6%), Касандар 110 примероци (~18%), Пердика II - 34 (~5,6%), Аминта III – 33 (~5,4%), Филип Аридај – 14 (~2,3%), Александар I – 8 (~1,3%), Архелај – 4 (~0,7%), Аероп II и Пердика III по 2 примерока (по ~0,3%) секој, а на крајот е Павсанија застапен само со 1 примерок (~0,2%).

Графикон 21

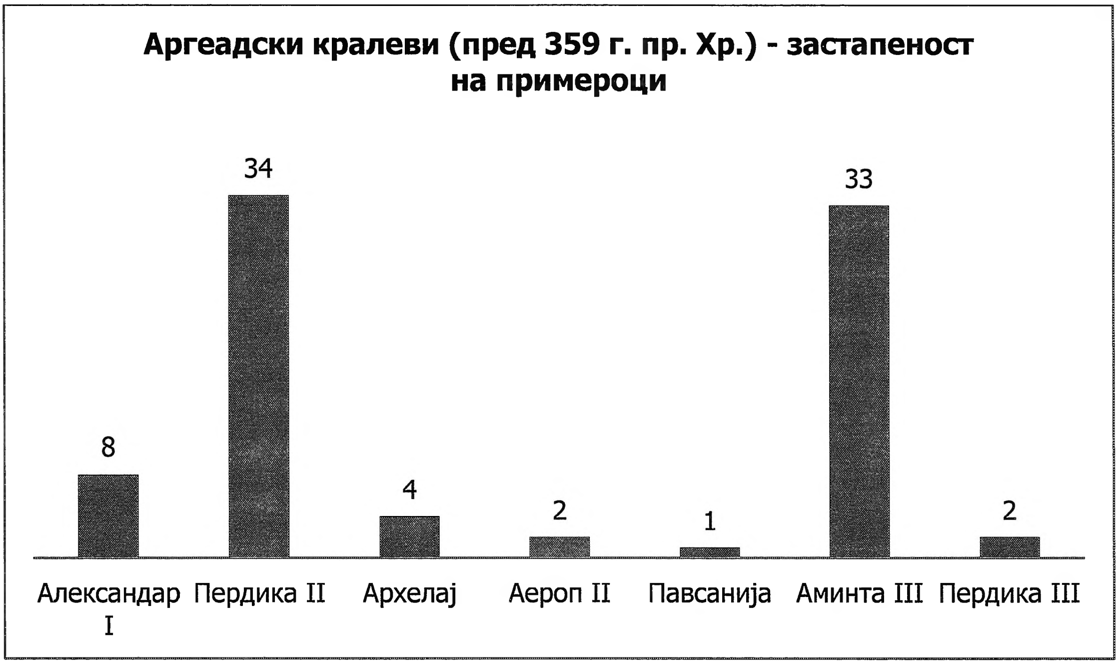

Графикон 22

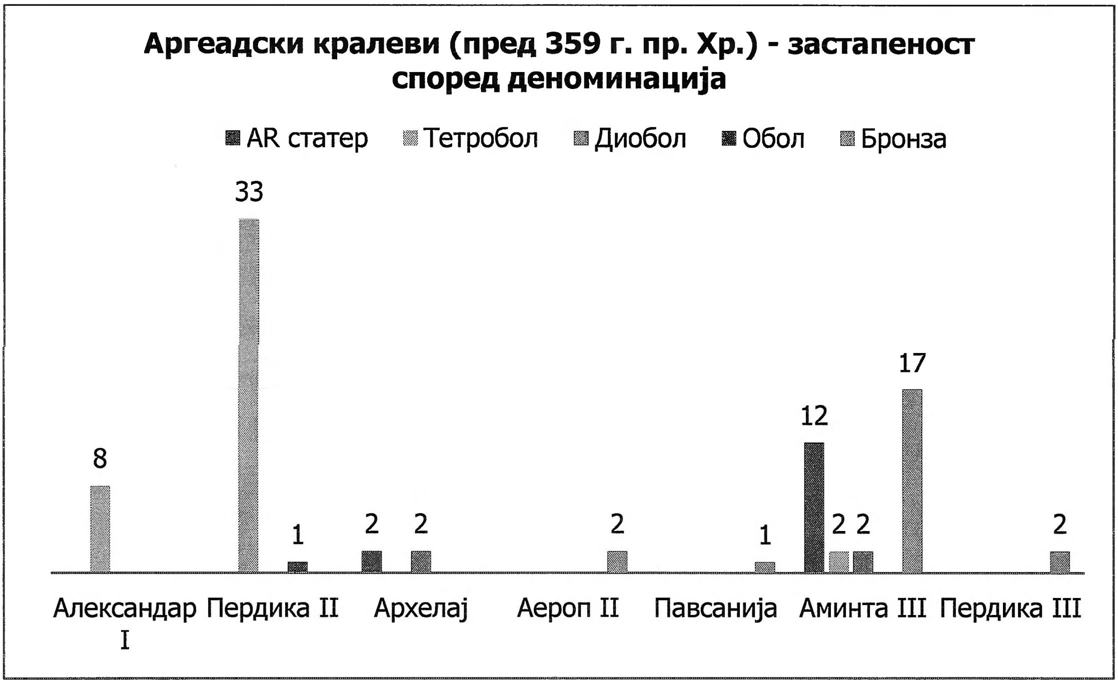

Графикон 23

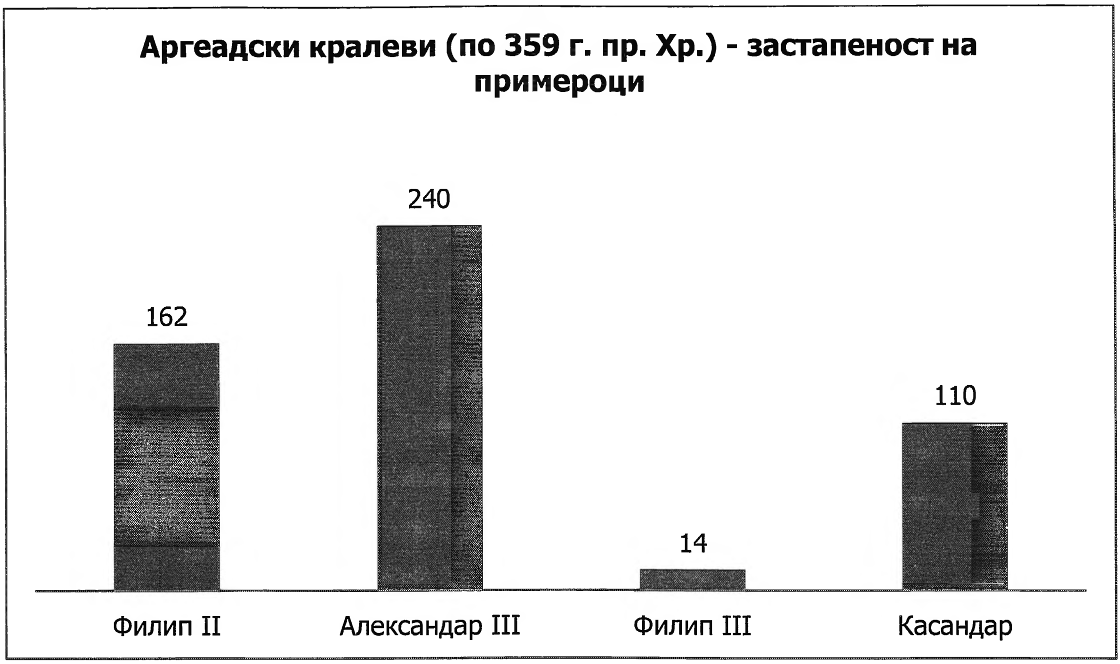

Графикон 24

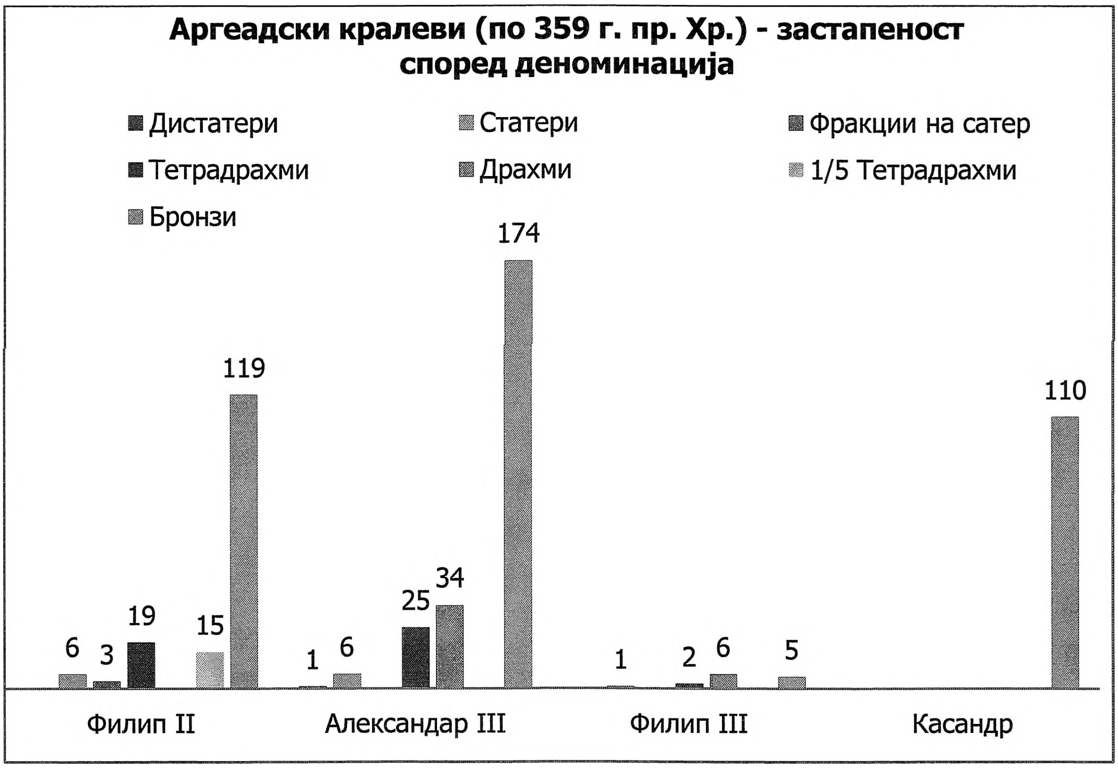

2. Обрасци на парична циркулација во Горна Македонија

Кога станува збор за циркулацијата на пари на територијата на Горна Македонија, тешко е да се дадат конечни одредници. Сепак, направените анализи на достапните примероци вклучени во корпусот и резултатите добиени во претходното поглавје, дозволуваат да се изнесат некои податоци. Имено, на оваа територија во периодот од крајот на 6 век до првата половина на 3 век пр. Хр. паралелно биле употребувани парите на неколку одделни политички ентитети. Со цел попрецизно да се согледа нивната географска дистрибуција, се наметна и потребата од хронолошка распределба во три групи, кои би ги опфаќале периодите: пред Филиповата ера (ca. 500 - 359 г. пр. Хр.), пред Инвазијата на Галите (359 – 280/279 г. пр. Хр.) и по Инвазијата на Галите (по 280/279 г. пр. Хр.); при тоа во последниот временски интервал влегуваат само пајонските кралски изданија, бидејќи династијата на Аргеадите го заокружува своето постоење со смртта на Филип Аридај и на Александар IV, а преку бракот со Тесалоника, ќерката на Филип Македонски, кон проучуваните изданија на Аргедадите се додадени и оние на Касандар, по потекло од династијата на Антипатридите, кои со македонскиот трон владееле само во преодниот период, пред доаѓањето на династијата на Антигонидите.

Во првиот период, пред Филиповата ера (ca. 500 - 359 г. пр. Хр.), влегуваат племенските изданија на пари (Дерони, Лајаи, Мигдонци), изданијата на македонските кралеви, почнувајќи од Александар I (498 - 454) до Пердика III (365 - 359), како и уникатниот примерок на кралот Тевтај (ca. 400 – ca. 380/370).

Како што веќе беше наведено, во корпусот се регистрирани 30 примероци кои им се припишуваат на пајонското племе Дерони, во кои само еден примерок е со висока вредност на декадрахма откриен во околината на Куманово, на територијата на Агријаните. Иако ваквите големи вредности речиси никогаш не се откриваат поединечно, туку во трезори кои содржат голема количина на високи деноминации, а вообичаено надвор од автохтоната територија на Деронитe, сепак и на почвата на Република Македонија е

регистрирана една остава со деронски октодрахми во Штип.[240] Бројот на ниските вредности, пак, е многу скромен (29), но сепак е значаен бидејќи, според местото на откривање на поголемиот дел од нив во регионот на Источна Македонија - Велес, Свети Николе, Штип, Радовиш (**табела 6**), укажуваат на нивната матична територија, како што беше наведено и погоре; на истата територија подоцна пак било јадрото на Пајонското Кралство, чиишто кралеви несомнено се поврзани со Дероните. Интересно е дека еден примерок на триобол е откриен во околината на Валандово (лок. Прдејска Чука, с. Грчиште), територија која подоцна била дел од долномакедонската област Амфакситида. Станува збор за најстариот примерок издаван од Дероните којшто е застапен во овој корпус, кован помеѓу 500 и 480 година пр. Хр., односно во периодот на персиската доминација, кога Александар I сè уште немал завладеано со пајонската територија и кога јужните племиња не биле дел од Кралството Македонија, така што откривањето на овој примерок е уште една потврда дека Дероните населувале една многу поширока треиторија пред 480/479 година пр. Хр.[241]

За единствениот примерок на октодрахма на Лајаите кој потекнува од Свети Николе, за жал не е познат контекстот на откривање, така што се претпоставува дека се работи за поединечен наод, иако можеби бил дел од колективен наод на монети со висока вредност, какви што иако поретко, се откриваат и на Балканот; нивната намена веројатно била за исплата на војниците од персиската војска.[242] Територијата од која потекнува е пајонска и освен иконографската сличност со деронските високономинални монети, постои и географска блискот со Дероните, така што примерокот е откриен во непосредна близина на матичната територија на Лајаите, која соред Тукидид (II.96.3.) е по горниот тек на Стримон.

Уникатниот диобол на Тевтај откриен во демиркапискиот регион (лок. Марков град, с. Корешница), којшто е потврдена пајонска територија, го вбројува овој владетел во претпоставените пајонски кралеви; имено малите

---

240 *IGCH* 355; Mirnik 1981, бр. 13, откриена е околу 1912 г. и содржела најмногу октодрахми од Дероните, чиј точен број е непознат, а примероци од нив се наоѓаат во Њујорк (1), Берлин (1-2), Белград (1), Грција (1).

241 Gaebler 1897, 292, ги лоцира на кракот Ситонија на Халкидик; Svoronos 1919, 20, во околината на Дојран; Hammond *во HM* 2, 75, Штип и Кратово; Петрова 1999, 94, на широката територија помеѓу горното и средното течение на Аксиј и на Стримон.

242 Драганов 2000, 53.

номинали вообичаено циркулираат на матичната територија, па многу е можно да станува збор за претходник на кралот Агид.

Поединечните примероци на монети на претставниците на македонската династија Аргеади од периодот пред 359 година пр. Хр., во најголем дел се од непознато наоѓалиште, за жал. Така првите двајца кралеви, Александар I и Пердика II, се застапени со своите сребрени примероци исклучиво во ниски вредности, а од скромниот број примероци со регистрирани наоѓалишта, кои за Александар се однесуваат само за 3 монети, а за Пердика за 6, регионот на дистрибуција кај обајцата се совпаѓа и ги опфаќа Демир Капија, Кавадарци и Штип, а како најјужна точка е Гевгелија каде што е откриен само еден примерок на Пердика (**табела 15-16**). Имајќи го предвид малиот број на примероци, тешко е да се зборува за циркулацијата на нивните монети, но сепак забележливо е дека сите се на територијата на Пајонија, со исклучок на последниот примерок, кој е од Амфакситида.

Но, кога станува збор за овие владетели, интересно е тоа што освен ретките поединечни наоди, нивните изданија се откриваат и како дел од остави. Во таа смисла, предничат тетроболите на Пердика II, кои до сега се регистрирани во три одделни депоа, споменати во претходното поглавје. Според својот состав тие се мошне компатибилни, така што, тоа можеби претставува индикација за еден и ист трезор на пари, којшто подоцна, веројатно бил поделен на неколку помали делови (**графикон 1-6**). Единствено различните места на пронаоѓање оставаат мал простор за сомнеж; така, како можни локации на кои биле откриени овие трезори се областите од околината на Неготино (?), околината на Штип, и територијата помеѓу Штип и Радовиш. Повторно станува збор за региони кои се наоѓале на територијата на Пајонија. Инаку, најзастапени вредности на Пердика II се тешките тетроболи, што е разбирливо имајќи ја предвид територијата од која потекнуваат, т.е. некогашната Пајонија. Имено, како што е познато, тешките тетроболи на Александар и на Пердика биле наменети за трговија со локалните племиња, на што упатуваат и аверсната претстава и висококвалитетното сребро;[243] секако и географската дистрибуција на остави што содржат нивни изданија го потврдува

[243] Price 1974, 19; Kraay 1976, 142.

истото, при што во рамките на Македонското Кралство, откриените трезори ги содржат нивните лесни тетроболи.[244]

Останатите македонски крлеви кои стапиле на престолот по Пердика II, повторно се застапени со незначителен број на примероци на монети, со исклучок на Аминта III, чиишто изданија се откриени во поголем број. Така, за Архелај, Аероп II и за Павсанија е забележливо дека нема ни еден регистриран наод на територијата спомната за нивните двајца претходници, туку сега регионот на Прилеп (**табела 17-18**), односно Пелагонија, се издвојува како нова локација каде што биле дистрибуирани македонски монети надвор од нивната матична територија. Сепак станува збор за мал број на примероци, вкупно 4 за сите кралеви, така што не може да се понудат посигурни одредници. Во времето на Аминта III, пак, се забелжува дека се проширила територијата на циркулација на македонски кралски пари, па освен регионите на Пајонија и на Пелагонија, негови бронзени примероци се регистрирани и во Дасаретида, односно на Самуиловата Тврдина во Охрид. За жал, кај него дури ~55% од монетите се од непознато наоѓалиште и мал е процентот на оние кои се откриени надвор од Македонското Кралство, а се со позната локација, така што и во овој случај може да се зборува само ориентационо за географска дистрибуција на македонските монети. Интересно е дека од познатите локалитети, предничат наодите од околината на Прилеп (Пелагонија), каде што се откриени дури 3 сребрени статери и само една бронза. Наодите на пари на последниот македонски крал од предфилиповата ера, Пердика III, кои исто така се многу скромни, само 2 бронзени примерока, покажуваат дека во негово време еден од тие примероци бил дистрибуиран дури до територијата на Агријаните, односно во Скопскиот Регион, што е најсеверна точка во дискутираниот период.

Во периодот што следувал, пред Инвазијата на Галите (359 – 280/279 г. пр. Хр.) се регистрирни најголемиот број на поединечни наоди на монети и на македонските и на пајонските кралеви.

Наведениот попис на места на кои се откриени пајонски кралски монети од овој период (**табела 8-10**) е навистина многу скромен за да може да се каже со сигурност во кои рамки се движеле тие, а со тоа и појасно да се утврдат политичките граници на кралството. Малите номинали кои всушност ја

[244] Hersh 1991, 5-19.

индицираат територијата на локална употреба, иако во овој корпус се на завидно ниво, можат само ориентационо да се употребат.

Така, може да се забележи дека пред времето на Галската инвазија од 279 година пр. Хр., централна зона на употреба е територија на Штипско-Радовишкиот до Демиркапискиот Регион. Со ова уште еднаш се потвдува дека територијата источно од Вардар (Аксиј), по сливот на Брегалница (Астиб) била јадрото каде што се создала пајонската држава. Така во време на Ликеј, подрачјето на циркулација од посочениот штипски регион на исток, се движела преку средното Повардарие до Прилепскиот Регион како западна и Кумановскиот Регион како северна граница. Во времето на Патрај употребата на неговите монети се движела од регионот на Куманово и на Велес како најсеверна зона, Средното Повардарие и Брегалничкиот Регион централна, сè до Демиркаписко-Гевгелиската Област на југ. Циркулацијата на парите на Авдолеонт се движела во слична територија. Така, на север освен во Кумановската област, била покриена и областа на Кратово, но и на Скопје, опфаќајќи ги и Велешкиот, Светиниколскиот и Штипскиотиот Регион на исток, односно на југо-запад до Пелагонија и до Охрид, а на југ до Демир Капија. Ова е уште една потврдува дека во владеењето на Авдолеонт Пајонија била најмоќна и зафаќала најголема територија.

Изданијата на последните претставници од династијата Аргеади (**табела 20 - 22**) се откриваат во значително поголем број, од оние на нивните претходници, а квантитетот се зголемил во времето на Филип II и особено во времето на Александар Велики; имено, со стекнатата политичка доминација, тетрадрахмите на Александар станале меѓународно платежно средство. Нивните поединечни наоди во злато, сребро и во бронза позачестено се откриваат во Охридско-Преспанскиот, Скопско-Кумановскиот, Штипскиот, Кратовскиот и во регионот на Средното Повардарие, каде што се значително поретки.[245] И во анализираниот корпус на монети во ово труд, дел од примероците потекнуваат од некои од споменатите региони, а забележливо е дека доминираат наодите на изданијата во бронза, кои најмногу потекнуваат од Прилепскиот Регион, иако и сребрените се на завидно ниво. Од овој регион се најголемиот број бронзени примероци и на Филип Македонски и на Александар Велики, кој пак со свои бронзени монети е забележливо присутен и во

[245] Битракова-Грозданова 1987, 88; Лилчиќ 2001, 31-43.

Охридскиот Регион. Секако и обајцата кралеви се застапени во областа Амфакситида, исто така, којашто тогаш е во рамките на Македонското Кралство. Кога станува збор за изданијата на Аридај, пак, евидентно е дека неговите примероци се незначително застапени во каталогизираните монети и поголемиот дел се од непознато наоѓалиште (**табела 22**).

Но, за разлика од неговите, примероците на Касандар, кои се регистрирани во завиден број на примероци, се присутни речиси во истите региони како и оние на Филип Македонски и на Александар Велики, со доминантно присуство повторно во Прилепскиот Регион, односно во Пелагонија (**табела 23**).

Инаку, особено е интересно тоа што, сребрените и златните изданија на последните Аргеади (Филип II - Филип Аридај), се откриваат и како трезорирани наоди. На почвата на Република Македонија регистрирани се неколку такви остави; при тоа, тие вообичаено се од еднороден метал, т.е. содржат или златни или сребрени примероци, а понекогаш се и од мешан карактер (**графикон 7-14**). Во таа смисла, треба да се спомнат и оставите во претходното поглавје од с. Тополчани кај Прилеп, с. Нерзи, Скопје, и с. Тремник, Кавадарци, во кои се депонирани златни изданија, додека од с. Прилепец, Прилеп, с. Фурка, Дојран, с. Долно Егри, Битола, и од лок. Вардарски рид, Гевгелија, трезорирани се само сребрени примероци. Единствено т.н. „пајонска остава" од 1968 година е од мешан карактер.[246] Во споменатите депоа доминираат сребрените изданија на Александар.

Остави со сличен состав, коишто содржат златни изданија со името и од типот на Александар Велики, но и на неговиот татко и полубрат, се откриваат и на пошироката територија на Балканскиот полуостров.[247] Враќањето на ветераните и на платениците од војската на Александар Велики, во матичните области на Балканот, се одвивало помеѓу 330 и 275/250 година пр. Хр., период во кој се одвивал голем прилив на богатства и на пари здобиени од источната кампања. Токму таа е и временската рамка во која било концентрирано депонирањето на овие балкански трезори, коишто често пати биле надополнети

[246] *IGCH* 410; содржела ~68 златни изданија: 23 животодобни и постхумни статери на Филип II, 3 животодобни дистатери и 34 животодобни и постхумни статери на Александар III, како и ~1900 сребрени тетрадрахми на пајонските кралеви Ликеј (13) и Патрај (~1700-1800, 34 имитации).

[247] Touratsoglou 1998, 74, 80-81, 92-97.

со накит или со садови од благороден метал (злато/сребро).[248] И трезорите од Република Македонија се вклопуваат во оваа слика. Несомнено тие им припаѓале на некои од војниците во бројната војска, чија главнина ја сочинувале Македонците; но, биле ангажирани платеници и од покорените соседи - Пајонци, Агријани, Тракијаци, Илири, Трибали, Одриси, Гети, Хелени. Овие ветерани биле исплатувани и со тетрадрахми и со драхми, така што и регистрираните трезори, коишто содржат, пред сè, сребрени изданија на Александар или од негов тип, повторно се поврзуваат со нив. Во Република Македонија, но, и пошироко на територијата на географската област Македонија тие вообичаено се засолнети околу 280/279 година пр.н.е.,[249] во периодот на инвазијата на Галите, којашто би можела да е причината за сокривањето.[250]

Периодот по инвазијата на Галите, за Македонското Кралство се врзува владеењето на новата династија на Антигонидите; во Пајонија пак, се заокружува владеењето на пајонската династија на кралеви, преку управата на Леонт и на Дропион. Токму циркулацијата на парите на овие двајца кралеви ќе биде спомената со цел да се прикаже и постепеното исчезнување на Пајонското Кралство. Тогаш и територијата на Кралството се намалила, но и неговата политичка и економска моќ, како што всушност покажуваат овие изданија на пари. Имено, нивната употреба е исклучително на локално ниво. Во времето на Леонт, територијата на Демир Капија сè уште била актуелна (**табела 11**), додека пак, при владеењето на Дропион, забележително е дека главната зона на циркулација е брегалничкиот и регионот на централното Повардарие (**табела 12**). Доминираат наодите од околината на Кавадарци, најмногу од с. Дреново, каде се лоцира античкиот град Авдарист или Еврист,[251] со можност за постоење и на ковнички центар на истото место.

[248] Touratsoglou 1998, 75.

[249] Touratsoglou 1998, 72.

[250] Микулчиќ 1973, 159.

[251] Папазоглу 1957, 243-244; Микулчиќ 1999, 157.

IV ЗАВРШНИ РАЗГЛЕДУВАЊА

Античка Македонија, сместена во централниот дел на Балканскиот полуостров, опфаќала широка географска територија, а нејзините граници биле определени според етничката и јазичната специфичност. Географската дистинкција на територијата на античка Македонија, на Долна и на Горна, била направена во делата на античките автори. Тие пишувајќи за неа, нејзиниот приморскиот дел го нарекувале Долна Македонија, додека, планинскиот, во нејзината внатрешност, Горна Македонија.

Ова, по својата природа нумизматичко истражување, беше фокусирано на географската територија Горна Македонија, во периодот помеѓу 6 и 3 век пред Христа, која во себе вклучува неколку различни области (Тимфаја, Паравaја, Дасаретида, Орестида, Линкестида, Пелагонија, Дериоп, Пајонија, Парорберлија, Синтика и Одомантика). Всушност, истражувањето коешто беше проследено во рамките на денешна Репиблика Македонија, ги опфаќа територијата на Пајонското Кралство (Пајонија, Пелагонија, Девриоп), како и областите Дасаретида и Линкестида.

Територијата на Пајонија, која била распространета по горниот и по средниот тек на реката Аксиј (Вардар), од Таорската клисура на север, до Демир Капија на југ, претставувала посебна етничка и географска целина, но, како политичка целина, заедно со Пелагонија и со Дериоп влегувала во составот на Пајонското Кралство, коешто подоцна станало и дел од Македонското Кралство.

Од скромните записи на античките автори познато е дека територијата на Античка Македонија била богата со рудни ресурси на злато и на сребро, лоцирани околу планините Дисорон и Пангај; денешните региони, како што се кратовско-злетовскиот и штипско-радовишкиот, во минатото биле познати по рудните богатства, исто така. Тоа овозможило на крајот на 6 век пр. Хр., локалните народи - пајонските и другите племиња од македонско-тракискиот брег, да ги изработуваат своите парични изданија; речиси истовремено со оние на крајбрежните хеленски колонии. Генерално, станува збор за племињата населени во регионот помеѓу долните сливови на реките Аксиј (денешен Вардар) и на Стримон (денешна Струма) и Пангајската област; но и за територијата на север, по горното течение на Стримон, горното и средното на

Аксиј, и по долините на Понт (денешна Струмица) и на Астиб (денешна Брегалница). Покрај серијата анепиграфски племенски изданија, своите пари во долномакедонската област ги исковале и Орескиті, Ихнаите, Бисалтите, Едоните, Мигдонците (?), Тинтените, додека во областите на север тоа биле Дероните и Лајаите.

Територијата на Република Македонија е поврзана со постоењето на пајонските племиња Дерони и Лајаи, па во таа смисла, значајни се и нивните парични изданија, но, посебно се интересни малите деноминации на Дероните. Имено, ниските вредности, наменети за домашна употреба, според местото на нивното откривање ја дефинираат и автохтоната територија на одреденото племе. Според податоците од анализираните примероци во овој труд, концентрацијата на сребрените фракции на Дероните е особено висока во Источна Македонија, на територијата на Велес, Свети Николе, Штип и на Радовиш. Заради локалниот карактер на ниските вредности, би можело да се претпостави дека токму тука била матичната територија на Дероните. Можеби станува збор за истата област опишана како теритрија на независните Пајонци, кои ги спомнува Тукидид (II.96.3), западно од Лајаите, кои пак живееле по горниот тек на Стримон. Големите парични вредности на Дероните, пак, вообичаено се откриваат како дел од збирни наоди, далеку од нивната автохтона територија; но, иако поретки, постојат остави и на Балканот кои содржат такви примероци, а нивната намена веројатно била за исплата на војниците од персиската војска. Интересно е да се забележи дека источномедитеранските и египетските примероци припаѓаат на раната серија (500-480 г. пр.н.е.) со инкузен квадрат, а балканските на подоцнежната (479-460ти/450ти г. пр.н.е.) со трискел на реверсот.

Постоењето на Кралството Пајонија, во текот на 4, па до последните децении на 3 век пр. Хр., бил одбележан со кралувањето на неколку владетели од кралската династија. Во аналите на античката историја нема посебни записи за нив, но, откритијата на нивните значајни серии на пари, најдобро сведочат за нивното некогашно постоење. Историографските и нумизматичките податоци го потврдуваат владеењето на пајонските кралеви Агид (до 359/358), Ликеј (359/358-340/335), Патрај (340/335-315), Авдолеонт (315-285/284), Аристон (285/284) Леонт (278/277-250?) и Дропион (250-230). Неколку непознати династи, пак, како што се Тевтај (ca. 400-370), Бастареј (II/III четвртина 4 в.), Никарх (ca. сред. 4 в.), Симон (ca. сред. 4 в.), Диплај (IV четвртина 4 в.) и

Тевтамад (по 330-306/305), познати се само од нивните монети, заради кои и се врзуваат за пајонскиот монетен круг.

Кралството Македонија, генерално, било управувано од кралеви коишто припаѓале на две поголеми династии - на Аргеадската и на Антигонидската; но, во преодниот период помеѓу нив, на македонскиот трон застанале владетелите од Антипатридската династија, како и дијадосите. Станува збор за долг период на постоење, но и на монетоковање, коешто опфаќало повеќе од три векови, односно од 480/79 година пр. Хр., кога Александар I започнал да ги издава своите пари, па сè до 168 година пр. н.е., кога со поразот на Персеј од страна на Римјаните, замрело и македонското кралско монетоковање.

Монетоковањето на Аргеадите ги вклучува изданијата на Александар I Филхелен (498-454), Пердика II (454-413), Архелај (413-399), Аероп II (396-393), Аминта II (394-393), Павсанија (393-392), Аминта III (392-370), Александар II (369-368), Пердика III (365-359), кои го одбележуваат раниот период на монетоковањето, чијшто процут е забележлив под управата на Александар I, кој покрај другото, во историјата ќе остане запаметен и како родоначелник на македонското кралско монетоковање, и на Архелај, кој бил голем реформатор. Изработката на кралски парични изданија на Аргеадите продолжува во времето на Филип II (359-336), Александар III (336-323) и на Филип III Аридај (323-317). Заради бракот со Тесалоника, ќерка на Филип II, кон оваа династија се вклучени и изданијата на Касандар (319-297), припадник на Антипатридската династија.

Од политичко-историски аспект, постоењето на Пајонското Кралство е тесно поврзано со Македонското Кралство. И резултатите од направените анализи на достапните примероци вклучени во корпусот го покажуваат тоа. Имено, на територијата на Горна Македонија, во периодот од крајот на 6 век до првата половина на 3 век пр. Хр. паралелно биле употребувани парите на неколку одделни политички ентитети. Пописот на поединечните наоди со прецизно место на откривање овозможија да се издиференцираат границите на Пајонското Кралство и да се добие увид во географската дистрибуција на монетите на пајонските, како и на оние на македонските аргеадски кралеви.

Така, може да се забележи дека пред времето на Галската инвазија од 279 година пр. Хр., централна зона на употреба на пајонски монети е територија на Штипско-Радовишкиот до Демиркапискиот Регион. Со ова уште еднаш се потврдува дека територијата источно од Вардар (Аксиј), по сливот на

Брегалница (Астиб) била јадрото каде што се создала пајонската држава. При тоа Пајонија била најмоќна во време на Авдолеонт, што се потврдува со наоди на негови пари и на север во Скопско-Кумановскиот Регион. Во периодот по инвазијата на Галите, бронзеното монетоковање било единствено во оптек; употребата на овие изданија на пари е исклучително на локално ниво. Во времето на Леонт, територијата на Демир Капија сè уште била актуелна, додека пак при владеењето на Дропион, забележително е дека главната зона на циркулација е брегалничкиот и регионот на централното Повардарие. Доминираат наодите од околината на Кавадарци, најмногу од с. Дреново (ант. Аударист или Еурист), каде што веројатно постоел и ковнички центар.

Изданијата на кралевите од династијата на Аргеадите (Александар I - Филип III), вообичано се откриваат во јужните делови на Република Македонија. Нивната бројност е највисока во Гевгелиско-валандовскиот и во Битолско-прилепскиот регион, коишто влегувале во составот на Амфакситида и на Линкестида. Всушност, во овие области концентрацијата на македонските кралски пари ќе остане на највисоко ниво сè до самиот крај. Сепак, првите аргеадски кралеви, многу помалку се застапени со своите примероци, за разлика од последните кралеви на оваа династија. Имено, Филип Македонски успеал да ги обедини сите македонски кнежества во единствена држава, којашто неговиот син Александар ја направил најголемата и најмоќната Империја во светот, а со стекнатата политичка доминација, неговите тетрадрахми станале меѓународно платежно средство. Оттаму, нивните поединечни наоди во злато, сребро и во бронза позачестено се откриваат во споменатите региони; но, и во останатите делови на современа Македонија, во Охридско-преспанскиот, Скопско-кумановскиот, Штипскиот, Кратовскиот и во регионот на Средното Повардарие, каде што се значително поретки. Доминираат нивните наоди на бронзени пари откриени во Прилепскиот Регион, односно во горномакедонската област Пелагонија.

Регистрираните остави пак, откриени на територијата на Горна Македонија, кои содржат пајонски и македонски кралски монети, нудат некои нови сознанија, но и ги поткрпуваат некои од постоечките.

Оставите коишто содржат пајонски кралски монети, претставуваат навистина многу редок наод. Сепак регистрирани се неколку остави кои содржат вакви монети и кои по својот карактер се еднородни, односно во нив е застапен само еден владетел. Таква е оставата од регионот на Кавадарци,

помеѓу селата Возарци и Шивец, којашто содржи исклучиво изданија на Ликеј, а при тоа потекнува од автохтона пајонска територија.

Извршените анализи и добиените параметри покажуваат дека станува збор за монети кои се стилски мошне слични меѓу себе, издавани во последователни серии, во три типови. Тие се во многу добра, дури и во одлична состојба; тоа имплицира дека воопшто не биле пуштени во циркулација, туку биле депонирани веднаш по нивното производство. Многу е можно дека станувало збор за пари наменети за плаќање на одреден данок, веројатно на македонскиот крал Филип II, кому Пајонија му била подредена, како што покажуваат историските факти. Иконографијата, исто така оди во прилог на оваа претпоставка. Имено, на ситните деноминации, наменети за локална употреба, доминантна претстава е Аполон, т.е. најпочитуваниот бог, но и самиот крал или одредена животинска претстава; односно иконографија којашто е автохтона и им била добро позната на Пајонците. Кај тетрадрахмите, пак, како што веќе беше истакнато, иконографијата во која доминира ликот на Ѕевс, но и сцената на еден од херојските подвизи на Херакле, митскиот предок на Македонците, веројатно упатува и на постоење на релации со Македонија и кралот Филип II. Оттаму, и монетоковањето на Ликеј се чини дека било повеќе статусно, а неговата економска функција била недоволно развиена, за што говори и фактот дека малите номинали, наменети за локална употреба, се многу ретко застапени, што значи дека и нивната продукција веројатно била незначителна. Кај неговите наследници, пак, ситуцијата е спротивна; се чини дека локалната трговија била поразвиена, и нивните пари имале платежна функција, на што укажува значително поголемиот број на регистрирани примероци со ниска номинална вредност.

Кога станува збор за остави што содржат пајонски кралски монети, треба да се спомене познатата „пајонска остава", откриена во 1968 година (IGCH 410), веројатно во северниот дел на Република Македонија, но и оставата од село Режанци, во Перник, Бугарија (IGCH 411), во кои доминираат тетрадрахмите на Патрај. Пајонската остава е од мешан карактер и покрај тетрадрахите на Патрај (~1700-1800), содржела и тетрадрахми на Ликеј (13), а во неа имало и ~68 златни изданија на Филип II (23 животодобни и постхумни статери), Александар III (3 животодобни дистатери и 34 животодобни и постхумни статери) и Филип Аридај (8 статери). Обете остави биле депонирани во истиот период, помеѓу

315 и 310 година пр. Хр.[252] На Балканот се регистрирани и други остави со сличен датум на закопување (330-275/50 г. пр. Хр.); тогаш, враќајќи се од источната кампања во своите матични територии, платениците и ветераните од војската на Александар Велики, со себе ги носеле стекнатите богатства и парите со кои биле исплатувани.[253] Меѓу нив имало Пајонци, Агријани, Тракијаци, Илири, Трибали, Одриси, Гети, Хелени. Во тој контекст треба да се споменат и оставите од с. Тополчани кај Прилеп, с. Нерзи, Скопје, и с. Тремник, Кавадарци, во кои се депонирани златни изданија, додека од с. Прилепец, Прилеп, с. Фурка, Дојран, с. Долно Егри, Битола, и од лок. Вардарски рид, Гевгелија, трезорирани се само сребрени примероци. Во овие депоа доминираат изданијата на Александар Велики или од негов тип. Во Република Македонија, но, и пошироко на територијата на географската област Македонија тие вообичаено се засолнети околу 280/279 година пр. Хр.,[254] во периодот на инвазијата на Галите, којашто би можела да е причината за сокривањето.

И депонирањето на оставата од с. Коловазник, Свети Николе се поврзува со налетот на Галите. Во неа доминираат изданијата на пајонскиот крал Авдолеонт (6), а има и примероци од Александар Велики (2) и од Лисиах (1). Нејзиниот состав и хронолошките одредници (**табела 5**) сугерираат дека монетите биле собирани во кус временски период, веројатно помеѓу са. 315 г. пр. Хр., почетната година на владеење на Авдолеонт и 281 година пр. Хр., годината кога починал Лисимах, која е и горната граница во која е кована неговата единствена тетрадрахма во оставата (са. 297-281 г. пр. Хр.). За разлика од монетите во оваа остава, во која доминираат високи вредности, кои очигледно биле собирани во период од околу 30 години и претставуваат лична заштеда, монетите во оставата од Градиште, кај с. Младо Нагоричане, Куманово, на автохтоната територија на Агријаните, веројатно преставуваат сума на пари, отсечени од циркулација. Имено, ова депо е единственото досега познато коешто содржи исклучиво изданија на Авдолеонт (13), кај кои, пак, доминираат ниските вредности (**графикон 15**), што индицира дека биле наменети за локална употреба, односно, уште еднаш се потврдува дека во

---

[252] Паунов 2005, 555-562, врз основа на датумот и сличниот состав, укажува дека постои веројатност да станува збор за два дела од иста остава откриена во с. Режанци, која била разделена по нејзиното откривање.

[253] Touratsoglou 1998, 71-101.

[254] Touratsoglou 1998, 72.

времето на Авдолеонт Агријаните биле приклучени во рамките на Пајонија. Секако, причината е повторно иста, како што е и времето на засолнување исто, т.е. са. 280/279 година пр. Хр.

Инаку, од агријанска териотрија е и споменатата остава од с. Нерези, Скопје, којашто содржи само златни изданија на последните тројца аргеадски кралеви. Агријаните во изворите се посведочени како македонски сојузници, уште од времето на Филип, а подоцна во време на Александар биле дел од неговата армија. Се чини дека овој мал трезор му припаѓал на некој од тие војници, но заради оскудните информации, нејасен ќе остане контекстот на откривање со прецизната локација и целосната содржина на депото, засолнето по 314/313 година пр. Хр., можеби и многу подоцна, како и останатите депоа во Маедонија са. 280/279 г. пр. Хр.

Периодот по инвазијата на Галите, во Македонското Кралство го означува стапувањето на новата династија на Антигонидите на македонскиот трон; во Пајонија пак, се заокружува владеењето на пајонската династија на кралеви, преку управата на Леонт и на Дропион. Тогаш и територијата на Кралството се намалила, но и неговата политичка и економска моќ, со што започнало постепеното исчезнување на Пајонското Кралство од историската сцена.

V КАТАЛОГ

Листа на јавни збирки и кратенки

АММ	НУ Археолошки музеј на Македонија, Скопје
ЗМБ	НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Битола
ЗМО	НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Охрид
Кол. Шелдаров	Колекција Шелдаров
МГК	Локален Музеј Галерија Кавадарци
МП	НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Прилеп
МШ	НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Штип
НБРМ	Народна банка на Република Македонија, Скопје – Музеј на Народната банка
НМВ	ЛУ Народен музеј – Велес
НУМГ	НУ Музеј - Гевгелија
НУС	Национална установа за управување со археолошкиот локалитет Стоби
ОБ	Охридска банка АД Скопје, Скопје – Нумизматичка збирка
ФФС	Филозофски факултет, Скопје - Музејска збирка

вл. кн.	*влезна книга*
г	грам
д.	десно
Д	дијаметар
инв. бр.	инвентарен број
л.	лево
Лит.	литература
мм	милиметри
мон.	монограм
О	оска
р. бр.	реден број
Т	тежина
тер. бр.	теренски број

1. Остави

Период до 359 година пред Христа

Остава од Неготино (?)

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Пердика II (454 - 413)

AR, *лесни тетроболи*

451/450 - 447/446 г. пр. Хр.

1.	1.80 13.8 10	Коњ во од, надесно; врз линија; околу линеарен круг // Шлем со перјаница во линеарен квадрат, надесно; сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2002/6/4/2	Raymond, 131-147.	Pavlovska 2006, бр. 1.

AR, *тешки тетроболи*

445/444 - 438/437 г. пр. Хр.

2.	2.18 16.0 5	Коњаник на коњ во од, надесно; носи каусија и хламида; со л. рака држи 2 копја, со д. уздите на коњот; врз линија; околу бордура од точки // Преден дел на лав, надесно; двете предни нозе видливи; работ на лавот е линија; сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2002/6/4/3	Raymond, nos. 181 - 188	Pavlovska 2006, бр. 2.
3.	2.22 15.3 1	Исто // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/17	Raymond, nos. 181 - 188	Pavlovska 2006, бр. 3
4.	2,14 16 3	Исто // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/15	Raymond, nos. 181 - 188	Pavlovska 2006, бр. 4

5.	2.51 15.0 9	Исто; кавсијата е спуштена на вратот // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/10	Raymond, nos. 177, 178, 180, 189-191.	Pavlovska 2006, бр. 5

445/444 - 438/437 или 437/436 - 434 г. пр. Хр.

6.	2.18 15.0 9	Исто; на главата, кавсија // Исто; работ на лавот е точкест.	НБРМ, 2002/6/4/13	Raymond, nos. 179, 193 / 195 - 96, 220, 227	Pavlovska 2006, бр. 6

437/436 - 432/431 г. пр. Хр.

7.	2.13 15.5 6	Исто // Исто; работ на лавот е линија; горе врз лавот, кадукеј, надесно.	НБРМ, 2002/6/4/8	Raymond, no. 203.	Pavlovska 2006, бр. 7
8.	2.22 15.0 3	Исто; коњот отскокнува // Исто; без симбол.	НБРМ, 2002/6/4/7	Raymond, nos. 218, 219, 229, 230, 233.	Pavlovska 2006, бр. 8
9.	2.12 15.0 3	Исто; долу растение // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/12	Raymond, no. 212-13, 218-19, 229-230, 233.	Pavlovska 2006, бр. 9
10.	2.49 15.0 8	Исто // Исто; горе, во д. агол, буква **П**.	НБРМ, 2002/6/4/14	Raymond, no. 210.	Pavlovska 2006, бр. 10
11.	2.31 15.2 11	Исто; без растение // Исто; работ на лавот е точкест; без симбол.	НБРМ, 2002/6/4/16	Raymond, no. 197, 221-223, 225-226.	Pavlovska 2006, бр. 11

437/436 - 432/431 или 431/430 - 425/424 г. пр. Хр.

12.	2.22 14.9 12	Исто // Исто; работ на лавот е линија.	НБРМ, 2002/6/4/4	Raymond, nos. 208, 224, 231, 232 / 241 – 244.	Pavlovska 2006, бр. 12
13.	2.26 15.2 9	Исто // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/5	Raymond, nos. 208, 224, 231, 232 / 241 – 244.	Pavlovska 2006, бр. 13

14.	2.03 14.9 6	Исто // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/6	Raymond, nos. 208, 224, 231, 232 / 241 – 244.	Pavlovska 2006, бр. 14
15.	2.03 15.7 3	Исто // Исто.	НБРМ, 2002/6/4/9	Raymond, nos. 208, 224, 231, 232 / 241 – 244.	Pavlovska 2006, бр. 15
16.	2.32 15.9 5	Исто // Исто; горе во л. агол, кадукej, надесно.	НБРМ, 2002/6/4/11	Raymond, no. 215 / no. 234.	Pavlovska 2006, бр. 16

Халкидичка лига (433/432 – 348)

AR, *тетроболи*

Олинт, 432/431 – ca. 430 г. пр. Хр.

17.	2,29 15 1	Глава на Аполон со лавров венец, надесно; бордура од точки // X-A-Λ / KI[Δ] / [E]ΩN, околу лира; сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2002/6/4/1	SNG Cop., 235.	Pavlovska 2006, бр. 17

Олинт, ca. 427 – ca. 421 г. пр. Хр.

18.	1,98 16 7	Исто; во полето д. Δ // X-A-Λ / KIΔ / EΩN, околу лира; во линеарен квадрат, сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2002/6/4/18	SNG Cop., 236, 237.	Pavlovska 2006, бр. 18
19.	2,14 14 5	Исто // X-A-Λ / KIΔ / EΩN, Исто.	НБРМ, 2002/6/4/19	SNG Cop., 236, 237.	Pavlovska 2006, бр. 19

Акант

AR, тетроболи, 424 – 380 г. пр. Хр.

20.	2,28 15	Преден дел од бик, налево; клечи на	НБРМ, 2002/6/4/20	SNG Cop., 16-18 (вар.).	Pavlovska 2006, бр. 20

		едната нога; главата свртена назад; бордура од точки // Плиток вдлабнат квадрат, поделен на четири дела; гранулиран.			
21.	2,39 15,1	Исто // Исто.	2002/6/4/21	SNG Cop., 16-18 (вар.).	Pavlovska 2006, бр. 21

Остава од Штипско

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Пердика II (454 - 413)

AR, *лесни тетроболи*

451/450 - 447/446 г. пр. Хр.

1.	1.70 13.0 1	Коњ во од, надесно; врз линија; околу линеарен круг // Шлем со перјаница во линеарен квадрат, надесно; сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2003/2/13/2	Raymond, 131-147.	

446/445-438/437 г. пр. Хр
.

2.	1.82 13.0 6	Исто; врз линија (?) // Исто; во двоен линеарен квадрат; сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2003/2/13/1	Raymond, no. 148-161.	

AR, *тешки тетроболи*

437/436 - 432/431 или 431/430 - 425/424 г. пр. Хр.

3.	2.25 16.0 10	Коњаник на коњ во пропинање, надесно; носи каусија и хламида; во л. рака држи 2 копја, во д. уздите од коњот; врз линија; околу бордура од точки // Преден дел од лав, надесно, двете предни нозе видливи; работ на лавот е линија; горе во л. агол кадукеј, надесно; во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2003/2/13/3	Raymond, no. 215 или 234.	
4.	2.22 15.4 1	Исто; врз линија (?) // Исто.	НБРМ, 2003/2/13/4	Raymond, no. 215 или 234.	

Халкидичка лига (433/432 – 348)

AR, *тетроболи*, Олинт, 432-348 ? г. пр. Хр.

5.	1.96 14.0 11	Глава на Аполон со лавров венец, налево; околу бордура од точки // X – A – Λ / KIΔ / [E] / ΩN; лира; сето во вдлабнат квадрат.	НБРМ, 2003/2/13/6	BMC Mac., 68, no. 15 (вар.).
6.	2.12 13.4 5	Исто; без бордура // X – A – Λ / KI[Δ] / [E]ΩN; лира.	НБРМ, 2003/2/13/5	BMC Mac., 68, no. 20; SNG Milano, no. 560.

Акант

AR, *тетроболи*, 424-380 ? г. пр. Хр.

7.	2.12 14.8 -	Преден дел од бик, налево, клекнат со едната нога, главата свртена назад; горе **A**; околу бордура од точки // Плиток вдлабнат квадрат поделен 4 делови.	НБРМ, 2003/2/13/9	SNG Cop., no. 16
8.	2.18 15.9 -	Исто // Исто; квадратот е гранулиран.	НБРМ, 2003/2/13/11	SNG Cop., no. 16
9.	2.09 16.0 -	Исто; горе **свастика** // Исто.	НБРМ, 2003/2/13/7	SNG Cop., no. 17
10.	2.20 17.0 -	Исто; горе **маслиново гранче** и **свастика** // Исто.	НБРМ, 2003/2/13/10	SNG Cop., no. 18
11.	2.43 17.0 -	Исто; **горе A и сватика** // Исто; без гранулирање.	НБРМ, 2003/2/13/8	SNGCop., no. 19

Период од 359 до 280 година пред Христа

Остави со злато

Остава од с. Нерези, Скопје

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Филип II (359 - 336)

AV, *статер*, Пела, ca. 323/322 - ca. 315 г. пр. Хр.

1.	8.56 19.0 3	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // [Φ]ΙΛΙΠΠΟΥ (во отсечокот); маж управува бига, надесно; **долу бојотски штит**; горе змија.	НБРМ, 2004/1/1/1	Le Rider, Pl. 72, no. 600-602.	

Александар III (336 - 323)

AV, *статери*

Абид (?) (Троада), 323 - 317 г. пр. Хр.

2.	8.56 19.0 3	Глава на Атена со коринтски шлем украсен со змија; надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Нике стои, налево; во д. рака држи венец; во полето **л. мон. МН** и **пентаграм**; **долу л**. под крилото **змија**.	НБРМ, 2004/1/2/1	Price, 1523	

Сиде (?) (Памфилија), ca. 325 - ca. 320 г. пр. Хр.

3.	8.53 17.0 2	Исто // ΒΑ-ΣΙΛΕΩΣ / ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; долу **л**. под крилото **ΦΙ, ΛΣ**.	НБРМ, 2004/1/4/1	Price, 2959	

Сидон (Фојникија), 314/313 г. пр. Хр.

4.	8.61 17.5 11	Исто; шлемот украсен со грифон (?) // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; во полето **л. Υ.**	НБРМ, 2004/1/3/1	Price, 3507	

Филип III Аридај (323 - 317)

AV, *статери*

Сарди, (Лидија), ca. 323 - ca. 319 г. пр. Хр.

5.	8.49 17.0 12	Глава на Атена со коринтски шлем украсен со змија, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟ[Υ]; Нике оди, налево; во д. рака венец; во полето **л. ΤΙ**; **долу д**. под крилото, **ѕвезда**.	НБРМ, 2004/1/5/1	Price, P85	фролова

Бабилон (Бабилонија), ca. 323 - ca. 317 г. пр. Хр.

6.	8.52 19.0 11	Исто // Β-ΑΣΙΛΕΩΣ / [ΦΙ]ΛΙΠΠΟΥ; Исто; **долу л**. под крилото, **ΛΥ**.	НБРМ, 2004/1/6/1	Price, P178.	фролова

Остава од лок. Орманков гроб, с. Тремник, Неготино

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
		Филип II (359-336)			
		AV, *статер*, Амфипол (Македонија), 323/322 - 315 г. пр. Хр.			
1.	8,56 19,0 3	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠΠ•Υ (во отсечокот); кочијаш управува бига, надесно; **долу кантарос**; горе змија.	МГК	Le Rider, Pl. 82, nos. 253-256.	Ангеловски 2009, стр. 213-220
		Александар Велики (336-323)			
		AV, *статер*, Арад (Фојникија), ca. 328 - ca. 320 г. пр. Хр.			
2.	8,60 18,0 -	Глава на Атена со коринтски шлем украсен со змија, надесно; во полето л. Σ // ΒΑ-ΣΙΛΕΩΣ / ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Нике стои, налево; во д. рака држи венец; долу **л**. под крилото **АР**.	МГК	Price, 3315.	Ангеловски 2009, стр. 213-220

Остави со сребро

1. Остава од с. Прилепец, Прилеп (*IGCH* 448)

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
		Александар Велики (336 - 323)			
		AR, *тетрадрахми*			
		Македонија (Амфипол ?), 336 - ca. 323 г. пр. Хр.			
1.	17,00 -- 2	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. грозд**; околу бордура од точки.	АММ, инв. 26	Price, 29	Vučković – Todorović 1958, бр. 1.
2.	17,00 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. кантарос**.	АММ,	Price, 12	Vučković – Todorović 1958, бр. 2.
3.	16,9 -- 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. букраниј**.	АММ,	Price, 93.	Vučković – Todorović 1958, бр. 3.
4.	17,00 -- 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. стерна**.	АММ,	Price, 5.	Vučković – Todorović 1958, бр. 90.
		Македонија (Амфипол ?), ca. 323 – ca. 320 г. пр. Хр.			
5.	16,7 -- 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Атена Промахос**.	АММ,	Price, 105	Vučković – Todorović 1958, бр. 4.
6.	16,82 26,44 12	Исто // ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. рог на изобилието.**	АММ, инв. 30	Price, 108a	Vučković – Todorović 1958, бр. 5.

7.	16,52 26,56 2	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **фригиски шлем**.	АММ, инв. 31	Price, 112	Vučković – Todorović 1958, бр. 6.
8.	16,77 27,12 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ПАо**.	АММ, инв. 32	Price, 121.	Vučković – Todorović 1958, бр. 7.
9.	17,00 -- 1	Исто // ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **лаврово гранче**.	АММ,	Price, 117.	Vučković – Todorović 1958, бр. 94.
10.	16,8 -- 11	Исто // ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **лилјан ?**.	АММ,	Price, 117 (вар.).	Vučković – Todorović 1958, бр. 95.

Македонија (Амфипол ?), са. 320 – са. 317 г. пр. Хр.

11.	17,00 -- 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **венец**; под **тронот** мон. ⊡.	АММ,	Price, 132.	Vučković – Todorović 1958, бр. 92.
12.	16,79 25,58 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **делфин**; под **тронот** мон. ⊡.	АММ, инв. 33	Price, 133.	Vučković – Todorović 1958, бр. 8
13.	16,70 26,52 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **делфин**; под **тронот** мон. ⊡.	АММ, инв. 34	Price, 133.	Vučković – Todorović 1958, бр. 9
14.	17,05 25,2 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **аплустер**; под **тронот** мон. ⊡.	АММ, инв. 37	Price, 129	Vučković – Todorović 1958, бр. 10
15.	16,71 25,4 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **аплустер**; под **тронот** мон. ⊡.	АММ, инв. 36	Price, 129	Vučković – Todorović 1958, бр. 11
16.	16,48	Исто //	АММ, инв.	Price, 129	Vučković –

	24,82 5	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **аплустер**; под **тронот** мон. ⊡.	35		Todorović 1958, бр. 12

Амфипол (Македонија), ca. 320 – ca. 315 г. пр. Хр.

17.	17,3 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **букраниј**; под **тронот**, **Ε**.	АММ,	Price, 432.	Vučković – Todorović 1958, бр. 79.
18.	16,9 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **букраниј**; под **тронот**, **Ε**.	АММ,	Price, 432.	Vučković – Todorović 1958, бр. 80.
19.	16,9 -- 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **букраниј**; под **тронот**, **Ε**.	АММ,	Price, 432.	Vučković – Todorović 1958, бр. 81.
20.	16,9 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **букраниј**; под **тронот**, ΗΓ.	АММ,	Price, 430.	Vučković – Todorović 1958, бр. 82.
21.	17,1 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ**, **Τ** и **букраниј**; под **тронот**, ΗΓ.	АММ,	Price, 430 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 83.

Амфипол (Македонија), ca. 315 – ca. 294 г. пр. Хр.

22.	17,18 25,03 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот кантарос**.	АММ, инв. 42	Price, 468.	Vučković – Todorović 1958, бр. 13
23.	17,11 26,30 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот кантарос**.	АММ, инв. 43	Price, 468.	Vučković – Todorović 1958, бр. 14
24.	17,24 28,29 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под	АММ, инв. 38	Price, 468.	Vučković – Todorović 1958, бр. 15

		тронот кантарос.			
25.	17,16 27,46 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот кантарос**.	АММ, инв. 39	Price, 468.	Vučković – Todorović 1958, бр. 16
26.	17,11 26,3 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот ѕвезда**.	АММ, инв. 41	Price, 474.	Vučković – Todorović 1958, бр. 17.
27.	17,16 25,76 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот ѕвезда**.	АММ, инв. 40	Price, 474.	Vučković – Todorović 1958, бр. 18.
28.	17,00 -- 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**.	АММ,	Price, 443	Vučković – Todorović 1958, бр. 61.
29.	17,1 -- 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. Ѐ.	АММ,	Price, 465	Vučković – Todorović 1958, бр. 62.
30.	17,00 -- 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. Ѐ.	АММ,	Price, 465	Vučković – Todorović 1958, бр. 63.
31.	17,3 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. Ѐ.	АММ,	Price, 465	Vučković – Todorović 1958, бр. 64.
32.	17,2 -- 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **МНГ**.	АММ,	Price, 447.	Vučković – Todorović 1958, бр. 65.
33.	17,1 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **МНГ**.	АММ,	Price, 447.	Vučković – Todorović 1958, бр. 66.
34.	17,6 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ;	АММ,	Price, 447.	Vučković – Todorović

	9	Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под тронот, мон. **МНГ.**			1958, бр. 67.
35.	16,5 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под тронот, мон. **МНГ.**	AMM,	Price, 447.	Vučković – Todorović 1958, бр. 68.
36.	17,1 -- 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под тронот, мон. **ΔI**.	AMM,	Price, 495	Vučković – Todorović 1958, бр. 69.
37.	17,1 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под тронот, мон. **О•Е**; без бордура.	AMM,	Price, 463.	Vučković – Todorović 1958, бр. 70.
38.	17,1 -- 7	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под тронот, мон. **О•Е.**	AMM,	Price, 463.	Vučković – Todorović 1958, бр. 71.
39.	17,1 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под тронот, мон. **О•Е.**	AMM,	Price, 463.	Vučković – Todorović 1958, бр. 72.
40.	17,00 -- 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот**, мон. **IYI**; околу бордура од точки.	AMM,	Price, 455 (вар)	Vučković – Todorović 1958, бр. 73.
41.	17,1 -- 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот**, **месечев срп** врз **ѕвезда.**	AMM,	Price, 478.	Vučković – Todorović 1958, бр. 74
42.	17,20 27,67 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот**, **ѕвезда** и I.	AMM, инв. 100	Price, 479.	Vučković – Todorović 1958, бр. 75.

43.	16,7 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот**, **ѕвезда** и **М.**	АММ,	Price, 480.	Vučković – Todorović 1958, бр. 76.
44.	17,2 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот**, **делфин**, надесно.	АММ,	Price, 485.	Vučković – Todorović 1958, бр. 77.
45.	171 -- 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот, пчела.**	АММ,	Price, 453.	Vučković – Todorović 1958, бр. 78.
46.	17,2 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот** мон. Ͱ.	АММ,	Price, 445	Vučković – Todorović 1958, бр. 19.
47.	17,2 -- 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот** мон. Ͱ.	АММ,	Price, 445	Vučković – Todorović 1958, бр. 20.
48.	17 -- 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот** мон. Ͱ.	АММ,	Price, 445	Vučković – Todorović 1958, бр. 21.

Амфипол (Македонија), ca. 294 – ca. 290 г. пр. Хр.

49.	17,00 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** хоризонтална **молња** и I; под **тронот, кадукеј**.	АММ,	Price, 500.	Vučković – Todorović 1958, бр. 113.

Уранопол? (Македонија), ca. 300 – ca. 290 г. пр. Хр.

50.	17,00 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. ѕвезда врз конус** и **Х**; под **тронот** мон. **М**.	АММ,	Price, 513.	Vučković – Todorović 1958, бр. 22

51.	17,00 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. ѕвезда врз конус** и **Х**; под **тронот** мон. **венец**.	AMM,	Price, 511	Vučković – Todorović 1958, бр. 23
52.	17,20 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. ѕвезда врз конус** и **Х**; под **тронот** мон. **венец**.	AMM,	Price, 511	Vučković – Todorović 1958, бр. 24
53.	17,00 -- 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. ѕвезда врз конус** и **Х;** под **тронот, Θ, Π**; врз линија.	AMM,	Price, 521	Vučković – Todorović 1958, бр. 25
54.	17,10 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. ѕвезда врз конус и Θ**; под **тронот, А.**	AMM,	Price, 518.	Vučković – Todorović 1958, бр. 26

Пела ? (Македонија), са. 325 – са. 315 г. пр. Хр.

55.	16,70 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. Ĥ; без линија.	AMM,	Price, 210.	Vučković – Todorović 1958, бр. 100.
56.	17,00 -- 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; **под тронот Θ**; врз линија.	AMM,	Price, 214.	Vučković – Todorović 1958, бр. 86.
57.	16,80 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; без симболи ?; без линија.	AMM,	Price, 217.	Vučković – Todorović 1958, бр. 129.
58.	16,40 -- 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. кадукеј**.	AMM,	Price, 247.	Vučković – Todorović 1958, бр. 88.

Пела ? (Македонија), са. 315 – са. 310 г. пр. Хр.

59.	17,1 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. бојотски штит.**	AMM,	Price, 248	Vučković – Todorović 1958, бр. 27.

60.	17 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. бојотски штит**; **под тронот змија**	АММ,	Price, 249.	Vučković – Todorović 1958, бр. 28
61.	17,1 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. тирс**; под **тронот, бојотски штит.**	АММ,	Price, 253.	Vučković – Todorović 1958, бр. 99.
		Пела ? (Македонија), ca. 285 – ca. 275 г. пр. Хр.			
62.	16,9 -- 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; **под тронот факел**.	АММ,	Price, 564.	Vučković – Todorović 1958, бр. 60
		Коринт (Пелопонес), ca. 310 – ca. 290 г. пр. Хр.			
63.	17,1 -- 8	Исто; без бордура // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Химера**; **под тронот** мон. **ГН**?; без бордура.	АММ,	Price, 678 (вар)	Vučković – Todorović 1958, бр. 29.
64.	17,00 -- 1	Исто; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Нике**, надесно; држи венец и палмова гранка; околу бордура од точки.	АММ,	Price, 675-676 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 30.
65.	16,6 -- 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	АММ,	Price, 675-676 (вар. со мон. и букви)	Vučković – Todorović 1958, бр. 31.
66.	16,7 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	АММ,	Price, 675-676 (вар. со мон. и букви)	Vučković – Todorović 1958, бр. 32.
67.	16,7 -- 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Нике**, надесно; држи венец; под **тронот**, мон. **ΑΥ**.	АММ,	Price, 675 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 87.
68.	17 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ;	АММ,	Price, 689	Vučković – Todorović 1958, бр. 93.

		Исто; во полето **л. глава од коњ,** налево.			
69.	17,1 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. рог на изобилието**; под **тронот**, **N O**.	AMM,	Price, 691.	Vučković – Todorović 1958, бр. 101.
70.	17,00 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. рог на изобилието**; под **тронот**, **N O**.	AMM,	Price, 691.	Vučković – Todorović 1958, бр. 102.
71.	17,1 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. рог на изобилието**; под **тронот**, **N O**.	AMM,	Price, 691.	Vučković – Todorović 1958, бр. 103.
72.	17,00 -- --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. рог на изобилието**; под **тронот**, **N O**.	AMM,	Price, 691.	Vučković – Todorović 1958, бр. 104.
73.	17,00 -- 7	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. рог на изобилието**; под **тронот**, **N O**.	AMM,	Price, 691.	Vučković – Todorović 1958, бр. 105.

Несигурна ковница, Македонија или Грција, ca. 310 – ca. 275 г. пр. Хр.

74.	17,1 -- 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.**, **венец**.	AMM,	Price, 827.	Vučković – Todorović 1958, бр. 91.
75.	16,8 -- 12	Исто; без бордура // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.**, **бршленови ливчиња**; без бордура.	AMM,	Price, 829.	Vučković – Todorović 1958, бр. 121.
76.	17,1 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.**	AMM,	Price, 858.	Vučković – Todorović 1958, бр. 119.

		делфин, налево; под **тронот**, **N O**.			
77.	17,1 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **аплустер**.	AMM,	Price, 861.	Vučković – Todorović 1958, бр. 89.
78.	16,4 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **фригиски шлем**, надесно.	AMM,	Price, 872.	Vučković – Todorović 1958, бр. 120.
79.	17,00 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **факел**; под тронот, симбол од **двојна** **секира** и **полукруг**?.	AMM,	Price, 876 (вар.).	Vučković – Todorović 1958, бр. 124.
80.	16,8 -- 11	Исто; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; без симболи ?.	AMM,	Price, 844.	Vučković – Todorović 1958, бр. 130.

Лампсак (Мисија), 328 - 323 г. пр. Хр.

81.	16,6 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **суровица**; околу бордура од точки.	AMM,	Price, 1346.	Vučković – Todorović 1958, бр. 128.

Милет (Јонија), ca. 300 – ca. 295 г. пр. Хр.

82.	16,9 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΣΤΡΟ**; под **тронот, двојна** **секира**.	AMM,	Price, 2143	Vučković – Todorović 1958, бр. 34.

Милет (Јонија), 295 – 275 г. пр. Хр.

83.	16,7 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **ΜΥΙ**.	AMM,	Price, 2150.	Vučković – Todorović 1958, бр. 35.

Сарди (Лидија), ca. 319 – ca. 315 г. пр. Хр.

84.	16,9 -- 6	Исто; без бордура // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **ѕвезда**; под **тронот А**.	АММ,	Price, 2645.	Vučković – Todorović 1958, бр. 84.
85.	17,00 -- 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **ѕвезда** и мон. **PF**; под **тронот А**; во полето **д**. **амфора**.	АММ,	Price, 2662 (вар).	Vučković – Todorović 1958, бр. 123.
86.	16,8 -- 7	Исто; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΠΥΕ** и **ѕвезда**.	АММ,	Price, 2664.	Vučković – Todorović 1958, бр. 85.

Несигурна ковница, Западна Мала Азија, са. 323 – са. 280 г. пр. Хр.

87.	17,00 -- 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **А, М**.	АММ,	Price, 2715 (вар.).	Vučković – Todorović 1958, бр. 125.
88.	16,6 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Φ**.	АММ,	Price, 2717.	Vučković – Todorović 1958, бр. 126.

Сиде ? (Памфилија), са. 325 – са. 320 гр. пр. н. е.

89.	17,00 -- 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **венец**; под **тронот**, **Δ I**.	АММ,	Price, 2949.	Vučković – Todorović 1958, бр. 36
90.	16,8 -- 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **венец**; под **тронот**, **Δ I**.	АММ,	Price, 2949.	Vučković – Todorović 1958, бр. 37
91.	17,00 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Φ I**; под **тронот**, **Λ Σ**.	АММ,	Price, 2960.	Vučković – Todorović 1958, бр. 106.

Тарс (Киликија), ca. 333 – ca. 327 г. пр. Хр.

92.	16,6 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; без симболи ?.	АММ,	Price, 2900.	Vučković – Todorović 1958, бр. 131,

Саламина (Кипар), ca. 315 – ca. 300 г. пр. Хр.

93.	17,00 -- 12	Исто; без бордура // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. [**ΠΑΥ** ?] и **кормило**; под **тронот** ΓΕ; без бордура.	АММ,	Price, 3163.	Vučković – Todorović 1958, бр. 38.

Китиј (Кипар), ca. 325 – ca. 320 г. пр. Хр.

94.	17,9 -- 10	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. ΤΚ.	АММ,	Price, 3110	Vučković – Todorović 1958, бр. 39.
95.	17 -- 12	Исто; околу бордура од точки // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. ΤΚ; околу бордура од точки.	АММ,	Price, 3110	Vučković – Todorović 1958, бр. 40.
96.	16,7 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. ΤΚ.	АММ,	Price, 3110	Vučković – Todorović 1958, бр. 41.

Дамаск (Сирија), ca. 330 – ca. 320 г. пр. Хр.

97.	17 -- 10	Исто; без бордура // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** преден дел од **овен**; под **тронот, свиток** и **Δ Α**; без бордура.	АММ,	Price, 3203	Vučković – Todorović 1958, бр. 42.

Мириандар (Фојникија), ca. 325 – ca. 323 г. пр. Хр.

98.	16,9 --	Исто; околу бордура од точки //	АММ,	Price, 3220.	Vučković – Todorović

	9	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΚΔΙ**; под **тронот**, мон. **ΜΥΙ**; околу бордура од точки.			1958, бр. 127.

Аке (Фојникија), 327/326 – 306/305 г. пр. Хр.

99.	16,9 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. фојникиски знаци** ?.	AMM,	Price, 3250, 3252, 3254, 3256, 3260, 3262, 3265, 3267, 3271-2, 3274-5, 3279-3283, 3286-7, 3290-3, 3295, 3297-9, 3301-2 (вар).	Vučković – Todorović 1958, бр. 114.
100.	16,9 -- 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. фојникиски знаци** ?.	AMM,	Price, 3250, 3252, 3254, 3256, 3260, 3262, 3265, 3267, 3271-2, 3274-5, 3279-3283, 3286-7, 3290-3, 3295, 3297-9, 3301-2 (вар).	Vučković – Todorović 1958, бр. 115.
101.	16,9 -- 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. фојникиски знаци** ?.	AMM,	Price, 3250, 3252, 3254, 3256, 3260, 3262, 3265, 3267, 3271-2, 3274-5, 3279-3283, 3286-7, 3290-3, 3295, 3297-9, 3301-2 (вар).	Vučković – Todorović 1958, бр. 116.
102.	16,9 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. фојникиски знаци** ?.	AMM,	Price, 3250, 3252, 3254, 3256, 3260, 3262, 3265, 3267, 3271-2, 3274-5, 3279-3283, 3286-7, 3290-3,	Vučković – Todorović 1958, бр. 117.

				3295, 3297- 9, 3301-2 (вар).	

Арад (Фојникија), са. 311 – са. 300 г. пр. Хр.

103.	16,9 -- 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л**. **сидро** и **А**; под тронот, **М**.	АММ,	Price, 3359.	Vučković – Todorović 1958, бр. 108.
104.	16,00 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л**. **сидро** и **А**; под тронот, **М**.	АММ,	Price, 3359.	Vučković – Todorović 1958, бр. 109.

Берит (Фојникија), са. 323 – са. 320 г. пр. Хр.

105.	16,7 -- 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **О** и [**В**] ?; под **тронот**, **А I**.	АММ,	Price, 3412.	Vučković – Todorović 1958, бр. 122.

Библос (Фојникија), са. 330 – са. 320 г. пр. Хр.

106.	17 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **AP**.	АММ,	Price, 3426	Vučković – Todorović 1958, бр. 43

Марат ? (Фојникија), са. 323 – са. 300 г. пр. Хр.

107.	16,9 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л**. **сидро** и мон. **ЕР**; под тронот, **К**.	АММ,	Price, 3439 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 107.

Тире (Фојникија), са. 305 – са. 290 г. пр. Хр.

108.	16,9 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **ΥΗΙ во круг**; под **тронот**, мон. **ΔΥ во круг**.	АММ,	Price, 3544 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 111.

109.	17,00 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΠΕΥΔ во круг**; под **тронот**, мон. **ΣΕΤ Ξ во круг**.	AMM,	Price, 3546.	Vučković – Todorović 1958, бр. 135.
110.	16.7 -- 6	Исто; без бордура // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. нејасен мон. во круг**; под **тронот**, **нејасен мон. во круг**; без бордура.	AMM,	Price, ?.	Vučković – Todorović 1958, бр. 134.

Бабилон? (Бабилонија), ca. 325 – 323 г. пр. Хр.

111.	17,00 -- 11	Исто; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. М**; под **тронот**, мон. **ΙΦΛΙ**; околу бордура од точки.	AMM,	Price, 3602.	Vučković – Todorović 1958, бр. 96.
112.	16,8 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. пчела**; под **тронот**, мон. **ΙΦΛΙ** и **М**.	AMM,	Price, 3620.	Vučković – Todorović 1958, бр. 97.

Бабилон? (Бабилонија), ca. 323 – ca. 317 г. пр. Хр.

113.	16,9 -- 2	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. М**; под **тронот, ΛΥ**.	AMM,	Price, 3692	Vučković – Todorović 1958, бр. 44.
114.	16,8 -- 10	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. М**; под **тронот, ΛΥ**.	AMM,	Price, 3692	Vučković – Todorović 1958, бр. 45.
115.	16,9 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. глава на Хелиј**, во анфас; под **тронот,**	AMM,	Price, 3697.	Vučković – Todorović 1958, бр. 110.

KY.

Бабилон? (Бабилонија), 317 – ca. 311 г. пр. Хр.

116.	16,7 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **MP во венец**.	АММ,	Price, 3700	Vučković – Todorović 1958, бр. 98.
117.	16,90 25,9 8	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **MP во венец**; под **тронот, Н**.	АММ, инв. 79	Price, 3704	Vučković – Todorović 1958, бр. 54.
118.	17,06 26,11 2	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **MP во венец**; под **тронот, Н**.	АММ, инв. 80	Price, 3704	Vučković – Todorović 1958, бр. 55.
119.	16,8 -- 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **X**; под **тронот MP во** **венец**.	АММ,	Price, 3726.	Vučković – Todorović 1958, бр. 56.
120.	16,9 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **MP во венец**; под **тронот**, мон. **ПАı во круг.**	АММ,	Price, 3733- 3734 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 57.
121.	16,8 -- 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **MP во венец**; под **тронот**, мон. **ПАı во круг**.	АММ,	Price, 3733- 3734 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 58.
122.	17,00 - 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **MP во венец**; под **тронот**, мон. **ПАı во круг**.	АММ,	Price, 3733- 3734 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 59.

123. 17,10 -- 12	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. нејасен мон. во венец**; под **тронот, нејасен мон. во круг.**	АММ,	Price, ?	Vučković – Todorović 1958, бр. 133.

Бабилон? (Бабилонија), ca. 311 – ca. 305 г. пр. Хр.

124. 17,00 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΡ во венец**; под **тронот, М I**.	АММ,	Price, 3746	Vučković – Todorović 1958, бр. 46.
125. 17,00 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΡ во венец**; под **тронот, М I**.	АММ,	Price, 3746	Vučković – Todorović 1958, бр. 47.
126. 16,8 -- --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΡ во венец**; под **тронот, М I**.	АММ,	Price, 3746	Vučković – Todorović 1958, бр. 48.
127. 16,8 -- 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΡ во венец**; под **тронот, М I**.	АММ,	Price, 3746	Vučković – Todorović 1958, бр. 49.
128. 17,00 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΡ во венец**; под **тронот, М I**.	АММ,	Price, 3746	Vučković – Todorović 1958, бр. 50.
129. 17,04 25 7	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. М I и срп;** под **тронот,** мон. **ΜΡ во венец**.	АММ, инв. 76	Price, 3768	Vučković – Todorović 1958, бр. 51.
130. 16,6 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ]	АММ,	Price, 3769.	Vučković – Todorović

	4	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **M I** и **двојна секира;** под **тронот,** мон. ΜΡ **во венец**.			1958, бр. 132.
131.	16 -- 2	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **M I;** под **тронот,** мон. ΜΡ **во венец**.	АММ,	Price, 3751	Vučković – Todorović 1958, бр. 52.
132.	16,9 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **M I** и **нејасен симбол**; под **тронот,** мон. ΜΡ **во венец**.	АММ,	Price, 3751 (вар. без симбол)	Vučković – Todorović 1958, бр. 53.

Мемфис (Египет), ca. 323 – ca. 316 г. пр. Хр.

133.	17,1 -- 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** вертикална **молња;** под **тронот**, **Δ I**.	АММ,	Price, 3976.	Vučković – Todorović 1958, бр. 112.

Мемфис (Египет) (?), ca. 323 – ca. 316 г. пр. Хр. (?)

134.	17,1 -- 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** Пегас ? и нејасен монограм; под **тронот**, мон. **AE** ?.	АММ,	Price, 3974 (вар.)?	Vučković – Todorović 1958, бр. 118.

Несигурна ковница на Исток, ca. 325 – ca. 300 г. пр. Хр.

135.	16,6 -- 11	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ ?] ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **факел**.	АММ,	Price, 4001.	Vučković – Todorović 1958, бр. 33.

Нејасни ковници

136.	17,00 -- 10	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (долу) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (д.);	АММ,	Price, _.	Vučković – Todorović 1958, бр. 136.

		Исто; во полето **л.** **лак** (?); под **трнот**, **M**, **ΔI**.			
137.	16,8 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (д.) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (долу); Исто; во полето **л.** **нејасен симбол**; под **трнот**, **M** (?).	AMM,	Price, _.	Vučković – Todorović 1958, бр. 137.

Филип Аридај (323 – 317)

AR, *Тетрадрахми*

Арад ? (Фојникија), ca. 323 – ca. 316 г. пр. Хр.

138.	17,00 -- 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. ΛΥ, прора**; ; под **трнот**, **H**; околу бордура од точки.	AMM,	Price, P158.	Vučković – Todorović 1958, бр. 143.
139.	17,00 -- 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л.** **ΛΥ, прора**; под **трнот**, **H**.	AMM,	Price, P158.	Vučković – Todorović 1958, бр. 144.

Марат ? (Фојникија), ca. 323 – ca. 300 г. пр. Хр.

140.	16,9 -- 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **HO**; под **трнот**, мон. **APT**.	AMM,	Price, P162.	Vučković – Todorović 1958, бр. 145.
141.	17,1 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **HO**; под **трнот**, мон. **APT**.	AMM,	Price, P162.	Vučković – Todorović 1958, бр. 146.

Бабилон? (Бабилонија), ca. 323 – ca. 317 г. пр. Хр.

142.	17,00 -- 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л. М**; под **трнот, ΛΥ**.	AMM,	Price, P181.	Vučković – Todorović 1958, бр. 138.
143.	16,9 -- 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л. М**; под **трнот**, симбол од **двојна секира, Іо**.	AMM,	Price, P186.	Vučković – Todorović 1958, бр. 139.
144.	16,6 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л. тркало** и мон. **ΠΥο**; под **трнот**, мон. **ΠΑΥD**.	AMM,	Price, P189.	Vučković – Todorović 1958, бр. 141.

Суса (Персија), ca. 320 – ca. 316. г. пр. Хр.

145.	16,6 -- 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; под **трнот, ΛΑ**.	AMM,	Price, P208.	Vučković – Todorović 1958, бр. 142.

Екбатана ?, ca. 323 – ca. 317 г. пр. Хр.

146.	16,9 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л. Δ**; под **трнот, ΗΩ**.	AMM,	Price, P221.	Vučković – Todorović 1958, бр. 147.

Несигурна ковница на Исток, ca. 325 – ca. 300 г. пр. Хр.

147.	16,9 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л. пентаграм**.	AMM,	Price, P229.	Vučković – Todorović 1958, бр. 140

Деметриј Полиоркет (294 – 288)

AR, *Тетрадрахми*

Саламина (Кипар), са. 300 – 295 г. пр. Хр.

148.	17,00 -- 1	Нике стои на прора, налево; во л. рака држи стилос, во д. труба // ΒΑ-ΣΙΛΕ-ΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Посејдон стои, налево; врз л. рака хламида, во д. рака тризабец; во полето **л**. мон. ΙΡ; **д. двојна секира**; околу бордура од точки.	АММ,	SNG Alpha, 942; Newell, 25, 18, pl. 17, 24.	Vučković – Todorović 1958, бр. 162

Пела (Македонија), са. 292/291 г. пр. Хр.

149.	16,9 -- 7	Глава на Деметриј со дијадема и со рог, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Посејдон седи на карпа, налево; држи аплустер и тризабец; на **карпата** мон. **ΑΝΙ**; во полето **д**. мон. **ΗΔΙ**; околу бордура од точки.	АММ,	Newell 76	Vučković – Todorović 1958, бр. 148
150.	17,2 -- 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; на **карпата** мон. **ΑΝΙ**; во полето **д**. мон. **ΗΔΙ**.	АММ,	Newell 76	Vučković – Todorović 1958, бр. 149

Пела (Македонија), са. 291/290 г. пр. Хр.

151.	16,9 -- 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Посејдон стои, налево; д. нога врз карпа; во л. рака тризабец; **надворешно**, во полето **л**. мон. **ΑΝΙ?**; **д**. мон. **ΚΑ**.	АММ,	Newell 80.	Vučković – Todorović 1958, бр. 157

152.	16,9 -- 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; **надворешно**, во полето **л.** мон. **ANI?**; **д**. мон. **K**.	AMM,	Newell 80 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 158
153.	17,2 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; **надворешно**, во полето **л.** мон. **ANI**.	AMM,	Newell 82	Vučković – Todorović 1958, бр. 156

Пела (Македонија), ca. 289/288 г. пр. Хр.

154.	17,1 -- 2	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΧΔ**.	AMM,	Newell 89. ??	Vučković – Todorović 1958, бр. 155
155.	17,00 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **Ɛ**.	AMM,	Newell 89	Vučković – Todorović 1958, бр. 161

Амфипол (Македонија), ca. 290 – 289 г. пр. Хр.

156.	17,2 -- 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; **внатрешно,** во **л.** поле, мон. **ΕΥΦ**; во **д**. поле, мон. **M**; околу бордура од точки.	AMM,	SNG Saroglos, 902; Newell, 109, Ser. VI, Pl. X 11-14, no. 115.	Vučković – Todorović 1958, бр. 151
157.	17,3 -- 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; **внатрешно,** во **л.** поле, л. мон. **ΕΥΦ**; во **д**. поле, мон. **Δ**.	AMM,	SNG Alpha 950-951; Newell, 109, no. 116, pl. 11, 2-9.	Vučković – Todorović 1958, бр. 153

Амфипол (Македонија), ca. 289 – 288 г. пр. Хр.

158.	16,9 -- 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ;	AMM,	Newell 120	Vučković – Todorović 1958, бр. 150

		Исто; **надворешно,** во **л**. поле, мон. **ΕΥΦ**; во **д**. поле, мон. **M**.			
159.	17,00 -- 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; **надворешно,** во **л.** поле, мон. **ΕΥΦ**; во **д.** поле мон. **Δ**.	АММ,	SNG Saroglos, 903-905; SNG Alpha 952; Newell, 112-113, no. 124, pl. 13, 2-11.	Vučković – Todorović 1958, бр. 152
160.	17,2 -- 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; **надворешно,** во **л.** поле, мон. **ΕΥΦ**; во **д.** поле мон. **Δ**.	АММ,	SNG Saroglos, 903-905; SNG Alpha 952; Newell, 112-113, no. 124, pl. 13, 2-11.	Vučković – Todorović 1958, бр. 154

Теба (Бојотија), ca. 298 – 287 г. пр. Хр.

161.	17,00 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; во полето, **долу д**. мон. **ΛΥ во круг**.	АММ,	Newell 141	Vučković – Todorović 1958, бр. 159
162.	17,1 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; во полето, **долу д**. мон. **ΛΥ.**	АММ,	Newell 141 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 160

Лисимах (323 – 281)

AR, *Тетрадрахми*

Колофон, (Јонија), ca. 299 - 296 г. пр. Хр.

163.	16,4 -- 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето	АММ,	Mørkholm 177; Thompson 123; Драганов 2001, 640; Price, L23.	Vučković – Todorović 1958, бр. 164.

		л. преден дел од лав, налево; под него **месечев срп**; под **тронот, пентаграм**; околу бордура од точки.			

Сарди (Лидија), ca. 299 - 296 г. пр. Хр.

164.	17,00 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л. преден дел од лав**, налево; под него мон. **ΙΥΑΡ**; под **тронот**, мон. **ΗΔ**.	АММ,	Mørkholm 176; Thompson 80; Драганов 2001, 641; Price, L43.	Vučković – Todorović 1958, бр. 165.

Сарди (Лидија), ca. 297 - 287 г. пр. Хр.

165.	16,9 -- 12	Глава на деифициран Александар со рог на Амон и дијадема, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Атена со шлем и со копје, седи на трон, налево; со д. рака држи Нике, со л. се потпира на штит; во полето **л.**, мон. **ΠΡ**; **ΩΚ**.	АММ,	Драганов 2001, 642 (вар. мон. ΠΕ; ΩΚ); Thompson, 89 (вар. мон. ΠΕ; ΩΚ)	Vučković – Todorović 1958, бр. 172
166.	16,9 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Атена со шлем и со Исто; во полето **л.**, мон. **ΠΡΕ**; **долу** мон. **ΔΚ**.	АММ,	Thompson 86.	Vučković – Todorović 1958, бр. 179

Лампсак (Мисија), ca. 297 – 281 г. пр. Хр.

167.	17,2 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, мон. ΗΡ; **долу**, **месечев срп.**	АММ,	Thompson , 47	Vučković – Todorović 1958, бр. 175
168.	17,1	Исто //	АММ,	Thompson ,	Vučković –

	-- 1	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΔΗΕ**; **долу месечев срп**.		49; SNG Cop., 1097.	Todorović 1958, бр. 166.
169.	17,1 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΔΗΕ**; **долу** мон. **По**.	АММ,		Vučković – Todorović 1958, бр. 167.
170.	16,4 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.** **херма**? и мон. **ΔΗΕ**.	АММ,	Драганов 2001, бр. 643; Thompson , 50.	Vučković – Todorović 1958, бр. 168.
171.	17,00 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, **херма**; **трофеј**; **долу** мон. **HIO**.	АММ,	Thompson-	Vučković – Todorović 1958, бр. 173
172.	17,1 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, **херма**; мон. **КА**.	АММ,	Thompson , 59	Vučković – Todorović 1958, бр. 174
173.	16,9 -- 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, мон. ⱵР; **д.** мон. **ТКА**.	АММ,	Thompson 59 (вар.)	Vučković – Todorović 1958, бр. 180
174.	17,00 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, мон. **АТIо**; **долу**, мон. **ОЕ**.	АММ,		Vučković – Todorović 1958, бр. 176

Сест (Тракиски Херсонес), 297 – 281 г. пр. Хр.

175.	16,4 -- 10	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, **делфин.**	АММ,	Thompson 24	Vučković – Todorović 1958, бр. 182

Магнесија на Меандар (Јонија), 297 – 281 г. пр. Хр.

176.	16,8 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**., **факел**; мон. **ΠΥΡ**.	АММ,	Thompson 115	Vučković – Todorović 1958, бр. 178
177.	17,1 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**., **меандер**; мон. **ΗΕΡ.**	АММ,	Thompson 105	Vučković – Todorović 1958, бр. 181

Ефес (Јонија), ca. 294 – 287 г. пр. Хр.

178.	17,2 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**., **пчела**; **долу,** мон. **ΣΥΟ**.	АММ,	Thompson 166	Vučković – Todorović 1958, бр. 177

Амфипол (Македонија), 287 – 281 г. пр. Хр.

179.	17,00 -- 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**. **кадукеј** со дршка; **д**. мон. **ΑΙ**.	АММ,	SNG Alpha, 974.	Vučković – Todorović 1958, бр. 171.
180.	17,1 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**. **кадукеј** со дршка; мон. **д**. Ĕ.	АММ,		Vučković – Todorović 1958, бр. 170.

Париј (Мисија), ca. 280 – 260 (?) г. пр. Хр.

181.	17,4 -- 5	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **ΦΛ**; долу **лавовска глава**.	АММ,	SNG Cop., 1130; Драганов 2001, 650 (вар.; 280-260 г. пр. Хр.).	Vučković – Todorović 1958, бр. 169.

Селевк Никатор (312 – 281)

AR, *Тетрадрахми*

Селевкија на Тигар (Месопотамија), ca. 300 – 296 г. пр. Хр.

182	16,9 -- 10	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л**. мон. **МНПР**; под **тронот** мон. **Δ**; околу бордура од точки.	AMM,	SC 117.1c	Vučković – Todorović 1958, бр. 183
183	17,00 -- 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **МНПР**; под **тронот** мон. **Δ**.	AMM,	SC 117.1c	Vučković – Todorović 1958, бр. 184
184	16,9 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **МНПР**; под **тронот** мон. **Δ**.	AMM,	SC 117.1c	Vučković – Todorović 1958, бр. 185
185	16,8 -- 8	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **МНПР, ФА**; под **тронот** мон. **PY.**	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 186

Селевкија на Тигар (Месопотамија), ca. 300 г. пр. Хр.

186.	17,00 -- 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **YHP**; под **тронот** мон. **М.**	AMM,	SC 119.8c	Vučković – Todorović 1958, бр. 188

Нејасна ковница

187.	16,7 -- 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; под **тронот** мон. **?**.	AMM,	?	Vučković – Todorović 1958, бр. 187

Авдолеонт (315 – 285/284)

AR, *тетрадрахма*, по 306/305 г. пр. Хр.

188.	17.21 25 7	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ•Σ; Sевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; л. потколеница повлечена station наназад; во полето **л. мон.** A̅; околу бордура од точки.	AMM, 21	Gaebler 1935, 205, no. 12 (вар., д. потколеница наназад); SNG ANS, 1062 (вар., д. потколеница наназад).	Vučković – Todorović 1958, бр. 163

Атина

AR, *тетрадрахми*, втора половина на 4 век пр. н. е.

189.	17,00 -- 9	Глава на Атена со шлем и со обетка, надесно // Α Θ Ε; Був стои, надесно; главата фронтално; во полето л. маслиново гранче и месечев срп; во вдлабнат квадрат.	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 189
190.	17,00 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 190
191.	16,8 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 191
192.	17,00 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 192
193.	17,9 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 193
194.	16,9 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,		Vučković – Todorović 1958, бр. 194

195.	16,9 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 195
196.	17,00 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 196
197.	16,9 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 197
198.	17,00 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 198
199.	16,8 -- 7	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 199
200.	16,9 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 200
201.	16,9 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 201
202.	16,8 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 202
203.	16,8 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 203
204.	16,8 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 204
205.	17,00 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 205
206.	16,9 -- 11	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 206
207.	14,00 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 207
208.	17,1 -- 9	Исто // Α Θ Ε; Исто	AMM,	Vučković – Todorović 1958, бр. 208

Остава од лок. Вардарски рид, Гевгелија

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
		Александар Велики			
		AR, *Тетрадрахми*			
		Македонија (Амфипол?), 336 – са. 323 г. пр. Хр.			
1.	16,24 24 1	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. петел**; околу бордура од точки.	НУМГ	Price, 79b	Хусеновски 2004, бр. 1
2.	16,00 26 7	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л. прора**.	НУМГ	Price, 4.	Хусеновски 2004, бр. 4
		Македонија (Амфипол?), са. 323 – са. 320 г. пр. Хр.			
3.	16,00 24 4	Исто // [ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ] ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΑΙΟ**.	НУМГ	Price, 120	Хусеновски 2004, бр. 2
		Македонија (Амфипол?), са. 320 – са. 317 г. пр. Хр.			
4.	16,2 25 1	Исто // [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. делфин**; под **тронот** мон. ⊡.	НУМГ	Price, 133	Хусеновски 2004, бр. 5
5.	14,4 25 9	Исто // ΑΛΕ[ΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л. делфин**; под **тронот** мон. ⊡ (?).	НУМГ	Price, 133.	Хусеновски 2004, бр. 6
		Амфипол (Македонија), са. 315 – са. 294 г. пр. Хр.			
6.	16,6	Исто //	НУМГ	Price, 481.	Хусеновски

	27 1	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот, М** и **ѕвезда**.			2004, бр. 7
7.	17,2 27 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот, М** и **ѕвезда**.	НУМГ	Price, 481	Хусеновски 2004, бр. 15
8.	15,8 25 5	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот** мон. НГ.	НУМГ	Price, 445	Хусеновски 2004, бр. 8
9.	16,8 25 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот** мон. НГ.	НУМГ	Price, 445.	Хусеновски 2004, бр. 9
10.	16,4 27 7	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот**, **ѕвезда** и I.	НУМГ	Price, 479	Хусеновски 2004, бр. 10
11.	16,4 25 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **О•Е** .	НУМГ	Price, 463.	Хусеновски 2004, бр. 11
12.	15,0 26 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот, кантарос.**	НУМГ	Price, 468	Хусеновски 2004, бр. 12
13.	17,00 25 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **МА** .	НУМГ	Price, 491	Хусеновски 2004, бр. 13
14.	16,8 26 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **КО** .	НУМГ	Price, 490.	Хусеновски 2004, бр. 14
15.	17,00	Исто //	НУМГ	Price, 447	Хусеновски

	26 11	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **НМГ**.			2004, бр. 16
16.	15,60 26 5	Исто // [Α]Λ[ΕΞ]ΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, мон. **НМГ**.	НУМГ	Price, 447	Хусеновски 2004, бр. 17
17.	16,20 25 6	Исто // [Α]ΛΕΞΑ[ΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** **?**; под тронот, **триножник** .	НУМГ	Price, 461.	Хусеновски 2004, бр. 18
18.	16,40 26 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под тронот, **триножник**.	НУМГ	Price, 461.	Хусеновски 2004, бр. 19
19.	16,20 25 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот**, **ѕвезда.**	НУМГ	Price, 474.	Хусеновски 2004, бр. 20
20.	16,20 26 12	Исто // [ΑΛΕΞ]ΑΝΔ[ΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** **Λ** и **факел**; под **тронот**, **ѕвезда**.	НУМГ	Price, 474	Хусеновски 2004, бр. 21

Амфипол (Македонија), ca. 294 – ca. 290 г. пр. Хр.

21.	16,60 26 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]; Исто; во полето **л.** хоризонтална **молња** и Ι; под **тронот, делфин.**	НУМГ	Price, 501.	Хусеновски 2004, бр. 22

Пела (Македонија), ca. 325 – ca. 315 г. пр. Хр.

22.	17,00 25 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** **кадукеј**.	НУМГ	Price, 247.	Хусеновски 2004, бр. 3

Уранопол? (Македонија), ca. 300 – ca. 290 г. пр. Хр.

23.	17,00 26 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **ѕвезда врз конус** и **Х**; под **тронот** **венец.**	НУМГ	Price, 509	Хусеновски 2004, бр. 23
24.	16,2 25 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **ѕвезда врз конус** и **Х**; под **тронот** **венец.**	НУМГ	Price, 509	Хусеновски 2004, бр. 24

Астиб (?) (Пајонија), ca. 300 – 286 г. пр. Хр.

25.	16,8 26 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]; Исто; во полето **л.** **грифон,** налево; под **тронот**, мон. **HY.**	НУМГ	Price, 651	Хусеновски 2004, бр. 25

Коринт (Пелопонес), ca. 310 – ca. 290 г. пр. Хр.

26.	16,00 27 3	Исто // ΒΑΣΙΛ[ΕΩΣ] [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** **аплустра**; под **тронот, ΔΕ**.	НУМГ	Price, 686	Хусеновски 2004, бр. 26
27.	16,2 26 6	Исто // [Β]ΑΣΙΛΕΩ[Σ] ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; во полето **л.** **ѕвезда**; под **тронот, Δο.**	НУМГ	Price, 668	Хусеновски 2004, бр. 27

Несигурна ковница (Македонија или Грција), ca. 325 – ca. 310 г. пр. Хр.

28.	16,8 25 12	Исто // [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Φ**.	НУМГ	Price, 796	Хусеновски 2004, бр. 28

Несигурна ковница во Македонија или во Грција, ca. 310 – ca. 275 г. пр. Хр.

29.	16,6 25 10	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]; Исто; во полето **л.** **преден дел од** **Пегас,** налево.	НУМГ	Price, 866.	Хусеновски 2004, бр. 29

30.	16,8 26 7	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΦΑΙ.**	НУМГ	Price, 837	Хусеновски 2004, бр. 30
31.	16,8 25 12	Исто // [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; во полето **л.** **аплустра**.	НУМГ	Price, 861.	Хусеновски 2004, бр. 31

Милет (Јонија), ca. 300 – ca. 295 г. пр. Хр.

32.	16,00 27 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на трон, Исто; во полето **л.** мон. **ΣΤΡΟ**; под **тронот, двојна секира**.	НУМГ	Price, 2143	Хусеновски 2004, бр. 34

Сарди (Лидија), ca. 319 – ca. 315 г. пр. Хр.

33.	16,4 25 6	Исто // ΑΛΕ[ΞΑ]ΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΠΥΕ** и **ѕвезда.**	НУМГ	Price, 2664.	Хусеновски 2004, бр. 32
34.	15,00 24 10	Исто // ΑΛΕ[ΞΑ]ΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΩΚ**; под **тронот**, мон. **ΗΑ.**	НУМГ	Price, 2680	Хусеновски 2004, бр. 33

Мириандар (Фојникија), ca. 325 – ca. 323 г. пр. Хр.

35.	14,4 25 3	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] [ΑΛ]ΕΞ[ΑΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** мон. **ΒΑΝ**; под **тронот**, мон. **ΜΥΙ.**	НУМГ	Price, 3228	Хусеновски 2004, бр. 35

Аке (Фојникија), 319/318 г. пр. Хр.

36.	16,8 25 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** —|**о** |||||||⸗; под **тронот**, мон. **ΛΙ**.	НУМГ	Price, 3272	Хусеновски 2004, бр. 37

Аке (Фојникија), 317/316 г. пр. Хр.

37.	15,8 24 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л.**, ⫽⁄—|**о**.	НУМГ	Price, 3279	Хусеновски 2004, бр. 38
		Марат ? (Фојникија), са. 323 – са. 300 г. пр. Хр.			
38.	15,00 26 9	Исто // [ΒΑΣΙ]Λ[ΕΩΣ] ΑΛΕΞΑ[ΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л**. **сидро** и мон. **ЕР**; под тронот, **К**.	НУМГ	Price, 3439	Хусеновски 2004, бр. 36
		Бабилон? (Бабилонија), са. 325 – 323 г. пр. Хр.			
39.	16,00 26 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **долг факел**; под **тронот,** мон. **ΙΦΛΙ;** во **отсечокот, М.**	НУМГ	Price, 3643	Хусеновски 2004, бр. 39
		Бабилон? (Бабилонија), са. 323 – 317 г. пр. Хр.			
40.	16,8 25 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **М**; под **тронот, ΛΥ**.	НУМГ	Price, 3692	Хусеновски 2004, бр. 40
		Бабилон? (Бабилонија), са. 317 – 311 г. пр. Хр.			
41.	15,2 27,5 6	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] [Α]ΛΕΞΑ[Ν]Δ[ΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** мон. **MP** **во венец**; под **тронот, Н**.	НУМГ	Price, 3704.	Хусеновски 2004, бр. 41
42.	15,8 26 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]; Исто; во полето **л.** мон. **MP** **во венец**; под **тронот**, мон. **ПАР во круг**.	НУМГ	Price, 3734	Хусеновски 2004, бр. 42

Бабилон? (Бабилонија), ca. 311 – 305 г. пр. Хр.

43.	16,60 24 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]; Исто; во полето **л.** мон. **ΜΡ во венец**; под **тронот**, **ΜΙ**.	НУМГ	Price, 3746	Хусеновски 2004, бр. 43

Неопределени ковници

44.	15,00 26 11	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** симбол **?**; под **тронот,** мон. **?**.	НУМГ	Price, -	Хусеновски 2004, бр. 44
45.	15,00 26 8	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л.** симбол **?**; под **тронот, Χ** ?.	НУМГ	Price, -	Хусеновски 2004, бр. 45

Филип Аридај

AR, *тетрадрахми*

Саламина (Кипар), ca. 323 – ca. 315 г. пр. Хр.

46.	15,00 26 1	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ [ΦΙ]ΛΙ[ΠΠΟΥ]; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. кормило**; околу бордура од точки.	НУМГ	Price, P129.	Хусеновски 2004, бр. 46

Бабилон? (Бабилонија), ca. 323 – ca. 317 г. пр. Хр.

47.	17,00 26 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето **л. М**; под **трнот**, симбол од **двојна секира, Ιο**.	НУМГ	Price, P186.	Хусеновски 2004, бр. 47

Лисимах

AR, *тетрадрахми*

Лампсак (Мисија), ca. 297 – 281 г. пр. Хр.

48.	16,4 31 12	Глава на деифициран Александар со рог на Амон и дијадема, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Атена со шлем и со копје, седи на трон, налево; со д. рака држи Нике, со л. се потпира на штит; во полето **л.**, **надворешно**, **аплустра**; **внатрешно**, мон. ꟿ.	НУМГ	Thompson 48	Хусеновски 2004, бр. 48

Сарди (Лидија), ca. 297 - 287 г. пр. Хр.

49.	16,6 28 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, мон. **ПРЕ**; **долу** мон. **ΔΚ**.	НУМГ	Thompson 86.	Хусеновски 2004, бр. 49

Селевк Никатор

AR, *тетрадрахми*

Селевкија на Тигар (Месопотамија), ca. 300 г. пр. Хр.

50.	17,00 26 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи Нике, во л. скептар; во полето **л**. мон. **ПМНР**; под **тронот** мон. **К**; околу бордура од точки.	НУМГ	SC 119.1; BMC Syria, бр. 7.	Хусеновски 2004, бр. 51

Несигурна ковница, Западна Мала Азија, ca. 282/1 г. пр. Хр. (?)

51.	15,8 26 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; во полето **л**. симбол **?**; под **тронот,** мон. **ПАР во венец**.	НУМГ	SC 74•Ad51; BMC Syria, бр. 9 (вар.)	Хусеновски 2004, бр. 50.

Остава од лок. Говедарев гроб, с. Фурка, Гевгелија

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Дерони

AR, *трихемиобол*, 479 - 460-ти / 450-ти г. пр. Хр.

1.	1,80 16 12	Говедо полуклекнато, налево; горе цвет // Трискел; во инкузија.	НМВ, IV-24	Svoronos 1919, Pl. II. 13 (вар.)	Петачки 1994, бр. 1.

Александар Велики

AR, *тетрадрахми*

Македонија (Амфипол ?), са. 323 – са. 320 г. пр. Хр.

2.	16,81 25 6	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Зевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. рог на изобилието**; околу бордура од точки.	НМВ, IV-10		Петачки 1994, бр. 10

Амфипол (Македонија), са. 315 – са. 294 г. пр. Хр.

3.	16,90 26 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот, пчела**.	НМВ, IV-7	Price, 453.	Петачки 1994, бр. 8

Сарди (Лидија), са. 323 – са. 319 г. пр. Хр.

4.	17,11 26 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. факел**; под **тронот, ΤΙ** .	НМВ, IV-11	Price, 2622	Петачки 1994, бр. 11

Сарди (Лидија), ca. 319 – ca. 315 г. пр. Хр.

5.	16,77 26 6	Исто // ΑΛΕΞΑ[ΝΔΡΟΥ]; Исто; во полето **л. ѕвезда**; под **тронот, А.**	НМВ, IV-15	Price, 2645	Петачки 1994, бр. 12

Сиде ? (Памфилија), ca. 325 – ca. 320 г. пр. Хр.

6.	17,04 26 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. венец**; под **тронот**, **Δ I**.	НМВ, IV-8	Price, 2949.	Петачки 1994, бр. 9

Бабилон? (Бабилонија), ca. 325 – 323 г. пр. Хр.

7.	17,03 25 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. киликс**; под **тронот,** мон. **ΙΦΛΙ** и **М**.	НМВ, IV-5	Price, 3654.	Петачки 1994, бр. 4
8.	17,00 27 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. срп** и **М**; под **тронот,** мон. **ΙΦΛΙ**.	НМВ, IV-6	Price, 3624.	Петачки 1994, бр. 5
9.	17,11 26 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. молња**; под **тронот,** мон. **ΙΦΛΙ** и **М.**	НМВ, IV-9	Price, 3637.	Петачки 1994, бр. 6

Бабилон? (Бабилонија), ca. 311 – ca. 305 г. пр. Хр.

10.	17,14 27 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **HYP во венец**; под **тронот**, **MI**.	НМВ, IV-12	Price, 3746.	Петачки 1994, бр. 7

AR, *драхми*

Несигурна ковница, Грција или во Македонија (?), ca. 310 – ca. 275 г. пр. Хр.

11.	4,20 17 1	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л.**, **аплустра** (?).	НМВ, IV-20	Price, 862, 862A (?)	Петачки 1994, бр. 15

Лампсак (Мисија), 310 - 301 г. пр. Хр.

12.	4,23 18 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΓΗ**; под **тронот**, мон. **ΜΕ**.	НМВ, IV-21	Price, 1413.	Петачки 1994, бр. 16

Абид (?) (Троада), ca. 310 – ca. 297 г. пр. Хр.

13.	4,21 18 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **преден дел од лав, налево;** мон. **ΠΜΟ**; под **тронот**, рог на изобилието.	НМВ, IV-18	Price, 1586	Петачки 1994, бр. 13

Колофон, (Јонија), ca. 310 – ca. 301 г. пр. Хр.

14.	4,22 16 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** **Σ**; под **тронот, Ν**.	НМВ, IV-22	Price, 1804	Петачки 1994, бр. 18

Магнесија на Меандар (Јонија), ca. 319 – ca. 305 г. пр. Хр.

15.	4,20 16 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΣΤΟ**; под **тронот**, мон. **ΑΤ**.	НМВ, IV-19	Price, 1970	Петачки 1994, бр. 14

Милет (Јонија), ca. 325 – ca. 323 г. пр. Хр.

16.	4,16 17 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. **ΗΔ**.	НМВ, IV-23	Price, 2090.	Петачки 1994, бр. 19.

Филип Аридај

AR, *драхма,* Абид (?) (Троада), ca. 323 - ca. 317 г. пр. Хр.

17.	4,16 17,5 -	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л**. ѕвезда; под **тронот**, мон. **МО.**	НМВ, IV-25	Price, P18.	

Лисимах

AR, *тетрадрахми*

Лампсак (Мисија), 297 - 281 г. пр. Хр.

18.	16,86 28 12	Глава на деифициран Александар со рог на Амон и дијадема, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Атена со шлем и со копје, седи на трон, налево; со д. рака држи Нике, со л. се потпира на штит; во полето **л**., надврешно, **аплустра;** внатрешно, мон. **НР**.	НМВ, IV-4	Thompson 48	Петачки 1994, бр. 20
19.	17,19 -- 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л**., надврешно, **аплустра;** внатрешно, мон. **НР**.	НМВ, IV-???	Thompson 48	Петачки 1994, бр. 21

Деметриј Полиоркет

AR, *тетрадрахми*

Амфипол (Македонија), ca. 289 – 288 г. пр. Хр.

20.	17,18 -- 5	Глава на Деметриј со дијадема и со рог, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Посејдон стои, налево; д. нога врз карпа; во л. рака тризабец; **надворешно,** во **л.** поле, мон. **ΕΥΦ**; во **д.** поле, мон. **Δ**; околу бордура од точки.	НМВ, IV- ?	SNG Saroglos, 903-905; SNG Alpha 952; Newell, 112-113, no. 124, pl. 13, 2-11.	Петачки 1994, бр. 24

Теба, (Бојотија), са. 289 – 288 г. пр. Хр.

21.	17,00 -- 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; Исто; во полето, **долу д**. мон. **ΛΥ во круг**.	НМВ, IV- ?	Newell 141	Петачки 1994, бр. 25

Селевк Никатор

AR, *тетрадрахми*

Селевкија на Тигар (Месопотамија), са. 300 – 296 г. пр. Хр.

22.	17,04 28 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л**. мон. **ΜΗΠΡ**; под **тронот** мон. **Δ**; околу бордура од точки.	НМВ, IV-13	SC 117.1c	Петачки 1994, бр. 22
23.	17,03 27 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΟΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Исто; во полето **л**. мон. **ΜΗΠΡ**; под **тронот** мон. **Δ**.	НМВ, IV-14	SC 117.1c	Петачки 1994, бр. 23

Атина

AR, *тетрадрахми,* втора половина на 4 век пр. Хр.

24.	17,60 22 9	Глава на Атена со шлем и со обетка, надесно // Α Θ Ε; Був стои, надесно; главата фронтално; во полето л. маслиново гранче и месечев срп; во вдлабнат квадрат.	НМВ, IV-16	Петачки 1994, бр. 2
25.	17,02 22 7	Исто // Α Θ Ε; Исто.	НМВ, IV-17	Петачки 1994, бр. 3

Остава од с. Долно Егри, Битола

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Александар Велики

AR, *тетрадрахми*, Македонија (Амфипол ?), ca. 323 – ca. 320 г. пр. Хр.

1.	16,8 27 6	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (кружно); Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. Атена Промахос**; околу бордура од точки.	ЗМБ,	Price, 109.	Микулчиќ 1973, 158, бр. 1.
2.	16,5 27 8	Исто // ΒΑΣΙ-ΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. фригиски шлем**.	ЗМБ,	Price, 112.	Микулчиќ 1973, 158, бр. 2.

Македонија (Амфипол ?), ca. 320 – ca. 317 г. пр. Хр.

3.	16,5 26 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. аплустра**; под **тронот** мон. ΠΟ.	ЗМБ,	Price, 129	Микулчиќ 1973, 158, бр. 3.

Амфипол (Македонија), ca. 315 – ca. 294 г. пр. Хр.

4.	17,00 24 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л. Λ** и **факел**; под **тронот ѕвезда**.	ЗМБ,	Price, 474.	Микулчиќ 1973, 158, бр. 4.

Бабилон? (Бабилонија), ca. 311 – ca. 305 г. пр. Хр.

5.	-- 29 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето **л.** мон. ΜΡ **во венец**;	ЗМБ,	Price, 3746	Микулчиќ 1973, 158, бр. 5.

		под **тронот, М I**. **NB**: украдена.			

AR, *драхма*, Милет (Јонија), ca. 325 – ca. 323 г. пр. Хр.

6.	3,8 18 2	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л.** мон. **Ɱ**.	ЗМБ,	Price, 2090	Микулчиќ 1973, 158, бр. 6.

Филип Аридај

AR, *драхма*, Сарди (Лидија), ca. 323 – ca. 319 г. пр. Хр.

7.	4,00 18 11	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. факел**; под **тронот** мон. **ΠΥ**?; околу бордура од точки.	ЗМБ,	Price, P68.	Микулчиќ 1973, 158, бр. 7.

Лисимах

AR, *тетрадрахми*, Магнесија на Меандар (Јонија), 297 – 281 г. пр. Хр.

8.	16,9 29 6	Глава на деифициран Александар со рог на Амон и дијадема, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Атена со шлем и со копје, седи на трон, налево; со д. рака држи Нике, со л. се потпира на штит; во полето **л.**, мон. **ΔΧΔ во венец**.	ЗМБ,	Thompson 102 (вар.)	Микулчиќ 1973, 158, бр. 8.

Магнесија на Меандар (Јонија), 297 – 281 г. пр.н.е. ?

9.	-- 29 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, **факел**. **NB**: украдена.	ЗМБ,	Микулчиќ 1973, 159, бр. 9.
			?	
10.	-- 28 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; Исто; во полето **л.**, мон. **? во венец**. **NB**: украдена.	ЗМБ,	Микулчиќ 1973, 159, бр. 10.

Селевк Никатор

AR, *тетрадрахма*, несигурна ковница во Кападокија?

11.	17,00 27 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ; Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи Нике, во л. скептар; во полето **л.** мон. **ΣΥΤ**; под **тронот** мон. **ΗΥ во круг**; околу бордура од точки.	ЗМБ, 133.	Микулчиќ 1973, 159, бр. 11.

Атина

AR, *тетрадрахма*, втора половина на 4 век пр. Хр.

12.	16,8 24 7	Глава на Атена со шлем и со обетка, надесно // Α Θ Ε; Був стои, надесно; главата фронтално; во полето л. маслиново гранче и месечев срп; во вдлабнат квадрат.	ЗМБ,	Микулчиќ 1973, 159, бр. 12.

Остава од с. Коловазник, Свети Николе

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Александар III (336 - 323)

AR, *тетрадрахма*, Уранопол (Македонија?), ca. 300 – ca. 290 г. пр. Хр.

1.	17.27 28.0 1	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на престол, налево; во десната рака држи орел, во левата скептар; во полето **л. ѕвезда врз конус и Θ**; **под тронот А**; врз линија.	НБРМ, 2013/1/7/1	Price, 518	

AR, драхма, Милет (Јонија), ca. 300 – ca. 295 г. пр. Хр.

2.	4.22 17.0 2	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // [ΑΛΕΞ]ΑΝΔΡΟΥ; Ѕевс седи на престол, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л. перјаница од шлем**; под **тронот двојна секира**; врз линија.	НБРМ, 2013/1/8/1	Price 2138	

Авдолеонт (ca. 315 - ca. 285/284)

AR, *тетрадрахми*

3.	12,66 24 1	Глава на Атена во анфас, ¾ надесно; носи атички шлем со 3 перјаници; бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; коњ со узда, оди, надесно; **ѕвезда** под подигнатата	НБРМ, 2013/1/2/1	SNG Oxford 3368; SNG ANS 1056	

		нога; врз линија; бордура од точки.		
4.	12.61 24 10	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; Исто; мон. Λ̅ **под** подигнатата нога.	НБРМ, 2013/1/3/1	SNG Milano 643
5.	12.69 23 9	Исто // ΑΥΔΩΛΕoΝ-Τ•Σ; Исто; **долу** мон. Λ̅; бордура од точки.	НБРМ, 2013/1/4/1	Pavlovska 2008, no. 81
6.	12.73 23 1	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; Исто; **без** узда; **долу** мон. Λ̅.	НБРМ, 2013/1/5/1	SNG Oxford 3369-3370; Pavlovska 2008, no. 83

AR, *дидрахма*

7.	6.27 18 9	Глава на Атена, надесно; носи коринтски шлем со перјаница; бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; коњ со узда, оди, надесно; мон. Λ̅ **под** подигнатата **нога**; врз линија; бордура од точки.	НБРМ, 2013/1/1/1	SNG Oxford 3371

AR, *драхма*

8.	3.03 14 2	Глава на Атена во анфас, ¾ налево; носи атички шлем со 3 перјаници; бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ-•Σ; коњ со узда, оди, надесно; бордура од точки.	НБРМ, 2013/1/6/1	Pavlovska 2008, nos. 86-90

Лисимах (306-281)

AR, *тетрадрахма*, Лампсак (Троада), ca. 297 - 281, г. пр. Хр.

9.	17,06 27 12	Божествена глава на Александар со рогови на Амон, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ	НБРМ, 2013/1/9/1	SNG Cop., 1106

ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ;
Атена на трон, налево; во д. рака држи Нике и копје; со л. потпрена на штит; во полето **л. ѕвезда** и монограм **HP**.

Остава од с. Возарци – с. Шивец, Кавадарци

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Ликеј (359/358 - ca. 340/335)

AR, *тетрадрахми*

1.	12.96 24.0 10	Глава на Ѕевс со лавров венец, надесно; околу бордура од точки // ΛYKK-EIOY; Херакле се бори со немејскиот лав; долу **д.**, **лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/1/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 1
2.	12.55 25.0 7	Исто // ΛYKK-[EIOY]; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/17/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 2
3.	12.98 23.0 12	Исто // ΛYKK-[EIOY]; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/6/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 3
4.	12.92 22.0 6	Исто // ΛYKK-EIOY; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/16/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 4
5.	12.64 23.0 2	Исто // ΛYKK-[EIOY]; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/7/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 5
6.	12.74 24.0 1	Исто // ΛYKK-EIOY; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/14/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 6
7.	12.77 25.0 3	Исто // ΛYK[K]-EIOY; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/4/1	SNG ANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 7
8.	12.74 23.0 5	Исто // [ΛY]KK-EIOY; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/3/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 8
9.	12.54 22.0	Исто // [Λ]YKK-EIOY;	НБРМ, 2008/2/8/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no.

	3	Исто; долу **д. лак и тоболец**.			9
10.	12.64 23.04	Исто // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/18/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 10
11.	12.69 22.04	Исто // [ΛΥ]ΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	2008/2/19/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 11
12.	12.56 23.05	Исто // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/2/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 12
13.	12.75 24.08	Исто // [Λ]ΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/15/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 13
14.	12.73 23.07	Исто // [ΛΥ]ΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/20/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 14
15.	12.62 23.09	Исто // [ΛΥΚΚ]-[Ε]ΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/9/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 15
16.	12.78 23.07	Исто // [ΛΥ]Κ-ΚΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/24/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 16
17.	12.63 237	Исто // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; [ΛΥ]Κ-ΚΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец.**	НБРМ, 2004/4/2/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 17; Павловска 2008, бр. 33; Кол. Шелдаров 760.
18.	10.71 24.05	Исто // [ΛΥΚ]Κ-ΕΙ[ΟΥ]; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/29/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 18
19.	12.82 26.03	Исто // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/5/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 19
20.	12.73	Исто //	НБРМ,	SNGANS	Pavlovska

	24.02	[ΛΥ]ΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	2008/2/11/1	1019	2012, 108, no. 20
21.	12.54 23.04	Исто // [Λ]ΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/13/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 21
22.	12.64 23.07	Исто // ΛΥΚΚΕ-ΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/21/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 22
23.	12.78 23.012	Исто // ΛΥΚΚΕ-[ΙΟ]Υ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/22/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 23
24.	12.68 23.05	Исто // ΛΥΚ-[ΚΕΙΟΥ]; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/10/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 24
25.	12.59 22.07	Исто // [ΛΥ]Κ-ΚΕΙΟΥ; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/12/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 25
26.	12.57 22.010	Исто // [ΛΥ]Κ-[ΚΕΙΟΥ]; Исто; долу **д. лак и тоболец.**	НБРМ, 2008/2/23/1	SNGANS 1019	Pavlovska 2012, 108, no. 26
27.	12.10 23.07	Исто // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; **долу** во средината Υ (растение ?).	НБРМ, 2008/2/25/1	Gaebler 1935, 200, no. 8	Pavlovska 2012, 108, no. 27
28.	12.70 22.01	Исто // ΛΥΚΚ-[ΕΙΟΥ]; Исто; **долу** во средината Υ (растение ?).	НБРМ, 2008/2/26/1	Gaebler 1935, 200, no. 8	Pavlovska 2012, 108, no. 28
29.	12.62 24.02	Исто // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; **долу** во средината Υ (растение ?).	НБРМ, 2008/2/27/1	Gaebler 1935, 200, no. 8	Pavlovska 2012, 108, no. 29
30.	12.57 23.02	Исто // [ΛΥΚΚ]-ΕΙΟΥ; Исто; **долу** во средината Υ (растение ?).	НБРМ, 2008/2/28/1	Gaebler 1935, 200, no. 8	Pavlovska 2012, 108, no. 30

31.	13.05 23.0 2	Машка глава (Аполон) со лавров венец, надесно; околу бордура од точки // ΛΥΚΚ-[ΕΙΟΥ]; Исто; **долу** д. **лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/30/1	*SNGCop*. 1382.	Pavlovska 2012, 109, no. 31
32.	13.13 23.0 11	Исто // [ΛΥΚΚ]-ΕΙΟΥ; Исто; **долу** д. **лак и тоболец**.	НБРМ, 2008/2/31/1	*SNGCop*. 1382.	Pavlovska 2012, 108, no. 32
33.	13,25 23,5 12	Машка глава (Аполон) со куса коса и со лавров венец, надесно; околу бордура од точки // ΛΥΚΚ-ΕΙΟΥ; Исто; **долу** д. **лак и тоболец**.	НБРМ, 2003/2/20/1	*SNGCop*. 1382.	Pavlovska 2012, 108, no. 33; Павловска 2008, бр. 29.
34.	13 23 12	Исто // [ΛΥΚΚΕ]ΙΟΥ; Исто; **долу** д. **лак и тоболец**.	НБРМ, 2004/4/4/1	*SNGCop*. 1382.	Pavlovska 2012, 108, no. 34; Павловска 2008, бр. 30; Кол. Шелдаров, 761.
35.	12,88 23 3	Машка глава (Аполон) со лавров венец, налево; на образот топче; околу бордура од точки // ΛΥΚ-ΚΕ[ΙΟΥ]; Исто; **долу** д. **лак и тоболец**.	НБРМ, 2004/4/3/1	Gaebler 1935, 199, no. 3	Pavlovska 2012, 108, no.35; Павловска 2008, бр. 28; Кол. Шелдаров, 759.

Остава од Штипско – Радовишки Регион

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
		Патрај (340/335-315)			
		AR, *тетрадрахми*, по 323 г. пр. Хр.			
1.	12.72 23 12	Машка глава (Аполон) со лавров венц, надесно; околу бордура од точки // ПАТРАОY; Коњаник со долго копје напаѓа паднат непријател, гол до појасот, кој се брани со **македонски штит**; врз линија.	ОБ, 04/31/1-5	Gaebler 1935, 202, no. 4; SNG ANS 1039.	ОБ Кол., 249, бр. I.5.
2.	12.98 26.5 12	Исто // [ПА]ТРА[ОY]; Исто.	ОБ, 04/31/1-3	SNG ANS, 1040	ОБ Кол., 249, бр. I. 3.
3.	12.61 23 2	Исто // П-[АТ-РАО]Y; Исто.	ОБ, 04/31/1-6	SNG ANS, 1040	ОБ Кол., 249, бр. I. 6.
4.	12.86 23.5 2	Исто // П-[АТ-РАОY]; Исто; се брани со штит (македонски ?).	ОБ, 04/31/1-1	SNG ANS, 1040	ОБ Кол., 249, бр. I. 1.
5.	12.61 23.5 2	Исто // [ПАТРАОY]; Исто; се брани со штит (македонски ?).	ОБ, 04/31/1-2	SNG ANS, 1040	ОБ Кол., 249, бр. I. 2.
6.	12.37 23 8	Исто // ПАТРАОY; Исто; со **македонски штит;** горе **л. инсект, д**. во полето **точка**.	ОБ, 04/31/1-4	SNG ANS, 1034 (вар. со точка), 1035 (вар. со инсект)	ОБ Кол., 249, бр. I. 4.

Остава од лок. Градиште, с. Младо Нагоричане, Куманово

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
		Авдолеонт			
		AR, *тетрадрахми*			
1.	12,57 23,4 11	Глава на Атена во анфас, ¾ надесно; носи атички шлем со 3 перјаници; бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕoΝ-ΤoΣ; коњ со узда, оди, надесно; мон. Ā, долу д., под подигнатата нога; бордура од точки.	AMM, O-01	SNG Milano 643	
2.	12,58 23,8 5	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; Исто; **горе, ѕвезда**; врз линија.	AMM, O-02	BMC Mac., 5, no. 7; Gaebler 1935, 204, no. 4.	
		AR, *дидрахма*			
3.	6,18 17,2 7	Глава на Атена, надесно; носи коринтски шлем со перјаница; бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; коњ со узда, оди, надесно; долу д., мон. Ā под подигнатата нога; врз линија; бордура од точки.	AMM, O-03	SNG Oxford 3371	
		AR, *драхми*			
4.	3.02 16.1 9	Глава на Атена во анфас, ¾ надесно; носи атички шлем со 3 перјаници; бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ-•Ν-Τ•Σ; коњ со узда, оди, надесно; бордура од точки.	AMM, O-04	BMC Mac., 5, no. 12; GMW 1676; Павловска 2008, бр. 85.	

5.	3.01 15.2 12	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•-Ν-Τ•Σ; Исто.	АММ, О-05	BMC Mac., 5, no. 12; GMW 1676; Павловска 2008, бр. 85.
6.	3,02 14,2 7	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; Исто; коњ без узда; **долу** мон. Ѫ; врз линија.	АММ, О-06	BMC Mac., 5, no. 13 (вар. Атена, налево)
7.	2,99 15,1 11	Исто, ¾ **налево** // ΑΥΔΩΛΕ•-ΝΤ•Σ; Исто; **долу д**., меѓу предните нозе мон. **Ѫ.**	АММ, О-07	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374; Павловска 2008, бр. 91-98.
8.	3,12 14,0 5	Исто // ΑΥΔΩΛΕο-•ΝΤ•Σ; Исто; **долу д**., меѓу предните нозе мон. Ѫ.	АММ, О-08	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374; Павловска 2008, бр. 91-98.
9.	2,90 15,8 1	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; **долу д**., меѓу предните нозе мон. Ѫ.	АММ, О-09	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374; Павловска 2008, бр. 91-98.
10.	3,07 14,5 5	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; Исто; долу во **средината,** мон. Ѫ.	АММ, О-10	BMC Mac., 5, no. 13; SNG Ash., 3372; Павловска 2008, бр. 99.
11.	3,01 15,6 11	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; коњ со узда; **долу л**., меѓу задните нозе, мон. Ѫ.	АММ, О-11	BMC Mac., 6, no. 16; GMW 1675; SNG ANS, 1057; Павловска 2008, бр. 101.
12.	2,98	Исто //	АММ, О-12	BMC Mac., 6,

	14,1 7	ΑΥΔΩΛΕ-[•]Ν-[Τ•Σ]; Исто; **долу л.**, меѓу задните нозе, мон. Ѫ.		no. 16; GMW 1675; SNG ANS, 1057; Павловска 2008, бр. 101.
13.	3,07 14,5 7	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; без узда; **долу л.**, меѓу задните нозе, мон. Ѫ.	AMM, O-13	SNG Ash., 3373; Павловска 2008, бр. 100.

Остава од Кавадарци (?)

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

Дропион

AE, *бронза*

1.	3,34 19 3	Глава на Ѕевс со дабов венец, надесно // ΠΑΙΟΝ[ΩΝ]; молња; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-1	Head (1911), 237	
2.	5.30 21 1	Исто // ΠΑΙΟΝ[ΩΝ]; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-2	Head (1911), 237	
3.	6.11 21 10	Исто // [Π]ΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-3	Head (1911), 237	
4.	4.20 19 4	Исто // [ΠΑ]ΙΟΝΩΝ; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-4	Head (1911), 237	
5.	4.04 19 12	Исто // ΠΑΙΟΝΩ[Ν]; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-5	Head (1911), 237	
6.	3.69 18 11	Исто // [ΠΑΙΟ]ΝΩΝ; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-6	Head (1911), 237	
7.	4.22 17 6	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-7	Head (1911), 237	
8.	3.84 19 2	Исто // [Π]ΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-8	Head (1911), 237	
9.	4.87 18 3	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу мон. ΔΡ.	AMM, o-9	Head (1911), 237	

Епирски сојуз

AE, *бронза*, во време на Пир и подоцна (ca. 297 – 270/265 и 235 г. пр. Хр.)

10.	4.85	Глава на Посејдон	AMM, o-10	SNG Grèce 3	

19 5	(?) со тенија, надесно; околу линеарна бордура // Молња; горе буква А; сето во дабов венец.	(Italie-Eubée) 599-600; BMC, Thessaly to Aetolia, pp. xliv.

2. Поединечни наоди

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

ПАЈОНСКИ ПЛЕМИЊА

ДЕРОНИ

500 - 480 г. пр. Хр.

AR, *триобол*

1.*	1.89 12.0 2	Преден дел од говедо, налево; во полето л. зрно // Плиток инкузен квадрат поделен на четири делови.	лок., Прдејска Чука, с. Грчиште, Валандово	НБРМ, 2004/4/28/1	Price, Waggoner 1975,39; Svoronos 1919, 57, 13 (Орески)	Павловска 2008, бр. 1; Кол. Шелдаров 96 (Орески)

479 - 460-ти/450-ти г. пр. Хр.

AR, *декадрахма*

2.*	33.70 34 --	Брадест маж управува кола влечена од вол, надесно; горе коринтски шлем, надесно; долу акантов цвет; врз точкеста линија; околу бордура од точки // Трискел со растителни елементи (палмети или акантови цветови) и Пегас; во вдлабнат квадрат.	околина на Куманово	АММ, 1.		Петрова 1994, МНГ 1, 9-20; Драганов 2000, ММЦ I, бр. 23

AR, *тетробол*

3.*	2.37 19.0 10	Говедо полуклекнато, надесно; горе **цвет**; околу бордура од точки // Коринтски шлем со перјаница и со око, надесно; во плиток	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/10/1	Svoronos 1919, 14, no. 23b; Gaebler 1935, 145, nos. 4, 6; SNGANS, 932-933.	Павловска 2008, бр. 2

		инкузен квадрат.				
4.*	2.18 18 12	Исто; врз линија од точки; горе **цвет** // Коринтски шлем со перјаница, надесно; во плитка инкузија. **NB**: Исти калапи со триобол од Кол. на НБРМ (инв. бр. 2004/4/26).	с. Караорман, Штип; архајска некропола, гроб 1.	АММ, 7 (8043).	SNG ANS, 932, 933 (Дерони); BMC (Mac), 152, no. 4 (Доким)	Микулчиħ 1965, 201, сл. 14.
5.*	2,45 14,77 --	Говедо полуклекнато, надесно; врз линија // Трискел; во инкузија.	Непознато	АММ, 1331 (8045)	Svoronos 1919, Pl. II. 13 (вар.)	
			AR, триоболи			
6.	1.87 17.0 11	Говедо полуклекнато, **надесно**; врз линија од точки; горе **цвет**; околу бордура од точки // Коринтски шлем со перјаница, **надесно**; во плитка инкузија.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2004/4/26/1	BMC Mac., 152, no. 5	Павловска 2008, бр.3
7.	1.45 16.8 3	Исто; горе **цвет**; без линија // Исто.	с. Згрополци, Велес	НБРМ, 2003/1/4/1	BMCMac., 152, no. 5	Павловска 2008, бр.4
8.	1.82 17.5 9	Исто, **налево**; горе **стилизиран цвет** (?) // Исто, **налево.**	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2002/1/31/1	SNG, ANS 932-934	Павловска 2008, бр.9; МПИ 1; Josifovski 2006, 254, no. 3
			AR, *диоболи*			
9.	1.03 16.0 10	Говедо полуклекнато, **надесно**; горе **цвет**; околу бордура одточки // Шлем со перјаница, **налево**; во плитка инкузија. **NB**: Откршен дел.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/7/1	Павловска 2008, бр.5 (оваа монета)	

	1,33 16,4 3	Исто; горе **цвет** // Исто.	Непознато	ОБ, 04/30-1/1-8	Павловска 2008, бр. 5.	ОБ Кол., 109
10.	1.20 16.0 2	Исто; горе **цвет**; врз линија од точки // Исто, **надесно.**	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/9/1	SNGANS, 934.	Павловска 2008, бр.6
11.	1.22 18.0 9	Исто, **налево**; горе **цвет**; без линија // Исто. **NB**: Продупчена.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/5/1	Svoronos 1919, 15, no. 25b	Павловска 2008, бр.7; Josifivski 2006, 254, no. 2
12.	1.18 15.0 4	Исто; горе **цвет** // Исто.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/8/1	Svoronos 1919, 15, no. 25b	Павловска 2008, бр.8
13.	1.60 17.0 9	Исто; горе **цвет** // Исто.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2005/1/11/1	Павловска 2008, бр.10 (оваа монета)	
14.	1.02 19.0 -	Исто; горе **цвет** // Нејасна претстава (?).	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/4/1	Павловска 2008, бр.11 (оваа монета)	Josifovski 2006, 254, no. 1
			AR, *трихемиоболи*			
15.	0.79 11.0 11	Преден дел од говедо, **налево**; околу бордура од точки // Коринтски шлем со перјаница, **надесно**.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2005/1/15/1	Gaebler 1935, 145, no. 7.	Павловска 2008, бр.12
16.	0.80 14.5 1	Исто, **надесно** // Шлем со перјаница, **налево**.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2002/3/14/1	Павловска 2008, бр.13 (оваа монета)	Josifovski 2006, 255, no. 2
			AR, *триобол*			
17.	1.33 18.0 4	Бик стои, **надесно**; горе **диск со шесткрака ѕвезда**; околу	Непознато (Велес – Св. Николе – Штип –	НБРМ, 2005/1/12/1	Павловска 2008, бр.14 (оваа монета)	

		бордура од точки // Бик стои, **надесно** ; околу бордура од точки.	Радовиш)			

AR, *диобол*

18.	1.21 16.0 5	Бик стои, **надесно**; горе **шесткрака ѕвезда**; околу бордура од точки // Бик стои, **надесно**; околу бордура од точки.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/6/1	Павловска 2008, бр.15 (оваа монета)	Josifovski 2006, 253, no. 13

AR, *трихемиоболи*

19.	0.73 17.0 -	Бик стои, **надесно**; горе **диск со шесткрака ѕвезда**; околу бордура од точки // Без претстава (?).	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/3/1	Svoronos 1919, 16, no. 32a.	Павловска 2008, бр. 16; Josifovski 2006, 253, no. 11.
20.	0.87 15.5 -	Исто; горе **шесткрака ѕвезда**, долу нејасен **симбол** // Истото, **инкузно** (не е видливо).	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2003/1/16/1	Павловска 2008, бр.17 (оваа монета)	Josifovski 2006, 253, no. 10

AR, *оболи*

21.	0.63 15.0 -	Бик стои, **надесно**; горе **осумкрака ѕвезда** // Без претстава.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/2/1	Павловска 2008, бр. 18 (оваа монета)	Josifovski 2006, 252, no. 4
22.	0.47 18.0 -	Исто; горе **нејасна** претстава // Исто.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 2007/1/1/1	Павловска 2008, бр.19 (оваа монета)	Josifovski 2006, 252, no. 2
23.	0.58 16.0 -	Исто; горе **осумкрака ѕвезда**; околу бордура од точки // Инкузен приказ на аверсот.	Непознато (Велес - Св. Николе – Штип – Радовиш)	НБРМ, 1999/23/2/4	Павловска 2008, бр.20 (оваа монета)	МПИ 2; Josifovski 2006, 253, no. 7.
24.	0,77 17,9	Исто; горе **осумкрака ѕвезда**	Непознато	ОБ, 04/30-1/9	Павловска 2008, бр. 20	ОБ Кол., 106

	12	// Исто.				
25.	0,52 16,2 12	Исто; горе **осумкрака ѕвезда** // Исто.	Непознато	ОБ, 04/30-1/7-1	Павловска 2008, бр. 20	ОБ Кол., 107

AR, *хемиобол*

26.*	0.32 16.0 -	Бик стои, **надесно**; горе **соларен симбол** // Инкузен приказ на аверсот.	лок. Крстот, Криви Дол, Штип	НБРМ, 2004/4/27/1	Павловска 2008, бр.21 (оваа монета)	Кол. Шелдаров 68.
27.	0,31 16,1 12	Исто; горе **соларен симбол** // Исто.	Непознато	ОБ, 04/30-1/7-2	Павловска 2008, бр. 21.	ОБ Кол., 108
28.*	0,42 16,05 12	Исто; горе **соларен симбол**. // Исто.	Непознато	АММ, 2009/5 (8047)	Павловска 2008, бр. 21.	

ДЕРОНИ (ДОКИМ ?)

AR, *тетробол*, 479 - 460-ти / 450-ти г. пр. Хр.

29.*	2,49 17,18 -	ΔΟΚΙ; говедо полуклекнато, надесно; врз линија // Коринтски шлем со перјаница, надесно; во плитка инкузија.	Непознато	АММ, 2009/9 (вл. кн. 8042)	Svoronos 1919, Pl. II. 9.	

ЛАЈАИ

AR, *октодрахма*, 479 - 460-ти / 450-ти г. пр. Хр.

30.*	28.22 32.0 2	[ΛΑΙΑΙ]; Брадест маж со камшик в рака, седи надесно во кола влечена од два вола; горе коринтски шлем со перјаница, надесно; врз линија // Пегас во од, надесно, во двоен	Свети Николе	НБРМ, 1999/22/1/1	BMC Mac., 151, no. 2; Svoronos 1919, 22, no. 1	Павловска 2008, бр. 23

		квадрат; сето во плиток инкузен квадрат.				

МИГДОНЦИ (?)

са. 480 – са. 470 г. пр. Хр.

AR, *диобол*

31.*	0.99 12.0 12	Јарец полуклекнат, надесно, главата свртена налево; горе **розета** // Инкузен квадрат поделен на четири делови.	лок. Марков град, с. Корешница, Демир Капија	НБРМ, 1999/17/4/1	Lorber 2000, 116, iss. 18; BMCMac., 38, no. 4 (Ајга); SNGCop., 28 (Ајга)	Павловска 2008, бр. 24; МПИ 37 (Ајга); Кол. Шелдаров 1 (Ајга).

AR, *трихемиоболи*

32.*	0.80 12.0 12	Јарец полуклекнат, надесно, главата свртена налево; во полето, горе л. и д., зрно; врз линија од точки // Инкузен квадрат поделен на четири делови.	Непознато	НБРМ, 2005/1/16/1	Lorber 2000, 116, issue 15; Gaebler 1935, 19, no. 11 (Ајга).	Павловска 2008, бр. 25
33.	0,81 11 11	Исто // Исто.	Непознато	ОБ, 04/2/128	Lorber 2000, 116, issue 15; Gaebler 1935, 19, no. 11 (Ајга)	Кол. Шелдаров 2 (Ајга); ОБ Кол., 1 (Ајга).
34.*	0,84 12,98 --	Исто // Исто. **NB**: Продупчена.	Непознато	АММ, 17 (8049)	Lorber 2000, 116, issue 15; Gaebler 1935, 19, no. 11 (Ајга)	

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

ПАЈОНСКО КРАЛСТВО

ТЕВТАЈ (ca. 400 - ca. 380/370)

AR, *диобол*

35.*	1.14 13.0 1	Бик стои, надесно; врз линија; околу бордура од точки // TEY – TAO; Кантарос; во вдлабнат квадрат.	лок. Маркови кули, с. Корешница, Демир Капија.	НБРМ, 2004/4/1/1	Павловска 2008, бр. 27 (оваа монета)	Лилчиќ-Јосифовски, *МНГ* 1, 27-37; МПИ 9; Кол. Шелдаров 758.

ЛИКЕЈ (359/358 - ca. 340/335)

AR, *тетрадрахми*

36.	12,68 24 4	Глава на Ѕевс со лавров венец, надесно // ΛYKK-EIOY; Херакле се бори со немејскиот лав; долу **д., лак и тоболец**.	Непознато	НБРМ, 1999/51/1-1	SNG ANS, 1019	МПИ 10; Павловска 2008, бр. 31
37.	12.70 25.6 8	Исто // ΛYKK–[EIOY]; Исто; долу **д. лак и тоболец**.	Непознато	НБРМ, 1999/51/1-2	SNG ANS, 1019	МПИ 11; Павловска 2008, бр. 32
38.	12.75 24 6	Исто; околу бордура од точки // ΛYKK-EIOY; Исто; долу **д. лак и тоболец; во средината** Ƴ(раститение ?).	с. Асеница, Прилеп	НБРМ, 2005/3/20	Gaebler 1935, 200, no. 8.	Павловска 2008, бр. 34

AR, *драхми*

39.*	3.11 16.0 6	Глава на Аполон со долга коса и лавров венец, надесно; околу бордура од точки // ΛYKK / [EIO] / Y (во	крај р. Пчиња, с. Доброшане, Куманово.	НБРМ, 2008/3/6/1	Gaebler 1935, 200, no. 10 (T. XXXVII.11)	

		отсечокот); лав, надесно; врз линија.				
40.*	3.08 16.0 7	Исто, налево // ΛΥΚΚΕΙΟΥ; лав надесно, растргнува плен (?); врз линија. **NB:** нова варијанта (Аполон налево (ав.); лав растргнува плен (рев.))	крај р. Пчиња, с. Доброшане, Куманово.	НБРМ, 2008/3/5/1		

AR, *тетроболи*

41.	1,99 16 4	Глава на Аполон со долга коса и лавров венец, надесно; околу бордура од точки // [Λ]ΥΚΚΕΙΟΥ; коњ пасе, надесно; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2005/1/13	Gaebler 1935, 201, no. 12 (вар., П на ав.)	Павловска 2008, бр. 35.
42.	2,00 14 11	Исто // ΛΥΚΚ[ΕΙΟΥ]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/1	Gaebler (1935), 201, no. 12 (вар.)	Павловска 2008, бр. 36
43.	2.05 14 8	Машка глава (Ликеј), надесно; околу бордура од точки // ΛΥΚΚΕΙΟΥ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/14	Gaebler 1935, 201, no. 13; SNG Ashmolean 3353	Павловска 2008, бр. 37
44.	1,93 16,5 9	Исто // [Λ]Υ[ΚΚΕΙΟΥ]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/1/22	Gaebler (1935), 201, no. 13; SNG Ashmolean 3353	Павловска 2008, бр. 38
45.	2,22 14 12	Лав, надесно // ΛΙΠΠ / Ω; волк, налево; стои врз линија.	лок. Кривач, с. Аргулица, Штип	НБРМ, 2004/4/5	Петрова, Лилчиќ 1997, 5-9 (оваа монета)	НБРМ Кол. 115; Кол. Шелдаров 762; Павловска 2008, бр. 39.

ПАТРАЈ (ca. 340/335 - ca. 315)

AR, *тетрадрахми*, по 323 г. пр. Хр.

46.	12.60 24.0 2	Машка глава (Аполон) со лавров венец, надесно // П-АТ-Ϙ-АОY; Вооружен коњаник, надесно; со долго копје напаѓа паднат војник, кој држи **македонски штит**.	Непознато	НБРМ, 2004/4/6/1	SNG ANS, 1040	Кол. Шелдаров 763; Павловска 2008, бр. 40
47.	12,51 22 2	Исто // П-АТ-[Ϙ-АОY]; Исто.	Непознато	Кол. Шелдаров	SNG ANS, 1040	Кол. Шелдаров 764.
48.	12.59 23.0 1	Исто; околу бордура од точки // ПАТ-Р-АОY; Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/2/1	SNG ANS, 1024 (вар. суровица на рев.)	Павловска 2008, бр. 41
49.	12.01 24.0 7	Исто // ПАТ-Р-АОY; Исто; долу **суровица**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/3/1	SNG ANS, 1025.	Павловска 2008, бр. 42
50.	11.98 24.0 6	Исто; без бордура // [ПАТ]РАОY; Исто; горе **М**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/16/1	SNG Cop., 1388	Павловска 2008, бр. 43
51.	12.92 26.0 2	Исто // [ПАТ]РАОY; Исто; во полето **л. шлем**; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2004/4/7/1	BMC Mac., 2, no. 4	Павловска 2008, бр. 44
52.	12.63 26 10	Исто // ПАТРАО-Y; Исто; со македонски (?) штит; во полето **л. шлем**.	Непознато	АММ, 5	BMC Mac., 2, no. 4	
53.	12.50 23 -	Исто // ПАТ-Р-АОY; Исто; со **македонски штит**; долу **л.** мон. **МЕ**.	с. Голозинци, Велес (?)	НМВ, IV-1.	SNG ANS, 1031	Вучковић-Тодоровић 1975, 86, бр. 2.
54.	13.03 25 2	Исто // П[АТРАОY]; Исто; долу **л. тризабец**.	Непознато	АММ, 1332	SNG ANS, 1026	
55.	12.61 26 4	Исто // ПАТР-А[ОY]; Исто; **л. кантарос**.	Непознато	АММ, 4	SNG ANS, 1032	
56.	12.04 25 4	Исто; околу бордура од точки // [ПАТ]РАОY;	лок. Вринов дол, с. Горно Чичево,	НМВ, IV-2 = АММ, 6	Gaebler 1935, 202, no. 18	

		Исто; **горе л**. мон. [illegible]; врз линија. **NB**: на реверс во Археолошки музеј	Велес			
		AR, *драхми*				
57.	3.15 14.9 1	Машка глава (**Патрај**) со тенија, надесно // [ПАТРА]/ОY; Преден дел од вепар, надесно.	Непознато	НБРМ, 2003/1/17/ 1	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler (1935), 202, no. 7; SNG Cop., 1391	Павловска 2008, бр. 45
58.	3.08 14.0 4	Исто // ПАТРА-ОY; Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/20/ 1	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391	Павловска 2008, бр. 46
59.	2.88 16.0 4	Исто // ПАТРА-[ОY]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2005/1/17/ 1	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391	Павловска 2008, бр. 47
60.	2.49 16.0 12	Исто // ПАТРА-О[Y]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/1/17/ 2	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391	Павловска 2008, бр. 48
61.	2.20 15.5 6	Исто // [П]АТРА-ОY; (**ретроградно**); Исто; (**ретроградно**).	Штип	НБРМ, 2002/1/43/ 1	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391	Шелдаров 768; Павловска 2008, бр. 49
62.	2.81 16.5 6	Исто // ПАТРАО-Y; Исто.	Голем Радобил Кавадарци	НБРМ, 2001/13/16 /1	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391	МПИ 12; Кол. Шелдаров 767; Павловска 2008, бр. 50.
63.	3.11 16.1 6	Исто // [ПАТРА-ОY]; Исто.	Штипско- радовишки регион	ОБ, 04/4/9	BMC Mac., 3, no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391.	ОБ Кол. 110
64.	3,34	Исто //	Матичарски	ОБ,	BMC Mac., 3,	Кол.

	15 3	ПАТРА-ΟΥ; Исто.	згради, с. Четирце, Куманово	04/4/123	no. 12; Gaebler 1935, 202, no. 7; SNG Cop., 1391.	Шелдаров 769; ОБ Кол. 111.
65.	3.23 18.0 1	Исто // ПАТРАΟΥ; Исто; долу **мон. [illegible]**.	Непознато	НБРМ, 2003/2/6/1	BMC Mac. 3, no. 13; Gaebler 1935, 203, no. 10; SNG, ANS 1050- 1051	Павловска 2008, бр. 51
66.	3.33 17.0 7	Исто // [П]АТРА-ΟΥ; Исто; долу **мон. [illegible]**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/18/ 1	BMC Mac., 3, no. 13; Gaebler 1935, 203, no. 10; SNG ANS, 1050- 1051	Павловска 2008, бр. 52
67.	3.37 15.0 7	Исто // ПАТРАΟΥ; Исто; долу **мон. [illegible]**.	лок. Марков град с. Корешница, Д. Капија	НБРМ, 2004/4/9/1	BMC Mac., 3, no. 13; Gaebler 1935, 203, no. 10; SNG ANS, 1050- 1051	Павловска 2008, бр. 53; Кол. Шелдаров 766
68.	2.63 16.0 7	Исто // [ПАТ]РАΟΥ; Исто; долу **мон.** [[illegible] ?].	Непознато	НБРМ, 2007/1/15/ 1	BMC Mac., 3, no. 13; Gaebler 1935, 203, no. 10; SNG ANS, 1050- 1051	Павловска 2008, бр. 54
69.	2.84 16.0 10	Исто; со тенија чии краеви слободно висат // [ПАТРАΟΥ]; Исто; **долу л.** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/16/ 1	Павловска 2008, бр. 55 (оваа моета)	
70.	2.45 15.5 9	Исто; со тенија; околу бордура од точки // ПА[ТР]А/ΟΥ (**ретроградно**); Исто; **долу л.** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2002/1/29/ 1	SNG ANS 1049	МПИ 13; Павловска 2008, бр. 56
71.	2.86 16.0 8	Исто; со тенија (?) // ПАТ-РАΟΥ (ретроградно); Исто; **долу л. [ϒ?]**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/19/ 1	SNG ANS, 1049	Павловска 2008, бр. 57
72.	2.70	Исто; со тенија //	Непознато	НБРМ,	Павловска	МПИ 14

	18.0 6	[ПАТРАО]Y; Исто; **долу молња**.		2002/1/30/ 1	2008, бр. 58 (оваа монета).	
73.	2.58 17.0 9	Глава на **Аполон** со долга коса и лавров венец, надесно; околу бордура од точки // [ПАТРАОY]; Исто; без симболи.	Непознато	НБРМ, 2007/1/21/ 1	SNG Cop. 1392 (вар., мува на рев.); SNG ANS, 1048 (вар., грозд на рев.)	Павловска 2008, бр. 59
74.	3.16 18.0 9	Машка глава, надесно; околу бордура од точки // [П]АТРАОY; Исто.	лок. Три чешми, Штип	НБРМ, 2004/4/8/1	Битракова- Грозданова, 1987, Т.I, 3.	Павловска 2008, бр. 60; Кол. Шелдаров 765.
75.	2.99 18.0 3	Исто // [П]АТРА-[ОY]; (двојна инскрипција); Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/17/ 1	Павловска 2008, бр. 61 (оваа моета).	

AR, *тетроболи*

76.	2.10 13.8 5	Машка глава (**Патрај**) со тенија, надесно; околу бордура од точки // ПАТР-АОY; Орел со склопени крила, надесно; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2003/1/20/ 1	Gaebler (1935), 203, no. 11	Павловска 2008, бр. 62
77.	1.73 14.0 5	Исто // ПАТР-АОY; Исто.	Непознато	НБРМ, 2005/1/18/ 1	Gaebler, 1935, 203, no. 11.	Павловска 2008, бр. 63
78.	2.03 13.0 5	Исто // [ПАТРА]-ОY; Исто; во полето **д.** **долу** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/26/ 1	SNGCop., 1396	Павловска 2008, бр. 64
79.	2.13 13.0 3	Исто // ПАТРА-[ОY]; Исто; во полето **д.** **долу** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/30/ 1	SNGCop., 1396.	Павловска 2008, бр. 65
80.	2.05 12.0 5	Исто // [ПАТРА-ОY]; Исто; во полето **д.** **долу** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/32/ 1	SNGCop., 1396.	Павловска 2008, бр. 66
81	2.19 13.5	Исто; без бордура // ПАТР-[АОY];	Непознато	НБРМ, 2002/1/28/	SNG Cop., 1396	Павловска 2008, бр. 67

	3	Исто; во полето **д. долу** ϒ.		1		
82.	1.67 13.0 11	Исто; околу бордура од точки // ПАТР[А]-ОY; O Исто; во полето **д. долу** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/23/1	SNG Cop., 1396	Павловска 2008, бр. 68
83.	1.60 14.0 9	Исто // ПАТ[Р]-А[ОY]; Исто; во полето **д. долу** ϒ.	Непознато	НБРМ, 2002/1/28/2	SNG Cop., 1396	Павловска 2008, бр. 69
84.	1.93 14.0 12	Исто // ПАТ-РАОY; Исто; во полето **д. долу суровица**; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2007/1/29/1	SNG Cop., 1395.	Павловска 2008, бр. 70
85.	1.60 14.0 11	Исто // ПА[Т-РАОY]; Исто; во полето **д. долу суровица**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/33/1	SNG Cop., 1395.	Павловска 2008, бр. 71
86.	1.71 13.0 6	Исто; без бордура // [ПАТ-РАОY]; Исто; во полето **д. долу суровица;** без линија.	Непознато	НБРМ, 2002/1/28/3	SNG Cop., 1395	Павловска 2008, бр. 72
87.	1.98 15.0 7	Исто; околу бордура од точки // [ПАТ-РАОY]; Исто; во полето **д. долу суровица**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/25/1	SNG Cop., 1395	Павловска 2008, бр. 73
88.	2,13 15,3 4	Исто; без бордура // ПАТ-РАОY; Исто; во полето **д. долу суровица**.	лок. Селце, Штип	ОБ, 04/4/124	SNG Cop., 1395	Кол. Шелдаров 770; ОБ Кол. 112
89.	2.13 13.3 6	Исто // ПАТ-[РАОY]; Исто; во полето **д. суровица**.	Штипско-радовишки регион	ОБ, 04/4/8-2	SNG Cop., 1395	ОБ Кол. 113.
90.	1.54 14.3 1	Исто // ПАТ-РАОY; Исто; во полето **д. суровица**.	Штипско-радовишки регион	ОБ, 04/4/8-3	SNG Cop., 1395	ОБ Кол. 114.
91.	1.89 15.0 9	Исто; со тенија (?) // ПАТО; Исто; во полето **л. молња**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/51/1	SNG Cop., 1394	МПИ 15; Павловска 2008, бр. 74
92.	1.60	Исто; околу бордура	Непознато	НБРМ,	Павловска	

	15.0 1	од точки // ПАТРА-[ОY]; Исто; во полето **д. горе молња**.		2007/1/24/ 1	2008, бр. 75 (оваа монета).	
93.	2.18 13.0 4	Глава на **Аполон** со **долга коса** и со лавров венец, надесно; околу бордура од точки // [ПАТ]-РАОY; Исто; во полето **д. долу грозд**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/22/ 1	Павловска 2008, бр. 76 (оваа монета).	
94.	1.71 13.5 12	Исто // ПАТ-[РАОY]; Исто; без симболи.	Штипско-радовишки регион	ОБ, 04/4/8-1	ОБ Кол. 116 (ова монета)	
95.	2.23 14.5 7	Машка глава (**Аполон**) со лавров венец, надесно // ПАТРАО[Y]; Исто; во полето **л. мон.** [illegible].	Непознато	НБРМ, 2004/4/10/ 1	BMC Mac., 3, no. 16; Gaebler 1935, 203, no. 12; SNG Cop. 1397; SNG Ash., 3366-3367; SNG ANS, 1053.	Павловска 2008, бр. 77
96.	2.00 14.0 10	Исто // [ПА]ТРАО[Y]; Исто; во полето **л. мон.** [illegible]; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2007/1/27/ 1	BMC Mac., 3, no. 16; Gaebler 1935, 203, no. 12; SNG Cop. 1397; SNG Ash., 3366-3367; SNG ANS, 1053.	Павловска 2008, бр. 78
97.	1.93 16.0 4	Исто // [П]АТРАОY; Исто; во полето **л. мон.** [illegible]; врз линија	Непознато	НБРМ, 2007/1/31/ 1	BMC Mac., 3, no. 16; Gaebler 1935, 203, no. 12; SNG Cop. 1397; SNG Ash., 3366-3367; SNG ANS, 1053.	Павловска 2008, бр. 79
98.	1.93 15.0 2	Исто // ПАТРАОY; Исто; во полето **л. мон.** [illegible].	Непознато	НБРМ, 2007/1/28/ 1	BMC Mac., 3, no. 16; Gaebler 1935, 203, no. 12; SNG Cop. 1397;	Павловска 2008, бр. 80

					SNG Ash., 3366-3367; SNG ANS, 1053.	
99.	2.36 15 6	Исто // ПАТРАО[Y]; Исто; во полето л. мон. ЭI.	околина на Гевглија	ОБ, 04/30-1/11	BMC Mac., 3, no. 16; Gaebler 1935, 203, no. 12; SNG Cop., 1397; SNG Ash., 3366-7; SNG ANS, 1053.	ОБ Кол. 115.

АВДОЛЕОНТ (ca. 315 - ca. 285/284)

AR, *тетрадрахми*

100.	12.43 26.0 3	Глава на Атена со шлем со 3 перјаници, во анфас **3/4, надесно**; околу бордура од точки // AYΔΩΛE•N-T•Σ; Коњ **со узда**, во од, надесно; долу во **средината мон. Ѧ**; околу бордура од точки.	с. Лојане, Куманово	НБРМ, 2003/4/2/1	Павловска 2008, бр. 81 (оваа монета).	
101.	12.44 27.0 7	Исто // AYΔΩΛE•N-T•Σ; Исто; **без узда;** долу во **средината мон. Ѧ**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/34/1	BMC Mac., 4, no. 4; SNG Ash., 3369-3370; GMW, 1674.	Павловска 2008, бр. 83
102.	12,48 23,5 11	Исто // AYΔΩΛE•[N]-T•Σ; Исто; долу во **средината мон. Ѧ**.	Башино Село, Велес	Кол. Шелдаров	BMC Mac., 4, no. 4; SNG Ash., 3369-3370; GMW, 1674.	Кол. Шелдаров 771.
103.	11.12 23 12	Исто // AYΔΩΛE•NT-•-Σ; Исто; долу во **средината** мон. Ѧ; без бордура.	Непознато	AMM, 3	BMC Mac., 4, no. 4; SNG Ash., 3369-3370; GMW, 1674.	
104.	12.53 23.0 11	Исто // AYΔΩΛE•N-T•Σ; Исто; долу во **средината мон.**Ѧ; горе во полето	Непознато	НБРМ, 2008/1/4/1	Павловска 2008, бр. 82 (оваа монета)	

		графит А; околу бордура од точки.				
105.	12.50 23 -	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•Ν-Τ•Σ; Исто; долу **д**. мон. Ѫ.	Непознато (Велес ?)	НМВ, IV-3.	Вучковиħ- Тодоровиħ 1975, 87, бр. 8 (оваа монета).	
106.	12.11 23 7	Исто; 3/4 **налево** // ΑΥΔΩΛΕ[•]-ΝΤ•Σ; Исто; **со узда**; долу **д**. мон. Ѫ.	околина на Кратово	АММ, 2	Gaebler 1935, 203, no. 1.	Соколовска 1966, 30, бр. 84; T.V.84; Вучковиħ- Тодоровиħ 1975, 86, бр. 4.
			AR, *драхми*			
107.	2.31 15.0 6	Машка глава (**Авдолеонт** ?), надесно // ΑΥ[ΔΩ] / Λ; Преден дел од вепар, надесно.	Непознато	НБРМ, 2004/4/11/ 1	Gaebler (1935), 204, no. 6	Кол. Шелдаров 772; Павловска 2008, бр. 84
108.	2.93 15.0 6	Глава на Атена со шлем со три перјаници, во анфас, **3/4 надесно**; околу бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ-•Ν-Τ•Σ; Коњ со **узда**, во од, надесно; околу борура од точки.	Непознато	НБРМ, 2007/1/38/ 1	BMC Mac., 5, no. 10; GMW, 1676.	Павловска 2008, бр. 85
109.	3.01 15.0 10	Исто; **3/4 налево** // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ-•Σ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/44/ 1	BMC Mac., 5, no. 12.	Павловска 2008, бр. 86
110.	3.04 15.0 10	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ-•Σ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/39/ 1	BMC Mac., 5, no. 12	Павловска 2008, бр. 87
111.	2.92 14.0 1	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ-•Σ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/41/ 1	BMC Mac., 5, no. 12	Павловска 2008, бр. 88
112.	3.04 15.0 9	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ-•Σ; Исто.	лок. Крстот Криви Дол, Штип	НБРМ, 2004/4/12/ 1	BMC Mac., 5, no. 12	Кол. Шелдаров 777; Павловска 2008, бр. 89

113.	3.04 15.02	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ-•Σ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2005/1/7/1	BMC Mac., 5, no. 12	Павловска 2008, бр. 90
114.	3.00 14.02	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; без узда; долу **д. мон.** Ѫ; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2002/1/50/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash. 3374	МПИ 17; Павловска 2008, бр. 91
115.	3.04 14.011	Исто // ΑΥΔΩΛΕο-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/40/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	Павловска 2008, бр. 92
116.	2.92 16.02	Исто // ΑΥΔΩΛΕο-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/43/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	Павловска 2008, бр. 93
117.	2.92 14.03	Исто // ΑΥΔΩΛΕο-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/42/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	Павловска 2008, бр. 94
118.	2.92 15.012	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-[Ο]ΝΤΟΣ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2003/1/27/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	Павловска 2008, бр. 95
119.	2.75 14.56	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ; без линија.	Марков Град, Корешница Демир Капија	НБРМ, 2000/34/72/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 9; SNG Ash., 3374	МПИ 16; Кол. Шелдаров 775; Павловска 2008, бр. 96
120.	2.93 15.01	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2007/1/36/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374.	Павловска 2008, бр. 97
121.	2.63 15.01	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/37/1	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204,	Павловска 2008, бр. 98

					no. 7; SNG Ash., 3374	
122.	3.03 13.7 2	Исто // ΑΥΔΩΛΕο-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ; без линија.	Непознато	ОБ, 04/23/20	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	ОБ Кол., 117.
123.	3.34 15 3	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ; врз линија.	лок. Градиште, с. Кнежје, Св. Николе	ОБ, 04/2/125	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	Кол. Шелдаров, 773; ОБ Кол., 118.
124.	3,00 14 2	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; долу **д. мон.** Ѫ.	Исар, Кале, с. Студеничани, Скопје	Кол. Шелдаров	BMC Mac., 6, no. 15; Gaebler 1935, 204, no. 7; SNG Ash., 3374	Кол. Шелдаров, 774
125.	2.87 15.0 7	Исто // ΑΥΔΩΛΕΟ-ΝΤ-•Σ; Исто; долу **во средината** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2002/1/44/1	BMC Mac., 5, no. 13; SNG Ash., 3372.	Павловска 2008, бр. 99
126.	2,89 15 7	Исто // ΑΥΔΩΛΕ•-ΝΤ-•Σ; Исто; долу **во средината** Ѫ.	Марков град, с. Корешница, Демир Капија	Кол. Шелдаров	BMC Mac., 5, no. 13; SNG Ash., 3372.	Кол. Шелдаров, 776
127.	3.13 14.5 6	Исто; без бордура // ΑΥΔΩΛΕ•-ΝΤ•Σ; Исто; долу **л. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2003/2/7/1	SNG Ash., 3373	Павловска 2008, бр. 100
128.	3.00 16.0 5	Исто; околу бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ-•ΝΤ•Σ; Исто; со слободно пуштена **узда**; долу **л. мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/35/1	BMC Mac., 6, no. 16; GMW, 1675; SNG ANS, 1057.	Павловска 2008, бр. 101

AR, *тетроболи*

129.	1.94 13.3 2	Глава на Атена со шлем во анфас, **3/4 надесно**; околу бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ•ΝΤ•Σ; Преден дел од коњ, надесно; **д. долу**	Непознато	НБРМ, 2003/1/21/1	BMC Mac., 6, no. 17	Павловска 2008, бр. 102

		мон. Ѫ; околу бордура од точки.				
130.	1.99 13.0 2	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-●ΝΤ●Σ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/47/ 1	SNG Ash., 3376; SNG ANS, 1061.	Павловска 2008, бр. 103
131.	1.93 13.0 10	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-●ΝΤ●Σ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/45/ 1	SNG Ash., 3376; SNG ANS, 1061.	Павловска 2008, бр. 104
132.	1.94 12.5 3	Исто; **3/4 налево** // ΑΥΔΩΛΕ●-ΝΤ●Σ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2002/1/50/ 2	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	МПИ 18; Павловска 2008, бр. 105
133.	2.03 13.0 5	Исто // ΑΥΔΩΛΕ●-ΝΤ●Σ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2005/1/6/1	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 106
134.	1.86 12.5 1	Исто // [Α]ΥΔΩΛΕ-ΟΝΤΟΣ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2002/1/50/ 3	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 107
135.	1.97 13.0 2	Исто // ΑΥΔΩΛΕ●-ΝΤ●Σ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/46/ 1	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 108
136.	1.92 13.0 8	Исто // ΑΥΔΩΛΕ-●ΝΤ●Σ; Исто; долу **во средината мон.** Ѫ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/48/ 1	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 109

137.	1.97 13.0 4	Исто // AYΔΩΛE•-NT•Σ; Исто; долу **во средината мон. ⩜**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/49/1	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 110
138.	1.93 13.0 11	Исто // AYΔΩΛE•-NT•Σ; Исто; долу **во средината мон. ⩜**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/51/1	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 111
139.	1.86 12.0 3	Исто // AYΔΩΛE•-NT•Σ; Исто; долу **во средината мон. ⩜**.	Непознато	НБРМ, 2004/4/13/1	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Кол. Шелдаров 778; Павловска 2008, бр. 112
140.	2.04 11.8 11	Исто // [A]YΔΩΛE-•NT•Σ; Исто; долу **во средината мон. ⩜**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/21/2	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS, 1060.	Павловска 2008, бр. 113
141.	2,04 13 7	Исто // AYDΩΛE•NT•Σ; Исто; **долу** мон. ⩜.	археолошки лок. Стоби; Сектор 74, F5.2.3	НУС, M-09-608 НУС-А-М-844	Gaebler 1935, 205, no. 10; SNG Cop. 1404; SNG Ash. 3377-3378; SNG ANS 1060; Павловска 2008, бр. 105-113.	
142.	2.06 13.0 2	Исто // AYΔΩΛEoNToΣ; Исто; без симболи.	Непознато	НБРМ, 2007/1/50/1	Павловска 2008, бр. 114 (оваа монета).	
143.	2.26 13.0 12	Глава на Дионис со долга коса и бршленов венец,	Непознато	НБРМ, 2008/3/4/1	Gaebler 1935, 205, no. 11 (T.	

		надесно; околу бордура од точки // ΑΥΔΩΛΕ•ΙΤ•Σ; Исто; **долу** мон. ϒ.			XXXVIII.13)	

ЛЕОНТ (ca. 278 - ca. 250 ?)

AE, *бронза*

144.	7.80 21.0 5	Глава на Дионис со бршленов венец, надесно; околу бордура од точки // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / [ΛΕ•ΝΤ•Σ]; Лав трча, надесно; главата му е налево.	Непознато	НБРМ, 2005/2/25/1	Павловска 2008, бр. 115 (оваа монета)	
145.	7.70 21.5 10	Исто // [Β]ΑΣΙΛΕΩΣ / ΛΕ•ΝΤ•Σ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2004/4/14/1	Павловска 2008, бр. 116 (оваа монета)	Кол. Шелдаров 779
146.	7.37 21.0 2	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΛΕ•ΝΤ•Σ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2007/1/52/1	Павловска 2008, бр. 117 (оваа монета)	
147.	4.87 15.0 2	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / [Λ]Ε•ΝΤ•Σ; Преден дел на лав, надесно; главата му е налево; во полето горе л. **ѕвезда**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/53/1	Gaebler 1935, 206, no. 1.	Павловска 2008, бр. 118
148.	3.29 15.0 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΛΕ•ΝΤ•Σ; Исто; во полето горе л. **ѕвезда**.	Непознато	НБРМ, 2004/4/15/1	Gaebler 1935, 206, no. 1	МПИ 19; Кол. Шелдаров 780; Павловска 2008, бр. 119
149.	3.95 18.0 9	Исто // [ΒΑ]ΣΙΛΕΩΣ / [ΛΕ]•ΝΤ•Σ; Исто; во полето горе л. **ѕвезда**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/26/1	Gaebler 1935, 206, no. 1.	Павловска 2008, бр. 120
150.	4.16 16.0 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / [ΛΕ•ΝΤ•Σ]; Исто; во полето горе л. **ѕвезда**.	лок. Марков град, с. Корешница, Демир Капија	НБРМ, 2004/4/16/1	Gaebler 1935, 206, no. 1.	Кол. Шелдаров 781; Павловска 2008, бр. 121
151.	2.56	Исто //	лок. Марков	НБРМ,	Gaebler	Кол.

	17.0 9	ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ] / ΛΕ•ΝΤ•Σ; Исто; во полето горе л. **sвезда**.	град, с. Корешница, Демир Капија	2004/4/17/ 1	1935, 206, no. 1.	Шелдаров 782; Павловска 2008, бр. 122
152.	4.88 16.0 9	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / ΛΕ•ΝΤ[•Σ]; Исто; во полето горе л. **sвезда**.	Непознато	НБРМ, 2004/4/18/ 1	Gaebler 1935, 206, no. 1.	Павловска 2008, бр. 123
153.	2.06 12.0 2	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / [Λ]Ε•ΝΤ•Σ; Преден дел од лав, надесно (?).	лок. Марков Град, с. Корешница, Демир Капија	НБРМ, 2004/4/19/ 1	Павловска 2008, бр. 124 (оваа монета)	Кол. Шелдаров 783.
154.	1,82 13 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΛΕ•ΝΤ•Σ ?]; Исто; во полето **д. суровица** (?).	Непознато	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 784 (оваа монета)	

ДРОПИОН (ca. 250 - ca. 230)

AE, *бронза*

155.	6.21 24.0 10	Глава на Sевс со дабов венец, надесно; околу бордура од точки // [Π]Α[Ιo]ΝΩΝ; Молња во централниот дел; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2007/1/55/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 125
156.	6.82 24.0 3	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2004/4/23/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 126
157	5.95 19.0 7	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /9	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 127; Josifovski 2000, no. 23
158.	5.87 19.0 4	Исто // ΠΑΙΟΝ[ΩΝ]; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/25/ 5	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 128
159.	5.81 21.0 3	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/13/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 129
160.	5.67	Исто //	Непознато	НБРМ,	Head 1911,	Павловска

	18.0 10	ΠΑΙΟΝ[ΩΝ]; Исто; долу **мон. Ɑ**.		2003/1/25/ 6	237.	2008, бр. 130
161.	5.44 18.5 1	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/25/ 3	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 131
162.	5.37 18.0 5	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2000/40/1/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 132
163.	5.20 20.0 10	Исто // [Π]ΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/18/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 133
164.	5.05 20.0 8	Исто // ΠΑ[Ιo]ΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/8/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 134
165.	4.78 20.0 12	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/11/2/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 135; Josifovski 2000, no.4
166.	4.76 18.0 1	Исто // [ΠΑΙoΝΩΝ]; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/12/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 136
167.	4.75 19.0 3	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 137; Josifovski 2000, no. 21
168.	4.70 19.0 2	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /7	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 138
169.	4.55 18.0 2	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2000/40/1/ 4	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 139
170.	4.53 20.0 1	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/6/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 140
171.	4.53 19.0 1	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 141; Josifovski 2000, no. 15
172.	4.53 19.0 9	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Ɑ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /8	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 142
173.	4.48 18.0 3	Исто // ΠΑΙoΝΩ[Ν]; Исто; долу **мон. Ɑ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/11/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 143

174.	4.43 18.0 3	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/11/2/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 144; Josifovski 2000, no. 2
175.	4.42 18.0 3	Исто // ΠΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/1/3/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 145; Josifovski 2000, no. 33
176.	4.40 17.0 6	Исто // ΠΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/1/4/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 146; Josifovski 2000, no. 34
177.	4.39 19.0 3	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/7/ 3	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 147
178.	4.38 18.0 1	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/11/6/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 148
179.	4.34 19.0 6	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/49/3/ 4	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 149; МПИ 21; Josifovski 2000, no. 13
180.	4.23 17.0 6	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2004/4/25/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 150
181.	4.22 19.0 4	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/9/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 151
182.	4.20 20.0 11	Исто // [ΠΑΙoΝΩΝ]; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/10/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 152
183.	4.20 19.0 1	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/40/1/ 3	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 153
184.	4.19 17.5 6	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2001/11/9/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 154
185.	4.17 17.0 2	Исто // [Π]ΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/23/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 155
186.	4.16 18.0 1	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /10	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 156; Josifovski 2000, no. 29

187.	4.14 18.0 4	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/12/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 157
188.	4.13 20.0 6	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/23/8/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 158
189.	4.15 17.5 3	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2001/13/6/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 159
190.	4.09 17.0 6	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/7/ 4	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 160; Josifovski 2000, no. 16
191.	4.02 21.0 12	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/36/4/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 161; Josifovski 2000, no. 15
192.	4.01 17.0 2	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/8/ 4	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 162; Josifovski 2000, no. 22
193.	3.92 19.0 7	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** [**Δ**].	Непознато	НБРМ, 2005/2/19/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 163
194.	3.91 19.0 6	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/23/8/ 3	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 164
195.	3.90 20.0 1	Исто // [Π]ΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/5/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 165
196.	3.86 18.0 9	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/49/3/ 7	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 166; Josifovski 2000, no. 11
197.	3.86 18.0 6	Исто // ΠΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон.** [**Δ**].	Непознато	НБРМ, 2004/4/24/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 167
198.	3.85 17.0 2	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/24/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 168
199.	3.88 19.0 8	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/56/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 169

200.	3.81 18.0 6	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/49/3/ 6	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 170
201.	3.78 19.0 2	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/49/3/ 3	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 171; Josifovski 2000, no. 10
202.	3.77 17.0 11	Исто // ΠΑΙοΝ[ΩΝ]; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/21/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 172
203.	3.77 18.0 3	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/49/3/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 173; Josifovski 2000, no. 7
204.	3.76 18.0 3	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	лок. Градиште, Деволград, с. Дреново, Кавадарци	НБРМ, 2004/4/21/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 174; Кол. Шелдаров 786
205.	3.76 18.0 7	Исто // [Π]ΑιοΝΩ[Ν]; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/11/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 175
206.	3.75 18.0 7	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/49/3/ 5	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 176; Josifovski 2000, no. 8
207.	3.75 17.0 3	Исто // ΠΑΙοΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /3	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 177; Josifovski 2000, no. 25
208.	3.70 20.0 2	Исто // ΠΑΙοΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /4	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 178
209.	3.70 19.0 10	Исто // [ΠΑΙοΝΩΝ]; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/7/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 179
210.	3.69 18.0 6	Исто // ΠΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	лок. Кула, с. Црвулево, Штип	НБРМ, 2004/4/22/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 180; Кол. Шелдаров 785
211.	3.69 20.0 1	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон. Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/55/5/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 181
212.	3.67	Исто //	Непознато	НБРМ,	Head 1911,	Павловска

	17.0 4	ПАIoNΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.		2005/2/14/ 1	237.	2008, бр. 182
213.	3.66 19.0 1	Исто // ПАIONΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	с. Дреново (?), Кавадарци (?)	НБРМ, 1999/11/1/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 183
214.	3.65 18.0 3	Исто // ПАIoNΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2005/2/10/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 184
215.	3.62 20.0 2	Исто // ПАI[oN]ΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2005/1/19/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 185
216.	3.56 19.0 2	Исто // ПАIONΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2000/40/1/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 186
217.	3.53 18.0 12	Исто // [П]AI•NΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2005/2/22/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 187
218.	3.56 17.0 3	Исто // ПАIONΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2001/13/5/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 188
219.	3.51 21.0 9	Исто // ПАIoNΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /6	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 189
220.	3.49 19.0 8	Исто // ПАIoN[ΩN]; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2005/1/20/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 190
221.	3.48 18.0 10	Исто // ПАIoNΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2000/23/8/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 191
222.	3.48 18.0 2	Исто // ПАIONΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	с. Дреново, Кавадарци	НБРМ, 1999/11/1/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 192; МПИ 20.
223.	3.42 17.0 3	Исто / [П]AIoNΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	Непознато	НБРМ, 2005/2/20/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 193
224.	3.42 17.0 11	Исто // ПАIoNΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	с. Црвулево, Штип	НБРМ, 2000/5/9/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 194; Josifovski 2000, no. 35
225.	3.39 19.0 9	Исто // ПАIONΩN; Исто; долу **мон.** Ꝺ.	с. Дреново, Кавадарци	НБРМ, 1999/36/4/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 195; Josifovski 2000, no. 6

226.	3.36 19.0 9	Исто // [ΠΑΙΟ]ΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/25/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 196
227.	3.36 18.0 3	Исто // ΠΑΙoΝ[Ω]Ν; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/16/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 197
228.	3.28 19.0 9	Исто // [ΠΑΙΟΝΩΝ]; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2003/12/3/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 198
229.	3.27 19.5 9	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/25/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 199
230.	3.21 19.0 10	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/30 /5	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 200; Josifovski 2000, no. 26
231.	3.21 18.0 1	Исто // ΠΑ[Ιo]ΝΩΝ; Исто; долу **мон.** [**Δ**].	Непознато	НБРМ, 2000/23/7/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 201
232.	3.20 17.0 5	Исто // ΠΑΙ•ΝΩ[Ν]; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2003/2/3/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 202
233.	3.17 17.0 10	Исто // ΠΑΙ•Ν[ΩΝ]; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/14/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 203
234.	3.17 18.0 12	Исто // ΠΑΙoΝΩ[Ν]; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/13/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 204
235.	3.12 15.0 12	Исто // [ΠΑΙ]oΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	с. Дреново, Кавадарци	НБРМ, 2008/1/15/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 205
236.	3.11 19.0 9	Исто // ΠΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 1999/49/3/ 2	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 206
237.	3.14 20.0 3	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2001/13/7/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 207
238.	3.10 19.0 11	Исто // [ΠΑΙ]oΝΩΝ; Исто; долу **мон.** **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2003/2/17/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 208
239.	3.03 17.0	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ;	Непознато	НБРМ, 2005/2/15/	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 209

	4	Исто; долу **мон.** Δ.		1		
240.	3.03 18.0 9	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2000/7/4/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 210
241.	3.01 19.0 11	Исто // [Π]ΑΙΟΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2003/12/3/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 211
242	2.95 17.8 6	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	Градско - Кавадаречки регион	ОБ, 04/7/11	Head 1911, 237	ОБ Кол., 119.
243.	2.92 19.9 10	Исто // ΠΑΙΟΝ[ΩΝ]; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2003/1/25/ 4	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 212
244.	2.75 18.0 1	Исто // [Π]ΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/56/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 213
245.	2.71 15.0 4	Исто // [ΠΑΙoΝΩΝ]; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2005/2/9/1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 214
246.	2.64 18.0 7	Исто // ΠΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/57/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 215
247.	2.63 16.0 4	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	Непознато	НБРМ, 2007/1/54/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 216
248.	2.50 18.0 6	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 2000/23/7/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 217; Josifovski 2000, no. 17.
249.	2.33 17.0 11	Исто // ΠΑΙoΝΩΝ; Исто; долу **мон.** Δ.	с. Дреново Кавадарци	НБРМ, 1999/81/4/ 1	Head 1911, 237.	Павловска 2008, бр. 218; Josifovski 2000, no. 1.
250.	4,82 19 3	Исто // ΠΑΙΟΝ[ΩΝ]; Исто; долу мон. Δ.	лок. Градиште, с. Дреново, Кавадарци.	АММ, 302	Head 1911, 237	Петрова 1994a, 49-56, бр. 1
251.	2,83 18 12	Исто // [ΠΑΙΟ]ΝΩΝ; Исто; долу мон. Δ.	лок. Градиште, с. Дреново, Кавадарци.	АММ, 301	Head 1911, 237	Петрова 1994a, 49-56, бр.2
252.	2.68 18.0 10	Машка глава (**Дропион**?) со долга коса и тенија	Непознато	НБРМ, 2005/2/17/ 1	Павловска 2008, бр. 219 (оваа	

		(?), надесно; околу бордура од точки // ПАΙоΝΩΝ; Исто; долу **мон.** ₯.			монета)
253.	4.29 17.0 9	Коринтски шлем со перјаница, надесно; околу бордура од точки // [П]ΑΙ•Ν[ΩΝ]; Исто; долу **мон.** ₯.	Непознато	НБРМ, 2003/1/26/ 1	Павловска 2008, бр. 220 (оваа монета)
254.	3.49 15.0 7	Исто // [ПАΙоΝΩΝ]; Исто; долу **мон.** ₯.	Непознато	НБРМ, 2004/4/20/ 1	Павловска 2008, бр. 221 (оваа монета)
255.	4,17 16,5 3	Исто // [П]ΑΙ•ΝΩΝ; Исто; долу **мон.** ₯.	Куле, с. Црвулево, Штип	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 787 (оваа монета)

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

ПАЈОНСКО СОСЕДСТВО

ДАМАСТИЈ

AR, *тетрадрахми*

ca. 395 - ca. 390/385 г. пр. Хр. (II група)

256.	13.29 22.0 9	Глава на **Аполон** со лавров венец, **налево** // ΔΑΜΑ/[ΣΤΙΝΩ]; Триножник; ногарките завршуваат со лавовски шепи.	Непознато	НБРМ, 1999/1/2/1	May, 48, no. 6	Павловска 2008, бр. 222; МПИ 4.

ca. 380 – ca. 365/360 г. пр. Хр. (VI група)

257.	13,40 25 --	Исто, **надесно** // ΔΑΜΑ/ΣΤΙΝΩ; Исто.	лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп.	МП, 2508	May, 75, no. 44.	

ca. 350/345 - 330 г. пр. Хр. (VIII група)

258.	12.80 26.0 7	Глава на **Дионис** со бршленов венец (?), **налево** // ΔΑΜΑΣ/ΤΙΝΩΝ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2005/2/53/1	May 1939, 111, *no. 71a*.	Павловска 2008, бр. 226

AR, *драхми*

ca. 365/360 - 350/345 г. пр. Хр. (VII група)

259.	3.11 17.0 3	Женска глава со мрежа за коса, со ѓердан и со обетка, налево; околу бордура од точки // ΔΑΜΑΣΤΙΝΩΝ; Ингот.	Непознато	НБРМ, 2008/1/16/1	May 1939, 102, no. 13c.	Павловска 2008, бр. 225

ca. 350/345 - 330 г. пр. Хр. (VIII група)

260.	2.73 14.0 6	Исто; без бордура // [ΔΑΜΑΣ]ΤΙΝΩ; Исто; кадукеј во централниот дел.	Горна Курија, с. Теово, Велес.	НБРМ, 2001/9/6/5	May, 131, no. 24a.	Павловска 2008, бр. 227; МПИ 5; Кол. Шелдаров 64.
261.	2.78 16.0 12	Исто // ΔΑΜΑΣΤΙΝΩ; Исто; кадукеј во централниот дел.	Непознато	НБРМ, 2002/1/52/ 2	May, 131, no. 24a.	Павловска 2008, бр. 228
262.	1.78 15.0 6	Исто // [ΔΑ]ΜΑ[ΣΤΙΝΩ]; Исто; кадукеј во централниот дел.	Непознато	НБРМ, 2008/1/17/ 1	May, 131, no. 24a.	Павловска 2008, бр. 229
263.	2.95 16.0 2	Исто // ΔΑΜΑΣΤΙ[ΝΩΝ]; Ингот.	с. Четирце Куманово	НБРМ, 2003/4/1/1	May, 133, no. 30	Павловска 2008, бр. 230

AR, *тетроболи*

са. 395 – са. 390/385 г. пр. Хр. (II група)

264.	2.18 13.0 5	Глава на Аполон со лавров венец, налево // ΔΑΜ/[Α]ΣΤΙ; Триножник.	Непознато	НБРМ, 2008/1/18/ 1	May 1939, -; Павловска 2008, бр. 223 (оваа монета)	

са. 380 – са. 365/360 г. пр. Хр. (VI група)

265.	2.07 14.0 7	Исто // ΔΑΜ[Α]/[Σ]ΤΙΝΩ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/19/ 1	Павловска 2008, бр. 224 (оваа монета); May 1939, 79, 5 - 6 (ав. надесно).	

са. 350/345 - 330 г. пр. Хр. (VIII група)

266.	1.87 12.5 9	Исто // ΔΑ-ΜΑ-[Σ]ΤΙ-ΩΝ; Рударски чекан, надесно.	Кула, с. Црвулево, Штип	НБРМ, 2001/9/6/1	Павловска 2008, бр. 231; May, 136, 17 (ав.), 24 (рев.).	МПИ 6; Кол. Шелдаров 65.
267.	2.01 12.5 6	Исто // ΔΑ[Μ]-Α-ΣΤ-ΙΩΝ; Исто, налево.	Марков град, с. Корешница, Демир Капија	НБРМ, 2001/9/6/2	Павловска 2008, бр. 232 (оваа монета); May, 136, 19 (само ав.)	МПИ 8; Кол. Шелдаров 67.

268.	1.86 14.0 4	Исто // Δ-Α[Μ]/[Α]-ΣΤ[Ι]/[Ν-ΩΝ]; Исто	Непознато	НБРМ, 2008/1/20/1	Павловска 2008, бр. 233 (оваа монета); May, 136, no. 19 (само ав.)	
269.	1.82 14.0 12	Исто // ΔΑ-ΜΑ-ΣΤ; Исто, надесно; покрај него кадукеј.	Градот, Тиквеш град, с. Ресава, Кавадарци	НБРМ, 2001/9/6/3	May, 136, 18-19.	Павловска 2008, бр. 234; МПИ 7; Кол. Шелдаров 66.
270.	1.33 12.5 6	Исто, надесно // ΔΑΜ[ΑΣΤΙΝΩΝ]; Исто, налево; во полето свастика.	Непознато	НБРМ, 2002/1/52/1	Павловска 2008, бр. 235 (оваа монета); May, 134, 12 (само рев.)	
271.	1.79 13.0 2	Женска глава со мрежа за коса (?), надесно; околу бордура од точки // ΔΑΜ (ретрограно) / ΑΣ-ΤΙ/ΝΩΝ; Исто, налево; во средина свастика.	Непознато	НБРМ, 2008/3/3/1	May 135, no. 15 (ав.); 134, no. 1 (рев.)	

Пелагија

AR, *тетрадрахми*, ca. 325/320 - ca. 310 г. пр. Хр.

272.	11.60 24.0 5	Глава на Аполон со лавров венец, налево // ΠΕΛΛ-ΓΙΤΛ (ретроградно); Нереален триножец; горе месечев срп, д. нож.	Кумановско?	НБРМ, 2008/1/21/1	May 1939, 175, no. 7b.	Павловска 2008, бр. 236
273.	9.44 24.0 9	Исто // [?] Λ; Исто; околу бордура од точки.	Кумановско?	НБРМ, 2008/1/22/1	May 1939, 176, no. 7e.	Павловска 2008, бр. 237

AR, триобол, ca. 300 - ca. 280 г. пр. Хр.

274.	1.30 17.0 7	Глава на Херакле со лавовска кожа и рогови, надесно // Λ; Исто; без бордура.	Кумановско?	2008/1/23/1	May 1939, 186, no. 22 (T: 3,39 г).	Павловска 2008, бр. 238

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван

МАКЕДОНСКОТО КРАЛСТВО НА АРГЕАДИТЕ

АЛЕКСАНДАР I „ФИЛХЕЛЕН" (498 - 454)

AR, *тешки тетроболи*, 480/479 - 477/476 г. пр. Хр.

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
275.	- 15.0 9	Коњаник на коњ во од, надесно; носи кавсија и хламида; во д. рака држи 2 копја, во л. уздите од коњот; врз линија; околу бордура од точки // Преден дел од лав, надесно, една предна нога видлива; работ на лавот е зрнест; сето во вдлабнат квадрат.	Непознато	НБРМ, 2005/1/23/1	Raymond, 83, no. 28-33 (Pl.V.28-33, group I); SNG ANS, 17; SNG Alpha, 23-24.	
276.	2,35 15 9	Исто // Исто.	Лок. „Крстот", Криви Дол, Штип.	Кол. Шелдаров	Raymond, 83, no. 28-33; SNG ANS, 17; SNG Alpha, 23-24.	Кол. Шелдаров, 348

AR, *лесни тетроболи*, 480/479-477/476 г. пр. Хр.

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
277.	2.29 14 4	Коњ во од надесно; околу бордура од точки // Глава со шлем со перјаница, надесно; во зрнест квадрат; сето во вдлабнат квадрат.	лок. „Марков Град", с. Корешница, Демир Капија.	ОБ, 04/2/120	Raymond, 84, бр. 35 (Pl.V.35-group I);	Кол. Шелдаров, 349; ОБ Кол., 120.
278.	2.03 16 9	Исто; врз линија; // Исто; во линеарен квадрат.	Непознато	НБРМ, 2003/3/4/1	Raymond,85, бр. 42 (Pl.V.42-group I)	

AR, лесни тетроболи, 476/5 - 460 г. пр. Хр.

Р. бр.	Т (г) Д(мм) О	Аверс // Реверс	Наоѓалиште	Збирка	Референца (Лит.)	Публикуван
279.	2,04 15,3 12	Коњ во од надесно; врз линија; околу бордура од точки // Глава со шлем со	Непознато	ОБ, 04/4/1	Raymond, 104, бр. 76 (Pl.VIII.76 - group II);	ОБ Кол., 121

		перјаница, надесно; во квадрат; сето во вдлабнат квадрат.				
280.	1.90 15.0 9	Исто; горе **А**; околу линеарна бордура // Исто.	лок. Градиште – Деволград, с. Дреново, Кавадарци	НБРМ, 2001/13/15/1	Raymond, 105, бр. 80 (Pl.VIII.80 - group II); SNG Cop., 489	МПИ, 91; Кол. Шелдаров, 350
281.	1.96 13.7 9	Исто; горе **Н** // Исто; вратот е видлив.	Непознато	ОБ, 04/30-1/10-1	Raymond, 107, бр. 107 (Pl.IX.107b - group II)	ОБ Кол., 122

AR, *лесни тетроболи*, 460 - 451 г. пр. Хр.

282.	1.95 13.0 9	Коњ во од, надесно // Шлем со перјаница, надесно; линеарен квадрат; сето во вдлабнат квадрат.	Непознато	НБРМ, 2001/9/6/6	Raymond, 128, бр. 126 (Pl.XI.126 - group IV)	МПИ, 92; Кол. Шелдаров, 351.

ПЕРДИКА II (454 - 413)

AR, *лесни тетроболи*, 451/450 - 447/446 г. пр. Хр.

283.	1.66 14.0 10	Коњ во од, надесно; околу линеарна бордура // Шлем во линеарен квадрат, надесно; сето во вдлабнат квадрат.	лок. Вардарски рид, Гевгелија	НБРМ, 2000/46/2/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI-XII.131-147, group IV).	МПИ, 95; Кол. Шелдаров, 352
284.	1.68 13.5 9	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2000/5/1/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI-XII.131-147, group IV).	МПИ, 93
285.	2.15 14.5 9	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2001/16/1/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI-XII.131-147, group IV).	МПИ, 94
286.	1.82 16.0	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2002/1/49/1	Raymond, 136-137, бр.	

	12				131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
287.	1.86 13.0 6	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/1/18/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
288.	1.68 14.0 6	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2004/1/26/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
289.	2.03 14.0 3	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2004/1/27/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
290.	1.64 13.0 12	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/24/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
291.	1.95 14.0 6	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/25/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
292.	1.96 14.0 3	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/28/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
293.	1,92 14 12	Исто // Исто.	Лок. „Марков Град“, с. Корешница, Демир Капија	Кол. Шелдаров	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	Кол. Шелдаров, 353
294.	1,69 14 7	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/14/2/1	Raymond, 136-137, бр. 131-147	

					(Pl.XI- XII.131-147, group IV).	
295.	2.03 13.6 3	Исто // Исто.	Непознато	ОБ, 04/6/4	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	ОБ Кол., 124
296.	1,90 13 --	Исто // Исто.	с. Дреново, Кавадарци	ФФС, IV- 0084; ВК 779.	Raymond, 136-137, бр. 131-147 (Pl.XI- XII.131-147, group IV).	

AR, *лесни тетроболи*, 446/445-438/437 г. пр. Хр.

297.	1.76 13.0 6	Коњ оди, надесно; околу линеарена бордура // Шлем со перјаница, надесно; во двоен линеарен квадрат; сето во вдлабнат квадрат.	Непознато	НБРМ, 2003/1/18/2	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148- 161, group IV).	
298.	1.73 14.0 3	Исто; врз линија // Исто.	с. Дреново, Квадарци	НБРМ, 2000/23/5/1	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148- 161, group IV).	МПИ, 96
299.	1.58 14.0 7	Исто; без линија (?) // Исто.	Непознато	НБРМ, 2002/1/55/1	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148- 161, group IV).	
300.	1.70 15.0 9	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/26/1	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148- 161, group IV).	
301.	1,80 14 3	Исто // Исто.	лок. Градиште, Деволград, с. Дреново, Кавдарци.	ОБ, 04/2/100	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148- 161, group IV).	Кол. Шелдаров, 354; ОБ Кол., 125

302.	1.90 15.3 3	Исто // Исто.	Непознато	ОБ, 04/4/2	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148-161, group IV).	ОБ Кол., 126
303.	1.43 14.5 7	Исто // Исто. **NB**: изабена	Непознато	НБРМ, 2001/9/6/9	Raymond, 137-138, бр. 148-161 (Pl.XII.148-161- group IV)	

AR, *лесни тетроболи*, 437/436 - 435/434 г. пр. Хр.

304.	1.64 14.0 6	Коњ во отскокнување, надесно // Шлем со перјаница во двоен линеарен квадрат, надесно; сето во вдлабнат квадрат. **NB**: изабена	Непознато	НБРМ, 2008/1/27/1	Raymond, 139; no. 163-167 (Pl.XII.163-167-group IV).	
305.	1.89 14.0 2	Исто; врз линија; околу линеарна бордура // Исто; во линеарен квадрат.	Непознато	НБРМ, 2008/1/29/1	Raymond, 139; no. 169 (Pl.XII.169a-group IV).	
306.	1.65 13.9 12	Исто // Исто.	Непознато	ОБ, 04/30-1/10-2	Raymond, 139, бр. 169 (Pl.XII.169a-group IV)	ОБ Кол., 123

AR, *лесни тетроболи*, 415-413 г. пр. Хр.

307.	1.44 14.0 5	Коњ во галоп, надесно; врз линија // ΠΕΡΔΙΚ; Шлем со перјаница во линеарен квадрат, надесно; сето во вдлабнат квадрат.	Непознато	НБРМ, 2002/6/1/1	Raymond, 139, no. 171 (во двоен квадрат)	

AR, *тешки тетроболи*, 443/442 - 438/437 г. пр. Хр.

308.	2.48 15.0	Коњаник на коњ, надесно; во л. рака	Непознато	НБРМ, 2002/1/48/2	Raymond, 141, бр. 176	МПИ 98

	4	две копја, во д. уздите од коњот; каусијата спуштена на вратот; врз линија; врз линија; околу бордура од точки // Преден дел од лав, надесно; обете шепи видливи; работ на лавот е точкест; во вдлабнат квадрат.				
309.	2,26 15 6	Исто // Исто.	Непознато	Кол. Шелдаров	Raymond, 141, бр. 176	Кол. Шелдаров, 355
310.	2,26 14 --	Исто // Исто.	с. Дреново, Кавадарци	ФФС, IV-0083; ВК 778.	Raymond, 141, бр. 176	
311.	2.36 16.0 12	Исто; на главата носи каусија // Исто; работ на лавот е линија.	Непознато	НБРМ, 2002/1/48/1	Raymond, 141-142, бр. 181-188.	МПИ 97
312.	2.33 15.0 12	Исто // Исто.	Непознато	НБРМ, 2002/3/15/1	Raymond, 141-142, бр. 181-188.	

AR, *тешки тетроболи*, 437/436 - 432/431 г. пр. Хр.

313.	2,14 16,9 6	Коњаник на коњ во од, надесно; во л. рака две копја, во д. уздите од коњот; на главата носи кавсија; околу бордура од точки // Преден дел од лав, надесно; обете шепи видливи; работ на лавот е точкест; во вдлабнат квадрат.	Непознато	ОБ, 04/4/3-2	Raymond, 142, бр. 195-196	ОБ Кол., 127
314.	2,32 15,2 5	Исто; коњ во отскокнување // Исто.	Непознато	ОБ, 04/4/3-1	Raymond, 143, бр. 197	ОБ Кол., 129
315.	2,07 15,1 5	Исто; коњ во од // Преден дел од лав, Исто; работ на лавот е линија; горе **кадукеј**, надесно.	Непознато	ОБ, 04/4/3-3	Raymond, 143, бр. 203	ОБ Кол., 128

AR, *обол*, 443/442 - 432/431 г. пр. Хр.

316.	0.82 10.0 9	Коњ во од, надесно; во задницата кадукеј // [П]ЕР; Преден дел на лав, надесно; двете шепи видливи; сето во вдлабнат квадрат.	Непознато	НБРМ, 2002/3/15/2	BMC Mac., 162, бр. 2; Raymond, Pl. XI.e.	МПИ 98а

АРХЕЛАЈ I (413 - 399)

AR, *статер*, 413 - 399 г. пр. Хр.

317.	9.87 23.0 3	Глава на Аполон со куса коса и тенија, надесно // АРХ-Е-ΛА-О; Коњ во од, надесно; во плиток вдлабнат квадрат.	Непознато	НБРМ, 2008/3/1/1	Westermark 1993, Pl. IV. O16/R20	
318.	9,29 25 3	Исто // [А]РХЕ-ΛАО; Исто; во линеарна квадратна рамка.	Кале, с. Алданци, Прилеп	ОБ, 04/12/2	Westermark 1993, Pl. V. O24/R50.	Кол. Шелдаров, 356; ОБ Кол., 130

AR, *триобол* (*диобол*), 413 - 399 г. пр. Хр.

319.	0.82 11.5 9	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // АРХ; Преден дел од волк, надесно; раскинува плен; горе **суровица**,надесно; во вдлабнат квадрат.	лок. „Долиште", с. Прилепец, Прилеп	НБРМ, 2001/9/6/4	Westermark 1989, Pl.69, 6; SNG ANS 72-74; SNG Alpha 154-161.	МПИ 99; Кол. Шелдаров, 358.
320.	0,92 10.7 3	Исто // АР-Х; Исто.	лок. Исар, с. Марвинци, Валандово	ОБ, 04/12/3	Westermark 1989, Pl.69, 6; SNG ANS 72-74; SNG Alpha 154-161.	Кол. Шелдаров 357; ОБ Кол., 131.

АЕРОП II (396 - 393)

AE; *бронзи*, 396 - 393 г. пр. Хр.

321.	2,31 13 3	Глава на момче (Хермес?) со петасос, надесно // [AE]PO[ΠO]; преден дел од лав, надесно; во устата коска; во вдлабнат квадрат.	лок. Старо Бонче, с. Бонче; Прилеп	НБРМ, 2004/4/29/1	Westermark 1989, T.LXIX.17.	Кол. Шелдаров, 359 (оваа монета).
322.	2.00 13.0 11	Исто // [AE]P[OΠO]; Исто; без коска; со испружени предни нозе.	Непознато	НБРМ, 2008/1/30/1	Westermark 1989, T.LXIX.18.	

ПАВСАНИЈА (393-392)

AE, *бронза*

323.	3,07 15 6	Глава на момче (Аполон) со тенија, надесно, надесно // ΠAYΣ/ANIA; преден дел од лав, надесно.	Прилеп	НБРМ, 2004/4/30/1	Westermark 1989, T.LXIX.30; SNG Alpha, 187-188.	МПИ 100; Кол. Шелдаров, 360.

АМИНТА III (393/2 - 370/69)

AR, *статери* (редуцирани)

324.	9.21 23.0 2	Глава на брадест Херакле со лавовска кожа, надесно // AMY/NTA; Коњ стои, надесно; во плиток вдлабнат квадрат со рамка.	Непознато	НБРМ, 2002/3/32/1	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.
325.	7,77 22 --	Исто // [AMYNTA]; Исто. **NB**: оштетена	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0197; ВК 892.	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS,

					87-93; SNG Alpha, 189-196.	
326.	7.28 21.0 10	Исто // AMY-NT[A]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/31/1	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.	
327.	6.62 22.0 11	Исто // [AMY-NTA]; Исто. **NB**: рев. изабен.	Непознато	НБРМ, 2008/1/32/1	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.	
328.	7,75 21	Исто // AMYN-TA; Исто.	Прилеп	МП, 1353	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 44, бр. 1.
329.	7,94 21	Исто // [AMY]-NTA; Исто. **NB**: на ав. два длабоки зарези.	Лок. Плаза, с. Бонче, Прилеп	МП, 898	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 44, бр. 2.
330.	-- -- --	Исто // AMY-NTA; Исто. **NB**: суберат	Непознато	НБРМ, 2003/13/3/1	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark	

					1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.	
331.	8.99 23 12	Исто // AMY-NTA; Исто.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Gaebler 1935, 159, no. 1, T.30.2; Westermark 1989, T.LXX.32; SNG ANS, 87-93; SNG Alpha, 189-196.	Кол. Шелдаров 362
332.	7.91 22.0 12	Исто; друг стил // [AMY-NTA]; Исто; без рамка. **NB**: рев. изабен.	Непознато	НБРМ, 2002/3/16/1	Gaebler 1935, 159, no. 2, T.30.3; SNG Alpha, 197-199.	МПИ 101.
333.	6.94 21.0 12	Исто // [A]MY-[NTA]; Исто. **NB**: изабена; суберат.	Непознато	НБРМ, 2005/3/14/1	Gaebler 1935, 159, no. 2, T.30.3; SNG Alpha, 197-199.	
334.	9.10 20.0 1	Исто // [A]MY/NTA; Исто. **NB**: суберат	Непознато	НБРМ, 2003/2/15/1	Gaebler 1935, 159, no. 2, T.30.3; SNG Alpha, 197-199.	
335.	6,96 21 1	Исто // AMY-[NTA]; Исто.	Струмица	Кол. Шелдаров	Gaebler 1935, 159, no. 2, T.30.3; SNG Alpha, 197-199.	Кол. Шелдаров 361

AR, фракции

Тетроболи (?)

336.	1.83 13.0 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // [A]MY[N]-TA; т орел со склопени	Непознато	НБРМ, 2008/3/2/1	Gaebler 1935, 159, no. 3, T.30.1; Westermark 1989, T.LXX.33;

		крила стои налево, главата свртена назад.			SNG ANS, 94; SNG Alpha, 200-201.	
337.	1,85 12 3	Исто // [AMYNTA]; Исто.	Вардарски рид, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Gaebler 1935, 159, no. 3, T.30.1; Westermark 1989, T.LXX.33; SNG ANS, 94; SNG Alpha, 200-201.	Кол. Шелдаров 363

AR, *диоболи* (?)

338.	1.05 13.5 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // AMYN-TA; Орел, налево; главата му е свртена надесно.	Непознато	НБРМ, 2002/3/17/1	SNGCop. 515; SNG Oxford 2442.	
339.	1.00 12 6	Исто // AMY-NTA; Исто; во инкузен квадрат.	Исар, с. Марвинци, Валандово	ОБ, 04/2/118	SNG ANS, 95-96; SNG Alpha, 202-213.	Кол. Шелдаров 364; ОБ Кол.,132

AE, *бронзи*

340.	3.72 15.5 4	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // AMYNTA; Орел, надесно; во клунот змија.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/45	Gaebler 1935, 160, бр. 7, T.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
341.	2.76 14.5 6	Исто // AMYNTA; Исто.	Непознато	НБРМ, 1999/24/2/1	Gaebler 1935, 160, бр. 7, T.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	МПИ 102

342.	3.69 15.0 8	Исто // AMYNTA; Исто.	Непознато	НБРМ, 2000/34/66/1	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	МПИ 101а
343.	4.22 15.0 9	Исто // AMYNTA; Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/2/18/1	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
344.	2.89 15.0 11	Исто // [AMYNTA]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/2/18/2	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
345.	3.47 15.0 3	Исто // [A]MYNTA; Исто.	Непознато	НБРМ, 2003/2/18/3	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
346.	3.26 15.0 5	Исто // AMYNTA; Исто. **NB**: продупчена.	Непознато	НБРМ, 2003/2/18/4	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109;	

					SNG Alpha, 214-230.	
347.	4,17 17,5 9	Исто // AMYNTA; Исто.	Мала Боска, Ѓопчели, Дојран	ОБ, 04/2/119	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	Кол. Шелдаров 366; ОБ Кол., 133.
348.	3,59 15 3	Исто // AMYNTA; Исто.	Неготино	Кол. Шелдаров	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	Кол. Шелдаров 367.
349.	4,34 17 --	Исто // [AMYNTA]; Исто.	лок. Маркова Кула, с. Корешница, Демир Капија	ФФС, IV-0137; BK 832.	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
350.	3,45 16 --	Исто // [AMYNTA]; Исто.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0198; BK 893.	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
351.	4.39 16 7	Исто // AMYNTA; Исто.	Самуилова тврдина, Охрид; C6/4; откоп 1 Под подно	ЗМО, M-831	Gaebler 1935, 160, бр. 7, Т.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1,	

			ниво		T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
352.	4,14 17 11	Исто // [AMYNTA]; Исто. **NB**: Изабена	Самуилова тврдина, Охрид; C6/4; просторија „В". Под.	ЗМО, М-824	Gaebler 1935, 160, бр. 7, T.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
353.	3.78 15.0 3	Исто // [AMY]NT[A]; Исто.	Непознато	НБРМ, 2008/1/34/1	Gaebler 1935, 160, бр. 7, T.30.7; Westermark 1989, 312, бр. 1, T.LXX.34; SNG ANS, 100-109; SNG Alpha, 214-230.	
354.	3.35 16.0 2	Исто // AMYNTA; Исто, налево.	Непознато	НБРМ, 2008/1/33/1		

AE, *бронзи*

355.	2.40 13.0 2	Глава на брадест Херакле со лавовска кожа, надесно // [AMY] -NTA; Преден дел од дива свиња, надесно; горе **суровица**.	лок. Исар, с. Марвинци, Валандово	НБРМ, 2004/8/1/1	Gaebler 1935, 159, no. 4; Westermark 1989, 312, бр. 2, T.LXX. 35; SNG ANS 97-98; SNG Alpha, 231-235.	
356.	2,07 13 3	Исто // [AMYNTA]; Исто.	Лок. Марков град, с. Корешница Демир Капија.	Кол. Шелдаров	Gaebler 1935, 159, no. 4; Westermark 1989, 312, бр. 2, T.LXX. 35; SNG ANS 97-98; SNG Alpha, 231-	Кол. Шелдаров, 365.

ПЕРДИКА III (365 - 360/359)

AE, *бронзи*

357.	3.52 17.0 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // [П]ЕРΔΙΚΑ; Лав, надесно; во устата скршено копје.	лок. Петочна вода, с. Волково, Скопје	НБРМ, 2001/10/46/7	Westermark 1989, 314, бр. 2, Pl. LXX.47; SNG ANS, 114-119.	МПИ 103; Кол. Шелдаров, 368.
358.	3.19 17.0 6	Исто // ПЕРΔΙΚ / КА (во отсечокот); Исто; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2008/1/35/1	Westermark 1989, 314, бр. 2, Pl. LXX.47; SNG ANS, 114-119.	

ФИЛИП II МАКЕДОНСКИ (359 - 336)

Златни изданија

Пела

AV, *статери*, ca. 340/336 - ca. 328 г. пр. Хр. (Група II.1)

359.	8.59 18.0 10	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (во отсечокот); Исто; долу д., **кантарос**; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2008/1/36/1	Le Rider. 133-226.	
360.	8.63 18.0 10	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (во отсечокот); маж управува бига, надесно; долу д. **тризабец**, надесно.	Клисурско маало, Демир Капија	НБРМ, 2001/13/25/1	Le Rider, 227-351.	МПИ 104; Кол. Шелдаров 869.

AV, *статер*, ca. 323/322 - ca. 315 г. пр. Хр. (Група III.A)

361.	8.48 18.0 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (во отсечокот);	Непознато	НБРМ, 2008/1/37/1	Le Rider, 398-442 (Pl. 65-67).	

		Исто; долу д., **молња**.				

AV, *статер*, ca. 323/322 - ca. 315 г. пр. Хр. (Група III.B)

362.	8,41 18 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠ•[Υ] (во отсечокот); Исто; долу д., **тризабец** и **Σ.**	Непознато	ОБ, 04/31/2	Le Rider, 575-581.	ОБ Кол., 134

AV, *статер*, ca. 314 – ca. 310 г. пр. Хр. (Група III.C)

363.*	8,60 18 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (во отсечокот); Исто; долу д., **К.**	с. Загорани, Прилеп	МП, 1176	Le Rider, 621-622.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 3.

AV, *1/4 статер*, ca. 340 - ca. 328 или ca. 336 - 328 г. пр. Хр. (Група II)

364.	2.12 11.0 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (централно); горе, лак и суровица, надесно; долу, **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2005/2/55/1	Le Rider, Pl. 84, 68 - 79; SNG ANS 224-277.	
365.	2.10 11.0 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (долу); горе, лак и суровица, надесно; централно, **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2002/3/3/1	Le Rider, Pl. 84, 86 - 88.	МПИ 104a.

AV, *1/8 статер*, ca. 340/336 - ca 328 г. пр. Хр. (Група II)

366.	1.05 10.0 9	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно; околу бордура од точки // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; **тризабец**, надесно.	Прилеп	НБРМ, 2004/5/2/1	Le Rider, Pl. 84, 114; SNG ANS 233.	Кол. Шелдаров 870.

Амфипол

AV, *статер*, ca. 340/336 - ca. 328 г. пр. Хр. (Група II)

367.	8.57 15.0 9	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟ[Y] (во отсечокот); маж управува бига, надесно; долу д., **бршленов лист**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/8/1	Le Rider, 59-86.	

Сребрени изданија

Пела

AR, *тетрадрахма*, ca. 323/322 - ca. 315 г. пр. Хр. (Група III)

368.	14.00 27.0 6	Глава на Зевс со лавров венец, надесно; бордура од точки // ΦΙΛΙΠΠ-ΟΥ; млад и гол коњаник на коњ, надесно; држи палмова гранка; долу ⊙; бордура од точки.	с. Ижиште, Македонски Брод	НБРМ, 2005/3/17/1	Le Rider, 442-445 (Pl. 19,); SNG ANS 431-432.	Кол. Шелдаров 371.

AR, *1/5 тетрадрахми*, ca. 323/322 - ca. 315 г. пр. Хр. (Група III)

369.	2.55 14.0 7	Глава на момче (Аполон) со тенија, надесно // ΦΙΛΙΠ-Π[ΟΥ]; млад и гол коњаник на коњ, надесно; долу **молња**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/15/1	Le Rider, 61-62, no. 473-481 (Pl. 20); SNG ANS 435-436.	
370.	2.50 15.0 3	Исто; околу бордура од точки // ΦΙΛΙΠΠΟ-Υ; Исто; долу **молња**; врз линија.	Старо Село	НБРМ, 2004/1/33/1	Le Rider, 61-62, no. 473-481 (Pl. 20); SNG ANS 435-436.	
371.	2,52 13,5 10	Исто; без бордура // ΦΙΛΙΠΠΟ-Υ; Исто; долу ⊙.	Прилеп	НБРМ, 2005/3/11/1	Le Rider Pl. 19, no. 451-459; SNG Alpha 277.	Кол. Шелдаров 372.
372.	2,00 13,5 12	Исто. ΦΙΛΙΠΠΟ-Υ; Исто; долу ⊙.	лок. Голем Град, Преспа	ФФС, М102/2004	Le Rider Pl. 19, no. 451-459; SNG Alpha 277.	Битракова Грозданова 2015, 151, бр. 4.

Амфипол

AR, *тетрадрахми*, 355 - 349/348 г. пр. Хр. (Група I.B)

373.	14.22 25.5 6	Глава на Ѕевс со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; коњаник (Филип II) на коњ, налево; носи кавсија и хламида; отпоздравува со д. рака; долу л., **лак**; врз линија; околу линеарен круг.	Непознато	НБРМ, 1999/47/1/1	Le Rider, 145-168	МПИ 105.
374.	14.19 26.0 6	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; долу л., **лак** со **мал глобус** во внатрешноста.	Непознато	НБРМ, 2003/1/6/1	Le Rider, 169-173.	

AR, *тетрадрахми*, 342/341 – 329/328 г. пр. Хр. (Група II.B)

375.	14,25 24,7 5	Глава на Ѕевс со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Млад и гол коњаник на коњ, надесно; држи палмова гранка; долу д., **глава на Јанус.**	Непознато	ОБ, 04/2/11	Le Rider, 263-325.	ОБ Кол., 135

AR, *тетрадрахми*, 323/322 - 316/315 г. пр. Хр. (Група III)

376.	14.22 24.0 3	Глава на Ѕевс со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Млад и гол коњаник на коњ, надесно; држи палмова гранка; долу, **житен клас**, д. мон. Ρ.	Непознато	НБРМ, 1999/2/1/2	Le Rider, Pl.46, 3; SNG ANS, 736.	НБРМ Кол. 58; Кол. Шелдаров 373.
377.	14,42 25,5 3	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу, **месечев срп**; д. мон. Ρ.	Непознато	ОБ, 04/2/102	Le Rider, Pl.46, 10; SNG ANS, 737.	Кол. Шелдаров 374; ОБ Кол., 136
378.	14,39 24	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ;	Гевгелија	Кол. Шелдаров	Le Rider, Pl.46, 19;	Кол. Шелдаров

	9	Исто; долу, **делфин**, д. F.			SNG ANS, 749-752.	375.
379.	14.07 24.5 9	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу **аплустра**, д. мон. F?.	Непознато	НБРМ, 2000/33/1/1	Le Rider, Pl. 46, 17-18; SNG ANS 738-746; SNG Alpha 289.	МПИ 106.
380.	14,40 25 3	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу **аплустра**, д. мон. F.	Непознато	Кол. Шелдаров	Le Rider, Pl. 46, 17-18; SNG ANS 738-746; SNG Alpha 289.	Кол. Шелдаров 376.
381.	-- -- --	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу **аплустра**, д. мон. F.	Гевгелија	НБРМ, 2003/14/3/1	Le Rider, Pl. 46, 17-18; SNG ANS 738-746; SNG Alpha 289.	
382.	14,15 24,5 6	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу **лаврова гранка** со три помали гранчиња; д. **П**.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Le Rider, Pl. 46, 5; SNG ANS, 683-687.	Кол. Шелдаров 377.
383.	14.18 24.5 12	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу мон. **Al**, д. **топче**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/3/1	Le Rider, Pl. 44,9.	МПИ 107.

AR, *тетрадрахми*, 315/314 - 295/294 г. пр. Хр. (Група IV)

384.	14.10 26.0 12	Глава на Зевс со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Млад и гол коњаник на коњ, надесно; држи палмова гранка; долу, **Λ** и **факел**; д. **кадукеј**, вертикално.	Непознато	НБРМ, 1999/2/1/1	Le Rider, Pl. 48, 2; SNG ANS 809; SNG Alpha 333.	НБРМ Кол. 59; Кол. Шелдаров 381.
385.	13.32 25.0 9	Исто // ΦΙΛΙΠ-ΠΟΥ; Исто; долу, **Λ** и **факел**; д. мон. **НМГ**.	Непознато	НБРМ, 1999/43/2/3	Le Rider, pl. 47, 20; SNG ANS, 784.	
386.	14,00	Исто //	Асаница,	Кол.	Le Rider, Pl.	Кол.

	25,5 11	ФІΛІП - ПОY; Исто; долу **Λ и факел**; д. мон. **ΔI**.	Горно Село, Прилеп	Шелдаров	47, 18.	Шелдаров 383.
387.	13.91 26 7	Исто // ФІΛІППО-Y; Исто; долу, **Λ** и **факел**; д. мон. Ɛ.	Непознато	НБРМ, 2000/46/1/1	Le Rider, Pl. 47, 21 (вар.); SNG ANS, 791.	МПИ 110; Кол. Шелдаров 382.
388.	14.20 22.5 12	Исто // ФІΛІП / ПОY; Исто; долу **Λ и факел**, д. **нечитлив монограм**.	Непознато	НБРМ, 2000/22/1/1	-	
389.	14,20 25,3 12	Исто // ФІΛІП-ПОY; Исто; долу, **Λ** и **букраниј**; д. **Е**.	Непознато	ОБ, 04/1/4	Le Rider, Pl.47, 1	ОБ Кол., 137
390.	14.06 25.0 6	Исто // ФІΛІП-ПОY; Исто; долу, **триножник**; д. **Λ Т** и **факел.**	Непознато	НБРМ, 1999/47/1/2	Le Rider, Pl. 47, 16 (вар.).	МПИ 111.

AR, *1/5 тетрадрахми*, ca. 329/328 - ca. 323/322 г. пр. Хр. (Група II.C)

391.	2.29 14.9 3	Глава на Артемида со лавров венец, 3/4 налево; носи обетки и ѓердан; на д. рамо тоболец // ФІΛІП / ПОY; гол коњаник на коњ во од, надесно; држи палмова гранка; долу д., **преден дел од Пегас**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2000/33/5/1	Le Rider, 119, no. 504-511.	

AR, *1/5 тетрадрахми*, 323/322 - 316/315 г. пр. Хр. (Група III)

392.	2.57 15.0 12	Глава на момче (Аполон) со тенија, надесно; околу бордура од точки // ФІΛІППОY; гол коњаник на коњ, надесно; долу **лаврова гранка** со два разграноци.	Непознато	НБРМ, 2001/13/14/1	Le Rider, Pl. 46, 27.	МПИ 108; Кол. Шелдаров 379.
393.	2.55	Исто //	Непознато	НБРМ,	Le Rider, Pl.	

	15.0 7	ФIΛIΠΠ•Y; Исто; долу **лаврова гранка** со два разграноци.		2002/1/48/3	46, 27.	
394.	2.51 15.0 3	Исто // ФIΛIΠΠ•Y; Исто; долу **лаврова гранка** со три разграноци.	Непознато	НБРМ, 2004/1/34/1	Le Rider, Pl. 46, 26.	
395.	2,42 14,5 12	Исто // ФIΛIΠΠ•Y; Исто; долу **лаврова гранка** со три разграноци.	Непознато	Кол. Шелдаров	Le Rider, Pl. 46, 26.	Кол. Шелдаров 380.
396.	2,52 13,9 12	Исто // ФIΛIΠΠΟΥ; Исто; долу **лаврова гранка** со три разграноци.	Непознато	ОБ, 04/4/14	Le Rider, Pl. 46, 26.	ОБ Кол., 138.
397.	2.58 14.0 5	Исто // ФIΛIΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ во венец**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/38/1	Le Rider Pl. 45, 29; SNG ANS, 622-624.	
398.	0.00 0.0	Исто // ФIΛIΠΠΟΥ; Исто; долу **месечев срп**.	Непознато	НБРМ, 2003/13/4/1	Le Rider Pl. 46, no. 24-25; SNG Alpha, 308-314.	
399.	2.46 14.0 5	Исто // ФIΛIΠΠΟΥ; Исто; долу **месечев срп**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/54/1	Le Rider Pl. 46, no. 24-25; SNG Alpha, 308-314.	МПИ 109.
400.	2,56 15 12	Исто // ФIΛIΠΠΟΥ; Исто; долу мон. Ā?.	Непознато	Кол. Шелдаров	Le Rider, Pl. 45, 9.	Кол. Шелдаров 378.
401.	2,51 13,8 12	Исто // ФIΛIΠΠΟΥ; Исто; долу **штит** во профил.	Непознато	ОБ, 04/23/21	Le Rider, Pl. 46, 29; SNG ANS, 731-734..	ОБ Кол., 139.

Бронзени изданија

АЕ, *бронзи*, 359 - 336 г. пр. Хр. и по 336 г. пр. Хр.

402.	7,30 23	Глава на момче (Аполон) со тенија,	Под Кули, Прилеп	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров

	11	надесно; околу бордура од точки // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во од, надесно; отпоздравува со д. рака.			385 (оваа монета)	
403.	7,40 20 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето д. **ѕвезда**.	Лок. Ризоец, Горно Село, Прилеп	МП, 4	SNG Cop., 605 (вар. ѕвезда долу)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 4.
404.	5,95 18 --	Нечитлив // ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; нејасни симболи. **NB**: оштетена.	Црнилиште, Прилеп	ФФС, IV-0077; ВК 771.	---	
405.	5.80 17.0 1	Глава на момче (Аполон) со тенија, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во трчање, надесно; на главата каусија; долу мон. **ϒΕ**.	Непознато	НБРМ, 2000/33/12/1	Драганов, 249	
406.	5.73 18.0 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. ϒΕ.	Непознато	НБРМ, 2002/1/25/2	Драганов, 249	МПИ 114
407.	5.73 17 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. ϒΕ.	Клисурско Маало, Демир Капија	Кол. Шелдаров	Драганов 249.	Кол. Шелдаров 388
408.	6,07 17 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу буква **N**.	Горна Курија, с. Негорци, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 398 (оваа монета).	
409.	5,79 18 --	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу буква **N** (?).	Градиште Преслап, Горно Село, Прилеп	ФФС, IV-0112; ВК 807.	Кол. Шелдаров 398.	
410.	8.25 16.5 12	Глава на момче (Аполон) со тенија, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во трчање, надесно; долу **змија.**	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/15	SNG ANS 848-849	
411.	6,34 17 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **змија.**	Света гора, Богданци	ОБ, 04/2/3	SNG ANS 848-849	Кол. Шелдаров 389; ОБ Кол.,

						142.
412.	7,05 18,1 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; Исто; долу **змија.**	Непознато	ОБ, 04/2/144	SNG ANS 848-849	ОБ Кол., 143.
413.	6.19 17.5 2	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **врв од копје**.	Непознато	НБРМ, 1999/49/2/2	SNG ANS 850; SNG Alpha 354- 358.	МПИ 117
414.	6,66 17 11	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **врв од копје**.	Горна Курија, с. Негорци, Гевгелија	Кол. Шелдаров 387	SNG ANS 850; SNG Alpha 354- 358.	Кол. Шелдаров 393
415.	6,70 18	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **врв од копје**.	Прилеп	МП, 1711	SNG ANS 850; SNG Alpha 354- 358.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 8.
416.	5,42 20	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **врв од копје**.	Лок. Плаза, с. Бонче, Прилеп	МП, 2000	SNG ANS 850; SNG Alpha 354- 358.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 9.
417.	4,95 18	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **врв од копје**.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2580	SNG ANS 850; SNG Alpha 354- 358.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46, бр. 11.
418.	6,34 16 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **врв од копје**.	с. Крнино, Чашка, Велес	ФФС, IV- 0144; ВК 839.	SNG ANS 850; SNG Alpha 354- 358.	
419.	5.77 19.0 2	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **прора,** надесно.	Непознато	НБРМ, 2005/3/12/1	SNG ANS 854-855; SNG Alpha 365.	
420.	6,29 18 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **прора,** надесно.	Асаница, Горно Село, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG ANS 854-855; SNG Alpha 365.	Кол. Шелдаров 390.
421.	5.73 17.0 1	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **пентаграм**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/25/1	SNG ANS, 858-859	МПИ 118.
422.	6,52 18 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **пентаграм**.	лок. Голем Град, Преспа	ФФС, М-17/1984	SNG ANS, 858-859	Битракова Грозданова 2015, 151, бр. 3.
423.	5,93	Исто //	Кале, с.	Кол.	SNG ANS,	Кол.

	17 12	ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **бршленов лист,** надесно.	Алданци, Прилеп	Шелдаров	866-867; SNG Alpha 364.	Шелдаров 407.
424.	6,43 19 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **бршленов лист**.	Грамаѓе, Пештани, Прилеп	ФФС, IV-0249; ВК 947.	SNG ANS, 866-867; SNG Alpha 364.	
425.	4,96 17 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **бршленов венец**.	Висока, Крушевица, Прилеп	ФФС, IV-0182; ВК 877.		
426.	7.13 16.5 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 1999/45/7/9	SNG ANS, 869-870.	МПИ 112
427.	7.53 17 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **тризабец**, надесно и мон. **АР**.	Непознато	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 392 (оваа монета).	
428.	5.40 16.0 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **кавсија**.	Непознато	НБРМ, 1999/49/2/4	SNG ANS 877-879; SNG Alpha, 366.	МПИ 113
429.	6.36 17.5 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **молња** (хоризонтално).	Непознато	НБРМ, 1999/45/7/1	SNG ANS, 880; SNG Alpha 349.	
430.	6.89 17 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **молња** (хоризонтално).	Исар, с. Марвинци, Валандово	ОБ, 04/2/2	SNG ANS, 880; SNG Alpha 349.	Кол. Шелдаров 387; ОБ Кол., 146.
431.	5.60 18.0 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **молња**.	Непознато	НБРМ, 1999/49/2/13	SNG ANS, 880; SNG Alpha 349.	
432.	5.97 16.5 -	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **грозд**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/25/3	SNG ANS, 886.	
433.	6.83 17.0 8	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во Исто; долу **грозд**.	Крстот, Криви Дол, Штип	НБРМ, 2005/3/6/1	SNG ANS, 886.	Кол. Шелдаров 399.
434.	5,40 18 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу	Старо Бонче, с. Бонче,	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 391 (оваа	

		кормило.	Прилеп		монета).	
435.	6,64 19 8	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; горе л., **месечев срп**.	Долиште, с. Прилепец, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 361	Кол. Шелдаров 386
436.	7,70 19 1	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу буква **А.**	Грамаѓе, Горно Село, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG ANS 894; SNG Alpha 374-375.	Кол. Шелдаров 397
437.	4,83 17,4 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу буква **А.**	Непознато	ОБ, 04/2/145	SNG ANS 894; SNG Alpha 374-375.	ОБ Кол., 144.
438.	6,36 18 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. **А ●**.	с. Крнино, Чашка, Велес	ФФС, IV-0146; ВК 841.		
439.	6,42 17 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. AI.	Крстот, Криви Дол, Штип	Кол. Шелдаров	SNG ANS 896-897; SNG Alpha 395-397.	Кол. Шелдаров 403.
440.	6,48 18 5	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. AI.	Непознато	ОБ, 04/2/6	SNG ANS 896-897; SNG Alpha 395-397.	ОБ Кол., 141.
441.	7,79 18 4	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. AI и **житен клас**.	Долиште, с. Прилепец, Прилеп.	ОБ, 04/2/1	Кол. Шелдаров 404 (оваа монета)	Кол. Шелдаров 404; ОБ Кол., 140
442.	6.88 17.0 1	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. мон. AI; долу **лак**.	Непознато	НБРМ, 1999/49/2/7	SNG ANS 898-901.	МПИ 119
443.	6.71 18.0 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. мон. AI; долу **лак**.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/28	SNG ANS 898-901.	
444.	6.14 17.0 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. мон. AI; долу **лак**.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/14	SNG ANS 898-901.	
445.	5.73 17.0 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. мон. AI; долу **лак**.	Исар, с. Марвинци, Валандово.	НБРМ, 2002/10/1/2	SNG ANS 898-901.	Кол. Шелдаров 408.

446.	6,38 16 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. мон. ΑΙ; долу **лак**.	с. Крнино, Чашка, Велес	ФФС, IV- 0145; ВК 840.	SNG ANS 898-901.	
447.	4.67 17.0 1	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. **АР** (?); врз линија.	Непознато	НБРМ, 2008/1/40/1	SNG ANS 906; SNG Alpha 394.	
448.	6,91 19 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Δ**.	Градиште, Деволград, с. Дреново, Кавадарци	Кол. Шелдаров	SNG ANS 912	Кол. Шелдаров 395.
449.	5,21 17 --	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто, долу **Δ**.	с. Дреново, Кавадарци	ФФС, IV- 0085; ВК 780.	SNG ANS 912	
450.	6.33 18.0 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Δ I**.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/16	SNG ANS 913	
451.	5,26 17 7	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Δ I**.	Под Кули, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG ANS 913	Кол. Шелдаров 402
452.	6.52 19 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; Исто; долу **Е**.	Вардарски рид, Гевгелија	ОБ, 04/2/142	SNG ANS 915-918; SNG Alpha 378-380.	Кол. Шелдаров 394; ОБ Кол., 145.
453.	5.65 17.5 1	Исто // ΦΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; Исто; долу мон. **Ε** или буква **Е** (?).	Непознато	НБРМ, 2000/5/2/1	SNG ANS 915-918; SNG Alpha 378-380.	
454.	5,50 16 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **⊙**.	Прилеп	МП, 1703	SNG ANS 926; SNG Alpha 384.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 7.
455.	6.00 18.0 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **⊙**.	лок. Деволград, с. Дреново, Кавадарци	НБРМ, 2004/8/3/1	SNG ANS 926; SNG Alpha 384.	Кол. Шелдаров 396.
456	6.74 18.5 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **П**.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/27	SNG ANS 944-945, 962-963; SNG Alpha 391-393.	МПИ 116
457.	6,17 18 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **П**.	Градиште, Деволград, с. Дреново, Кавадарци	Кол. Шелдаров	SNG ANS 944-945; SNG Alpha 391-393.	Кол. Шелдаров 409

458.	5,63 17 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **П**.	Бедем, с. Чепигово, Прилеп	ФФС, IV-0065; ВК 759.	SNG ANS 944-945; SNG Alpha 391-393.	
459.	6,40 17 8	Исто; во полето л. **А** // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **П**.	Марков град, с. Корешница, Демир Капија	Кол. Шелдаров	SNG ANS 962-963.	Кол. Шелдаров 400
460.	5,94 16 12	Исто, без буква // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу мон. **П/ГА** и **факел**.	Вестерно, с. Раброво, Валандово	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 401 (оваа монета)	
461.	3.07 15 --	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **факел** (?).	Градиште Преслап, Горно Село, Прилеп	ФФС, IV-0113; ВК 808.		
462.	5.45 17.5 1	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ**.	Непознато	НБРМ, 1999/49/2/1	SNG ANS 935; SNG Alpha 386-387.	МПИ 115
463.	6,13 17,5 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ**.	Маркови кули, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG ANS 935; SNG Alpha 386-387.	Кол. Шелдаров 405.
464.	5,35 18 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ**.	Непознато	Кол. Шелдаров	SNG ANS 935; SNG Alpha 386-387.	Кол. Шелдаров 406.
465.	6.12 18.0 5	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ**; врз линија.	Ижиште, Кичево	НБРМ, 2005/3/19/1	SNG ANS 935; SNG Alpha 386-387.	
466.	5,34 18 5	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ**; врз линија.	Непознато	НБРМ, 2002/10/1/10	SNG ANS 935; SNG Alpha 386-387.	
467.	6,95 18	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **Λ** (?).	Прилеп	МП, 1297	SNG ANS 935 (вар.); SNG Alpha, 386-387 (вар.)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 6.
468.	5,87 16	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **М К**.	Лок. Асаница, Горно Село, Прилеп	МП, 49		Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 5.
469.	6.67	Исто //	Непознато	НБРМ,		

	17.0 9	ΦΙΛΙΠ[ΠΟΥ]; Исто; долу **нејасна претстава;** врз линија.		2008/1/41/1		
470.	4,47 17 --	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2579	-	Кепески, МАА 7-8, 1987, 45, бр. 10.
471.	5,30 18 -	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен	Под Кули, Варош, Прилеп	МП, 3285	-	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46, бр. 12
472.	- 17 -	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен	с. Бучин, Прилеп	МП, 2055	-	
473.	- 18 -	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен	Прилеп ?	МП, 3139 (управа)	-	
474.	- 15 -	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен	Прилеп ?	МП, 3140 (управа)	-	
475.	3,41 16 --	Исто // [ ]; Исто; долу **?**. **NB**: оштетена	Беровци, Прилеп	ФФС, IV-0365; ВК 1063.	--	
476.	3,12 13 --	Исто // [ ]; Исто; долу **?**. **NB**: оштетена	с. Крнино, Чашка, Велес.	ФФС, IV-0148; ВК 843.		
477.	4,92 17 --	Исто // [ ]; Исто; долу **?**. **NB**: оштетена	Крнино, Чашка, Велесќ	ФФС, IV-0149; ВК 844.		
478.	6,40 17 --	Исто // Нечитлив. **NB**: оштетена	лок. Маркова Кула, с. Корешница, Демир Капија	ФФС, IV-0138; ВК 833.		

479.	6.63 18 1	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**.	Самуилова тврдина, Охрид; Е2/6; откоп 6; гроб 14.	ЗМО, М-38		
480.	5.26 19 2	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**.	Самуилова тврдина, Охрид; G6/4; откоп 16.	ЗМО, М-1360		
481.	6,49 18 1	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**.	Самуилова тврдина, Охрид; С7/2; откоп 1.	М-693		
482	7,40 19 1	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: изабена	околина на Штип (?)	МШ, 1-793		Јанева 2014, 115, бр. 753.
483.	5,82 17 9	Глава на момче (Аполон) со тенија, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник во трчање, налево; долу **N**.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	SNG ANS 939; SNG Alpha 388-390.	Кол. Шелдаров 414.
484.	5.68 17 9	Исто // [Φ]ΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **N**.	Самуилова тврдина, Охрид; С5/16; откоп 11.	ЗМО, М-532	SNG ANS 939; SNG Alpha, 388-390.	
485.	5.11 16 1	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**.	Самуилова тврдина, Охрид; F2/2; откоп 11. На под.	ЗМО, М-100	SNG ANS 939; SNG Alpha, 388-390.	
486.	6.03 16.0 5	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **л. тризабец**, налево.	Клисурско мало, Демир Капија	НБРМ, 2004/8/2/1	SNG ANS 871; SNG Alpha 368.	Кол. Шелдаров 415.
487.	6.11 18.0 5	Глава на момче (Аполон) со тенија, налево // ΦΙΛΙΠ[ΠΟΥ]; коњаник во трчање, надесно; долу д. **делфин.**	лок. Горна курија, с. Негорци, Гевгелија	НБРМ, 2004/8/4/1	SNG ANS 865	Кол. Шелдаров 413.
488.	6,36 18	Исто // ΦΙΛΙΠ[ΠΟΥ];	Вестерно, с.Раброво,	Кол. Шелдаров	SNG ANS 884; SNG	Кол. Шелдаров 412

	1	Исто; во полето долу **д. молња** (вертикално).	Валандово		Alpha 340-345.	
489.	5,15 17	Исто // ΦΙΛΙΠ[ΠΟΥ]; Исто; во полето долу **д. молња** (вертикално).	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2581	SNG ANS 884; SNG Alpha 340-345.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46, бр. 13
490.	- 16 -	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен	с. Прилепец, Прилеп	МП, 2513		
491.	6,00 17 --	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто. **NB**: реверсот е оштетен	Мрзен Ореовец, Кавадарци – Дебреште, Прилеп	ФФС, IV-0228; ВК 924.		
492.	5,75 17 --	Исто // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; Исто; долу **?**.	Самуилова тврдина, Охрид; H6/5; откоп 18.	ЗМО, М-810	--	
493.	6.28 18.5 1	Глава на момче (Аполон) со тенија, налево // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник во трчање, налево; долу **прора**.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/2	SNG ANS 854-855; SNG Alpha 365 (вар. надесно).	
494.	6.44 17.9 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу нејасна претстава – **кантарос** (?).	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/17	SNG ANS 887-888; SNG Alpha 350 (вар. надесно).	
495.	5.05 18.5 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **молња** (хоризонтално).	Непознато	НБРМ, 1999/49/2/3	SNG ANS 882; SNG Alpha 347-348 (вар. рев. надесно).	
496.	6.34 18.0 9	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу нејасен симбол - **лавовска** или **глава на Хелиј** (?); врз линија.	Непознато	НБРМ, 2008/1/39/1	SNG ANS 872-874 (глава на Хелиј); SNG Alpha 371-373 (лавовска глава)	

497.	6,04 18 7	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **лавовска глава.**	Црквиште, с. Бонче, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 371-373.	Кол. Шелдаров 410.
498.	5,44 19	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **лавовска глава.**	Баба, Прилеп	ФФС, IV-0002; ВК 696	SNG Alpha 371-373.	
499.	5,91 17 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **лавовска глава.**	Ракле, Венци, Прилеп	ФФС, IV-0284; ВК 982.	SNG Alpha 371-373.	
500.	6,51 18,5 6	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. **А**; долу **лавовска глава.**	Непознато	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 411 (оваа монета)	
501.	5,55 17 --	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; л. **А**; долу **лавовска глава.**	с. Крнино, Чашка, Велес.	ФФС, IV-0147; ВК 842.	Кол. Шелдаров, 411.	
502.	- 18 -	Исто // [Φ]ΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; Исто; долу **?**. **NB**: реверсот е оштетен.	с. Бонче, Прилеп	МП, 3352		
503.	2.79 14.0 9	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во трчање, надесно; долу **П**.	Марков чардак, Бело поле, Прилеп	НБРМ, 2005/3/4/1	SNG Alpha 411.	Кол. Шелдаров 417
504.	3,30 14 8	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; долу **⊙**.	Вардарски рид, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 416 (оваа монета).	
505.	2.75 13.0 1	Исто, налево // ΦΙΛΙ[ΠΠΟΥ]; Исто; долу **врв од копје**.	Вардарски рид, Гевгелија	НБРМ, 2001/10/46/8	SNG ANS, 977.	МПИ 120; Кол. Шелдаров 418.
506.	1.15 11.5 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; во централниот дел суровица, надесно; горе **врв од копје,**	Непознато	НБРМ, 2001/11/10/1	SNG ANS 984; SNG Alpha 440	МПИ 121.

		долу буква **Λ** (?).				
507.	1.50 10.5 6	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје** (?); долу буква **Λ**.	Непознато	НБРМ, 2000/19/4/1	SNG ANS 984; SNG Alpha 440	
508.	1.23 11.5 8	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје** (?); долу буква **Λ**.	Непознато	НБРМ, 2000/40/9/1	SNG ANS 984; SNG Alpha 440	
509.	1,63 12 6	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје**; долу буква **Λ**.	Непознато	Кол. Шелдаров	SNG ANS 984; SNG Alpha 440	Кол. Шелдаров 424.
510.	1,11 11	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје** (?); долу буква **Λ**.	Градиште, Слп, Велес	ФФС, IV-0297; ВК 995.	SNG ANS 984; SNG Alpha 440	
511.	1,22 12 1	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје** и **Λ**; долу буква **Λ** (?).	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	SNG ANS 985-986.	Кол. Шелдаров 420.
512.	1.51 12.0 10	Исто; линеарна бордура // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје**; долу мон. ҎР.	Вардарски рид, Гевгелија	НБРМ, 2005/3/5/1	SNG ANS 983.	Кол. Шелдаров 423.
513.	0,89 12 12	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; горе **врв од копје**; долу **⊙**.	Крајни Зит, с. Кривогашта-ни, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 443 (вар.); Кол. Шелдаров 422 (оваа монета).	
514.	1,27 11,4 1	Исто // ΦΙΛΙΠ / Π•Υ; Исто; горе **грозд** (?); долу **П**.	Маркови кули, Прилеп	ОБ, 04/2/72	SNG Alpha, 441.	Кол. Шелдаров 421; ОБ Кол., 147
515.	1,14 11 11	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; долу **ѕвезда**.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 419 (оваа монета).	
516.	1.13	Исто //	Горна	НБРМ,	Кол.	

	11.3 8	ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; долу **ѕвезда**.	Корија, с. Негорци, Гевгелија	2005/3/18/1	Шелдаров 419.	
517.	1,26 13 --	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто; долу **М**.	Грамаѓе, Пештани, Прилеп	ФФС, IV-0250; ВК 948.	SNG ANS 990; SNG Alpha, 446 (вар).	
518.	0,99 10 --	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто, налево.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0199; ВК 894.	SNG Alpha, 449-451.	
519.	0,70 11 --	Исто // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; Исто.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0200; ВК 895.	SNG Alpha, 449-451.	
520.	1,60 12 10	Глава на Херакле со лавовска кожа, налево; линеарна бордура // ΦΙΛΙΠ / ΠΟΥ; во централниот дел молња.	Горна Курија, с. Негорци, Гевгелија	Кол. Шелдаров	SNG ANS 994-995; SNG Alpha 412-425.	Кол. Шелдаров 425.

АЛЕКСАНДАР ВЕЛИКИ (336 - 323)

Златни изданија

AV, *дистатер*

„Амфипол" (Македонија), ca. 330 - ca. 320 г. пр. Хр.

521.	17.14 22.5 2	Глава на Атена со коринтски шлем украсен со змија, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Нике стои, налево; во д. рака држи венец; во полето л. **кантарос**.	Непознато	НБРМ, 2004/7/13/1	Price, 167.	

AV, *статери*

„Амфипол" (Македонија), ca. 330 - ca. 320 г. пр. Хр.

522.	8.54 18.0 1	Глава на Атена со коринтски шлем украсен со змија; надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Нике стои, налево; во д. рака држи венец; во л. стилос;	Непознато	НБРМ, 2002/1/46/1	Price, 183.	МПИ 122.

		во полето л. **тризабец**; долу л. **Δ**.				

Хистрија (Понт), ca. 250 - 225 г. пр. Хр.

523.	8.49 17.0 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу л. **ΙΣ**; д. мон. **ΟΕ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/42/1	Price, 965.	

Лампсак (Мисија), ca. 328 - 323 г. пр. Хр.

524.	8.53 18.5 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето л. **предни делови од два коња, споени**; долу л. под крилото мон. **ΔΟ**.	Непознато	НБРМ, 2002/3/13/1	Price, 1358.	МПИ 122а.
525.	8.54 16.0 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; во полето л. **предни делови од два коња, споени**; долу л. под крилото мон. **ΔΟ**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/7/1	Price, 1358.	

Тарс (Киликија), ca. 333 – ca. 327 г. пр. Хр.

526.	8.58 17.5 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето л. **тризбец.**	Непознато	НБРМ, 2002/7/2/1	Price, 3006.	

Неопределена ковница

527.	8.37 19.0 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето л. долу **бик (?) клечи**, налево; д. долу мон. **ΦΥ**.	Непознато	НБРМ, 2005/2/7/1	Price, --.	

AR, *Тетрадрахми*

Македонија („Амфипол"), ca. 320 – ca. 317 г. пр. Хр.

528.	16.42 24.0 6	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно //	Гевгелија	НБРМ, 2001/13/18	Price, 129; SNG Cop., 689	МПИ 123; Кол. Шелдаров

		ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Зевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето л. **аплустра**; под тронот мон. [монограм].				426.

Амфипол (Македонија), ca. 315 – ca. 294 г. пр. Хр.

529.	17.27 29.0 11	Исто; околу бордура до точки // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **Λ** и **факел**; под тронот **пчела**; околу бордура од точки.	Лок. Шипков Дол, с. Стојково, Гевгелија	НБРМ, 2005/1/3/1	Price, 453.	Кол. Шелдров 427
530.	17,25 28,5 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **Λ** и **факел**; под тронот мон. [монограм].	Непознато	НБРМ, 2003/14/4/1	Price, 465	Кол. Шелдров 428

„Пела“ (Македонија), ca. 315 – ca. 310 г. пр. Хр.

531.	16,75 26 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **бојотски штит**; под тронот, **змија**.	Долиште, с. Прилепец, Прилеп	Кол. Шелдров	Price, 249a	Кол. Шелдров 429.

Пела (?) (Македонија), ca. 285 – ca. 275 г. пр. Хр.

532.	16,52 28,0 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; под тронот мон. [монограм].	Прилеп	НБРМ, 2003/14/5/1	Price, 547 (вар.)	Кол. Шелдров 430
533.*	17.10 26.0 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; под тронот **факел**.	с. Прилепец, Прилеп	МП, 1357	Price, 564	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46, бр. 15.

Пела (?) (Македонија), ca. 280 – ca. 275 г. пр. Хр.

534.	12.79	Исто //	Непознато	НБРМ,	Price, 595	

	28.0 11	[Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **грозд**, под тронот мон. **ΠΥΑ.**		1999/13/1/1	(вар.)	

Пела (?) (Македонија), ca. 275 – ca. 270 г. пр. Хр. или подоцна

535.	16.78 29.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **македонски шлем** со перјаница; под тронот мон. ₭; во отсечокот мон. Ɛ.	Непознато	НБРМ, 2001/13/26/1	Price, 621.	МПИ 125; Кол. Шелдров 431.
536.	16.90 29.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **македонски** **шлем**; под тронот мон. **ΗΥ;** во отсечокот, мон. Ɛ.	Непознато	НБРМ, 2002/7/7/1	Price, 631.	

Коринт (Пелопонес), ca. 310 – ca. 290 г. пр. Хр.

537.	17.01 26.5 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (во отсечокот) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; тронот е со наслон; нозете врз столче; во полето л. **гулаб во венец**; под тронот, **Η**.	Непознато	НБРМ, 1999/31/1/4	Price, 671.	МПИ 124.
538.*	16,90 27	Исто // [Β]ΑΣΙΛ[ΕΩΣ] (во отсечокот) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; тронот е со наслон фланкиран со две Нике, секоја со венец; под тронот букви **Ν Ο**.	с. Прилепец, Прилеп	МП, 1524	Price 691.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46, бр. 16.

Несигурна ковница, Грција или Македонија, ca. 310 – ca. 275 г. пр. Хр.

539.*	17,12 25	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	с. Прилепец, Прилеп	МП, 1253	Price 852.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46,

	--	(десно); Исто; тронот е со наслон; без столче за нозете; во полето л. **делфин**; под тронот, **стрелка**; во отсечокот **молња.**				бр. 14.

Месембрија (Понт), ca. 250 – ca. 175 г. пр. Хр.

540.	16.64 34.0 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (десно) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (лево); ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΑ (во отсечокот); Исто; трон без наслон; во полето л. **коринтски шлем,** надесно.	Непознато	НБРМ, 2005/1/22/1	Price, 1004	

Месембрија (Понт), ca. 175 – ca. 125 г. пр. Хр.

541.	15.75 28.5 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (десно) ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ] (лево); Исто; во полето л. **коринтски шлем**, **ΔΑ**; под тронот **ΔΙ.**	Непознато	НБРМ, 2000/3/2/2	Price, 1070	
542.	16.17 32.0 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (десно) ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ] (лево); Исто; во полето л. **коринтски шлем,** **ΜΑ**; под тронот, мон. A.	Непознато	НБРМ, 1999/43/2/1	Price, 1082	МПИ 128

Месембрија (Понт), ca. 125 - ca. 65 г. пр. Хр.

543.	16.79 33.7 5	Исто // [ ] (десно) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ(лево); Исто; во полето л. **коринтски** (?) **шлем** и мон. **ΧΡ**; под тронот, мон. **οΔι** и **Υ.**	Непознато	НБРМ, 2002/1/2/1	Price, 1096 (вар.).	
544.	16.00 32.0 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (десно) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	Непознато	НБРМ, 2002/1/2/2	Price, 1092.	

		(лево); Исто; во полето л. **коринтски шлем**; под тронот мон. **ХАФ**.				

Одесос (Понт), ca. 280 – ca. 200 г. пр. Хр.

545.	17.03 25.5 12	Исто // [А]ΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ] (десно); Исто; во полето л. мон. **Δο** и **амфора**; под тронот мон., **ΑΥΤ.**	Непознато	НБРМ, 2000/19/1/1	Price, 1153	МПИ 126.

Одесос (Понт), ca. 125 – ca. 70 г. пр. Хр.

546.	14.65 29.0 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (десно) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (лево); Исто; во полето л. **ΘΕ**; под тронот мон. **Ά**.	Непознато	НБРМ, 2000/3/2/1	Price, 1181b; SNG Cop., 723-724.	МПИ 127.
547.	16,22 33 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (десно) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (лево); Исто; во полето л. **ΔΗ**; под тронот мон. **Ά**.	Непознато	НБРМ, 2003/5/4/1	Price, 1180.	

Саламина (Кипар), ca. 315 – ca. 300 г. пр. Хр.

548.	16,95 24,6 12	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] (во отсечокот) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **ΠΕ;** под тронот **Γ.**	Непознато	ОБ, 04/1/5	Price, 3177	ОБ Кол., 148

„Арад" (Фојникија), ca. 323 – ca. 316 г. пр. Хр.

549.	17.04 29.0 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (долу) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **прора**, налево и **ΛΥ**, под тронот, Ι.	Непознато	НБРМ, 1999/2/2/1	Price 3338; SNG Oxford 3207.	

Тире (Фојникија), ca. 305 – ca. 290 г. пр. Хр.

550.	15.92 25.9 9	Исто // [B]ΑΣΙΛΕΩ[Σ] (долу) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **двојна секира** (?) **во венец**; под тронот мон. **ΕΚ.**	Непознато	НБРМ, 2001/8/11/1	Price, 3543 (вар.)	

„Бабилон" (Бабилонија), ca. 325 – 323 г. пр. Хр.

551.	17.09 27.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **змија**; под тронот мон. **|ΦΛΙ|** и **М**.	Непознато	НБРМ, 1999/2/2/2	Price, 3665	

„Бабилон" (Бабилонија), ca. 311 - ca. 305 г. пр. Хр.

552.	16.79 26.8 12	Исто // [ΒΑ]ΣΙΛΕΩΣ (во отсечокот) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **₱ во венец**; под тронот **М**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/35/1	Price, 3747	

AR, *Драхми*

Несигурна ковница, Грција или Македонија, ca. 310 – ca. 275 г. пр. Хр.

553.*	4,01 15	Глава на Херакле со лавовска кожа надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето **л.**, **амфора** (?).	Бучин, Крушево	ФФС, IV-0048; ВК 742.	Price 864.	

Лампсак (Мисија), ca. 328 – 323 г. пр. Хр.

554.*	4,05 16	Исто; во полето д., **графит А**; околу бордура до точки //	лок. Корита, с. Прилепец, Прилеп.	МП, 45	Price 1350; SNG Alpha, 573	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 20.

		ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л., **ѕвезда.**			

Лампсак (Мисија), 310 – 301 г. пр. Хр.

555.	3.54 16.0 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во поле **л. преден дел од Пегас**; под тронот мон. **No**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/45/1	Price, 1382

Абид (?) (Троада), ca. 310 - ca. 301 г. пр. Хр.

556.	4.21 17.5 12	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ] (десно); Исто; во поле л. мон. **ΜΥ**; под тронот, **Ι**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/60/1	Price, 1528
557.	4,08 17 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ] (десно); Исто; во полето л. мон. **ΠΥΡ**, под тронот мон. **ΣΙ.**	Гевгелија	НБРМ, 2003/5/5/1	Price,1538 (вар)
558.	4.08 15.5 12	Исто // [ΑΛ]ΕΞΑ[ΝΔΡΟΥ] (десно); Исто; во полето л. **нечитлив мон.** или **симбол**; под тронот **бршленов лист** (?).	Непознато	НБРМ, 2004/1/55/1	Price, 1560 (?)
559.	3.96 17.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во поле л. мон. **ΜΕ**; под тронот, **лист од бршлен**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/43/1	Price, 1560
560.	4.07 18.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во поле л. мон. **ΜΕ**; под тронот, **лист од бршлен**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/44/1	Price, 1560

„Колофон" (Јонија), са. 323 - са. 319 г. пр. Хр.

561.*	4,15 17	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето д. **врв од копје**; под тронот **бршленов лист**.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 1059	Price 1764 (вар.).	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 18.
562.	3.76 16.5 0	Исто // [ΑΛΕ]ΞΑΝ[ΔΡΟΥ] (десно); Исто; во полето л. **лира**, под тронот **А**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/61/1	Price, 1769	
563.*	4,20 17	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **лира**; под тронот буква **В**.	Лок. Длабок Дол, с. Бонче, Прилеп	МП, 1285	Price, 1770	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 19.

„Колофон" (Јонија), са. 319 - 310 г. пр. Хр.

564	3.85 17.0 12	Исто // [ΑΛΕ]ΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во поле л. мон. **ΣΩ**; под тронот мон. **ПАР**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/46/1	Price, 1792	
565.*	4,13 18 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **ΣΩ**; под тронот мон. **ПАР**.	Висока, Крушевица, Прилеп	ФФС, IV-0183; ВК 878.	Price 1792	

„Колофон" (Јонија), са. 310 - са. 301 г. пр. Хр.

566.	4.06 18.0 12	Исто // [ΑΛΕ]ΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **П**; под тронот **П**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/58/1	Price, 1806	
567.*	3,73 17 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; под тронот буква **П**.	Прилеп	МП, 1370	Price, 1806-1815, 1817-1818 (вар.); SNG Alpha 615 (вар.)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 21.

568.	4,23 16 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л., **В, ТI**; под тронот **П**.	Горни Краставец, Демир Капија	ФФС, IV-0107; ВК 802.	Price, 1808c	
569.	3.96 19.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **КА** (?); под тронот **Ф**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/10/1	Price, 1823.	
570.	4.15 18.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **КА** (?); под тронот **Ф**.	Непознато	НБРМ, 1999/43/2/2	Price, 1823	
571.*	4.06 18 11	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; (десно); Исто; во полето л. мон. **КА**; под тронот **Ф**.	Самуилова тврдина, Охрид; В6/15; гр. 26; гроб 228.	ЗМО, М-1793	Price, 1823	
572.	4.04 18.0 9	Исто // [Α]ΛΕΞΛΙΛΡ● [Y] (десно); Исто; во полето л. мон. **КА**; под тронот **Ф**.	Непознато	НБРМ, 2000/33/3/1	Price, 1823	
573.	4.31 18.5 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **КА** , под тронот **месечев срп**.	Непознато	НБРМ, 2000/21/2/1	Price, 1825	МПИ 130.
574.	3,54 18,1 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **К** (?), под тронот, **месечев срп.**	Непознато	ОБ, 04/4/19	Price, 1826	ОБ Кол., 149.
575.	4.06 18.5 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. **месечев срп**, под тронот мон. **РКА**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/56/1	Price, 1827	

Магнесија на Меандар (Јонија), ca. 319 – ca. 305 г. пр. Хр.

576.	3.67 18.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ] (десно); Исто; во полето л. мон. **ΑΥ**, под тронот мон. Ѧ.	Непознато	НБРМ, 2001/8/10/1	Price, 1973	

Милет (Јонија), ca. 325 – ca. 323 г. пр. Хр.

577.	4.17 16.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. Ħ.	Непознато	НБРМ, 1999/2/3/1	Price, 2090	
578.	3.98 17 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔ[ΡΟΥ]; (десно); Исто; во полето л. мон. Ħ.	Непознато	НБРМ, 2000/5/3/1	Price, 2090	МПИ 129.
579.	4.22 17.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. Ħ.	Непознато	НБРМ, 2000/33/4/1	Price, 2090	

„Теос" (Јонија), ca. 310 - ca. 301 г. пр. Хр.

580.	4.10 16.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. Ħ; под тронот **Α** ?.	Непознато	НБРМ, 2004/1/59/1	Price, 2288	

Миласа (?) (Карија), ca. 310 - ca. 300 г. пр. Хр.

581.	4.18 17.0 3	Исто // [ΑΛΕ]ΞΑΝΔΡΟ[Υ] (десно); Исто; во полето л. мон. **ΩΧ**, под тронот **ΕΥ**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/54/1	Price 2479; SNG Alpha 642.	
582.*	4,00 17	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ] (десно); Исто; во полето л. мон. **ΩΧ**, под тронот **ΕΥ**.	Лок. Спаница, с. Бонче, Прилеп	МП, 33	Price 2479; SNG Alpha 642.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 46, бр. 17.

Сарди (Лидија), ca. 334 – ca. 323 г. пр. Хр.

583.	4.15 17.0 12	Исто // [А]ΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; (десно); Исто; во полето л. мон. |⊙|; под тронот **роза**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/53/1	Price, 2570	

Сарди (Лидија), ca. 323 - ca. 319 г. пр. Хр.

584.	4.06 16.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ] (десно); Исто; во полето л. **пчела**; под тронот **TI**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/51/1	Price, 2627	
585.	4.13 16.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ] (десно); Исто; во полето л. **TI**; под **тронот пчела**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/57/1	Price, 2629	

AR / AE, драхма-суберат

586.*	3,41 17 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето л. **?**. **NB:** оштетена.	Модриште, Македонски Брод	ФФС, IV-0367; ВК 1065.		

AE, *бронзи*

Македонија („Амфипол"), 336 – ca. 323 г. пр. Хр.

587.	3,64 16 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; орел, надесно; стои врз молња; главата свртена; горе **бршленов лист**.	Лок. Исар с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 28a; SNG Alpha 696-698.	Кол. Шелдаров 447.
588.	3.67 17.0 10	Исто; околу бордура од точки // ΑΛΕΞΑ-ΝΔΡ-ΟΥ; Исто; во полето л. **месечев срп**; околу бордура од точки.	Непознато	НБРМ, 2008/1/52/1	Price, 91 (месечев срп горе л.)	

589.	4,02 17 6	Исто // ΑΛΕΞΑ - ΝΔΡΟΥ; Исто; без симболи.	Вардарски рид, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Price, 158	Кол. Шелдаров 448.
590.	3.71 17.0 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝ-ΔΡΟΥ; Исто; горе л. буква **А**.	Непознато	НБРМ, 2000/34/9/1	Price, 160; SNG Alpha 705-707.	МПИ 132
591.	4,09 16 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝ-ΔΡΟΥ; Исто; горе л. буква **А**.	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	ОБ, 04/2/103	Price, 160; SNG Alpha 705-707.	Кол. Шелдаров 449; ОБ Кол., 150.

Непозната ковница (Македонија), ca. 336 - ca. 323 г. пр. Хр.

592.	6.21 18.0 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; суровица, надесно, горе; лак и тоболец, долу.	Непознато	НБРМ, 2008/1/49/1	Price, 266	
593.	6.01 18 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 266c	Кол. Шелдаров 432
594.*	3,15 19	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2906	Price, 266	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 27
595.*	6,18 17 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Прилепец, Прилеп	ФФС, IV-0269; ВК 967.	Price, 266.	
596.*	5,80 18 7	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Градиште, Вапа, Центар Жупа, Дебар	ФФС, IV-0313; ВК 1011.	Price, 266.	
597.*	4.83 17 --	Исто // [ΑΛΕΞΑΝ]ΔΡΟΥ; Исто.	Самуилова тврдина, Охрид; C5/4. Под 2; под просторија А	ЗМО, М-1335	Price, 266; ММЦ I, 431.	
598.	6,57 17,5 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **молња**.	Лок. Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 269	Кол. Шелдаров 436
599.*	6.26 19 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; горе **молња**.	Самуилова тврдина, Охрид; D4/9; откоп	ЗМО, М-1829	Price, 269	

			6.			
600.	5.62 19.0 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **молња**, долу буква **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/48/1	Price, 275	
601.	5.90 18.0 8	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **молња**, долу буква **Δ**.	Непознато	НБРМ, 2000/34/63/1	Price, 275	
602.	6,85 19 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **молња**, долу буква **Δ**.	Лок. Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 275b	Кол. Шелдаров 437.
603.*	4,9 18 7	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **Δ**.	Централна Македонија – Велес	НМВ, 248-1222	Price, 294; SNG Alpha 718-719.	
604.	6,17 17 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **А.**	Плетвар, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 296	Кол. Шелдаров 435.
605.*	4,98 17 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **А.**	Градиште Преслап, Горно Село, Прилеп	ФФС, IV-0116; ВК 811.	Price, 296.	
606.*	6,35 19 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **А.**	Кале „Калуѓерска чешма", Камен дол, Росоман.	ФФС, IV-0131; ВК 826.	Price, 296	
607.	5,80 17 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе, **венец** или **Θ**.	Непознато	НБРМ, 2003/13/5/1	Price, 298.	
608.	6.71 19.0 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето горе Г.	лок. Долиште, с. Прилепец Прилеп	НБРМ, 2004/8/6/1	Price, 310.	Кол. Шелдаров 434.
609.	6.91 18.0 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето горе **П**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/51/1	Price, 310.	
610.	6.33 18.0 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе мон. **ЖЕ.**	Непознато	НБРМ, 2008/1/47/1	Price, 316.	
611.	5.95 18.0	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ;	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/46	Price, 316.	

	10	Исто; горе мон. ӾЕ.				
612.	5,47 18 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе мон. ӾЕ.	Лок. Градиште, Деволград, с. Дреново, Кавадарци	Кол. Шелдаров	Price, 316	Кол. Шелдаров 433
613.*	3,15 20 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе мон. ӾЕ.	Непознато (Прилеп?)	МП, 1982	Price, 316.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 31.
614.*	5,72 17 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе мон. ӾЕ.	Црнобуки, Битола	ФФС, IV-0078; ВК 772.	Price, 316.	
615.	1,70 12 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **молња**.	Лок. Крстот, Криви дол; Штип.	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 466 (оваа монета).	
616.	1.48 12.0 1	Исто // ΑΛΕ / ΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; без симбол.	Непознато	НБРМ, 2008/1/53/1	Price, 267.	
617.	2.29 12.5 9	Исто // [ΑΛΕΞ] / ΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/19	Price, 267.	
618.	1.64 12.0 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2001/8/18/1	Price, 327.	МПИ 134.
619.*	5,45 17 --	Нечитлив // [ΑΛΕΞ]ΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; суровица, налево.	Самуилова тврдина, Охрид; Н6/1-2 (профил). Сиво пепеласт слој на ниво на гробови.	ЗМО, М-1303	--	
620.	6.33 19.0 6	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡ• Υ; лак и тоболец, горе; суровица, надесно, долу; горе ∇, долу **грозд**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2000/33/16/1	Price, 284.	МПИ 131.
621.*	5.99 19 5	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔ[ΡΟ]Υ; Исто; горе **Δ** (?), долу **тризабец** (?),	Самуилова тврдина, Охрид; Н4/7.	ЗМО, М-1760	Price, 280 (вар.)	

		надесно.				
622.	5,68 18 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; долу **Δ.**	лок. Градиште, с. Крушевица, Росоман	НБРМ, 2004/8/7/1	Price, 295 (вар., суровица, налево и горе)	Кол. Шелдаров 444.
623.	5,96 18 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; долу мон. ΜΕ.	Марков чардак, Бело Поле, Прилеп	ОБ, 04/2/147	Price, 319A	Кол. Шелдаров 446; ОБ Кол., 152.
624.*	5,99 18 6	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе и долу **нејасни знаци**.	Самуилова тврдина, Охрид; D4/7; откоп 3. ∇ 782,35.	ЗМО, М-1868	-	
625.	5,36 19 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; суровица**,** налево; горе **Δ,** долу **ѕвезда**.	Горна Курија, с. Негорци, Гевгелија	НБРМ, 2004/8/8/1	Price, 277	Кол. Шелдаров 443.
626.	6.73 18.5 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **Δ,** долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2000/34/16/1	Price, 280	
627.*	- 17 -	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **Δ** (?); долу **тризабец,** надесно**.**	с. Прилепец, Прилеп.	МП, 1502	Price, 280	
628.	6,04 18 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **Δ**, долу **грозд**.	Света гора, Богданци	Кол. Шелдаров	Price, 283	Кол. Шелдаров 442.
629.*	- 18 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **Δ**; долу **молња.**	лок. Точила, Прилеп.	МП, 3044	Price, 287	
630.*	5,24 20	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто, долу; долу **А.**	лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 1979	Price, 297	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 24.
631.	6,56 19 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **К.**	Старо бонче, с. Бонче, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 301	Кол. Шелдаров 440.
632.	5,06	Исто //	Непознато	Кол.	Price, 307	Кол.

	18 8	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **ΛΑ.**		Шелдаров		Шелдаров 441.
633.	6,29 19 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **П.**	Кале, с. Алданци, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 311.	Кол. Шелдаров 438.
634.*	5,90 18 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **Φ.**	Мала боска, с. Ѓопчели, Дојран	ОБ, 04/2/73	Price, 313	Кол. Шелдаров 439; ОБ Кол., 151.
635.*	3.61 18 --	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; долу **Φ** (?).	Самуилова тврдина, Охрид; F2/4; откоп 27. Агол на ѕидови 9 и 10	ЗМО, М-976	Price, 313	
636.	5,93 17 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; горе, лак во футрола, надесно; суровица, надесно, долу; долу **чаша со рачка**.	Вестерно, с. Раброво, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 325.	Кол. Шелдаров 445.

Тарс (Киликија), 323 – 317 г. пр. Хр.

637.	6.67 18.0 5	Глава на Херале со лавовска кожа, надесно; д. кадукеј (?) // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; суровица, надесно, горе; лак и тоболец, долу; горе **кадукеј**, налево; долу **Δ**.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/47	Price, 3061.	

Непозната ковница (Македонија), ca. 336 – ca. 323 г. пр. Хр.

638.*	- 17 -	Машка глава (Аполон) со тенија, надесно // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; коњ во трчање, надесно; долу **факел.**	Прилеп	МП, 1721	Price, 338	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 60.
639.	3.73 16.0 10	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **делфин**, надесно.	лок. Градиште, с. Крушевица, Росоман	НБРМ, 2004/8/10/1	Price, 339	Кол. Шелдаров 456.

640.*	3,22 16 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **делфин**, надесно.	Прилепец, Прилеп	ФФС, IV-0268; ВК 966.	Price, 339	
641.	4.10 18 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **молња**.	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	Кол. Шелдаров	Price, 340.	Кол. Шелдаров 460.
642.	4.34 16.7 6	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **молња**.		ОБ, 04/5/4-1	Price, 340; SNG Alpha 748.	ОБ Кол., 154
643.*	- 15 -	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **молња** (?).	с. Вепрчани, Прилеп	МП, 1537	Price, 340	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 58.
644.*	2,29 16 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **молња**.	Градиште Преслап, Горно Село, Прилеп	ФФС, IV-0117; ВК 812.	Price, 340	
645.	3.36 14.0 2	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **букраниј**.	Непознато	НБРМ, 2004/8/13/1	Price, 341	
646.	3,75 15 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; Исто; долу **букраниј**.	Кале, с. Алданци, Прлеп	НБРМ, 2004/8/12/1	Price, 341	Кол. Шелдаров 457
647.*	2.57 15	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **букраниј**.	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2573	Price, 341	Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 66.
648.	3,52 13 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 342	Кол. Шелдаров 453.
649.	3,52 16 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **триножник**.	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	Кол. Шелдаров	Price, 344.	Кол. Шелдаров 454.
650.	3,13 14 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **триножник**.	Габавски Рид, Св. Еразмо, Охрид	ФФС, IV-0351; ВК 1049.	Price, 344.	
651.*	2,69	Исто //	Градиште,	ФФС, IV-0123;	Price, 344.	

	14 --	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **триножник**.	Граиште, Демир Хисар	ВК 818.		
652*	3,91 16 --	Исто // [Α]ΛΕΞ[ΑΝΔΡΟΥ]; Исто; долу **триножник**.	Висока, Крушевица, Прилеп	ФФС, IV-0184; ВК 879.	Price, 344.	
653.	3,03 15 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; Исто; долу **глава од коза**.	Долиште, с. Прилепец, Прилеп	ОБ, 04/2/146	Кол. Шелдаров 455 (оваа монета)	ОБ Кол.,153.
654.	3,68 16 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **глава од коза** (?).	Градиште, Граиште, Демир Хисар	ФФС, IV-0124; ВК 819.	Кол. Шелдаров 455.	
655.	4,32 15,5 9	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **кантарос**.	Вардарски рид, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Price, 345; SNG Alpha 755.	Кол. Шелдаров 464.
656.	4.38 17.5 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **аплустра**.	Непознато	НБРМ, 2000/34/15/1	Price, 346.	МПИ 133.
657.	3,97 16 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **аплустра**.	Мала боска, с. Ѓопчели, Дојран	Кол. Шелдаров	Price, 346.	Кол. Шелдаров 458
658.	3,37 14 1	Исто // ΑΛΕΞΑΝ[ΔΡΟΥ]; Исто; долу **грозд**.	Непознато	Кол. Шелдаров	Price, 347.	Кол. *Шелдаров* 462
659.*	- 15 -	Исто // ΑΛΕ[ΞΑΝΔΡ]ΟΥ; Исто; долу **венец.**	Прилеп	МП, 1709	Price, 348	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 59.
660.*	- 20 -	Исто // ΑΛΕΞ[ΑΝΔΡΟΥ]; Исто; **долу** венец (?).	лок. Варош, Прилеп	МП, 3323	Price, 348	
661.	3.70 15.0 9	Исто // [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **венец**.	Непознато	НБРМ, 2005/3/3/1	Price, 348	
662.	3.71 15 9	Исто // ΑΛ-ΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **венец.**	Вардарски рид, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Price, 348.	Кол. Шелдаров 461.
663.	3.53 17.0	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ;	Плетвар, Прилеп	НБРМ, 2004/8/11/1	Price, 349	Кол. Шелдаров

	5	Исто; долу **ѕвезда**.				459
664.*	- 18 -	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **ѕвезда**.	лок. Глува, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2219	Price, 349	
665.*	3,19 16 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **ѕвезда**.	Стража, Фариш, Кавадарци	ФФС, IV-0337; ВК 1035.	Price 349.	
666.	4.64 17.0 4	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **бојотски штит**.	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	НБРМ, 2005/3/13/1	Price, 351	Кол. Шелдаров 463
667.*	3,73 16	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **бојотски штит**.	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2572	Price, 351	Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 62.
668.*	3,30 15	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **бојотски штит** (?).	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 3046	Price, 351	Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 63.
669.*	3,04 15 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **бојотски штит**.	Грамаѓе, Пештани, Прилеп	ФФС, IV-0251; ВК 949.	Price, 351	
670.*	3,72 14 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **бојотски штит**.	Варош, Прилеп	ФФС, IV-0315; ВК 1013.	Price, 351	
671.*	2,20 14 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; **без симбол**.	Чаниште, Прилеп	ФФС, IV-0344; ВК 1042.	Price, 353A	
672.*	4,66 18 --	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; **без симбол**.	Градиште Преслап, Горно Село, Прилеп	ФФС, IV-0114; ВК 809.	Price, 353A	
673.	4.42 15 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **А**.	Грамаѓе, Горно Село, Прилеп	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 774-776.	Кол. Шелдаров 451
674.*	2,73 14 --	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; долу **А**.	Бело поле, Прилеп	ФФС, IV-0036; ВК 730.	SNG Alpha 774-776.	
675.*	3,50 17 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **А**.	Радобил, Прилеп	ФФС, IV-0277; ВК 975.	SNG Alpha 774-776.	
676.	3,05 13	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ;	Кале, с. Алданци,	Кол. Шелдаров	Price, 359	Кол. Шелдаров

	12	Исто; долу **Λ**.	Прлеп			465
677.*	5.24 17	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **ΛΙ**.	Лок. Заградиште, с. Дебреште, Прилеп	МП, 1120	Price, 359 (вар. со Λ)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 55.
678.	3.50 14.0 10	Исто // [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто; долу **Χ**.	Непознато	НБРМ, 2005/3/7/1	Price, 362	
679.*	3,66 15 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **Α Ι.**	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0202; ВК 897.	Price, 363	
680.*	3,45 16	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу мон. **Ʀ**.	Лок. Крив Рид, с. Вепрчани, Прилеп	МП, 1150	Price, 366	Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 65.
681.	3.62 15.0 5	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу ⱵΡ.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/5	Price, 369.	
682.	4.16 16 3	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу ⱵΡ.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 369.	Кол. Шелдаров 450
683.*	3,37 15 -	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу ⱵΡ.	Лок. Сливи, с. Чумово, Прилеп	МП, 53	Price, 369.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 56.
684.*	4,00 16 -	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу ⱵΡ (?).	Прилеп	МП, 1708	Price, 369.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 64.
685.*	3,22 16 --	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу ⱵΡ.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0201; ВК 896.	Price, 369.	
686.*	4,00 17 11	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу ⱵΡ.	с. Горни Дисан, Неготино	НМВ, 480-518	Price, 369.	
687.	3,74 16 12	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу Ⱶ.	Непознато	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 452 (оваа монета)	
688.*	2,70 16	Исто // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **нејасен симбол.**	Прилеп	МП, 1368	---	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 57.
689.*	- 18 -	Исто // ΑΛΕΞΑ[ΝΔΡ]ΟΥ; Исто; долу **?**. **NB**: оштетена.	Лок. Долиште, с. Волково, Прилеп	МП, 2018		Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 61.

690.*	3.15 15	Исто // [ΑΛΕΞ]ΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **?**.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2907		Кепески, МАА 7-8, 1987, 52, бр. 67.
691.*	-- 15 --	Исто // [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **?**. **NB**: оштетена.	лок. Баба, Прилеп	МП, 5/882 (вл.кн.)		
692.*	3,96 17 --	Исто // Нечитлив.	Бедем, с. Чепигово, Прилеп.	ФФС, IV-0066; ВК 760.		

Непозната ковница (Македонија), ca. 323 – ca. 317 г. пр. Хр.

693.	5,15 17 12	Машка глава со тенија, налево // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Коњаник на коњ во трчање, налево; долу **молња.**	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	ОБ, 04/2/162	Price, 371 (вар,); SNG Alpha 780, (вар.)	Кол. Шелдаров 467; ОБ Кол., 159
694.	5,70 17 12	Исто, надесно // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; Исто, надесно; долу **молња.**	Непознато	Кол. Шелдаров	Price, 371A	Кол. Шелдаров 468
695.*	5,27 17 --	Исто // [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; Исто; долу **?**.	Прилепец, Прилеп	ФФС, IV-0267; ВК 965.	Price 371A (вар.)	

Непозната ковница (Македонија), ca. 325 – ca. 310 г. пр. Хр.

696.	5.58 17.0 1	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // Β Α (молња меѓу буквите); суровица, надесно, горе; лак во футрола, надесно, долу.	Непознато	НБРМ, 2000/33/15/1	Price, 373c	МПИ 138.
697.	5,15 18 8	Исто // Β Α (молња меѓу буквите); Исто.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 373c	Кол. Шелдаров 484.
698.	5,96 18 11	Исто // Β Α (молња меѓу буквите); Исто.	Лагер, с. Николич, Дојран	Кол. Шелдаров	Price, 373c	Кол. Шелдаров 485.

699.	4,83 17 10	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // B A (молња меѓу буквите); суровица, налево, горе; лак и тоболец, долу; **без симбол**.	Непознато	НБРМ, 2004/8/9/1	Price, 375a	Кол. Шелдаров 486.
700.	5.03 17.5 1	Исто // B A; лак и тоболец; горе; суровица, налево, долу; долу **молња**.	Непознато	НБРМ, 2001/8/19/1	Price, 376	МПИ 139.
701.	5,75 18 8	Исто // B A; Исто; долу **молња**.	Бегово, с. Стојаково, Гевгелија	Кол. Шелдаров	Price, 376	Кол. Шелдаров 471.
702.*	6,00 17	Исто // B A; Исто; долу **молња**.	Лок. Безистен, с. Прилепец, Прилеп	МП, 30	Price, 376	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 22.
703.*	5,35 17	Исто // B A; Исто; долу **молња**.	Лок. Петочна вода, с. Волково, Прилеп	МП, 1329	Price, 376	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 25.
704.*	5.54 17 9	Исто // B A; Исто; долу **молња**.	Самуилова тврдина, Охрид; H14/11; откоп 8.	ЗМО, М-1759	Price, 376.	
705.*	5,16 17 1	Исто // B A; Исто; долу **молња**.	Самуилова тврдина, Охрид; B-7/4; откоп 5.	ЗМО, М-751	Price, 376.	
706.	5,86 18 9	Исто // B A; Исто; долу **гранче,** налево.	Плетвар, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 377	Кол. Шелдаров 470.
707.	5,56 18,5 3	Исто // B A; Исто; долу **ѕвезда**.	Штип	ОБ, 04/2/10	Price, 378c.	Кол. Шелдаров 479; ОБ Кол., 155.
708.*	5,61 17 --	Исто // B A; Исто; долу **ѕвезда**.	Кале „Калуѓерска чешма", Камен дол, Росоман	ФФС, IV-0132; ВК 827.	Price, 378c	
709.	5,94	Исто //	Еленик, с.	Кол.	Price, 379.	Кол.

	18 2	В А (точка меѓу буквите); Исто; долу **ѕвезда**.	Мојно, Битола	Шелдаров		Шелдаров 480
710.	5.95 20 10	Исто // В А; Исто; суровица, надесно; долу **молња**.	Непознато	НБРМ, 2001/8/25/1	Price, 376 (вар. суровица налево); SNG Alpha 783-784.	
711.	6,35 16 8	Исто // В А; Исто; долу **молња**.	Градиште, Крушевица, Росоман	Кол. Шелдаров	Price, 376 (вар. суровица налево); SNG Alpha 783-784.	Кол. Шелдаров 472.
712.	6,15 16 2	Исто // В А (точка меѓу буквите); Исто; долу **ѕвезда**.	Марков чардак, Бело поле, Прилеп	ОБ, 04/2/17	Price, 378 (вар. суровица налево); Кол. Шелдаров 482 (оваа монета).	ОБ Кол., 157
713.	4,61 18	Исто // В А; Исто; во полето л. **ѕвезда**.	лок. Кале, с. Стари Град, Велес	ФФС, IV-0299; ВК 997.	Price, 380.	
714.*	4.83 17 11	Исто // В А; Исто; во полето д. **ѕвезда**.	Самуилова тврдина, Охрид; G6/8; откоп 12.	ЗМО, М-1174	Price, 380 (вар., ѕвезда во поле л.).	
715.	6.43 19.5 3	Исто // В А; Исто; долу **глушец**, надесно.	Кале, с. Алданци, Прилеп	НБРМ, 2002/10/1/3	Price, 382.	Кол. Шелдаров 481
716.	5.09 18.0 --	Исто // В А; Исто; долу **змија**, налево.	Непознато	НБРМ, 2000/34/5/1	Price, 385.	
717.	6,63 17,5 4	Исто // В А; Исто; долу **змија**, налево.	Петочна вода, с. Браилово, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 385.	Кол. Шелдаров 473
718.*	5,45 18 --	Исто // В А; Исто; долу **змија**, налево.	Лок. Долиште, с. Волково, Прилеп	МП, 1249	Price, 385.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 47, бр. 23.

719.*	4.24 18 11	Исто // B A; Исто; долу **змија**, налево.	Самуилова тврдина, Охрид; G6/4, 8; откоп 18.	ЗМО, М-1366	Price, 385.	
720.	5.05 17.5 9	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 1999/23/2/5	Price, 386	МПИ 136.
721.	5,57 17 8	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2002/10/1/9	Price, 386	
722.	5.22 17.0 7	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/3	Price, 386	
723.	5.51 18.0 3	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/4	Price, 386.	МПИ 135.
724.	5,56 18 8	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 386.	Кол. Шелдаров 474.
725.	5.89 17.0 11	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2008/1/50/1	Price, 386	
726.	6.74 19 --	Исто // B [A]; Исто; суровица, налево (?); долу **тризабец** (?), надесно.	Самуилова тврдина, Охрид; H6/2, 14; откоп 21. Гроб 144.	ЗМО, М-1210	Price, 386 (?).	
727.	5,99 17 4	Исто // B A; Исто; долу **тризабец**, налево.	Крстот, Криви дол, Штип.	ОБ, 04/2/105	SNG Alpha 802.	Кол. Шелдаров 475; ОБ Кол., 156
728.	6,37 18 12	Исто // B A; Исто; во полето л.	Старо Бонче, с. Бонче,	Кол. Шелдаров	Price, 387 (вар. тризабец,	Кол. Шелдаров 476.

		ѕвезда; долу **тризабец**, надесно.	Прилеп		налево).	
729.	6,31 17 4	Исто // В А; Исто; во полето л. **ѕвезда**; долу **бршленов лист**, надесно.	Непознато	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 794 (вар.).	Кол. Шелдаров 477.
730.	5,99 16 9	Исто // В А; Исто; во полето л. **ѕвезда;** долу **бршленов лист**, налево.	Шипков дол, с. Стојаково, Гевгелија	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 794.	Кол. Шелдаров 478.
731.	5,43 18 6	Исто // В А; Исто; долу **точка**.	Пачкоец, с. Бучим, Радовиш	Кол. Шелдаров	Price 392.	Кол. Шелдаров 469.
732.*	5,43 16	Исто // В А; Исто; долу **точка**.	Лок. Безистен, с. Прилепец, Прилеп	МП, 1488	Price 392.	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 26.
733.	5.89 18.5 6	Исто // В А; Исто; **без симбол**.	Непознато	НБРМ, 2000/26/7/1	Price, 393.	
734.	4,76 16 --	Исто // В А; Исто; **без симбол**.	Градиште Преслап, Горно Село, Прилеп.	ФФС, IV-0115; ВК 810.	Price, 393.	
735.	5,42 18 --	Исто // В А; Исто; **без симбол**.	Црквиште, с. Зрзе, Прилеп	ФФС, IV-0356; ВК 1054.	Price, 393.	
736.	6.20 17 3	Исто // В А; Исто; **без симбол**.	Самуилова тврдина, Охрид; Н14/7; откоп 8.	ЗМО, М-1711	Price, 393.	
737.	4,88 18 --	Исто // В А; Исто; **без симбол**.	Десово, Браилово, Прилеп.	ФФС, IV-0044; ВК 738.	Price, 393.	
738.	5.15 18.5 1	Исто // В А (точка меѓу буквите); Исто; **без симбол**.	Непознато	НБРМ, 2000/5/4/1	Price, 393 (вар.).	МПИ 137
739.	5.01 17 7	Исто // В А; Исто; суровица, надесно (?); **без**	Самуилова тврдина, Охрид; Е6/10, 14;	ЗМО, М-325	Price, 393 (вар.).	

		симбол.	просторија 1; откоп 6.			
740.	5.10 17 10	Исто // B A; Исто; суровица, надесно; **без симбол**.	Самуилова тврдина, Охрид; Самуилова Тврдина - Север; сонда 5, откоп 2.	ЗМО, ОК 439	Price, 393	
741.	5,35 19 12	Исто, налево // B A; Исто; суровица, налево; **без симбол**.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 393 (вар.).	Кол. Шелдаров 483.
742.	4.60 17.5 -	Македонски штит, во централниот дел молња // B-A; македонски шлем со перјаница; **без симбол.**	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/33	Price, 397 (вар., BA, под шлемот)	
743.*	- 17 -	Исто // B-A; Исто; **без симбол** (?). **NB**: оштетена.	с. Прилепец, Прилеп	МП, 2066	Price, 397 (вар.).	
744.*	5,62 18	Исто // [B-A]; Исто; **без симбол** (?). **NB**: Нечитлив реверс.	лок. Рид, с. Бучин, Прилеп	МП, 2056	Price, 397 (вар.).	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 29
745.*	5,15 17	Исто // B-A; Исто; **без симбол** (?). **NB**: оштетена.	лок. Рид, с. Бучин, Прилеп	МП, 2057	Price, 397 (вар.).	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 30
746.	4,12 16 --	Исто // B-A; Исто; долу д. мон. **ЖE.**	Вардарски рид, Гевгелија.	ОБ, 04/2/106	Price, 405; SNG Alpha 828-835.	Кол. Шелдаров 487; ОБ Кол., 158.
747.	3,97 15 --	Исто // B-A; Исто; долу д. мон. **ЖE.**	Локвени, Прилеп.	ФФС, IV-0203; ВК 898.	Price, 405; SNG Alpha 828-835.	
748.	4.01 16.0	Исто // B-A;	Непознато	НБРМ, 1999/23/2/2	Price, 413	МПИ 140.

	-	Исто; долу мон. M.				
749.	4,60 16 --	Исто // B-A; Исто; долу мон. M.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	Price, 413	Кол. Шелдаров 489.
750.	4,59	Исто // B-A; Исто; долу мон. M.	Непознато	НБРМ, 2002/10/1/8	Price, 413	
751.	4,44 16 --	Исто // B-A; Исто; долу **делфин** и **Δ**.	Градиште, с. Крушевица, Росоман	Кол. Шелдаров	Price, 415A	Кол. Шелдаров 491.
752.	4,41 16 --	Исто // B-A; Исто; долу **молња**.	Маркови кули, Прилеп	Кол. Шелдаров	Price, 416.	Кол. Шелдаров 488.
753.	4,16 16	Исто // B-A; Исто; долу д. **Δ**	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2510	Price, 417	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 28
754.	4,23 15 --	Исто // B A (долу под шлемот) Исто; во полето д. **П.**	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 490 (оваа монета)	

Милет (Јонија) или Миласа (Карија), ca. 320 г. пр. Хр.

755.	4.91 17.0 12	Исто; централно глава на Горгона // B-A; Исто; л. **Ω**, д. **M**.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/23	Price, 2069.	
756.	3.51 18.0 5	Исто // B-A; Исто; л. **Ω**, д. **M**.	лок. Исар, с. Марвинци, Валандово	НБРМ, 2004/8/5/1	Price, 2069.	

Саламина (Кипар), ca. 323 – ca. 315 г. пр. Хр.

757.*	- 16 -	Исто; централно глава на Горгона // B-A; Исто; л. **кадукеј**; д. мон. **Σ**.	с. Бонче, Прилеп	МП, 1054	Price, 3159	Кепески, МАА 7-8, 1987, 54, бр. 78.

Непозната ковница (Западна Мала Азија), ca. 323 – ca. 310 г. пр. Хр.

758.	5.21 19.5 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ;	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/3	Price, 2800f.	

		лак во футрола, надесно, горе; суровица, надесно, долу; долу **факел**.				
759.	4.82 19.0 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ; Исто; долу **факел**; контрамарка: **глава на лав.**	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/34	Price, 2800ј	
760.	4.16 18.0 11	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ; лак во футрола, налево, горе; суровица, налево долу; долу **нејасен** **симбол**.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/18	Price, 2799 (вар.)	

ФИЛИП III АРИДАЈ (323 – 317)

AV, *статери*

Лампсак (Мисија), 323 – 317 г. пр. Хр.

761.	8.54 19.0 5	Глава на Атена со коринтски шлем, украсен со змија, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Нике оди, налево; во д. рака држи венец; во полето л. горе, **тока**, долу, **месечев срп** и **А**.	Непознато	НБРМ, 2002/7/3/1	Price, P11.	

AR, *тетрадрахми*

Саламина (Кипар), ca. 323 - ca. 315 г. пр. Хр.

762.	17.04 27.5 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΦΙΛΙΠΠΟΥ (десно); Ѕевс седи на трон, налево; во д. рака држи орел, во л. скептар; во полето л. **кормило**.	Непознато	НБРМ, 2002/1/34/1	Price, P129.	МПИ 141.

„Бабилон" (Бабилонија), ca. 323 - ca. 317 г. пр. Хр.

763.	16.89 27.0 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (долу) ΦΙΛΙΠΠΟΥ (десно); Исто; во полето л. **М**, под тронот **ΛΥ**.	Непознато	НБРМ, 2003/1/7/1	Price, P181.	

AR, *драхми*

Лампсак (Мисија), 323 - 317 г. пр. Хр.

764.	3.98 18.0 9	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟ[Υ] (десно); Ѕевс седи на трон, налево; во д. испружена рака држи орел, во л. скиптар; во полето л. **тока**, под тронот **месечев срп** и **А**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/55/1	Price P15.	
765.	4.29 18.5 2	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (десно); Исто; во полето л. **тока**, под тронот **месечев срп** и **А**.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/13	Price P15a	МПИ 143.

Абид (?) (Троада), 323 - 317 г. пр. Хр.

766.	4.18 17.0 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (десно); Исто; во полето л. **ѕвезда**, под тронот **нечитлив мон.**	Непознато	НБРМ, 2000/5/5/1	Price, P18	МПИ 142.

Колофон (Јонија), ca. 323 - ca. 319 г. пр. Хр.

767.	3.98 17.0 11	Исто // [ΦΙ]ΛΙΠΠΟΥ (десно); Исто; во полето л. **лира**, под тронот **В**.	Непознато	НБРМ, 2004/1/52/1	Price, P45.	
768.	4.25 17.0 10	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ (десно); Исто; во полето л. мон. **ΠΑ**.	Непознато	НБРМ, 2005/1/14/1	Price, P46.	

Магнесија на Меандар (Јонија), ca. 323 – ca. 319 г. пр. Хр.

769.	4.25 16.6 12	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟ[Υ] (десно); Исто; во полето л. мон. [illegible].	Непознато	ОБ, 04/4/11	Price, P56	ОБ Кол., 160

АЕ, *бронзи*

Амфипол (Македонија), ca. 320 – ca. 315 г. пр. Хр.

770.	4.68 18.0 ?	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во трчање, надесно; во полето долу л. **ΛΥ**; д. **протом на лав**, надесно.	Непознато	НБРМ, 2001/10/46/11	Price, P4-5.	
771.	6.17 18.5 5	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето долу л. **ΛΥ**, д. **протом на лав**.	Непознато	НБРМ, 2001/10/46/15	Price, P4-5.	МПИ 144.
772.	5,69 19 3	Исто // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; Исто; во полето долу л. **ΛΥ**, д. **протом на лав**.	Драгоево, Штип	Кол. Шелдаров	Price, P4-5.	Кол. Шелдаров 492.
773.	2.71 14 12	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΦΙΛΙΠΠΟΥ; коњаник на коњ во трчање, надесно; во полето долу л. **ΛΥ**; д. **протом на лав** (?).	Горна Курија, с. Негрц, Гевгелија	Кол. Шелдаров	SNG ANS 1002.	Кол. Шелдаров 493.

ФИЛИП III АРИДАЈ (323 - 317) (?)

AR, *драхма*

774.*	4,05 18	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // [ΦΙΛΙΠΠΟΥ ?]; Ѕевс седи на трон,	Лок. Варош, Прилеп	МП, 3000	?	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 32

налево; во д. испружена рака држи орел, во л. скептар.

КАСАНДАР (317 - 297)

АЕ *бронзи*

316 – 306 г. пр. Хр.

775.	3.82 17.5 –	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Легнат лав со дигната глава, надесно.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/6	Gaebler 1935, 176, бр. 1	
776.	4.08 15.0 6	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Непознато	НБРМ, 2000/34/67/1	Gaebler 1935, 176, бр. 1	
777.	4,22 18,5 4	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Непознато	НБРМ, 1999/45/7/2	Gaebler 1935, 176, бр. 1	МПИ 145
778.*	? 18	Исто // ΚΑΣ[ΣΑΝ] / ΔΡ•Υ; Исто.	Непознато	МП, 2001, б. б.	Gaebler 1935, 176, бр. 1	
779.*	3.53 16	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / Δ[ΡΟΥ]; Исто.	Лок. Долиште, с. Волково, Прилеп	МП, 57	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 48, бр. 33.
780.*	3,34 17	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 1055	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 34.
781.*	4,13 18	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡ•Υ; Исто.	Лок. Горно Село, Прилеп	МП, 1208	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 35.
782.*	3,58 16	Исто // [ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена.	Лок. Петочна вода, с. Волково, Прилеп	МП, 1798	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 36.
783.*	3,26 16	Исто // [ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена.	Лок. Св. Атанас, Варош, Прилеп	МП, 2038	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 37.

784.*	2,90 17	Исто // [ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена.	Лок. Глува, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2229	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 38.
785.*	1,75 7	Исто // [ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена; оштетена.	Прилеп	МП, 2516	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 39.
786.*	3,29 16	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2525	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 40.
787.*	4,05 17	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Марков Ѕид, с. Прилепец, Прилеп	МП, 3171	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 44.
788.*	3,93 15	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / [ΔΡΟΥ]; Исто.	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 2574	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Кепески, МАА 7-8, 1987, 49, бр. 41
789.	-- 18 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2 (тер. бр.)	Gaebler 1935, 176, бр. 1	
790.*	3,42 17 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Горно Кале, Плетвар, Прилеп	ФФС, IV-0259; ВК 957.	Gaebler 1935, 176, бр. 1	
791.*	2,09 15 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто.	Баба, Прилеп	ФФС, IV-0004; ВК 698.	Gaebler 1935, 176, бр. 1	
792.	4.00 18.5 5	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / [ΔΡΟΥ]; Исто.	лок. Голем Град, Преспа	ФФС, М-195	Gaebler 1935, 176, бр. 1	Битракова Грозданова 2015, 152, бр. 5
793.	3,66 18,5 3	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. мон. ₽.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/5	SNG Cop., 1139; Gaebler 1935, 176, бр. 2; SNG Alpha 876.	МПИ 146
794.	3,92 17 1	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. мон. ₽.	Света Гора, Боданци	ОБ, 04/2/122	SNG Cop., 1139; SNG Alpha 876.	Кол. Шелдаров 495; ОБ Кол., 162.

795.	3,45 16	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡ•Υ; Исто; д. мон. ꟾꝒ.	Лок. Долиште, с. Волково, Прилеп	МП, 3310	SNG Cop., 1139; Gaebler 1935, 176, бр. 2; SNG Alpha 876.	Кепески, MAA 7-8, 1987, 50, бр. 45.
796.*	3,24 17 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. мон. ꟾꝒ.	Висока, Крушевица, Прилеп	ФФС, IV-0185; ВК 880.	SNG Cop.,1139; SNG Alpha 876.	
797.*	2,66 17 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. мон. ꟾꝒ.	Никодин, Прилеп	ФФС, IV-0230; ВК 926.	SNG Cop.,1139; SNG Alpha 876.	
798.	4,30 17,5 1	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Непознато	НБРМ, 2000/40/5/1	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	МПИ 147
799.	3,16 16 12	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Еленик, с. Мојно, Битола	Кол. Шелдаров	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	Кол. Шелдаров 494
800.	4,04 18,3 3	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡ•Υ; Исто; д. **N**.	Непознато	ОБ, 04/2/18	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	ОБ Кол., 161
801.*	4,74 17	Исто // [ΚΑ]ΣΣΑΝ / [Δ]ΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 2578	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	Кепески, MAA 7-8, 1987, 49, бр. 42
802.*	3,90 17	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / [ΔΡΟΥ]; Исто; д. **N**.	Лок. Планчова нива, с. Бучин, Прилеп	МП, 3146	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	Кепески, MAA 7-8, 1987, 49, бр. 43.
803.*	-- 19 --	Исто // [ΚΑ]ΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**. **NB**: откршен дел	лок. Баба, Прилеп	МП, 5/882 (вл.кн.)	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	
804.*	-- 18 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Прилеп ?	МП, 5/1897 (вл.кн.)	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	
805.*	2,85 17 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Острец, Барбарас, Македонски Брод	ФФС, IV-0014; ВК 708.	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883-887.	

806.*	2,69 16 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Никодин, Прилеп	ФФС, IV-0229; ВК 925.	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883- 887.	
807.*	3.17 17 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0204; ВК 899.	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883- 887.	
808.*	3.30 16 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0205; ВК 900.	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883- 887.	
809.*	3,74 18 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Грамаѓе, Пештани, Прилеп	ФФС, IV-0253; ВК 951.	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883- 887.	
810.*	3,39 17 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / ΔΡΟΥ; Исто; д. **N**.	Долно кале, Фариш, Кавадарци	ФФС, IV-0338; ВК 1036.	SNG Cop., 1140; SNG Alpha 883- 887.	
811.*	3,00 17 3	Исто // ΚΑΣΣΑΝ / [ΔΡΟΥ]; Исто; д. **N**.	Непознат локалитет	НМВ, 489-557	SNG Cop 1140.	
812.*	4,12 18 --	Исто // ΚΑΣΣΑΝ – ΔΡΟΥ; Исто; д. **Λ**.	Стража, Фариш, Кавадарци	ФФС, IV-0339; ВК 1037.	SNG Alpha 881-882	
			306 – 297 г. пр. Хр.			
813.	2,15 16 3	Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; лав во од, налево; во устата копје.	Петочна вода, с. Браилово, Прилеп.	Кол. Шелдаров	Драганов 2001, 550.	Кол. Шелдаров 510
814.*	1,84 16 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Бонче, Прилеп	ФФС, IV- 0038; ВК 732.	Драганов 2001, 550.	
815.*	3,10 16	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; горе **ѕвезда**, долу мон. **ΙΔ**.	с. Прилепец, Прилеп	МП, 3357	SNG Alpha, 937-941 (варијанти)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 46
816.	6,97	Глава на Херакле со	Непознато	НБРМ,	МПИ 148	

	19,5 12	лавовска кожа, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; коњаник на коњ, надесно; отпоздравува со д. рака; д. мон. **λ**; долу мон. **Μ**.		2000/55/6/1	(оваа монета)	
817.*	3,43 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда**, во полето горе л. **Τ;** долу **ΑΙ.**	Баба, Прилеп	ФФС, IV-0003; ВК 697.	SNG Alpha, 900	
818.	7.23 20 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **ΔΙ**; долу **⊙.**	Голема Јаворка, Демир Капија	НБРМ, 2004/8/14/1	SNG Alpha 903-904.	Кол. Шелдаров 499.
819.	6.06 20.0 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑ-Ν-ΔΡΟΥ; Исто; д. **ΔΙ**; долу **⊙.**	Петкова воденица Богданци	НБРМ, 2004/8/15/1	SNG Alpha 903-904.	
820.*	5,12 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ΔΙ**; долу **⊙.**	Бучин, Крушево	ФФС, IV-0049; ВК 744.	SNG Alpha 903-904.	
821.	6.15 19	Исто // ΒΑΣΙ[ΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **Λ**.	Лок. Ташачица, Варош, Прилеп	МП, 1197	SNG Alpha, 910	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 51
822.	5,20 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **Λ**.	лок. Кука, с. Рогле, Тетово	ФФС, IV-0192; ВК 887.	SNG Alpha, 910	
823.	4.17 17 --	Исто // ΒΑΣΙ[ΛΕΩΣ] / [Κ]ΑΣΣΑ[ΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **Λ**.	Самуилова тврдина, Охрид; F2/7; откоп 15.	ЗМО, М-497	SNG Alpha, 910	
824.*	5.61 20 12	Исто // [Β]ΑΣΙΛΕ[ΩΣ] / ΚΑΣΣ[Α]ΝΔΡ-ΟΥ; Исто; долу **Κ**.	Самуилова тврдина, Охрид; C5/16; откоп 2.	ЗМО, М-744	SNG Alpha, 910 (вар., Λ долу)	
825.*	5.73 20 3	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡ-ΟΥ];	Самуилова тврдина, Охрид;	ЗМО, М-144	SNG Alpha, 910 (вар., Λ долу)	

		Исто; долу **К**.	D5/2; просторија 1; откоп 10.			
826.	5,80 18 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу **Λ**; меѓу предните нозе **Т**.	Бегово, с. Стојаково, Гевгелија	Кол. Шелдаров	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	Кол. Шелдаров 497.
827.	5.36 21.0 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу **Λ**; меѓу предните нозе **Т**.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/8	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	
828.	7.05 19.0 5	Исто // ΒΑΣΙΛΕ [ΩΣ] / ΚΑΣΣΑ-Ν-ΔΡΟΥ Исто; д. **ѕвезда**; долу **Λ**; меѓу предните нозе **[Т ?]**.	Прилеп	НБРМ, 2004/8/16/1	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	
829.*	4,48 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда**, долу **Λ**; помеѓу предните нозе **Т**.	Галиште, Кавадарци	ФФС, IV-0105; ВК 800.	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	
830.*	5.79 18 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда**; долу **Λ**; помеѓу предните нозе **Т**.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0207; ВК 902.	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	
831.*	5,85 18 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда**; долу **Λ**; помеѓу предните нозе **Т**.	лок. Маркова Кула, с. Корешница, Демир Капија	ФФС, IV-0139; ВК 834.	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	
832.*	-- 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **ѕвезда**; долу **Λ**; помеѓу предните нозе **Т**.	лок. Марков чардак, с. Бело поле, Прилеп	МП, 2176	SNG Cop., 1144; SNG Alpha, 912-916	
833.	6,45 20	Исто // ΒΑΣΙ[ΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ];	Лок. Студенец, Прилеп	МП, 2033	SNG Alpha, 912-916 (варијанти)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 52

		Исто; д. **ѕвезда**, л. **Т.**				ФОТО: ☒
834.*	4,60 19	Исто // ΒΑΣΙ[ΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **ѕвезда**, л. **Т.**	Лок. Бела Пола, с. Прилепец, Прилеп	МП, 3170	SNG Alpha, 912-916 (варијанти)	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 53.
835.*	5,67 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда**; во полето горе л. **Т**; долу под коњот **Λ** (?).	Грамаѓе, Пештани, Прилеп	ФФС, IV-0252; ВК 950.	SNG Alpha, 917	
836.	7,07 19 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда**; долу **Λ**.	Петкова воденица, Богданци	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 920.	Кол. Шелдаров 504.
837.*	-- 18 --	Исто // [Β]ΑΣΙ[ΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **ѕвезда**; долу мон. **ΦΙΛ**.	лок. Селечки пат, Прилеп	МП, 1422	SNGAlpha, 930	
838.	5.38 19.0 7	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩ]Σ / [Κ]ΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Непознато	НБРМ, 2005/3/9/1	SNG Alpha, 932	
839.	5,44 18 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	Кол. Шелдаров	SNG Alpha, 932	Кол. Шелдаров 496.
840.*	5,45 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Градиште, Граиште, Демир Хисар	ФФС, IV-0125; ВК 820.	SNG Alpha, 932	
841.*	3,94 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;**	Никодин, Прилеп	ФФС, IV-0231; ВК 927.	SNG Alpha, 932	

		долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.				
842.*	5,06 20 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Никодин, Прилеп	ФФС, IV- 0232; ВК 928.	SNG Alpha, 932	
843.*	5,79 18 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV- 0208; ВК 903.	SNG Alpha, 932	
844.	4.97 21 9	Исто // [ΒΑ]ΣΙΛΕΩΣ / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Самуилова тврдина, Охрид; D2/4.	ЗМО, М-145	SNG Alpha, 932.	
845.	5.83 19.0 10	Исто; контрамарка: **глава на Пан**. [ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ] Исто; д. **ѕвезда;** долу мон. **ΦΙΛ**; меѓу предните нозе **Т**.	Непознато	НБРМ, 2000/33/25/ 17	SNG Alpha, 932.	
846.	5.93 18.0 9	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ] Исто; д. **ѕвезда**; долу **ΦΙΛ** (?); меѓу предните нозе [**Т**?].	лок. Горна курија с. Негорци, Гевгелија	НБРМ, 2004/8/17/1	SNG Alpha, 932 (?)	
847.	5,69 19 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **Λ**; долу **молња.**	Мечева нива, с. Собри, Валандово	Кол. Шелдаров	SNG Cop., 1153; SNG Alpha 933- 936.	Кол. Шелдаров 502.
848.	6,09 18 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **триножник**.	Вестрно, с. Раброво, Валандово	Кол. Шелдаров	Lindgren Coll. 1298, 5, 23.	Кол. Шелдаров 498.
849.	6,00	Исто //	Голема	Кол.	Кол.	

	20 4	ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **суровица;** долу мон. **АК**.	Курија, с. Негорци, Гевгелија	Шелдаров	Шелдаров 500 (оваа монета)	
850.*	5,57 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟ]Υ; Исто л. **суровица**; долу под коњот, **букранij**.	Бедем, с. Чепигово, Прилеп	ФФС, IV-0067; ВК 761.	--	
851.	4,65 17 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; долу **грозд.**	Вардарски рид, Гевгелија	ОБ, 04/2/25	SNG Cop., 1151.	Кол. Шелдаров 501; ОБ Кол., 164.
852.	5,77 20 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **Λ**; долу мон. **ΠΟ.**	Марков чардак, Бело поле, Прилеп	ОБ, 04/2/19	Кол. Шелдаров 503 (оваа монета)	ОБ Кол., 163.
853.	5,22 19 7	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. мон. **NA**; долу мон. **ΜΥ**.	Пачкоец, Бучим, Радовиш	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 505 (оваа монета).	
854.	6.08 20 12	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΚΑ[ΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; долу мон. **ΜΥ**.	Самуилова тврдина, Охрид; D5/5. Ниво на под; над карпа покрај колец.	ЗМО, М-1296	SNG Alpha, 924-925 (вар.).	
855.*	4,90 17	Исто // ΒΑΣΙ[ΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; **нечитливи симболи**. **NB**: Изабена.	Лок. Бела Пола, с. Прилепец, Прилеп	МП, 3172	--	Кепески, МАА 7-8, 1987, 51, бр. 54
856.*	-- 19 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; **нечитливи симболи**. **NB**: Изабена.	с. Бонче, Прилеп	МП, 1287	--	
857.*	4,08 16 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; **нечитливи симболи**.	с. Дреново, Кавадарци	ФФС, IV-0087; ВК 782.	--	

858.	4,34 16 11	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто; **нечитливи симболи**. **NB**: Изабена.	археолошки лок. Стоби; Сектор 75, H5.1.1	НУС, М-09-970; НУС-А-М-973		
859.*	6.48 21 8	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] / ΚΑΣΣΑΝ[ΔΡ-ΟΥ]; Исто; долу **?**.	Самуилова тврдина, Охрид; H6/9; контролна сонда; откоп 10. Слој со гареж.	ЗМО, М-1498	-	
860.*	-- 17 --	Исто // Нечитлив реверс. **NB**: оштетена.	Прилеп	МП, 3141 (управа бр.)		
861.	5.80 17.5 10	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; триножник.	Непозната	НБРМ, 1999/5/1/26	SNG Cop., 1160	МПИ 149.
862.*	5,34 17	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Непознато	МП, 1177	SNG Cop., 1160	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 47.
863.*	5,65 17	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Триножник; д. ?	Лок. Марков Чардак, с. Бело Поле, Прилеп	МП, 2178	SNG Cop., 1160	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 48.
864.*	4,58 17	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 3353	SNG Cop., 1160	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 49.
865.*	- 19 --	Исто // [ΒΑ]ΣΙΛΕ[ΩΣ] [ΚΑΣ]ΣΑΝΔΡ[ΟΥ]; Исто.	лок. Под кули, Варош, Прилеп	МП, 5/1886 (вл. кн.)	SNG Cop., 1160	
866.*	-- 18 --	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // [ΒΑΣ]ΙΛΕΩΣ [Κ]ΑΣΣΑΝΔΡΟ[Υ]; триножник.	лок. Баба, Прилеп	МП, 63 (тер. бр.)	SNG Cop., 1160	

867.*	7,3 19	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто. **NB**: Изабена.	Лок. Старо Бонче, с. Бонче, Прилеп	МП, 3646	SNG Cop., 1160	Кепески, МАА 7-8, 1987, 50, бр. 50.
868.*	-- 18 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΚΑΣΣΑ[ΝΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена.	лок. Ризоец, с. Горно село, Прилеп	МП, 5	SNG Cop., 1160	
869.*	-- 17 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто.	лок. Долиште, с. Прилепец, Прилеп	МП, 3622	SNG Cop., 1160	
870.*	-- 17 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена.	лок. Стибера, с. Чепигово, Прилеп	МП, 47 (тер. бр.)	SNG Cop., 1160	
871.*	-- 19 --	Исто // [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] [ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ]; Исто. **NB**: Изабена.	лок. Стибера, с. Чепигово, Прилеп	МП, 28 (тер. бр.)	SNG Cop., 1160	
872.*	5.88 20	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто.	Локвени, Прилеп	ФФС, IV-0206; ВК 901.	SNG Cop., 1160	
873.	5,22 19,5 9	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. Æ; д. **кадукеј**.	Непознато	НБРМ, 2000/33/14/1	SNG Alpha 895-896	МПИ 151.
874.	5,82 17 4	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. Æ; д. **кадукеј**.	Исар, с. Марвинци, Валандово	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 895-896	Кол. Шелдаров 509.
875.	4,76 18 6	Глава на Аполон со лавров венец, надесно // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; триножник; л. мон. Æ; д. **ѕвезда**.	Кулиште, Св. Еразмо, Орман, Охрид	Кол. Шелдаров	SNG Alpha 895-896 (вар.).	Кол. Шелдаров 507.
876.	4,97 18,5 2	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. Æ.	Непознато	НБРМ, 1999/55/2/6	SNG Alpha 895-896 (вар.).	МПИ 150

877.	5.37 19.0 6	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; д. **кадукеј**.	Непознато	НБРМ, 1999/5/1/9	SNG Alpha 897.
878.	5,17 19 3	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. Æ; д. мон. Є.	Мала боска, с. Ѓопчели, Дојран	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 508 (оваа монета)
879.*	5,16 19 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. Æ; д. мон. Є.	Никодин, Прилеп	ФФС, IV- 0233; ВК 929.	Кол. Шелдаров 508.
880.*	6,11 17 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. Æ; д. мон. ΑΝ.	Прилепец, Прилеп	ФФС, IV- 0270; ВК 968.	Gaebler 1935, T. XXXII, 10.
881.	6,66 19,5 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; л. мон. M.	Ѓупско Кале, с. Слепче; Демир Хисар	Кол. Шелдаров	Кол. Шелдаров 506 (оваа монета)
882.*	6,7 18 8	Исто // ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ] ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; Исто; во полето д. буква **А**.	Казан Валандово	НМВ, 479-541	Драганов, ММЦ II, 554 (вар).
883.*	5,45 18 --	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; триножник; л. и д. **нечитливи монограми**.	Прилепец, Прилеп	ФФС, IV- 0271; ВК 969.	--
884.	6.14 17.0 1	Исто // ΒΑΣΙΛΕΩΣ (д.) / ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ (л.) Исто; во полето л. **нејасен симбол**.	Непознато	НБРМ, 2008/1/56/1	

АНТИЧКИ ИЗВОРИ

Аријан Аријан, *Александровата анабаса*, превод: М. Бузалковска-Алексова. Скопје 2000.

Demosthenes, *Olynth.* Demosthenes, *Olynthiac* I, online at: http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup=Dem.+1+1. Based on: Demosthenes, *Orations*, I-XVII, XX, translated by J. H. Vince. The Loeb Classical Library edition, Vol. I, 1930.

Diodorus Diodorus of Sicily, *Library of History*, Book XVI, online at: http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup=Diod.+16.1.1. Based on: Diodorus Siculus, *Library of History*, Vol. 4-8, translated by C. H. Oldfather. The Loeb Classical Library edition in twelve volumes. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; London: William Heinemann, Ltd. 1989.

Диодор Диодор са Сицилије, *Историјска библиотека*, књ. XVII-XXII, превод: М. Рицл. Нови Сад 1998.

Херодот Херодот. *Херодотова историја*, превод: Д. Чадиковска. Скопје 1998.

Хомер Хомер, *Илијада*, превод: М. Д. Петрушевски, Скопје 1995.

Isocrates, *Phil.* Isocrates, *To Philip 346 BC*, online at: *http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup=Isoc.+5+1*. Based on: *Isocrates*, translated by G. Norlin. The Loeb Classical Library edition in three volumes. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1980.

Јустин Јустин, *Филиповата историја*, превод: Љ. Басотова. Скопје 2000.

К. К. Руф Квинт Куртиј Руф, *Историја на Александар Македонски*, превод: Љ. Басотова. Скопје 1998.

Livy Livy, *The History of Rome*, online at: *http://mcadams.posc.mu.edu/txt/ah/Livy/*. Based on: Titus Livius, *The History of Rome*, Vol. 1-6, translated by Rev. Canon Roberts. London 1905.

Pauzanija Pauzanija, *Vodič po Heladi*, prevod: U. Pasini. Split 1989.

Plutarch Plutarch, *Alexander*, *Pyrrhus*, online at: *http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/*. Based on: *The Parallel Lives*, translated by B. Perrin. The Loeb Classical Library edition, Vols. VII, IX, 1919, 1920.

Полибије Полибије, *Историје*, том I, II, превод: М. Рицл. Нови Сад

1988.

Strabo Strabo, *The Geography*, online at: *http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Strabo/*. Based on: *The Geography of Strabo*, translated by H. L. Jones. The Loeb Classical Library edition in 8 volumes, 1917 -1932.

Тукидид Тукидид, *Пелопонески рат*, превод: Д. Обрадовић. Београд 1999.

БИБЛИОГРАФИЈА И КРАТЕНКИ

BAR British Archaeological Reports

Borza 1990 Eugene N. Borza, *In the Shadow of Olympus. The Emergence of Macedon*. New Jersey.

Borza 1995 Eugene N. Borza, *Makedonika* (essays), C. G. Thomas (ed.). Claremont.

Битракова Грозданова 1987 Вера Битракова Грозданова, *Споменици од хеленистичкиот период во СР Македонија*. Скопје.

Bitrakova Grozdanova 1992 Vera Bitrakova Grozdanova, „Prilog o religiji i umjetnosti u Peoniji" (rés. franç.: Contribution à l'étude de la réligion et de l'art en Peonie). *Živa Antika*, XLI-XLII, Skopje 64-75.

Битракова Грозданова 1999 Вера Битракова Грозданова, *Религија и уметност во антиката во Македонија*. Скопје.

BMC Mac. Barclay V. Head, *British Museum Catalogue of Greek Coins: Macedonia, etc*. London 1879 (reprint Bologna 1978).

BCH *Bulletin de Correspondance Hellénique*

Bousquet 1952 J. Bousquet, „Dropion, roi des Péones", *BCH* LXXVI. Paris, 136-140.

Vučković-Todorović 1958 Dušanka Vučković-Todorović, „Ostava grčkog novca iz s. Prilepec kod Prilepa", *Glasnik na Muzejsko-konzervatorsko društvo na NR Makedonija* 12, Skopje, 213-255.

Вучковић-Тодоровић 1975 Душанка Вучковић-Тодоровић, „Прилог познавању новаца пеонских владара", *Старинар* XXIV-XXV/1973-1974. Београд, 85-88, T. I-II.

Waggoner 1982 Nancy M. Waggoner, 'Another Alexander Tetradrachm of Audoleon", in Studia Paulo Naster Oblata I, Numismatica Antiqua, Simone Scheers (ed.). Leuven, 99-102, Pl. XIV.

Waggoner 1983 Nancy M. Waggoner, 'Further Reflections on Audoleon and His Alexander Mint', Revue Belge de Numismatique CXXIX. Bruxelles, 5-21, Pl. I-V.

Westermark 1989 Ulla Westermark, 'Remarks on the Regal Macedonian coinage ca. 413-359 B.C.' во Kraay - Mørkholm Essays. Numismatic Studies in Memory of C. M. Kraay and O. Mørkholm. Georges Le Rider, Kenneth Jenkins, Nancy Wagoner and Ulla Westermark (eds.). Louvain-La-Neuve, pp. 301-315, pl. 69-70.

Westermark 1993 Ulla Westermark, 'The staters of Archelaus. A die study', во Essays in Honour of Robert Carson and Kenneth Jenkins. Martin J. Price, Andrew Burnett and Roger Bland (eds.). London: pp. 17-30, pl. 3-8.

Gaebler 1897 Hugo Gaebler, 'Zur Münzkunde Makedoniens II: Die Münzen der Derronen'. *Zeitschrift für Numismatik*, Band XX. Berlin, 289-299.

Gaebler 1935 Hugo Gaebler, *Die Antiken Münzen Nord-Griechenlands,* Band III: *Makedonia und Paionia*. Berlin.

Gerassimov 1938 Teodor Gerassimov, 'A Hoard of Decadrachms of the Derrones from Velitchkovo (Bulgaria)', *NC*, Ser. V, Vol. XVIII. London, 80-84, Pl. II-III.

Герасимов 1955 Тодор Герасимов, „Декадрахма на тракийското племе дерони", *ИАИ* XX. София, 576-578.

Герасимов 1963 Тодор Герасимов, „Подражания на тетрадрахмите на пеонския цар Патрай (335-315)", *ИАИ* XXVI, София 1963, 270-272.

Герасимов 1964 Тодор Герасимов, „Една фалшива пеонска монета", *ИАИ* XXVII. София, 249-251.

GMW Hansjörg Bloesch, *Griechische Münzen in Winterthur*, Band I-II. Winterthur 1987.

ГСАД *Гласник српског археолошког друштва*

Драганов 2000 Димитър Драганов, *Монетите на македонските царе,* I: *от Александър I до Александър Велики*. Ямбол.

Драганов 2001 Димитър Драганов, *Монетите на македонските царе,* II: *от Филип III Аридей до Персей*. Ямбол.

ИАИ *Известия на Археологическия Институт*

ИИТТ *Извори за историјата на Тракија и Траките* I. Велизар Велков, Златозора Гочева, Василка Тъпкова (уредници). София 1981.

***I.G.* II²** *Inscriptiones Graecae II et III: Inscriptiones Atticae Euclidis anno posteriores*, 2nd edn., Parts I-III, Johannes Kirchner (ed.). Berlin 1913-1940, на: http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/.

IGCH Margaret Thompson, Otto Mørkholm, Colin M. Kraay (eds.), *An Inventory of Greek Coin Hoards*. New York 1973.

Јанева 2014 Гордана Јанева,

Jenkins 1990 G. K. Jenkins, *Ancient Greek Coins*. Second Revised Edition. Seaby, London.

Josifovski 2000 Pero Josifovski, „Coins with ΠΑΙ◦ΝΩΝ Inscription from the Collection of the National Bank of the Republic of Macedonia", *MNJ* 4. Skopje, 15-28.

Josifovski 2006 Pero Josifovski, „The Beginnings of Minting Among the Paeonians (Derrones)", in Elica Maneva (ed.), *FAB* I: *In Honorem Verae Bitrakova-Grozdanova*. Skopje, 251-262.

Јовановић 1989 Александар Јовановић, „Значј једне „фалсификоване" пеонске монете за убикацију античког Сарнунта", *ГСАД* 5. Београд, 41-44.

Јовановић 2007 Александар Јовановић, *Огледи из античког култа и иконографије*. Београд.

Юрукова 1970 Йорданка Юрукова, „Монети на непознат пеонски владетел", *ИАИ* XXXII. София, 277-281.

Kagan 1987 Jonathan H. Kagan, 'The Decadrachm Hoard: Chronology and Consequences', in Ian Carradice (ed), *Coinage and Administration in the Athenian and Persian Empires*. The Ninth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History (BAR International Series 373). Oxford, pp. 21-28.

Керамидчиев 1977 Апостол Керамидчиев, „Извори за рударството и металургијата во Античка Македонија", *МАА* 3. Прилеп, 103-115.

Kraay 1977 Colin M. Kraay, 'The Asyut Hoard: Some Comments on Chronology', *NC*, Seventh Series, Vol. 17 (137). London, pp. 189-198.

Kretz 2006 Rainer Kretz, Teutamados - 'A New King of Paeonia', *The Numismatic Circular*, Vol. CXIV, 5 (Oct. 2006). London, 259-264.

Лилчиќ 2001 Виктор Лилчиќ, „Наоди на монети на македонските владетели на територијата на Република Македонија", во Цветан Грозданов (уредник), *Монетите и монетоковниците во Македонија*. Скопје, 31-44.

Лилчиќ 2009 Виктор Лилчиќ, *Корпус на старите градови и тврдини во Македонија. Линкестида и Девриоп*, Том I. Скопје.

Лилчиќ, Јосифовски 1994 Виктор Лилчиќ, Перо Јосифовски, „Сребрен диобол на пајонскиот владетел ΤΕΥΤΑΟ(Σ)", *МНГ* 1. Скопје, 27-37.

Lorber 2000 Catharine C. Lorber 'The Goats od "Aigai"' in Silvia Hurter and Carmen Arnold-Biucchi (eds.), *Pour Denyse: Divertissements Numismatiques*. Bern, pp. 113-133.

Macurdy 1925 Grace H. Macurdy, *Troy and Paeonia with Glimpses of Ancient Balkan History and Religion.* New York.

Macurdy 1930 Grace H. Macurdy, 'The Derivation of the Greek Word Paean', *Language*, Vol. 6, No. 4 (Dec. 1930). Washington 1930, 297-303.

Merker 1965 Irwin L. Merker, 'The Ancient Kingdom of Paionia', *Balkan Studies* Vol. 6. Thessaloniki , 35-54.

Микулчић 1965 Иван Микулчић, „Илирско-архајски гробови из околине Штипа". *Старинар* XIII-XIV/1962-1963. Београд, 197-209.

Микулчиќ 1973 Иван Микулчиќ, „Една нова остава на тетрадрахми и преглед на монетните наоди од V-II век на ст.е. во Макеоднија", *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, 24-25. Скопје, 157-173.

Микулчиќ 1999 Иван Микулчиќ, *Антички градови во Македонија*. Скопје.

Miloševski 2005 Vančo Miloševski, 'The Coin of Antigonus Gonatas Reminted by King Dropion', Macedonian Heritage 26. Skopje, pp. 75-80.

Митревски 1997 Драги Митревски, *Протоисториските заедници во Македонија преку погребувањето и погребните манифестации*. Скопје.

Митровић 2005 Горан Митровић, „Остава сребрног новца Дерона", *Врањски гласник* XXXIII. Врање, 59-88.

Muret 1881 Ernest Muret, 'Monnaies inédites: Bastareus dynaste de Péonie'. *BCH* V. Athènes - Paris, 329-331.

Muret 1882 Ernest Muret, 'Monnaies inédites: Nicarchos, dynaste inconnu'. *BCH* VI. Athènes - Paris, 211.

MAA *Macedoniae Acta Archaeologica*

МНГ / MNJ *Македонски нумизматички гласник / Macedonian Numismatic Journal*

МПИ *Македонија: парите и историјата*, К. Христовска (уредник). Скопје 2002.

НБРМ Народна Банка на Република Македонија

НБРМКол. *Нумизматичка збирка на НБРМ*, Ј. Кондијанов (уредник).

Скопје 1999 / *Numismatic Collection of the NBRM*, J. Kondijanov (ed.). Skopje 1999.

NC — *The Numismatic Chronicle*

ОБ Кол. — *Монети од Колекцијата на Охридска банка*, Цветан Грозданов *et al.* (уредници). Скопје 2006.

Obradović 2002 — Mirko Obradović, 'ΤΕΥΤΙΟΥ ΕΙΜΙ, A Bronze Situla From Graešnica (Upper Macedonia)', *Živa Antika* 52. Skopje, 211-218.

Oekonomides 1982 — Mando Oekonomides, *Contribution à l'Étude du Monnayage d' Alexandre le Grand. À Propos d'Un Trésor Inédit du Musée Numismatique d'Athénes*, во Studia Pauolo Naster Oblata I. Numismatica Antiqua. Ed. Simone Scheers. Leuven, pp. 89 - 96, Pl. 12 - 13.

Pavlovska 2006 — Eftimija Pavlovska, 'A Part of a Hoard of Tetrobols from the Numismatic Collection of the NBRM', in Elica Maneva (ed.), *FAB* I: *In Honorem Verae Bitrakova Grozdanova*. Skopje, pp. 277 - 284.

Павловска 2008 — Ефтимија Павловска, *Монетите на Пајонија од Нумизматичката збирка на НБРМ*. Скопје / Eftimija Pavlovska, *The Coins of Paeonia from the Numismatic Collection of NBRM.* Skopje.

Павловска 2008а — Ефтимија Павловска, *Нумизматичка слика Античке Пајоније*. Београд (необјавена магистерска теза).

Павловска 2010 — Ефтимија Павловска, „Тетрадрахма на Тевтамад - непознат пајонски (?) владетел", МАА 19 (2004-2006). Скопје, стр. 185-191.

Pavlovska 2011 — Eftimija Pavlovska, 'The Coinage of the Paeonian Kings Leon and Dropion' во N. Holmes (ed.), Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009. Glasgow, pp. 319-329.

Pavlovska 2012 — Eftimija Pavlovska, 'A Coin Hoard of the Paeonian King Lycceius', во E. Paunov and S. Filipova (eds.), ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ. Studia in honorem Iliae Prokopov sexagenario ab amicis et discipulis dedicat (Collection of Essays in Honour of Ilya Prokopov). Veliko Turnovo, pp. 107-120

Pavlovska 2015 — Eftimija Pavlovska, 'A Part of a Rare 'Paeonian' Hoard from Macedonia' во Proceedings of the XVth International Numismatic Congress, Taormina 2015 (следува)

Папазоглу 1957 — Фанула Папазоглу, *Македонски градови у римско доба*.

Скопје.

Papazoglu 1969 Fanula Papazoglu, *Srednjobalkanska plemena u predrimskodoba: Tribali, Autarijati, Dardanci, Skordisci i Mezi*. Sarajevo.

Parke-Bernet, *PH* *The Extremely Important Greek Hoard*. Parke-Bernet Galleries, Inc., New York December 9, 1969.

Паунов 2005 Евгени Паунов, „Златни статери од монетното съкровище от с. Режанци, Пернишко (*IGCH* 411)", во *Stephanos Archaeologikos in Honorem Professori Liudmili Getov*. София, 255-262.

Pegan 1968. Efrem Pegan, „Prve tetradrahme Aleksandra Velikega z orlom-njihov izvor in čas nastanka", *Arheološki vestnik* XIX. Ljubljana, 347-356.

Петачки 1994 Ѓорѓи Петачки, „Хеленистички колективен наод со тетрадрахми од с. Фурка-Гевгелија", Скопје, 39-49 стр.

Петрова 1991 Елеонора Петрова, „Пајонските племиња и пајонското кралство во II и I милениум пр.н.е." *МАА* 12 (1990 - 1991). Скопје, 1-130.

Петрова 1994 Елеонора Петрова, „Октодрахма на пајонското племе Дерони во Збирката на Музејот на Македонија", *МНГ* 1. Скопје, 9-19.

Петрова 1994а Елеонора Петрова, „Два претпоставени примероци на кралот Дропион од Музејот на Македонија", *МНГ* 1, Скопје, 49-56.

Петрова 1999 Елеонора Петрова, *Пајонија во II и I милениум пр.н.е.* Скопје / E. Petrova, *Paeonia in the II and I millennia B.C.* Skopje.

Петрова 2001 Елеонора Петрова, „Ковањето пари на пајонските племенски организации и пајонските кралеви (6-3 в. пр.н.е.)" во *Монетите и монетоковниците во Македонија*, Цветан Грозданов (уредник). Скопје, 13-29.

Петрова, Лилчиќ 1997 Елеонора Петрова, В. Лилчиќ, „Непознат сребрен тетробол на пајонскиот крал Ликеј", *Македонско наследство* 5. Скопје, 5-9 / E. Petrova, V. Lilčić, 'Unknown Tetrobol of the Paeonian King Lycceius', *Macedonian Heritage* 5. Skopje, 5-9.

Portolos 1996 Dimitris Portolos, 'Some early issues of Philip II', во *Μνημη Martin Jessop Price*. Αθηνα, 111–118

Pouilloux 1950 Jean Pouilloux, 'Dropion, roi des Péones', *BCH* LXXIV. Paris, 22-32.

Price 1974 Martin J. Price, *Coins of the Macedonians*. London.

Price 1982 Martin J. Price, 'The "Porus" Coinage of Alexander the Great: A Symbol of Concord and Community', во *Studia Pauolo Naster Oblata* I. *Numismatica Antiqua*, Simone Scheers (ed.). Leuven pp. 75-85, Pl. 9-11.

Price 1987 Martin J. Price, 'The Coinages of the Northern Aegean', in Ian Carradice (ed.), *Coinage and Administration in the Athenian and Persian Empires*. The Ninth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History (British Archaeological Reports International Series 373). Oxford, 43-47, Pl. VIII-IX.

Price 1991 Martin J. Price, *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus.* London.

Price 1991a Martin J. Price, 'Circulation at Babylon in 323 B.C.', во *Mnemata: Papers in Memory of Nency M. Waggoner*, William E. Metcalf (ed.). American Numismatic Society. New York, pp. 63 – 72, pl. 15 – 17.

Price, Waggoner 1975 Martin J. Price, Nancy M. Waggoner, *Archaic Greek Silver Coinage: the Asyut Hoard*. London.

Проева 2004 Наде Проева, *Историја на Аргеадите*. Скопје.

Ψωμά 1996 Σελήνη Ψωμά , 'Νομίσματα με τα αρχικά ΤΡΙΗ', во *Μνήμη Martin Jessop Price*. Αθηνα, 97-110.

Размовска Бачевска 2006 Даница Размовска Бачевска, „Парите на Пајонците и Дамастион (6-3 век пр. н.е.). Од Нумизматичката збирка на Охридска банка и приватни колекции" во *Folia Archaeologica Balcanica* I: *In Honorem Verae Bitrakova-Grozdanova*, Elica Maneva (ed.). Skopje, 263-276.

Raymond 1953 Doris Raymond, *Macedonian Regal Coinage to 413 B.C.* New York.

Рогалски 1969 Адолф Рогалски, „За някои „фалшиви" антични монети сечени на Балканския полустров. II. Една пеонска или илирийска монета с надпис ТЕΥТА...". *Известия на народния музей Варна* V (XX). Варна, 77-82.

Σαββόπουλου 1998 Θ. Σαββόπουλου, „Ευρωπός 1995", *Το αρχαιλογικό έργο στη Μακεδονία και Θράκη* 9, 1995. Θεσσαλοωνίκη, 395-405.

Seyrig 1963 Henri Seyrig, 'Monnaies hellénistiques. II. Royaume de Péonie', *Revue Numismatique*, Vol. 6, no. 5, 12-14.

Shear 1978 T. Leslie Shear, Jr., 'Kallias of Sphetos and the Revolt of Athens in 286 B. C.', *Hesperia Supplements*, Vol. 17. New Jersey.

Six 1875 J. P. Six, 'Lycceios, dinaste des Péoniens'. *NC*, Ser. II, Vol XV. London, 20-25.

SNGANS Nancy M. Waggoner, *Sylloge Nummorum Graecorum. The Collection of the American Numismatic Society*. Part 7. *Macedonia* I: *Cities, Thraco - Macedonian tribes, Paeonian kings*. New York 1987.

SNG Ash. C. E. King, Colin M. Kraay, *Sylloge Nummorum Graecoum*, Vol. V: *Ashmolean Museum Oxford*. Part IV: *Paeonia-Thessaly*. London 1981.

SNG Cop. *Sylloge Nummorum Graecorum. Danish National Museum. Royal Collection of Coins and Medals*. Vol. 2: *Thrace and Macedonia*. Copenhagen 1942-1944 (reprint New Jersey 1982).

Соколовска 1966 Викторија Соколовска, „Од нумизматичката збирка на Археолошкиот музеј во Скопје", Зборник на Археолошкиот музеј. Скопје, 23-32.

Соколовска 1975 Викторија Соколовска, „Новија архелошка ископавања у Демир Капији", *Старинар* XXIV-XXV/1973-1974. Београд, 183-192, T. I-VII.

Соколовска 1990 Викторија Соколовска, „Пајонското племе Агријани и врските со Дамастион", *МАА* 11 (1987-1989). Скопје, 9-33.

Sokolovska 1996 Viktrorija Sokolovska, 'The Coinage of Agrianes', *MNJ* 2. Skopje, 13-22.

Sotheby, *PH* *The Extremely Important Paeonian Hoard*. Sotheby & Co., London 16 April 1969.

Svoronos 1919 Jean N. Svoronos, *L'hellénisme primitif de la Macédoine prouvé par la Numismatique et l'or du Pangée*. Paris - Athènes.

Thompson 1982 Margaret Thompson, 'Posthumous Philip II Staters of Asia Minor', во *Studia Pauolo Naster Oblata* I. *Numismatica Antiqua*, Simone Scheers (ed.). Leuven, pp. 57-61, T. 6-7.

Tkalec 2005 Anton Tkalec AG, Münzauktion, Zürich 9.5.2005, lot 45, на: *www.coinstkalec.ch/00045h00.htm+teutamados*.

Touratsoglou 1998 Yoannis Touratsoglou, Back to the Future. Alexander the

Great's Silver and Gold in the Balkans: The Hoard Evidence, in Burnett A. - Wartenberg U. - Witschonke R. (eds.), *Coins of Macedonia and Rome: Essays in Honour of Charles Hersh*, London, 71-101.

Troxell 1991 Hyla A. Troxell, 'Alexander's Earliest Macedonian Silver', во *Mnemata: Papers in Memory of Nency M. Waggoner*. William E. Metcalf (ed.). American Numismatic Society. New York, pp 49 – 61; pl. 10–14.

Troxell 1997 Hyla A. Troxell, *Studies in the Macedonian Coinage of Alexander the Great*. Numismatic Studies 21. American Numismatic Society. New York

FAB *Folia archaeologica Balkanica*

***HM* 2** Nicholas G. L. Hammond and G. T. Griffith, *A History of Macedonia*, Vol. II: 550-336 B.C. Oxford 1979.

***HM* 3** Nicholas G. L. Hammond and F. W. Walbank, *A History of Macedonia*, Vol. III: 336-167 B.C. Oxford 1988.

Head 1911 Barclay V. Head, *Historia Nummorum - A Manual of Greek Numismatics*. Oxford.

Hersh 1991 Charles A. Hersh, 'A Fifth-Century Circulation Hoard of Macedonian Tetrobols' in William E. Metcalf (ed.), *Mnemata: Papers in Memory of Nancy M. Waggoner*. New York, pp. 3-19, pl. 1-8.

Carradice 1995 Ian Carradice, *Greek Coins*. Austin, Texas.

CHY Ivan A. Mirnik, *Coin Hoards in Yugoslavia*, BAR International Series. Oxford 1981.

Šeldarov, Lilčić 1992 Nikola Šeldarov, V. Lilčić, „Monete s natpisom ΠΑΙΟΝΩΝ". *Numizmatičke vijesti* 1 (45). Zagreb, 7-11.

Šeldarov 2004 Nikola Šeldarov, 'New Information on Paeonian Numismatics', MH 21. Skopje, pp. 39-47.

Шукарова 2013 Анета Шукарова, „Македонија во стариот свет (историја)", во Паско Кузман *et. al.* (редактор), *Македонија, милениумски културно историски факти*. Скопје, 485-635 стр.

Табла 1

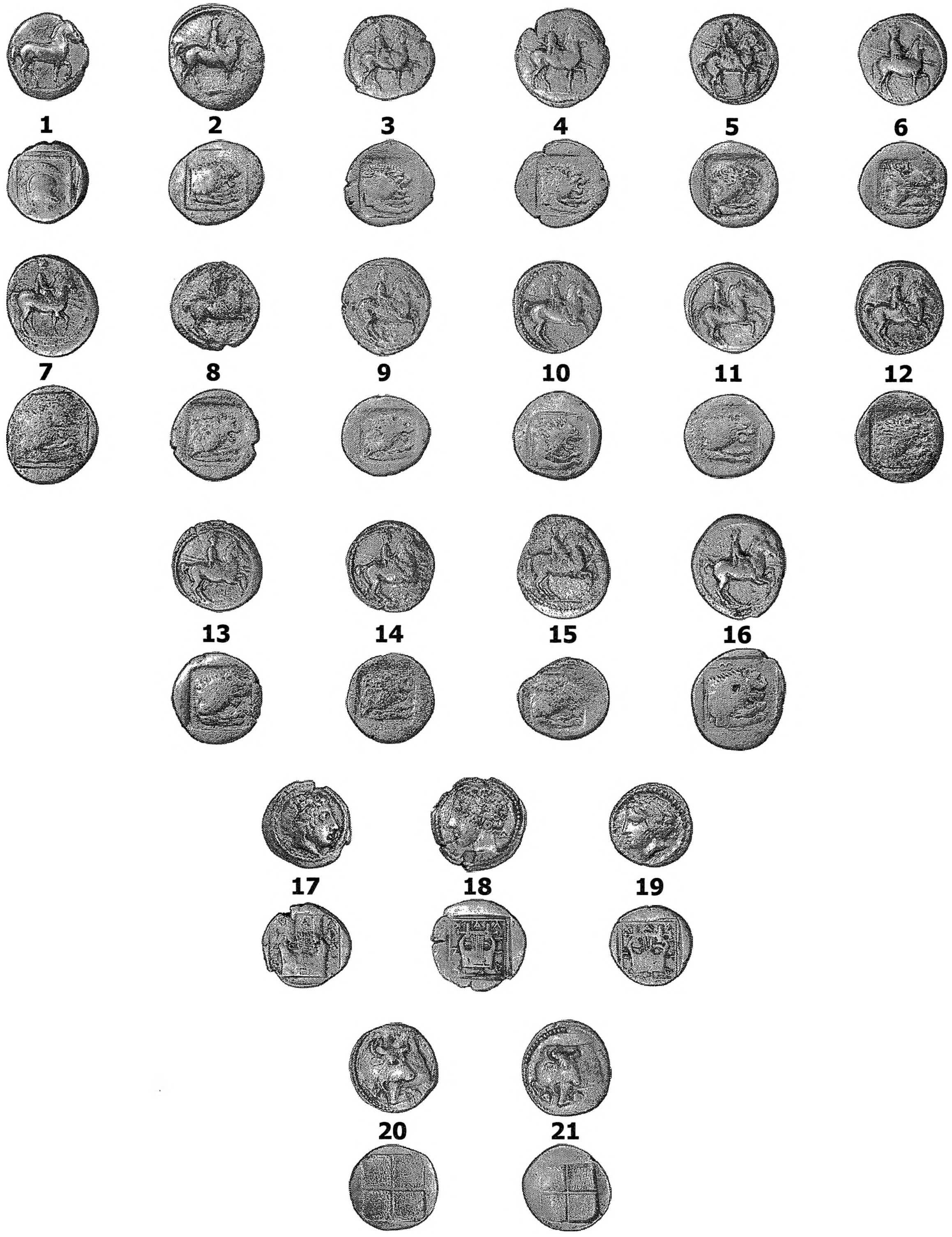

Остава од Неготино (?) (2002), Музеј на НБРМ

Табла 2

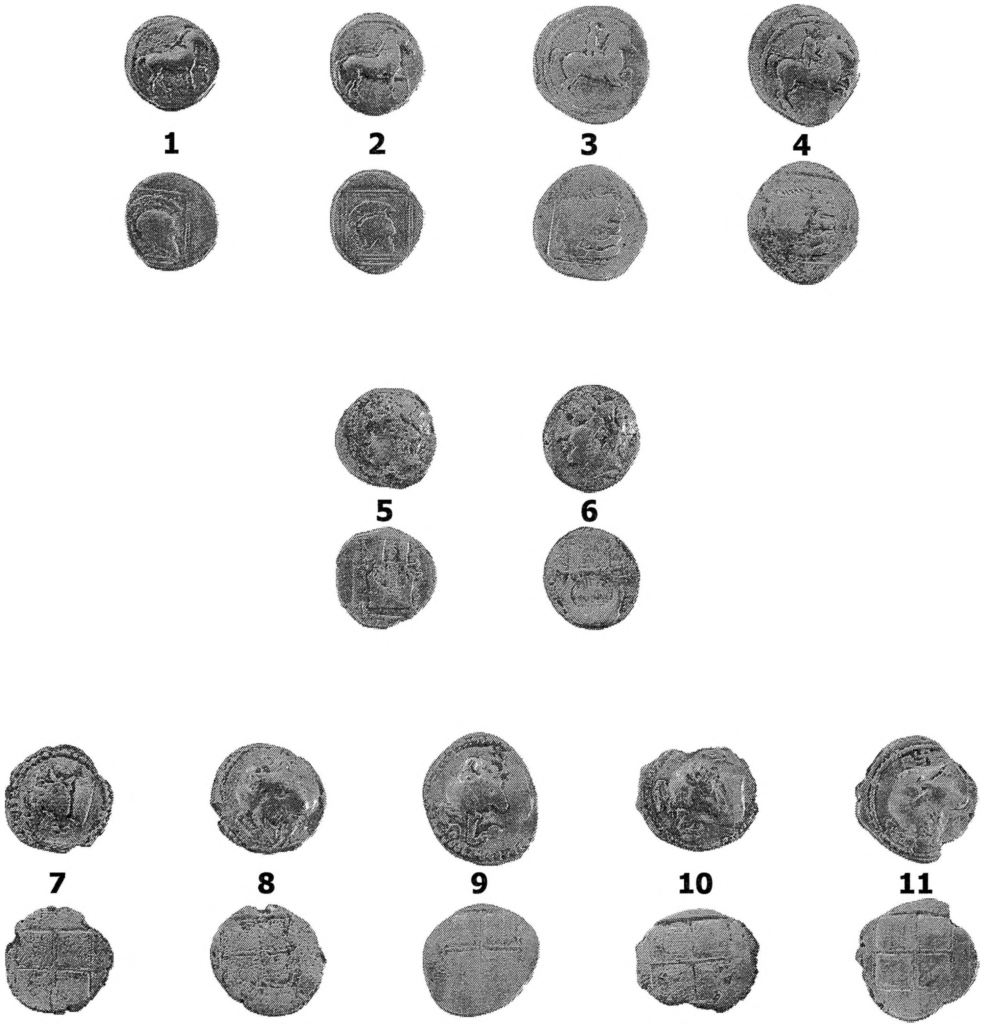

Остава од Штипско (2003), Музеј на НБРМ

Табла 3

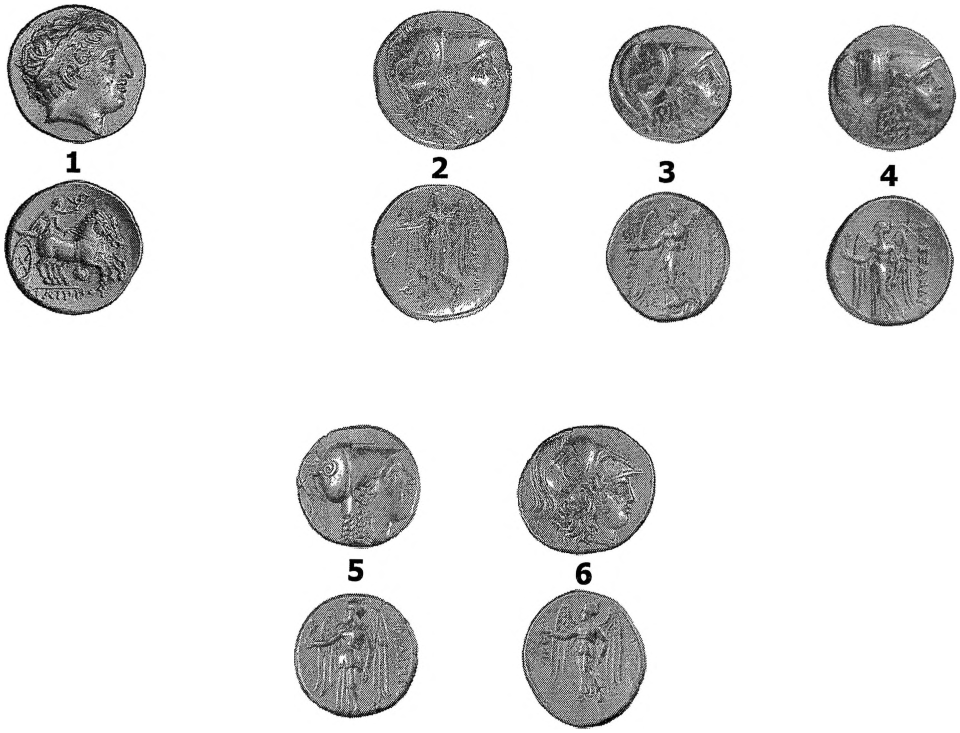

Остава од с. Нерези, Скопје (2004), Музеј на НБРМ

Остава од лок. Орманков гроб, с. Тремник, Неготино

Табла 4

Остава од лок. Говедарев гроб, с. Фурка, Гевгелија, ЛУ Народен музеј - Велес

11 12 13 14 15 16

17 18 22 23

24 25

Остава од лок. Говедарев гроб, с. Фурка, Гевгелија, ЛУ Народен музеј - Велес

Табла 6

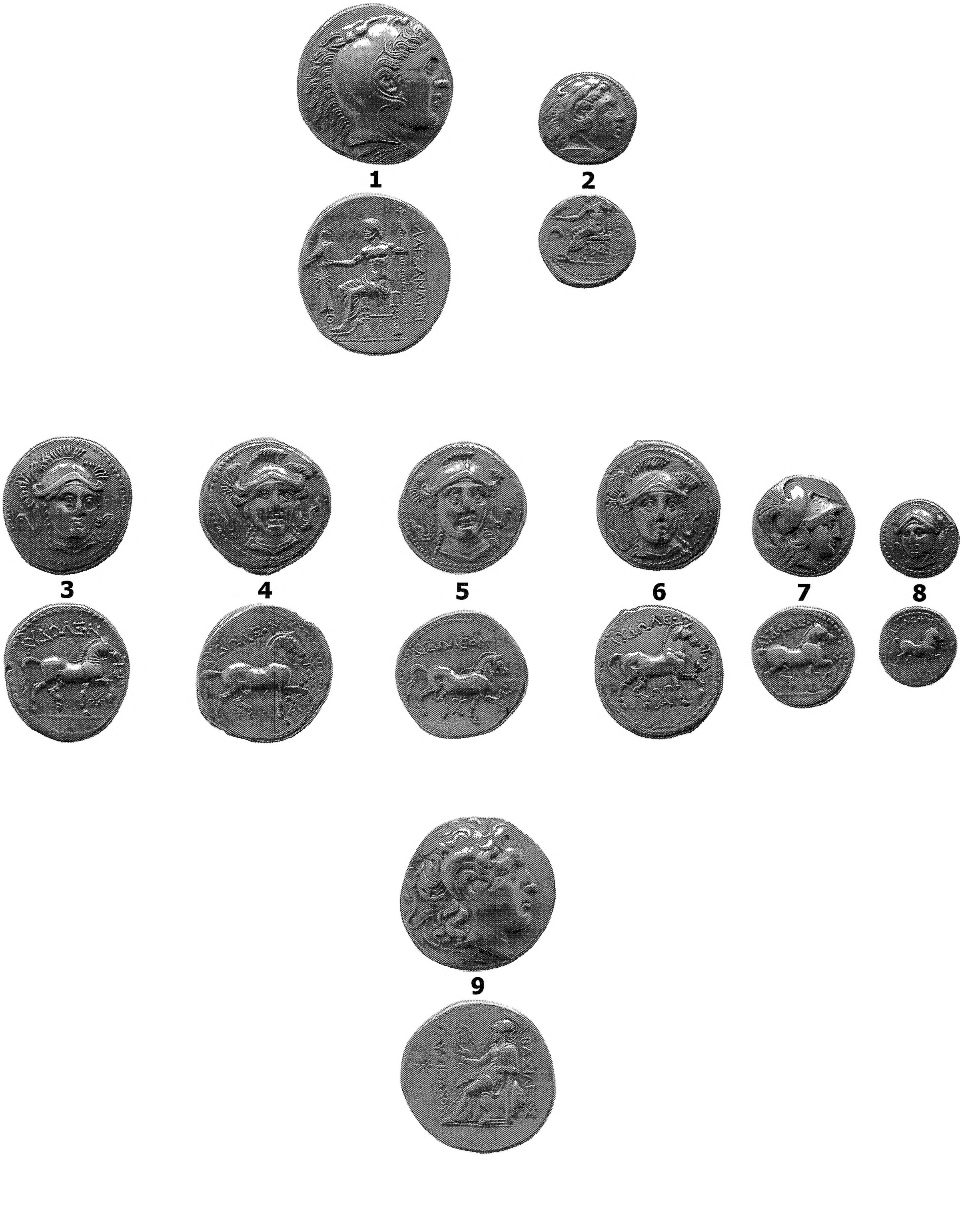

Остава од с. Коловазник, Свети Николе (2013), Музеј на НБРМ

Табла 7

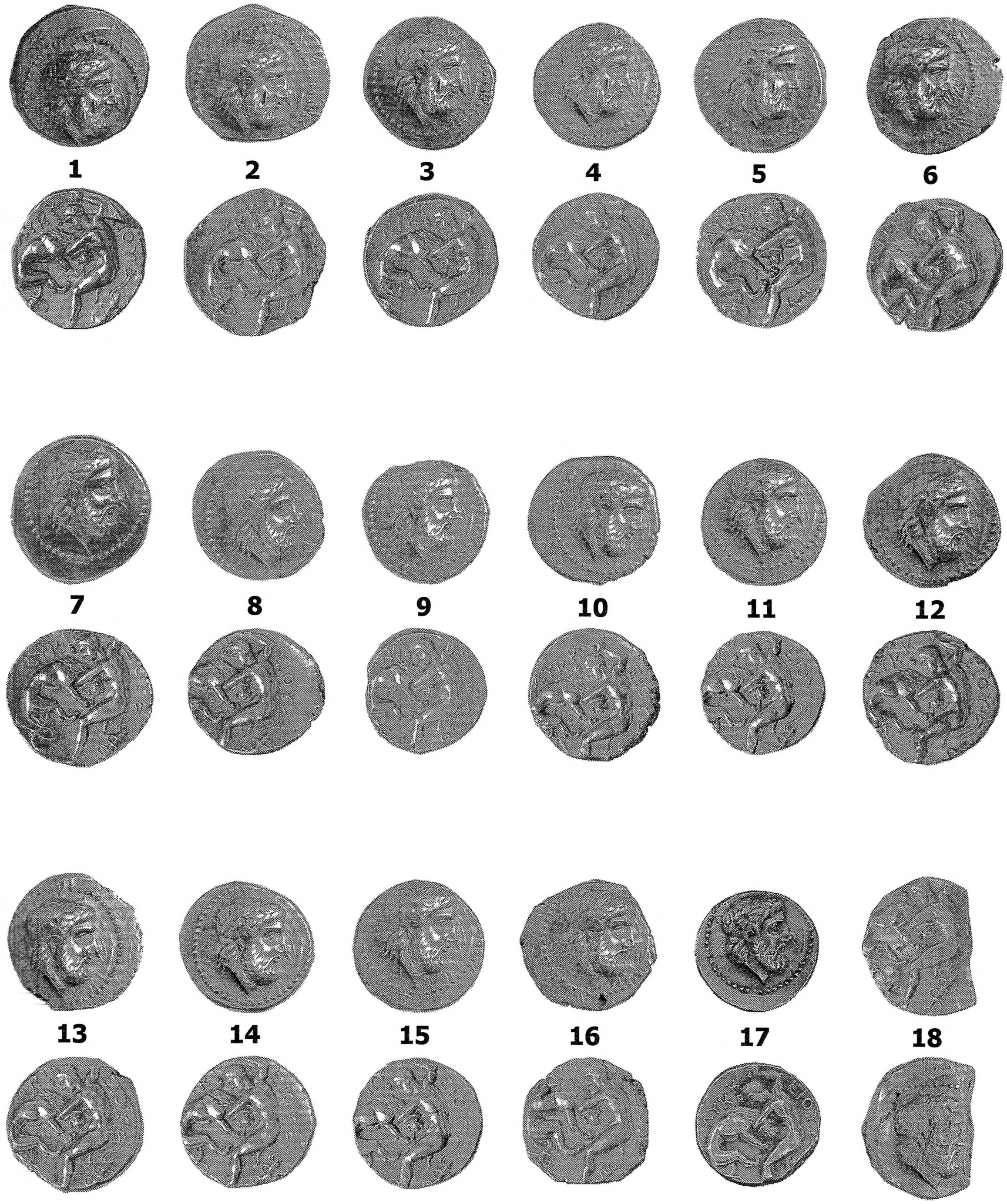

Остава од с. Возарци – с. Шивец, Кавадарци (2008), Музеј на НБРМ

Табла 8

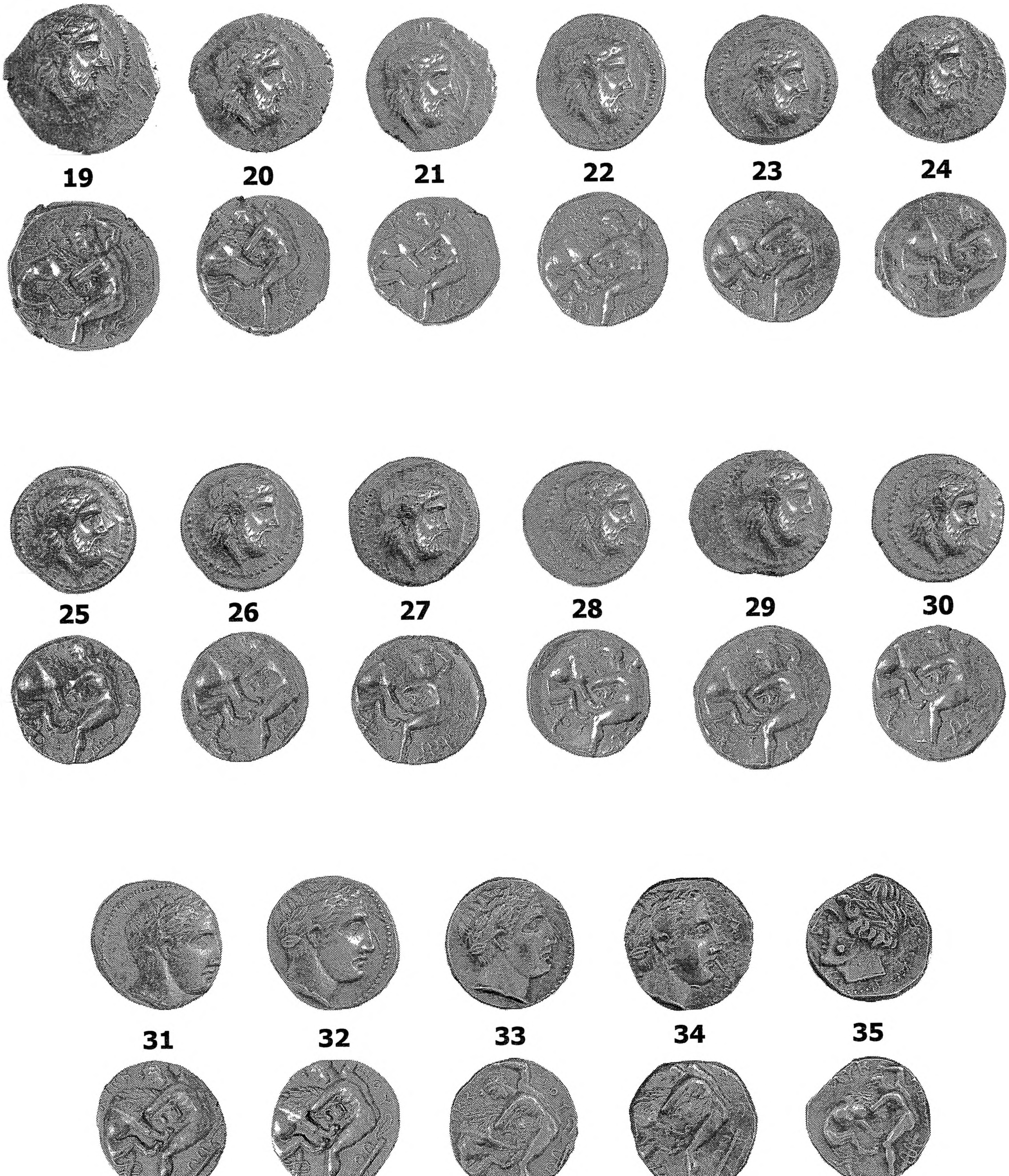

Остава од с. Возарци – с. Шивец, Кавадарци (2008), Музеј на НБРМ

Табла 9

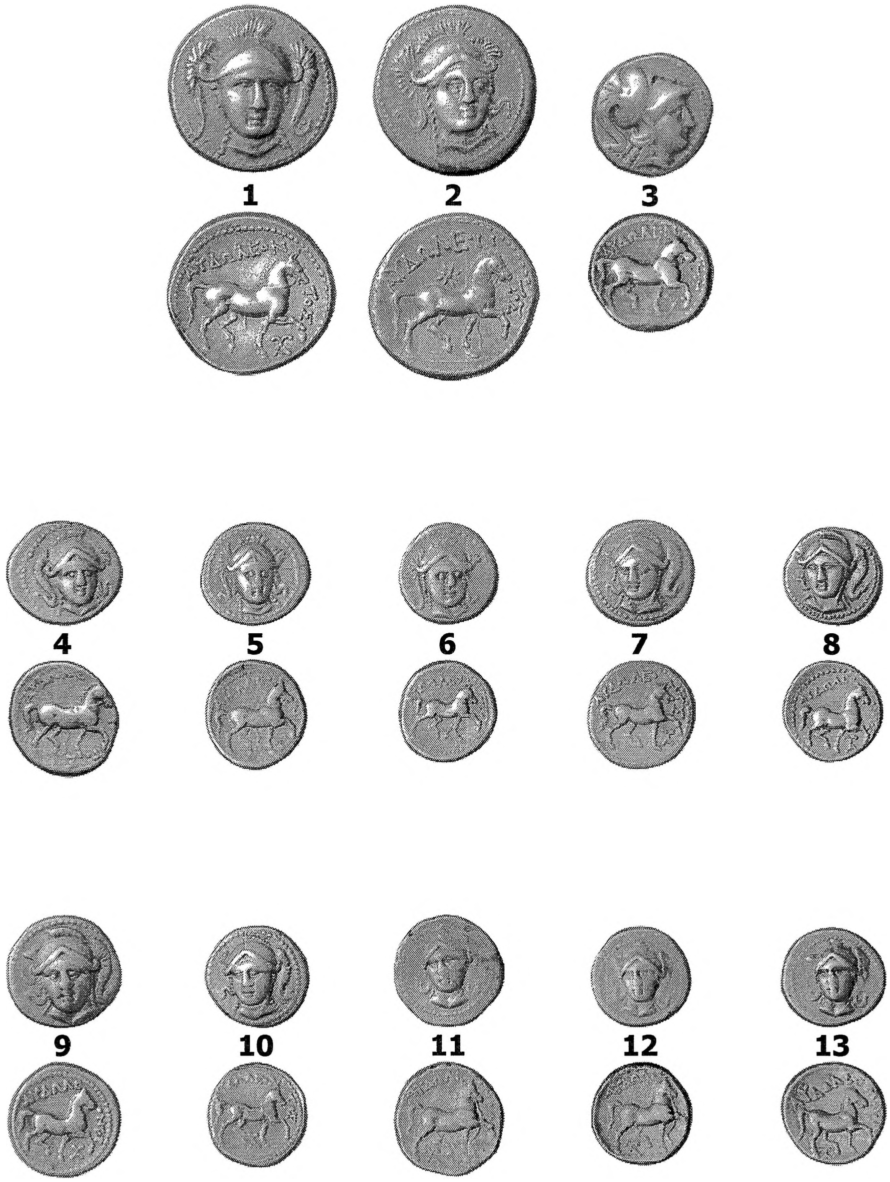

Остава од лок. Градиште, с. Младо Нагоричане, Куманово (2013), Музејска збирка на Филозофскиот факултет-Скопје